

Republiek Suriname

Financieel Jaarplan 2026

30 september 2025

Voorwoord

Met gepaste trots en nederigheid wordt hierbij het Financieel Jaarplan (Financiële Nota) voor het begrotingsjaar 2026 aan u, het volk van Suriname, aangeboden. Deze Nota omvat enerzijds een korte terugblik op de periode januari tot en met september 2025 en anderzijds een becijfering van de doelstellingen die de Regering-Simons zich voor het begrotingsjaar 2026 heeft gesteld.

President Jennifer Simons heeft na de verkiezingen van 25 mei 2025 en haar inauguratie op 16 juli 2025 het bestuur over de Republiek Suriname op zich genomen. Samen met vicepresident Gregory Rusland en de leden van de Raad van Ministers heeft President Simons zich gecommitteerd aan een transparante, efficiënte en effectieve bestuursstijl.

De Regering zal haar verantwoordelijkheden en verantwoording aan het volk van Suriname op transparante wijze blijven afleggen.

Het begrotingsjaar 2025 is onder moeilijke en turbulente omstandigheden aangevangen, niet alleen vanwege de omvang van de uitgaven, maar vooral door het ontbreken van gestructureerde en geformaliseerde rapportage daarover. De begroting voor het dienstjaar 2025 is pas na het aantreden van de huidige Regering door De Nationale Assemblée goedgekeurd.

Thans wordt u de begroting voor het dienstjaar 2026 voorgelegd. Deze begroting is gebaseerd op de wettelijke verplichting om u, het volk van Suriname, inzicht te verschaffen in en toestemming te vragen voor het door de Regering voorgenomen beleid.

De financiële positie van de Staat zal zich in 2026 vooral kenmerken door intensieve inspanningen om de inkomsten te verhogen en de lasten, door middel van een effectievere en efficiëntere allocatie, te verminderen. De Regering heeft zich daarbij nadrukkelijk ten doel gesteld de koopkracht van de burgers niet verder onder druk te laten komen.

In aanloop naar de jaren waarin de olie- en gasector substantiële bijdragen zal leveren aan de binnenlandse inkomsten en daarmee ook aan de staatsinkomsten, zal de Regering, samen met haar nationale en internationale partners, de verwezenlijking van de gestelde doelen zoveel mogelijk nastreven.

Het Ministerie van Financiën en Planning spreekt zijn erkentelijkheid uit voor de voortvarende wijze waarop alle overige departementen en instituten hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze Financiële Nota.

Mevr. drs. Adelijan H. Wijnerman
Minister van Financiën en Planning

Paramaribo, 30 september 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Lijst van afkortingen	6
Lijst van tabellen	11
Lijst van figuren	13
Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen	15
1. Inleiding	16
2. Beleidskader	18
2.1 Wereldeconomie: Groei 2023-2026	18
2.2. Groei van de Internationale handel 2020 - 2026	19
2.3. Ontwikkelingen op de Internationale Oliemarkten	32
2.4 Ontwikkelingen op de Internationale Goudmarkten	33
2.5. Latijns-Amerika en het Caribisch gebied.....	36
3. Ontwerpbegroting 2026	39
3.1 Algemeen.....	39
3.2 Opzet van de Ontwerpbegroting 2026	40
3.3 Geraamde overheidsuitgaven	42
3.4 Geraamde overheidsontvangsten	47
4. Macro-economische ontwikkelingen	50
4.1. Ontwikkelingen in de Reële Sector	50
4.2 Inflatie, Lonen en Koopkracht.....	53
4.3 Overheidsfinanciën 2024 – juni 2025.....	57
4.4 Overheidsontvangsten	59
4.5 Overheidsuitgaven.....	65
4.6 Financiering	71
4.7. Ontwikkeling van de Staatsschuld in periode 2021 – juni 2025	72
4.8. Binnenlandse schuld	73
4.9 Buitenlandse schuld	78
4.10. Totale schuld, schuld ratio's en schuldenlast betalingen	83
4.11 Kosten- en risicoanalyse op de schuldportefeuille in 2022-2024	85
4.12 Herstructureringsproces	87
4.13 Lange termijn Schulden van Staatsbedrijven.....	90
4.14. De monetaire ontwikkelingen in 2024 - juni 2025	92
4.14.1 Algemeen.....	92
4.14.2 Operationeel monetair beleid.....	93
4.14.3 Ontwikkeling van de geldaggregaten	93
4.14.4 Kredietverlening en toevertrouwde middelen	95
4.14.5 Interesttarieven	97
4.15 De betalingsbalans in 2024 - juni 2025	98
5. Sectorale Ontwikkeling	105
5.1 Bevolking en demografische trends	105
5.2 Geografische spreiding van de Bevolking.....	108

5.3 Sociaal beschermingssysteem en de behoefte aan hervorming	110
5.4 Gezondheidszorg	120
5.4.1. Hulpmiddelen Gezondheidszorg	120
5.4.2 Gezondheidsstatus Bevolking.....	124
5.5 Huisvesting	128
5.6 Onderwijs.....	134
5.7 Arbeidsmarkt	140
5.8 Veiligheid en Rechtszekerheid	145
5.9 Milieuontwikkelingen	150
5.9.1 Klimaatverandering	150
5.9.2 Door Mens of Natuur veroorzaakte Rampen.....	151
6. Ontwikkelingen in de Productiesector	158
6.1 Agrarische sector.....	159
6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector	164
6.3 Ontwikkelingen in de Visserij.....	167
6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector.....	170
6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector	172
6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector.....	174
6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector.....	177
6.8 Ontwikkelingen in de ICT-sector	180
7. Financiële sector	185
Deel B: Strategische actiepunten	193
8. Monitoring & Evaluatie van het Beleid tot en met 2025.....	194
8.1. Algemeen.....	194
8.2 Focus van het beleid	195
8.3 Stand van zaken per mei 2025	200
8.4 Percentage afgerond per mei 2025.....	203
8.5 Financiële realisaties per mei 2025.....	204
8.6 Beschouwing van de MOP strategische actiepunten in de NDOP	205
8.7 Uitdagingen bij de uitvoering van de geplande projecten van januari 2021 tot en met juni 2025 ...	208
8.8 Resultaten bij de uitvoering van de geplande projecten van januari 2021 tot en met juni 2025	209
Conclusie van de Evaluatie	212
9. Planning van het beleid, inclusief de strategische actiepunten voor het dienstjaar 2026	213
9.1 Algemeen.....	213
9.2 Ministerie van Financiën en Planning	214
9.3 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Internationale Samenwerking	215
9.4 Ministerie van Binnenlandse Zaken	216
9.5 Ministerie van Justitie en Politie	217
9.6 Ministerie van Defensie	218
9.7 Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	219
9.8 Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen	220
9.9 Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij.....	221
9.10 Ministerie van Grond Beleid en Bos Beheer	223

9.11 Ministerie van Regionale Ontwikkeling	224
9.12 Ministerie van Olie, Gas en Milieu.....	226
9.13 Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting	227
9.14 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	228
9.15 Ministerie Jeugdontwikkeling en Sport.....	230
9.16 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid	230
9.17 Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening.....	231
9.18 Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme	232
Bijlage A: Overzicht strategische actiepunten van de zeventien ministeries	235
Bijlage B: Overzicht van succesvol afgeronde strategische actiepunten tot en met mei 2025	246
Bijlage C: De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid	248
I De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid	248
II Buitenlandse Handel (in goederen), 2024.2 t/m 2025.2	251
III De ontwikkeling van de prijzen.....	254
Bijlage D: Tabellen Overheidsfinanciën	261

Lijst van afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor Statistiek
ACS	Acuut Coronair Syndroom
ACTO	Amazon Treaty Cooperation
ADEK	Anton de Kom Universiteit Suriname
ADRON	Het Anne van Dijk Rijst Onderzoekscentrum Nickerie
AIP	Agrarisch Industrie Park
AKB	Algemeen Krediet Bewaking
AOV	Algemene Oudedagsvoorziening
APF	Algemeen Pensioenfonds
AWJ	Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken
AZP	Academisch Ziekenhuis Paramaribo
BAZO	Nationale Basiszorgverzekering
BBP	Bruto Binnenlandsproduct
BBS	Beveiligings- en Bijstandsdienst Suriname
BEIP	Sectorplan Onderwijs en het Basic Education Improvement Program
BIBIS	Ministerie van Buitenlandse Zaken, International Business en Samenwerking
BIS	Beneficiary Information System
BiZa	Ministerie van Binnenlandse Zaken
BNP	Bruto Nationaal Product
BOG	Bureau Openbare Gezondheidszorg
BOSNAS	Bos- en natuurbeheer autoriteit
BRD	Bycatch Reduction Devices
BSW	Onderdirectoraat Bouw- en Stedenbouwkundige Werken
BZV	Basiszorg Verzekering
CBET	Competence Based Education and Training
CBO	Community-Based Organization
CCT	Conditional Cash Transfer
CD	Communicable Diseases
CDB	Caribbean Development
CELAC	Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische Staten en Caribbean Development Bank
CIP	Country Implementation Plan
CARICOM	Caribbean Community
CARIFORUM	Caribbean Forum of African, Caribbean and Pacific States
CIS	Conservation International Suriname
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
COMCEC	Permanent Comité voor Economische en Commerciële Samenwerking van de Organisatie voor Islamitische Samenwerking
COVAB	Centrale Opleiding voor Verpleegkundige en Aanverwante Beroepen
CPI	Christelijk Pedagogische Instituut
CSME	CIRCARICOM Single Market and Economy
CTW	Onderdirectoraat Civieltechnische Werken
CVO	Capaciteitsversterking van Chief Veterinary Officers
DAOB	Directoraat Agrarische Ontwikkeling Binnenland
DC	Districtscommissaris
DCIV	Dienst Informatie Criminele Verzorging

DDOASB	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Afro –Surinamers Binnenland
DDOI	Directoraat Duurzame Ontwikkeling Inheemsen
DEF	Ministerie van Defensie
DIS	Delfstoffen Instituut Suriname
DNV	Directoraat Nationale Veiligheid
DRO	Directoraat Regionale Ontwikkeling
DSZ	Directoraat Sportzaken
DWCP	Decent Work Country Programma
DWV	Dienst Watervoorziening
EAS	Energie Autoriteit van Suriname
EBS	NV. Energy Bedrijven Suriname
ECD	Early Childhood Development
EDF	Électricité de France.
EE	Energy efficiency
EFF	Extended Fund Facility
EMSAGS	Improving Environmental Management in the Mining Sector of Suriname
EPA	Economic Partnership Agreement
EPA	Economic Partnership Agreement
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment
EU	Europese Unie
EZOTI	Ministerie van Economische zaken, Ondernemerschap en Technologische innovatie
FCH	Family and Community Health
FCMU	Forest Cover Monitoring Unit
FDI	Foreign Direct Investment
FID	Fund for Innovation in Development
FinPlan	Ministerie van Financiën en Planning
FIOD	Financieel Inlichtingen en Opsporingsdienst
FISREG	Fiscal Support Program to Regain Growth (FISREG)
FPIC	Free Prior and Informed Consent
FREL	Forest Reference Emission Level
FRL	Forest Reference Level
FTTH	Fibre To Home
GBB	Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer
GCCA	Suriname Global Climate Change Alliance
GEF	Global Environment Facility project
GOB	Surinaamse Grondontwikkelingsbedrijf
GSHS	Global School Health Survey
GYTS	Global Youth Tobacco Survey
HFC	Hydrofluorocarbons
HFLD	High Forest Cover Low Deforestation
HI&T	Ministerie van Handel, Industrie en Toerisme
HLPF	United Nations High-level Political Forum on Sustainable Development
HP	Herstelplan 2020-2022
HRHP	Human Resources in Health Planning
ICT	Informatie- en Communicatietechnologieën
IDB	International Development Bank
IDO	Instituut voor Defensie Opleidingen

IGS	Inter Guyanese Spelen
IKBEN	Technische Commissie Integraal Kinderbeschermingsnetwerk
ILO	International Labor Organization
IMCI	International Marine Certification Institute
IMF	Internationaal Monetaire Fonds
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
IMPAC	IMPAC en IMCI-protocollen
IOO	Illegale, Ongemelde en Ongereguleerde
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IsDB	Islamic Development Bank
ISF	International School Sport Federation
ISH4	Gezondheidsinformatiesysteem
ITTO	International Tropical Timber Organization
JTV	St. Jeugdandverzorging
JUSPOL	Ministerie van Justitie en Politie
KBS	Korps Brandweer Suriname
KKV	Koopkrachtversterking
KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen
KMP	Korps Militaire Politie
KPA	Korps Penitentiaire Ambtenaren
KPI	Key Performance Indicators
KPS	Korps Politie Suriname
KVS	Kindvriendelijke Scholen
LAC	Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied
LBB	Dienst 's Lands Bosbeheer
LVV	Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
MAS	Maritieme Autoriteit Suriname
MEA	MEA-plichtige activiteiten conform de Raamwet Milieu
MH	Mental Health
Min. F&P	Ministerie van Financiën en Planning
MINOWC	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
MKMO	Micro, Kleine en Middelgrote Ondernemingen
MKZ	Mond- en klauwzeer
MMEB	Mensen met een Beperking
MOP	Meerjaren OntwikkelingsPlan
MoU	Memorandum of Understanding
MPU's	Ministeriële Planunits
NAS	Nationaal Archief Suriname
NATIN	Natuur technisch Instituut
NB	Natuurbeheer
NCCR	Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing
NCD	Non- Communicable Diseases
NCVA	Nationale Commissie ter voorbereiding van de vaststelling van de Armoedegrens in Suriname
NDC's	Nationally Determined Contributions
NDOP	Nationale Database Ontwikkelingsprojecten
NGO's	Niet Gouvernementele Organisaties
NH	Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen

NHA	National Health Accountant system
NIMOS	Nationaal Instituut voor Milieu en Ontwikkeling in Suriname
NIP	Suriname Nationaal Infrastructuur Projecten
NLR	Nationale Loonraad
NRA	De National Risk Assessment
NRHG	Nationale Raad Huiselijk Geweld
NRTM	Near Real Time Monitoring Systeem
NSPG	Nationaal Strategisch Plan voor Gezondheid en Welzijn in Suriname
O&D	Onderdirectoraat Onderzoek en Dienstverlening
OAS	Organisatie Amerikaanse Staten
OD M&E	Onderdirectoraat Monitoring en Evaluatie
ODDZ	Onder directoraat Delinquentenzorg
ODEZ	Onder directoraat Forensische Zorg
OGA	Onderdirectoraat Openbaar Groen en Afvalbeheer
OGO	Ontwikkelingsgericht Onderwijs
OIC	Organisatie voor Islamitische Samenwerking
OIE	Wereldorganisatie voor diergezondheid
OM	Openbaar Ministerie
OP	Planmatrix
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OTT	Over The Top
OW	Ministerie van Openbare Werken
PA	Protected Areas (beschermde gebieden)
PES-modellen	Payment for Ecosystem Services-modellen
PFS	Pensionfonds Suriname
PIS	Perinatale Informatie Systeem
PPP	Public Private Partnership
PROSUR	Forum for the Progress and Development of South America
PSC	Production Sharing Contract
PSR	Public Sector Reform
PURP	Paramaribo Urban Rehabilitation Program
RBM	Results - Based Management
RE	Development of renewable energy
RGM	Rosebel Gold Mines
RO	Onderdirectoraat Ruimtelijke Ordening
ROM	Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu
ROS	Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport
RTVET	Reforming the Technical and Vocational Education and Training
SAMAP	Suriname Agriculture Market Access Project
SAO	Ministerie Stichting Arbeidsmobilisatie en ontwikkeling
SBB	Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht
SDG	Sustainable Development Goals
SDI	Spatial Data infrastructure
SER	Sociaal Economisch Raad
SFISS	Forestry Information Systeem
SHTTC	Stichting Suriname Hospitality and Tourism Training Center
SIS	Safeguard Information System
SITA	Suriname Investment and Trade Agency

SLM	Surinaamse Luchtvaart Maatschappij
SLMS	Satellite Land Monitoring Systeem
SNA	Suriname Non-proliferatie Autoriteit (Surinaamse Chemische Autoriteit)
SNMA	Suriname Nationale Maritieme Associatie
SNMBS	Surinaams Nationaal Maritiem Beleid en Strategie
SNRI	Rijstonderzoeksinstituten
SNTA	Suriname National Training Authority
SOI	Standaard Onderwijsindeling
SoZaVo	Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SPASU	Spatial Planners Associatie Suriname
SPS	Stichting Planbureau Suriname
SPWE	Stichting Productieve Werkeenheden
SSB	Surinaams Standaarden Bureau
STA	Suriname Toerisme Autoriteit
STEO	Short Term Energy Outlook
STES	Secondary and Technical Education Support
SWM	Surinaamse Waterleiding Maatschappij
SZF	St. Staatsziekenfonds
TAS	Telecommunicatie Autoriteit Suriname
TCT	Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme
TED	Turtle Excluder Devices
TNC	The Nature Conservancy
TSA	Treasury Single Account
TVET	Enhancement of the Technical and Vocational Education and Training
UNDP	United Nations Development Program
UN-ECLAC	United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean
UNFF	United Nations Forum on Forests
VG	Ministerie van Volksgezondheid
VMS	Vessel Monitoring System
VN	Verenigde Naties
VOJ	Voortgezet onderwijs op juniorenniveau
VOS	Voortgezet onderwijs op seniorenniveau
VS	Veterinary Services
VVOS	Verkeer Voorlichting Onderwijs en Statistieken
WAP	Wet Algemeen Pensioenfonds
WB	Wereld Bank
WCRD	Wereld Consumenten Rechten Dag
WD	Directoraat Bouwkundige Werken en Dienstverlening
WEO	World Economic Outlook
WHO	World Health Organization

Lijst van tabellen

Tabel 2.1.1: Groei van de wereldeconomie 2023-2026	19
Tabel 2.2.1: Inflatietarief, eind van de periode consumentprijzen, jaarlijkse procentuele verandering	20
Tabel 2.2.2: Mondiale Output- en handelsvolumegroei en prijsontwikkelingen	25
Tabel 2.2.3: Indicatoren sectorhandel (waarden in USD mln. indien niet anders vermeld)	27
Tabel 2.5.1: Reële BBP-groei van enkele landen van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	36
Tabel 3.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2024-2029 (SRD miljoen)	39
Tabel 3.1.2: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2024-2029 (SRD mln.)	40
Tabel 3.2.1: Ontwerpbegroting 2026 en Nota van Wijziging 2025 (SRD mln.)	41
Tabel 3.2.2: OB 2026 en Herziene Nota van Wijziging 2025 naar GFS-classificatie (SRD mln.)	41
Tabel 3.3.1: Operationele uitgaven en Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln.)	43
Tabel 3.3.2: Financieringsbronnen van Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln.)	44
Tabel 3.4.1: Ontvangsten verdeeld naar belastingen en niet-belasting ontvangsten (SRD miljoen)	48
Tabel 3.4.2: De ontvangsten per donor en lening van de OB 2026 en de Nota van Wijziging 2025 (SRD miljoen) ..	49
Tabel 4.1.1: Procentuele jaarlijkse groeicijfers BBP in constante prijzen 2020-2026 (2015=100)	51
Tabel 4.1.2: Reële groeicijfers Primaire- Secundaire, Tertiaire en Overheid 2020-2026	51
Tabel 4.1.3: Macro-economische grootheden 2020-2026 (in SRD 1000)	53
Tabel 4.2.1: Koopkracht van de gemiddelde bezoldiging bij de Overheid 2024 en 2025 ten opzichte van juli 2022 ..	55
Tabel 4.2.2: Gemiddelde koopkracht van het minimumloon ten opzichte van januari 2022	56
Tabel 4.3.1: Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis*, 2023 – jun 2025	58
Tabel 4.4.1: Directe belastingen op aangepaste kasbasis (SRD miljoen)	60
Tabel 4.4.2: Indirecte belastingontvangsten op aangepaste** kasbasis (SRD miljoen)	62
Tabel 4.4.3: De niet-belastingontvangsten op aangepaste kasbasis (SRD miljoen)	63
Tabel 4.4.4: Mijnbouw ontvangsten op aangepaste kasbasis naar inkomstensoort (SRD miljoen)	64
Tabel 4.5.1: Procentuele verdeling uitgaven periode 2023 – juni 2025	66
Tabel 4.5.2: De personele uitgaven over de periode 2022- juni 2025	67
Tabel 4.5.3: Bestand van ambtenaren*, pensioen en onderstanden, 2023 – jun 2025	69
Tabel 4.5.4: Uitgaven t.b.v. het Staatsziekenfonds jan – jun 2025 (in SRD miljoen)	70
Tabel 4.8.1: Binnenlandse schuld naar instrument 2021 – juni 2025 op kasbasis in SRD miljoen	74
Tabel 4.8.2: Nieuwe binnenlandse leningen aangegaan in juni 2024-juni 2025	78
Tabel 4.9.1: Buitenlandse schuld naar instrument 2021 – juni 2025 op kasbasis in USD miljoen	79
Tabel 4.9.2: Nieuwe buitenlandse leningen aangegaan in juni 2024 – juni 2025	82
Tabel 4.10.1: Wettelijke Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld in 2021 – juni 2025 op kasbasis	83
Tabel 4.10.2: Betaalde schuldenlast 2021- juni 2025 (in miljoen SRD en USD)	84
Tabel 4.11.1: Kosten & Risico indicatoren op de schuldportefeuille 2022-2024	86
Tabel 4.13.1: Lange termijnschulden van Staatsbedrijven in 2022-juni 2024 op kasbasis	90
Tabel 4.14.3.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten in (miljoenen Surinaamse dollar)	93
Tabel 4.14.4.1: Ontwikkeling Reserve Base en Kredietverlening van de Algemene banken	96
Tabel 4.15.1: Internationale reserves van de Centrale Bank van Suriname (USD miljoen)	103
Tabel 4.15.2: Betalingsbalans van Suriname (USD miljoen)	104
Tabel 5.1.1: Geselecteerde demografische kengetallen	108
Tabel 5.3.1: Aantal begunstigden van sociale zekerheidsvoorzieningen 2020- juni 2025	111
Tabel 5.3.2: Nominale ontwikkeling in de sociale uitkeringen 2020-2025	112
Tabel 5.3.3: Dekking: begunstigden AOV versus bevolking 60+ (2020-2024)	113
Tabel 5.3.4: Aantal AOV begunstigden naar district over de periode 2020 - 2024	113
Tabel 5.3.5: Dekking: begunstigden AKB versus bevolking <18 jaar (2020-2023)	114
Tabel 5.3.6: Aantal begunstigden voor basiszorgverzekering (BAZO en BZV) gesubsidieerd door de overheid	114
Tabel 5.3.7: Dekking: begunstigden pensioenen versus bevolking ≥ 60 jaar (2020-2024)	115
Tabel 5.3.8: Totaal aantal begunstigden Koopkrachtversterking 2023-juni 2025	116
Tabel 5.3.9: Totale uitgaven (in SRD miljoen) koopkrachtversterking 2023-juni 2025	116
Tabel 5.3.10: Gemiddelde armoedegrenzen (in SRD) van het huishouden per december 2024	118
Tabel 5.3.11: Minimumloon 2020-juni 2025	118
Tabel 5.3.12: Overzicht Sociale Beschermingsprogramma's in Suriname	119
Tabel 5.4.1.1: Begroting & Uitgaven Volksgezondheid in % BBP 2020-2025	120
Tabel 5.4.1.2: Uitgaven Volksgezondheid & Gezondheidsbeleidsprogramma's SoZaVo 2020-2024	121
Tabel 5.4.1.3: Aantal SZF verzekerden naar categorie in procent van totaal en bevolking 2020-2024	121
Tabel 5.4.1.4: Aantal en dichtheid geselecteerd kader in de Gezondheidszorgsector 2020-2024	123
Tabel 5.4.1.5: Aantal en dichtheid overheidspoliklinieken primaire gezondheidszorg naar woongebied	123
Tabel 5.4.2.1: Aantal RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes mellitus 2020-2024	125
Tabel 5.4.2.2: Aantal nierdialyse patiënten in Suriname en in het Nationaal Nierdialyse Centrum (NNC)	126
Tabel 5.4.2.3: Aantal in het Radiotherapeutisch Centrum behandelde en aantal chronische patiënten PCS	126
Tabel 5.4.2.4: Aantal malaria-, TBC - en nieuw geregistreerde HIV gevallen 2020-2024	126
Tabel 5.4.2.5: Sterfgevallen ten gevolge van overdraagbare en niet overdraagbare aandoeningen 2020-2024	127
Tabel 5.4.2.6: Zuigelingen-, Kinder- en Maternale sterftcijfers 2020-2024	127
Tabel 5.5.1: Bouwoppervlaktes 2020 – juni 2025	130
Tabel 5.5.2: Totaal aantal bouwheffingen naar soort 2020 - juni 2025	130
Tabel 5.5.3: Totaal aantal verkavelingsvergunningen/beleidsverklaringen over 2020-2024	131

Tabel 5.7.1: Minimumloon over 2020-Juni 2025	142
Tabel 5.7.2: Vacatures 2020 – Juni 2023.....	143
Tabel 5.8.1: Gepleegde misdrijven in 2020-2024.....	146
Tabel 5.8.2: Aantal verkeersdoden naar district 2020-2024.....	148
Tabel 5.8.3: Landelijke Incidentenbestrijding en hulpverlening 2020- juni 2024.....	149
Tabel 5.9.2.1: Bosbranden per district over de periode 2019 – eerste halfjaar 2025.....	153
Tabel 5.9.2.2: Overstromingen, extreme droogte en dambreuk per district van 2019 – augustus 2025.....	153
Tabel 5.9.2.3: Overzicht revegetatie van 2016- 2024.....	155
Tabel 5.9.2.4: Gerehabiliteerde gebieden (in ha) van 2019 - 2024.....	155
Tabel 5.9.2.5: Hoeveelheid van verstoord land en/of gerehabiliteerd (in ha) bij Merian operaties	156
Tabel 6.1.1: Exportvolume en -waarde agrarische sector 2020-2024.....	159
Tabel 6.1.2: Kengetallen landbouwsector	161
Tabel 6.1.3: Kengetallen rijstsector 2020-proj.2024.....	162
Tabel 6.1.4: Kengetallen bacoven sector 2020-2024.....	163
Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Veeteeltsector 2020-2023	165
Tabel 6.3.1: Kengetallen Visserij sector 2020-2024	168
Tabel 6.3.2: Aantal boten naar soort visserij 2020-2024	169
Tabel: 6.4.1: Export Volume Hout in m ³ 2024.....	170
Tabel 6.4.2: Export naar diverse buitenlandse regio's in stuks (2024)	170
Tabel 6.4.3: Productie Industrieel rondhout assortiment in m ³	171
Tabel 6.4.4: Exportvolume Rondhout in volume in m ³	171
Tabel 6.4.5: Geschatte hoeveelheid rondhout voor lokale verwerking	172
Tabel 6.5.1: Kerngegevens van de Goudsector	173
Tabel 6.6.1: Kernindicatoren van de oliesector 2020-2025	175
Tabel 6.7.1: Jaarlijks aantal (in %) aangekomen personen naar regio	178
Tabel 6.7.2: Doelen kernwetgeving voor de Toerismesector	179
Tabel 6.8.1: Telecommunicatie Data 2020 - 2024	182
Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)	187
Tabel 7.1.2: Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (<i>in miljoenen SRD</i>).....	190
Tabel 7.1.3: Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (<i>in miljoenen SRD</i>)	190
Tabel 7.1.4: Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (<i>in miljoenen SRD</i>)	191
Tabel 7.1.5: Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (<i>in miljoenen SRD</i>).....	192
Tabel 7.1.6: WAM-staat (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12)	192
Tabel 8.2.1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG	197
Tabel 8.2.2: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Nationaal Ontwikkelingsdoel	198
Tabel 8.2.3: Percentage van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Beleidsgebied	199
Tabel 8.3.1: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in aantallen.....	201
Tabel 8.3.2: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in % van het totaal	202
Tabel 8.3.3: Gecompileerde Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in % van het totaal	203
Tabel 8.4.1: Gemiddeld % afgerond Ontwikkelingsprojecten per ministerie.....	204
Tabel 8.5.1: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie	205
Tabel 8.6.1: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie.....	207

Lijst van figuren

Figuur 2.1.1: Handelstarieven van de VS-periode 1821-2024	18
Figuur 2.2.1: Impact van prijsstijgingen op de koopkracht van huishoudens wereldwijd (2015-2024)	21
Figuur 2.2.2: Wereldhandel in goederen en diensten -jaarlijkse en kwartaalgroei (2019-2025)	23
Figuur 2.2.3: Sectorbijdragen aan wereldhandel (2024)	24
Figuur 2.2.4: Export- en Import index periode 2019-2024 (2019:100)	26
Figuur 2.2.5: Handelsbalanswaarden 2020-2024	26
Figuur 2.2.6: Export en import, periode 2017-2024, volgens de Economische Goederen Groep (EGG)	29
Figuur 2.2.7: Handel met de buurlanden Frans-Guyana, Guyana en Brazilië	30
Figuur 2.2.8: Handel met de Caricom landen	31
Figuur 2.3.1: Wereldvraag, -aanbod en -prijsontwikkeling van aardolie 2020-2026	32
Figuur 2.3.2: Totale wereldproductie van ruwe olie en consumptie van verwerkte olie in miljoen barrels	33
Figuur 2.4.1: Correlatie tussen USD-index en goudprijsontwikkeling in 2020 - eind juni 2025	34
Figuur 2.4.2: Mondiale vraag, aanbod en goudprijsontwikkeling 2010-2023	35
Figuur 4.1.1: Het verloop van de reële groei BBPmp, groei Minerale en niet-Minerale sector	50
Figuur 4.2.1: Inflatiepercentages, periode 2020-2026	53
Figuur 4.2.2: Inflatie naar hoofgroep in juli 2023/juli2022, juli 2024/juli2023 en juli2025/juli2024	54
Figuur 4.2.3: Groei bruto en reële arbeidskosten in 2024 ten opzichte van 2022	54
Figuur 4.3.1: Overheidsfinanciën 2023 – jun 2025	59
Figuur 4.3.2: Overheidsuitgaven 2023 – jun 2025	59
Figuur 4.4.1: Verloop inkomsten t.b.v. Government take 2024 - 1e halfjaar 2025	61
Figuur 4.4.2: Mijnbouwontvangsten 2023- juni 2025 (in SRD miljoen)	65
Figuur 4.5.1: Procentuele verdeling van de uitgaven jan – jun 2025	66
Figuur 4.5.2: Lonen (procent) per ministerie, 2024	67
Figuur 4.5.3: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren in 2024	67
Figuur 4.5.4: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren eerste halfjaar 2025	68
Figuur 4.5.5: Aantal ambtenaren naar ministerie (procent), juni 2025	68
Figuur 4.5.6: Verloop SZF-overmakingen, juni 2025	71
Figuur 4.8.1: Totale binnenlandse schuld tussen 2021 - juni 2025 in SRD miljoen.	75
Figuur 4.8.2: Totale achterstanden op binnenlandse schuld in de periode 2021 - juni 2025 in SRD miljoen	75
Figuur 4.8.3: Binnenlandse schuld naar munteenheid per ultimo 2024	76
Figuur 4.8.4: Binnenlandse schuld naar munteenheid per juni 2025	76
Figuur 4.9.1: Buitenlandse schuld 2021-juni 2025 (in miljarden USD en SRD)	80
Figuur 4.9.2: Achterstanden buitenlandse schuld in 2021-juni 2025 (in miljoen USD)	80
Figuur 4.9.3: Verloop prijs en yield Eurobond in 2024 - 2025	81
Figuur 4.9.4: Verloop prijs Value Recovery Instrument in 2024 - augustus 2025	81
Figuur 4.10.1: Schuld-BBP ratios (in procenten)	84
Figuur 4.10.2: Totale achterstallige betalingen in SRD miljoen per ultimo 2024	85
Figuur 4.10.3: Totale achterstallige betalingen in SRD miljoen per ultimo juni 2025	85
Figuur 4.14.3.1: Oorzaken van verandering in de binnenlandse liquiditeitsmassa	94
Figuur 4.14.4.1: Kredietverlening in SRD aan de private sector	95
Figuur 4.14.4.2: Private Kredietverlening in US-dollar	96
Figuur 4.14.4.3: Private Kredietverlening in Euro	96
Figuur 4.14.4.4: Indicatoren van dollarisering	97
Figuur 4.14.5.1: Nominale gewogen gemiddelde SRD- rente	97
Figuur 4.14.5.2: Reële gewogen gemiddelde SRD- rente	97
Figuur 4.14.5.3: Gewogen gemiddelde USD-EURO-rentetarieven	98
Figuur 5.1.1: Geschatte mid-jaarlijkse bevolking en bevolkingsgroei	105
Figuur 5.1.2: Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas	106
Figuur 5.1.3: Immigratie, emigratie en migratiesaldo	106
Figuur 5.1.5: Bevolking 2024 in brede leeftijdsgroepen	107
Figuur 5.1.4: Bevolking 2020 in brede leeftijdsgroepen	107
Figuur 5.2.1: Procentueel aandeel bevolking naar district 2020-2024	109
Figuur 5.2.2: Procentueel aandeel bevolking per district in 2024 in vergelijking met 2020	109
Figuur 5.2.3: Procentueel aandeel bevolking stedelijke en rurale gebieden en het binnenland 2020 en 2024	110
Figuur 5.3.1: Begunstigden Algemene Oudedagsvoorziening versus doelgroep (60+) 2020-2024	112
Figuur 5.3.2: Begunstigden kinderbijslag versus doelgroep (<18 jaar) 2020-2023	114
Figuur 5.4.1.1: Begroting en Uitgaven Volksgezondheid in % Staatsbegroting en in % BBPmp	120
Figuur 5.4.1.2: Aantal SZF verzekerden naar categorie in procent van het totaal 2020- 2024	122
Figuur 5.4.1.3: Aantal BAZO en BZV verzekerden en het aantal SZF verzekerden in procenten van de bevolking	122
Figuur 5.4.1.4: Dichtheid geselecteerd gezondheidskader 2020-2024	123
Figuur 5.4.1.5: Dichtheid van overheidspoliklinieken primaire zorg naar organisatie 2020-2024	124
Figuur 5.4.2.1: De DKTP en MMR vaccinatiedekkingspercentages 2020 – 2023	124
Figuur 5.4.2.2: MMR vaccinatiegraad onder geselecteerde landen in de regio 2023	124
Figuur 5.4.2.3: RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes mellitus in procenten van het totaal 2020-2024	125
Figuur 5.4.2.4: Zuigelingen- en maternale sterftcijfers 2023 onder geselecteerde landen in de regio	127
Figuur 5.5.1: Totaal aantal Bouwvergunningen van 2020 tot juni 2025	128
Figuur 5.5.2: Bouwvergunningen woonhuizen van 2020 tot juni 2025	129
Figuur 5.5.3: Bouwvergunningen zakenpanden van 2020 tot juni 2025	129

Figuur 5.5.4: Bouwvergunningen schuttingen van 2020 tot juni 2025	129
Figuur 5.5.5: Overige bouwvergunningen van 2020 tot juni 2025	130
Figuur 5.5.6: Totaal aantal bouwheffingen naar soort van 2020 tot juni 2025	131
Figuur 5.6.1: Het huidig Onderwijsstelsel.....	135
Figuur 5.6.2: Begroting OW&C in procenten van de staatsbegroting en het BBPmp in lopende prijzen	136
Figuur 5.6.3: Raming operationele uitgaven en programma's in procent begroting directoraat onderwijs	136
Figuur 5.6.4: Slagingspercentage VWO en HAVO.....	136
Figuur 5.6.5: Toelating HAVO, VWO en NATIN	137
Figuur 5.6.6: Eindexamen LBO en MULO.....	137
Figuur 5.6.7: Drop-out Rate, Primair onderwijs en VOJ.....	137
Figuur 5.6.8: Percentage gekwalificeerde leraren	137
Figuur 5.6.9: Basisonderwijs prestaties	138
Figuur 5.6.10: Aantal scholen per district naar onderwijsniveau 2024	138
Figuur 5.6.11: Gender Parity Index van leerlingen	139
Figuur 5.6.12: Pupil Teacher Ratio.....	139
Figuur 5.6.13: Begroting cultuur in % overheidsbegroting en % BBPmp in lopende prijzen	140
Figuur 5.7.1: Stand van zaken arbeidswetgeving in procent van het totaal 2017-2024.....	142
Figuur 5.7.2: Verleende, geweigerde en aangevraagde Werkvergunningen 2019- 2023.....	144
Figuur 5.7.3: Jongeren 15-24 jaar in procenten beroepsbevolking en participatie (%) 2020-2023.....	144
Figuur 5.7.4: Geschatte werkloosheidspercentage Suriname versus werkloosheidspercentage (wereld)	145
Figuur 5.8.1: Procentueel aandeel gepleegde misdrijven in 2020-2024	146
Figuur 5.8.2: Ontwikkeling in het aantal gepleegde misdrijven in 2020-2024.....	147
Figuur 5.8.3: Verkeersdoden totaal en naar geslacht 2020-2024	148
Figuur 5.8.4: Aantal rechters totaal en naar geslacht bij het Hof van Justitie in 2020-2024	150
Figuur 5.9.1.1: Het verloop van de temperatuur gedurende 2010-eerste halfjaar 2025	151
Figuur 5.9.2.1: Overzicht van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik	152
Figuur 5.9.2.2: Overzicht van rukwinden per district van 2019 tot eerste halfjaar 2025	152
Figuur 5.9.2.3: Ontbossing en de oorzaken van ontbossing.....	154
Figuur 5.9.2.4: Overzicht van de in 2024 teruggewonnen gebieden (reclaimed areas) van Newmont	156
Figuur 5.9.2.5: De actuele verstoorde gebieden in de Merian mijn per eind december 2023	157
Figuur 5.9.2.6: De hoeveelheid gestort afval over de periode 2010-eerste halfjaar 2025	157
Figuur 6.1.1: Agrarische export, -import en -handelstekort in USD miljoen 2020-2024	159
Figuur 6.1.2: Het gemiddeld aandeel van de belangrijkste exportproducten in de totale exportwaarde 2020-2024	160
Figuur 6.1.3: Aantal verkochte dozen bananen door FAI NV in de periode 2020-2024	164
Figuur 6.2.1: Opkoop en verwerking van melk door Melkcentrale NV in de periode 2020-2023 in 1000 liters	165
Figuur 6.2.2: Ontwikkeling van de eierproductie in Suriname in de periode 2020-2023 in 1000st.....	166
Figuur 6.2.3: Ontwikkeling van de broedeierenproductie in Suriname in de periode 2020-2023 in 1000st.....	166
Figuur 6.3.1: Aanvoer vis, diepzee- en seabob garnalen (ton) 2020-2024.....	168
Figuur 6.3.2: Exportopbrengsten visserijsector 2020-2024 in USD miljoen	169
Figuur 6.6.1: Gemiddelde prijs van ruwe olie (Brent) 2020-2026.....	177
Figuur 6.7.1: Vergelijking van Surinaamse en niet-ingezetenen personen	178
Figuur 6.7.2: Weergave waardeketen toerismesector.....	179
Figuur 6.8.1: Indicatie mobiel cellulair en breedband netwerk 2020 – 2024	181
Figuur 6.8.2: ICT Infrastructuur 2019 - 2023	182
Figuur 6.8.3: Investerings in de Telecommunicatiesector	183
Figuur 6.8.4: Handel in ICT-diensten 2017-2023	184
Figuur 8.3.1: Staafdiagram Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten	203
Figuur 8.4.1: Gemiddeld percentage afgerond van Ontwikkelingsprojecten per ministerie	204
Figuur 8.6.1: Aantal MOP projecten per ministerie (november 2024-mei 2025)	206
Figuur 8.6.2: Stand van Zaken MOP projecten naar geplande startdatum (november 2024 – mei 2025).....	206
Figuur 8.6.3: Stand van zaken MOP-projecten per ministerie in procenten van het totaal	207
Figuur 8.6.4: Gemiddeld percentage afgerond MOP projecten (november 2024 – mei 2025).....	207

Deel A: Macro- en Sociaaleconomische beschouwingen

1. Inleiding

Het Financieel Jaarplan 2026 omvat een evaluatie van de recente macro-economische ontwikkelingen en beleidsmaatregelen, en een presentatie van het financiële kader voor 2026. Het financieel kader bevat ramingen van inkomsten en uitgaven en licht de belangrijkste programma's en projecten toe die bijdragen aan de uitvoering van het overheidsbeleid.

Bij de evaluatie wordt inzicht verschaft in trends zoals economische groei, inflatie, werkgelegenheid en overheidsfinanciën, evenals externe factoren die van invloed zijn op de nationale economie. Een belangrijk resultaat is de aanzienlijke terugdringing van de inflatie. Naar verwachting zal de inflatie (eindejaar inflatie) eind 2025 op het niveau van 11,1 procent uitkomen en het gemiddelde op 9,4 procent, een niveau dat opmerkelijk lager ligt dan in de voorafgaande periode. Dit vormt een belangrijke stap in de richting van prijsstabiliteit en draagt bij aan het herstel van vertrouwen bij zowel consumenten als investeerders.

De hervormingen bij de belastingdienst hebben bijgedragen aan verhoogde inkomsten. Door de modernisering van processen en een scherpere handhaving is de belastinginning verbeterd, wat heeft geleid tot hogere opbrengsten dan oorspronkelijk geraamd. Dit heeft het mogelijk gemaakt om het begrotingstekort beter te beheersen. Door de combinatie van prudent begrotingsbeheer, duurzaam schuldbeheer, verbeterde belastinginning en het terugdringen van de inflatie is de financiële positie van de Staat verder versterkt. Toch blijft de economie, ondanks deze vooruitgang, nog fragiel en gevoelig voor interne en externe schokken.

Voornoemde positieve ontwikkelingen schetsen een gunstig beeld, maar uit de halfjaarlijkse rapportage van het Planbureau Suriname (juli 2025) blijkt dat de voortgang van de wederopbouw in bredere zin aanzienlijk trager verloopt dan verwacht. Van de 596 geregistreerde ontwikkelingsprojecten is minder dan tien procent succesvol afgerond, middelen worden niet optimaal ingezet en armoede blijft een uitdaging. Het Planbureau Suriname monitort formeel de voortgang van de resultaten uit het Meerjaren Ontwikkelingsplan (MOP) 2022–2026 en brengt daarmee de status van de ontwikkelingsprojecten systematisch in beeld. De bevindingen maken duidelijk dat blijvende inzet noodzakelijk is, met bijzondere aandacht voor tijdige en betrouwbare data-invoer, de versterking van de capaciteit van de Ministeriële Plan Units en een betere samenhang tussen beleid en uitvoering. Tegen deze achtergrond blijven de beleidsprioriteiten onveranderd: duurzame economische groei (SDG 8¹), een efficiënte 'lean' overheid en versterking van veiligheid. Deze bevindingen ondersteunen de noodzaak van gerichte beleidskeuzes, die voor het dienstjaar 2026 zijn vertaald in duidelijke speerpunten van het economisch beleid.

Voor het dienstjaar 2026 zijn de speerpunten van het economisch beleid gericht op duurzame economische groei, versterking van de overheidsfinanciën door efficiënte belastinginning en zorgvuldig uitgavenbeheer, verbetering sociaal beleid en armoedebestrijding, infrastructuur en goed bestuur. Ter bevordering van duurzame economische groei, zal de focus worden gelegd op het stimuleren van investeringen en strategische sectoren. Tegelijkertijd zal de financiële houdbaarheid van de overheidsfinanciën versterkt worden door

---

¹ Sustainable Development Goal 8: De achtste Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (SDG 8) streeft naar de afschaffing van dwangarbeid, de uitbanning van slavernij en mensenhandel, het verbod op de ergste vormen van kinderarbeid waaronder het werven en inzetten van kindsoldaten, en het beëindigen van alle vormen van kinderarbeid tegen 2025

efficiënt uitgavenbeheer en doelmatige belastinginning. Sociale ontwikkeling en armoedebestrijding blijven belangrijke aandachtspunten, met gerichte ondersteuning voor kwetsbare groepen en het waarborgen van sociale zekerheid. Investerings in infrastructuur en publieke dienstverlening dragen bij aan een solide economische basis en het welzijn van de bevolking. Daarnaast staat transparantie en goed bestuur centraal, zodat de uitvoering van beleid effectief wordt gemonitord en verantwoord.

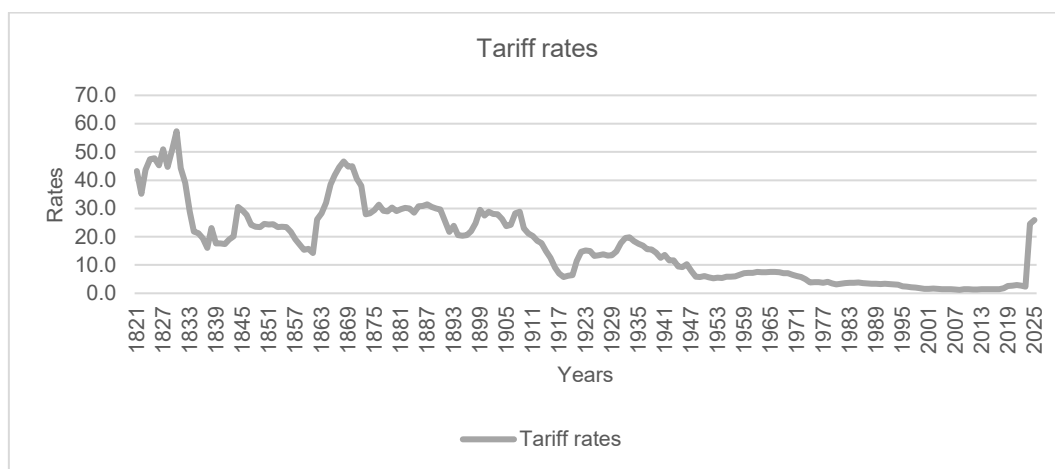
Om deze beleidsdoelstellingen en prioriteiten in de juiste context te plaatsen, is het Financieel Jaarplan 2026 als volgt opgebouwd: na deze inleiding volgt een overzicht van de veranderingen in macro-economische indicatoren voor Suriname, waarbij externe invloeden zijn meegenomen. Hierbij worden er ook prognoses gemaakt. Daarna volgt een beknopt overzicht van indicatoren die betrekking hebben op de grootste sectoren. Het daaropvolgend hoofdstuk geeft de beleidsintenties van de verschillende ministeries weer. Het laatste hoofdstuk toont de realisatiecijfers per ministerie en de geplande ontwikkelingsprojecten voor het komend begrotingsjaar.

2. Beleidskader

2.1 Wereldeconomie: Groei 2023-2026

In de wereldeconomie heerst er een bepaalde mate van onzekerheid en deze wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de dreiging van de V.S. om de invoertarieven op producten van haar handelspartners drastisch te verhogen. Deze verhogingen die in April 2025 zouden ingaan zijn toen uitgesteld tot augustus 2025. Naast de onzekerheid veroorzaakt door de tarieven, heerst ook onzekerheid over de duurzaamheid op lange termijn van het begrotingsbeleid van de V.S. Aan het begin van 2025 heeft de Amerikaanse overheid voor het eerst een down grade gekregen van S&P en dit heeft schokgolven teweeggebracht in de wereld.

De aangekondigde tariefsverhogingen in april 2025 hebben ook een negatief effect gehad op de financiële markten in de VS in eerste instantie, maar deze herstelden zich en stegen naar een hoger niveau dan voor de aangekondigde tariefsverhogingen.

Figuur 2.1.1: Handelstarieven van de VS-periode 1821-2024
Bron: WEO, april 2025

Onzekerheid heeft ook een verlamdend effect op de planning van de activiteiten van het bedrijfsleven. Zal er worden geïnvesteerd in uitbreiding van de bedrijfsactiviteiten of moeten deze worden uitgesteld. De reële kant van de economie wordt dus ernstig ontregeld en beslissingen die van strategische aard zijn worden vervangen door korte termijn besluiten.

De USD deprecieerde en de interestvoet van de Federal reserve bleef ongewijzigd. Het effect hiervan is vrij gunstig voor de opkomende markten en de ontwikkelingseconomieën. Door de depreciatie van de USD en ongewijzigde interestvoet van de Fed kregen deze landen monetaire ruimte want de lokale munteenheid bleef stabiel of apprecieerde ten opzichte van de USD. Dit heeft een gunstige invloed op hun schuldpositie en de betalingsbalans.

Hoewel de wereldeconomie stabiel blijft, is dit niet gebaseerd op de kracht van een sterke wereldeconomie, maar meer op activiteiten die voortvloeien uit verstoringen die het gevolg zijn van de tarieven. Ook geopolitieke spanningen zijn van invloed op de ontwikkelingen van de wereldeconomie, zoals de bijna drie en een half jaar durende oorlog tussen Rusland en Oekraïne; de oorlog tussen Israël en Iran en de Palestijnen in Gaza; de rivaliteit in Zuidoost Azië tussen China en zijn burens in de regio en tussen de VS. Deze spanningen zorgen ervoor dat de aanvoerlijnen van grondstoffen en energie onder druk komen te staan, hetgeen een ongunstige

werking heeft op de prijzen. Zeker voor energie en aardolie, zijn er zeer grote prijsschommelingen waar te nemen.

Tabel 2.1.1: Groei van de wereldeconomie 2023-2026

	Year over Year					
			Projections		Difference from April 2025 WEO Projections 1/	
	2023	2024	2025	2026	2025	2026
World Output	3.5	3.3	3.0	3.1	0.2	0.1
Advanced Economies	1.8	1.8	1.5	1.6	0.1	0.1
United States	2.9	2.8	1.9	2.0	0.1	0.3
Euro Area	0.5	0.9	1.0	1.2	0.2	0.0
Emerging Market and Developing Economies	4.7	4.3	4.1	4.0	0.4	0.1
Emerging and Developing Asia	6.1	5.3	5.1	4.7	0.6	0.1
China	5.4	5.0	4.8	4.2	0.8	0.2
India 4/	9.2	6.5	6.4	6.4	0.2	0.1
Latin America and the Caribbean	2.4	2.4	2.2	2.4	0.2	0.0
Brazil	3.2	3.4	2.3	2.1	0.3	0.1
Mexico	3.4	1.4	0.2	1.4	0.5	0.0
Commodity Prices						
Oil 7/	16.4	-1.8	-13.9	-5.7	1.6	1.1
World Consumer Prices 8/	6.6	5.6	4.2	3.6	-0.1	0.0
Advanced Economies 9/	4.6	2.6	2.5	2.1	0.0	-0.1
Emerging Market and Developing Economies 8/	8.0	7.7	5.4	4.5	-0.1	-0.1

Bron: WEO, juli 2025

Zowel de internationale handel als de investeringen waren de aandrijvingsmotoren voor de groei van de wereldeconomie. De groei was in het eerste kwartaal van 2025 hoger dan voorspeld door de World Economic Outlook (WEO) van het IMF in april. De consumptie van de private sector, die over het algemeen de motor is van de groei, bleef heel matig.

Het reële Bruto Binnenlandse Product (BBP) van de VS daalde ten opzichte van het 4^e kwartaal van 2024. De verklaring hiervoor is dat de importeurs en de consumenten in anticipatie op de toename van de importtarieven, zoveel mogelijk producten en grondstoffen hebben besteld die gewoonlijk worden geïmporteerd. In de Euro-zone werd de groei voornamelijk geleid door de Ierse economie vanwege een toename van de exporten. De opkomende economieën zijn de trekkers van de groei van de wereldeconomie. De sterkste groei komt uit Azië geleid door China en India. Echter is de groei van het reële BBP sinds 2024 aan het afnemen. Duurzame structurele hervormingen op gebieden zoals arbeidsmarkten, onderwijs, regelgeving en concurrentie kunnen de productiviteit, potentiële groei en werkgelegenheid stimuleren.

Voor 2026 wordt voorspeld dat economische groei wereldwijd weer zal stijgen maar ten opzichte van 2024 en 2023 is de groei lager.

2.2. Groei van de Internationale handel 2020 - 2026

De mondiale outputgroei lijkt te stabiliseren op niveaus lager dan de niveaus die bereikt zijn voor de Covid-19 pandemie. De outputgroei is 3,5 procent in 2022, 3,3 procent in 2023 en 2024 (zie tabel 2.2.1). De voorspelling

voor de mondiale outputgroei voor de jaren 2025 en 2026 is 2,8 en 3,0 procent respectievelijk, zoals gerapporteerd door het Internationaal Monetair Fonds in haar publicatie World Economic Outlook van april 2025. Deze geprojecteerde groei is lager dan de gerealiseerde gemiddelde groei in de periode 2000-2019 van 3,7 procent. De Verenigde Staten van Amerika is goed voor 25 procent van het mondiale BBP. De reactie van de landen op de nasleep van de Covid-19-pandemie, die de wereldeconomie in een andere diepe recessie bracht de afgelopen jaren, is goedkope fiscale ondersteuning aan huishoudens en bedrijven. Deze zijn mogelijk gemaakt door zeer lage of negatieve rentetarieven en de uitbreiding van de liquiditeit op de kapitaalmarkten, door middel van kwantitatieve versoepeling. Vooral de ontwikkelde landen hebben, door massa- en tijdelijke inkomensoverdrachten te verstrekken, de plotselinge stilstand van hun economieën in 2020 gematigd en het herstel in 2021 aangejaagd. Het fiscaalbeleid is effectief omdat het gecoördineerd en van voldoende omvang is, waardoor herstel van de wereldeconomie sterk is in 2021. Echter, in een context van verkrapping van het fiscale en al zeer restrictieve monetaire beleid, vertoont de BBP-groei vanaf 2023 tekenen van stabilisatie zowel voor ontwikkelde als voor ontwikkelende economieën.

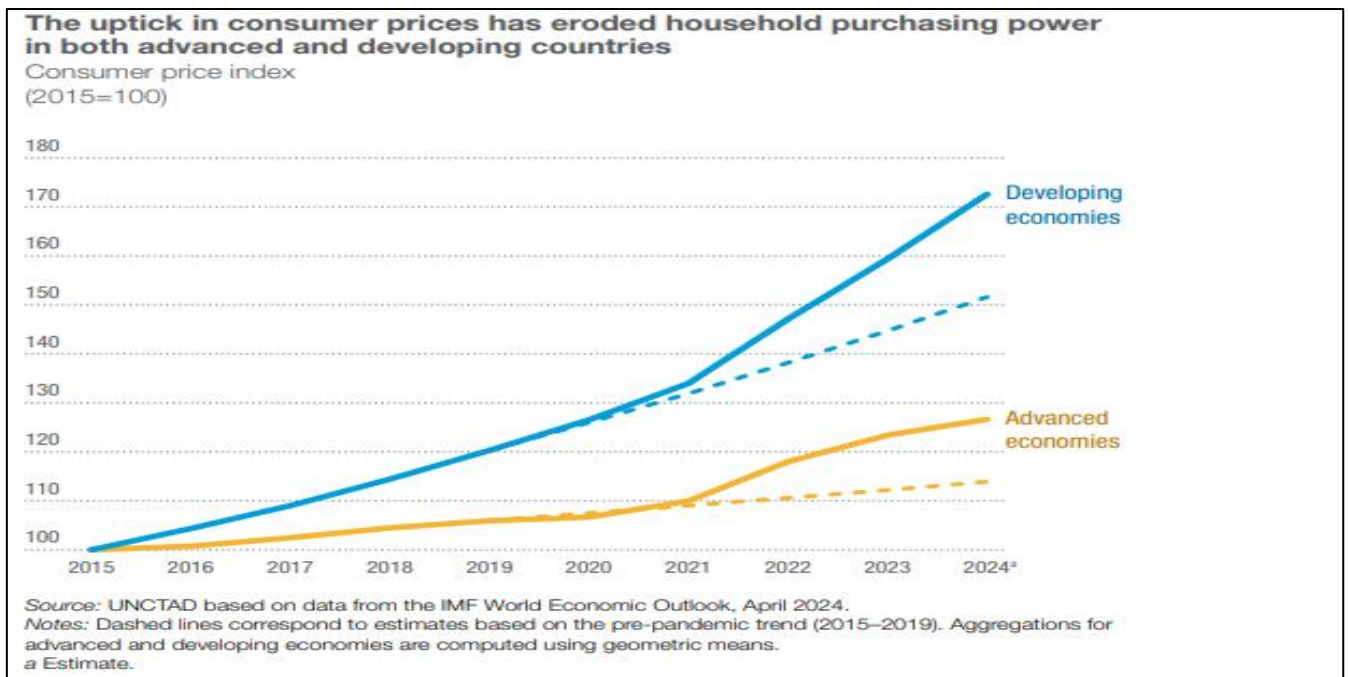
De stijging van de inflatie na de pandemie was niet eenvoudigweg het gevolg van oververhitte economieën waarin te veel geld achter te weinig goederen en diensten aangingen. De post-pandemische inflatiepiek was eerder een aanbod probleem, die gecreëerd werd door knelpunten in internationale waardeketens. Het was een verkopersinflatie in plaats van een kopers-inflatie. Deze inflatietrend was het product van een combinatie van factoren, waaronder tijdelijke leveringsknelpunten, veranderende consumptiepatronen, stijgende grondstofprijzen, verhoogde markconcentratie en het prijsstellingsgedrag van grote bedrijven in bepaalde sectoren, met name de agrifood- en energiesector. Bedrijven pasten zich aan, aan structurele veranderingen in relatieve prijzen en gebruikten hun marktmacht om kostenstijgingen door te berekenen aan consumenten (UNCTAD, Trade and Development Report 2024).

Tabel 2.2.1: Inflatietarief, eind van de periode consumentenprijzen, jaarlijkse procentuele verandering

Omschrijving	Realisatie					Projectie	
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Mondiale inflatie	2.9	6.3	8.8	6	4.9	4	3.6
Verenigde Staten van Amerika	1.6	7.4	6.4	3.2	2.7	2.9	2.3
Eurozone	1	5.9	10.9	4	3.9	3.4	2.5
Verenigd Koninkrijk	0.6	5.4	10.5	4	2.5	2.8	2
Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	6.4	11.7	14.8	17.2	12.1	5.8	4.4

Bron: IMF Data mapper 2025

Het alleen concentreren op langdurige monetaire verkrapping om de inflatie terug te dringen was deels effectief, terwijl het onnodige moeilijkheden veroorzaakte in de nationale als ook de internationale economie. Tegen midden 2024 neemt de stijgende trend in het inflatiepeil af. De internationale headline inflatie projectie is 4,0 procent voor 2025 en 3,6 procent voor 2026. De headline inflatie is de meeting van prijsverandering van alle goederen in de basket inclusief voedsel en brandstof en kerninflatie is inflatie zonder deze twee goederen. De prijzen voor verhandelde goederen vertoonden in het vierde kwartaal van 2024 vrijwel geen stijging. De volatiele trends die in voorgaande periodes zijn waargenomen, lijken hun beloop te hebben gehad. De aanhoudende effecten van de hoge inflatie op de prijzen van verhandelde goederen die na de pandemie werd ervaren, lijken te zijn uitgeput (UNCTAD, maart 2025).

Figuur 2.2.1: Impact van prijsstijgingen op de koopkracht van huishoudens wereldwijd (2015-2024)

Bron: UNCTAD

Het post-Covid-19 herstel bracht wijdverspreid ongenoegen, aangezien de hogere consumentenprijzen en kredietkosten de koopkracht van huishoudens erodeerden (zie figuur 2.2.1). Consumentenuitgaven van huishoudens bleven beneden pre-pandemisch niveau in een aantal landen. Bij zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden voedde dit gegeven gevoelens van onzekerheid, waardoor wijdverspreide dissatisfactie ontstond over globalisatie (UNCTAD, Trade and Development Report 2024). De scherpe stijging van de kostprijs van kredieten, als gevolg van de renteverhogingen, heeft huishoudens bijzonder hard getroffen. De consumentenprijzen zijn, ondanks de recente desinflatie, niet teruggekeerd naar de trend van voor de pandemie. Dit heeft de koopkracht van huishoudens aanzienlijk aangetast. De consumentenprijzen zijn in vergelijking met prijsniveautrends van voor de pandemie respectievelijk 11 en 14 procent hoger voor geïndustrialiseerde en opkomende landen.

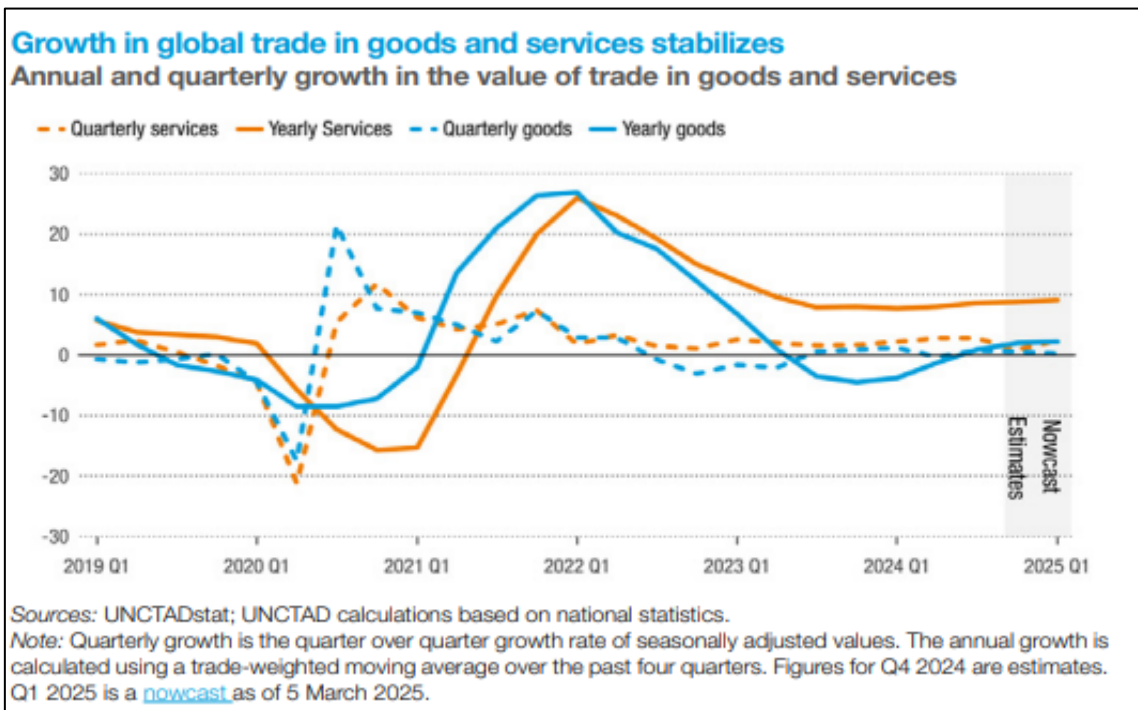
Vijftien jaren na de mondiale financiële crisis van 2008/09 is sprake van een nieuw normaal voor de wereldeconomie, gekenmerkt door trage groei, te midden van geleidelijke disinflatie en positieve reële interest niveaus. De huidige internationale omstandigheden zijn bijzonder zorgwekkend voor de schuldendynamiek, aangezien de combinatie van lage groei en hoge rente de schuldenlast verergert. Hoge publieke schuldratio's in veel economieën zijn even zorgwekkend. Als een kenmerk van de nieuwe, post-pandemische norm verhogen ze het risico op een terugkeer naar bezuinigingen als beleidsrichtlijn.

Gezien de opbouw van de publieke schuld, veroorzaakt door de pandemie en de omvang van de benodigde investeringen om de heersende ontwikkelings- en klimaatuitdagingen aan te pakken, vereist het herinrichten van de staatsbegrotingen grotere inkomsten. Dit hangt op zijn beurt ook af van een dynamischere economische groei. De toename van geopolitieke spanningen heeft de milieuproblematiek en progressief economisch beleid van regeringen naar de achtergrond geschoven. Een groter aandeel van publieke middelen moet worden aangewend voor de schuldaflossing in plaats van voor broodnodige publieke diensten en investeringen in gebieden die essentieel zijn voor het behalen van ontwikkelings- en klimaatdoelen.

Verwacht werd aan het begin van 2024 dat de monetaire versoepelingscycli zouden beginnen en inmiddels goed op weg zouden zijn. Toch zijn er herhaalde vertragingen geweest in de langverwachte start van de versoepelingscyclus. Pas midden 2024 is de Europese Centrale Bank eindelijk begonnen met haar proces van monetair verruimen met een verlaging van 25 basispunten van haar belangrijkste rentetarieven. Een verdere verlaging van 25 basispunten van de depositorente vindt plaats op 12 september 2024. Rentekortingen in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten worden uitgesteld naar de tweede helft van 2024, waarbij de Bank of England haar rente op 25 basispunten heeft verlaagd op 16 augustus 2024 en het Federal Reserve System zijn doelrente voor federale fondsen met 50 basispunten verlaagt op 18 september 2024. Ondanks deze eerste stappen richting monetaire versoepeling, heeft de cumulatieve omvang van renteverhogingen van 2021 tot 2023 geleid tot monetaire houdingen die sterk beperkend blijven.

In 2023 groeit de wereldwijde maritieme handel met 2,4 procent tot 12,3 miljard ton, herstellende van de krimp in 2022 (UNCTAD, Review of Maritime transport 2024). De sector zal naar verwachting in 2024 met 2 procent groeien en gemiddeld 2,4 procent per jaar tot 2029. Het Suezkanaal, het Panamakanaal en de Rode Zee zijn steeds kwetsbaarder voor geopolitieke spanningen, conflicten en klimaatverandering. Deze verstoringen verlengen de scheepvaartroutes, belasten de toeleveringsketens en verhogen de kosten, met diepgaande gevolgen voor de voedselzekerheid, energievoorzieningen en de mondiale economie, aangezien meer dan 80 procent van het wereldhandelsvolume over zee wordt vervoerd. De vrachtprijzen stijgen in 2024 door routewijziging, havendichtheid en stijgende operationele kosten. Halverwege 2024 is de Shanghai Containerized Freight Index (SCFI) meer dan verdubbeld ten opzichte van eind 2023, aangewakkerd door langere verschepingsafstanden, hoger brandstofverbruik en stijgende verzekeringstarieven. Kwetsbare economieën, vooral kleine eilandstaten en de minst ontwikkelde landen, worden het hardst getroffen door de stijgende verzendkosten door omgeleide schepen. In 2023 zijn de scheepstransporten door Suezkanaal, het Panamakanaal en de Rode Zee met ongeveer de helft gedaald, wat kostbare omleidingen rond de Kaap de Goede Hoop in Afrika vereiste. Tegen het midden van 2024 daalt de Suez-doorgangen verder. Aankomsten bij de Kaap de Goede Hoop stijgen met 89 procent. Langere routes hebben hogere kosten voor brandstof, lonen, verzekeringen en chartering, terwijl ze de emissies verhogen. Voor een schip van 20.000-24.000 TEU op de route van het Verre Oosten naar Europa, bedragen de CO₂-emissies alleen al USD 400.000 aan kosten onder het Emissiehandelssysteem van de Europese Unie.

Verwacht wordt dat deze uitdagingen in 2025 aanhouden, waardoor internationale transportkosten stijgen en deze de betrouwbaarheid van toeleveringsketen ondermijnt met groter effect op eilandstaten en ontwikkelingslanden. In de tweede helft van 2024 is sprake van een daling in de vraag naar containervaart, gezien de significante daling in de 'Shanghai Containerized Freight Rate Index'. Deze indices weerspiegelen niet alleen lagere scheepverzendkosten maar ook lagere vraag naar intermediaire- en verwerkte goederen. De daling van de SCFI wijst op zwakkere handelsvolumes, wat een vertraging in de wereldwijde economische activiteit aangeeft. Daarnaast blijft de Baltic Dry Index, die de vrachttarieven voor bulkgoederen zoals kolen, ijzererts en granen volgt, relatief laag in 2025 in vergelijking met 2024. Dit kan verder duiden op een aanstaande krimp in de wereldhandel en verminderde economische activiteit, aangezien een lagere vraag naar bulkvervoer doorgaans geassocieerd wordt met een zwakkere industriële productie en langzamere groei in belangrijke sectoren.

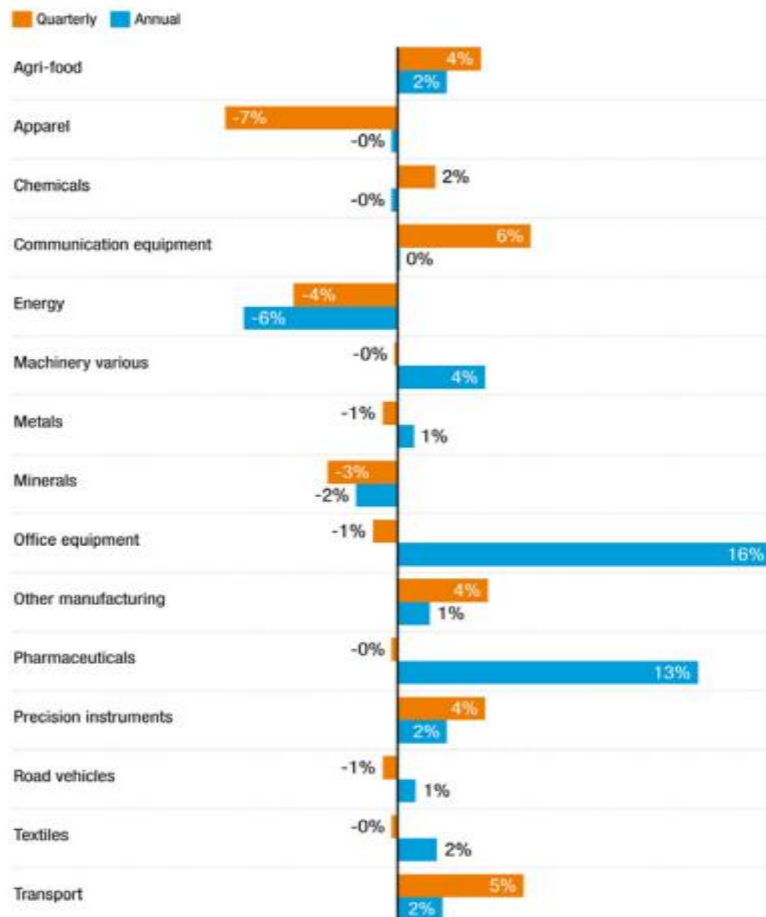

Figuur 2.2.2: Wereldhandel in goederen en diensten -jaarlijkse en kwartaalgroei (2019-2025)
 Bron: UNCTADstat

Volgens het UNCTAD verslag van maart 2025 is de wereldhandelsgroei in 2024 grotendeels veroorzaakt door de groei in de mondiale dienstensector (zie figuur 2.2.2). De wereldhandel bereikt in 2024 een waarde van bijna USD 33 biljoen. Deze groei is veroorzaakt door een jaargroei van ongeveer 9 procent in de diensthandel, terwijl de jaargroei in goederenhandel ongeveer 2 procent bedraagt. Als gevolg hiervan is de wereldhandel met ongeveer USD 1,2 biljoen geëxpandeerd in 2024, waarbij ongeveer USD 500 miljard aan waarde toename wordt gerealiseerd door de goederenhandel, terwijl de diensthandel met ongeveer USD 700 miljard toeneemt. De wereldhandelsgroei is het meest zichtbaar in kantoormaterieel (zie figuur 2.2.3). Aan de andere kant daalde de wereldhandelswaarde in sectoren als mineralen en energie. De handel in kantoormaterialen en farmaceutische producten is gegroeid met een aanzienlijk hoger tempo, namelijk 16 procent om 13 procent. Daarentegen is de waarde van de handel in de energiesector scherp gedaald in 2024 met 6 procent. In het laatste kwartaal van 2024 is de wereldwijde handelsgroei het meest uitgesproken in de agro-voedingssector, communicatiematerialen, precisie-instrumenten en vervoer, terwijl deze daalde in de kledingsector en extractieve industrieën (energie en mineralen).

Ontwikkelde landen ervaren een marginale groei in zowel import als export van ongeveer 2,4 en 2,1 procent respectievelijk. Ondertussen zien ontwikkelingslanden een import- en exportgroei van 5,8 en 6,7 procent respectievelijk. China en India ervaren een beter dan gemiddelde handelsexpansie, terwijl veel ontwikkelde landen handelskrimp ervaren. De disbalansen in de goederenhandel breidt zich uit tijdens 2024, aangedreven door een groeiend handelstekort in de Verenigde Staten van Amerika en een toenemend handel surplus in China, gestimuleerd door sterke exporten en constante vraag.

During Q4 2024 global trade was supported by the agri-food, communication and transport sectors

Source: UNCTAD estimates based on national statistics of China, European Union and the United States.
 Note: Quarterly growth is the quarter over quarter growth rate of seasonally adjusted values. The annual growth is calculated using a trade-weighted average over four quarters.

Figuur 2.2.3: Sectorbijdragen aan wereldhandel (2024)
 Bron: UNCTAD

Andere grote economieën met handelstekorten zijn India, Japan en het Verenigd Koninkrijk. Voorlopige gegevens voor het eerste kwartaal van 2025 wijzen op een voortdurende groei in zowel goederen als diensten. Een deel van deze groei is echter waarschijnlijk het resultaat van het vervroegd verzenden van leveringen in afwachting van stijgingen van de douanerechten in de Verenigde Staten van Amerika. De dreiging van hernieuwde- en uitbreiding van handelsoorlogen, samen met voortdurende geopolitieke spanningen in de wereld, werpt onzekerheid op de vooruitzichten voor de wereldhandel in 2025. Zelfs zeer bescheiden veranderingen in de handelstarieven van de Verenigde Staten van Amerika zullen aanzienlijke effecten hebben op de dynamiek van de wereldhandel, gelet op de rol van deze supermacht als grote consumentenmarkt en de onderlinge verbondenheid van grensoverschrijdende waardeketens. Handelstarieven die geheven worden op bepaalde segmenten van de mondiale waardeketens hebben vaak genoeg niet alleen effect op die industrieën en landen maar op de gehele keten. Zelfs alleen maar een dreiging van tariefverhoging en het vermoeden van represaillemaatregelen kan een negatief effect hebben op de wereldhandel, investeringen en de algehele economische groei. Aangezien grondstoffen en internationale transacties in Amerikaanse dollars geprijsd zijn is de sterkte van deze munteenheid cruciaal voor de wereldhandel.

Tabel 2.2.2: Mondiale Output- en handelsvolumegroei en prijsontwikkelingen

Jaarlijkse procentuele verandering	Realisatie				Projecties	
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Mondiale Output	6.3	3.5	3.3	3.3	2.8	3
- Ontwikkelde Economieën	5.4	2.6	1.7	1.8	1.4	1.5
- Opkomende economieën en Ontwikkelingslanden:	6.8	4.1	4.4	4.3	3.7	3.9
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Azië	7.5	4.5	5.7	5.3	4.5	4.6
= Opkomende en ontwikkelingslanden in Europa	7.3	0.8	3.3	3.4	2.1	2.1
= Rusland	5.6	-2.1	3.6	4.1	1.5	0.9
= Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	7.0	4.1	2.4	2.4	2	2.4
+ Mexico	4.7	3.9	3.3	1.5	-0.3	1.4
+ Brazilië	5.0	2.9	3.2	3.4	2	2
= Midden-Oosten en Centraal Azië	4.4	5.6	2	2.4	3	3.5
= Lage-Inkomens Ontwikkelingslanden	4.1	5.2	4.1	4	4.2	5.2
Mondiaal Handelsvolume (goederen en diensten)¹ Procentuele verandering	10.7	5.1	0.7	3.8	1.7	2.5
- Ontwikkelde landen	9.9	6.1	0	2.2	2.1	2.5
- Opkomende Economieën en Ontwikkelingslanden	12.2	3.7	2	5.4	5	4.6
Import						
- Ontwikkelde landen	9.5	6.6	1.8	2.4	1.9	2
- Opkomende Economieën en Ontwikkelingslanden	11.8	3.5	3.3	5.8	2	3.4
Export						
- Ontwikkelde landen	6.8	5.2	3.0	2.1	1.2	2
- Opkomende Economieën en Ontwikkelingslanden	12.3	4.1	1.6	6.7	1.6	3

Bron: IMF, World Economic Outlook Update: April 2025, oktober 2023, juli 2022, april 2022, oktober 2021, Juni 2020,

Noot:

1) Groegemiddelde voor het export- en importvolume

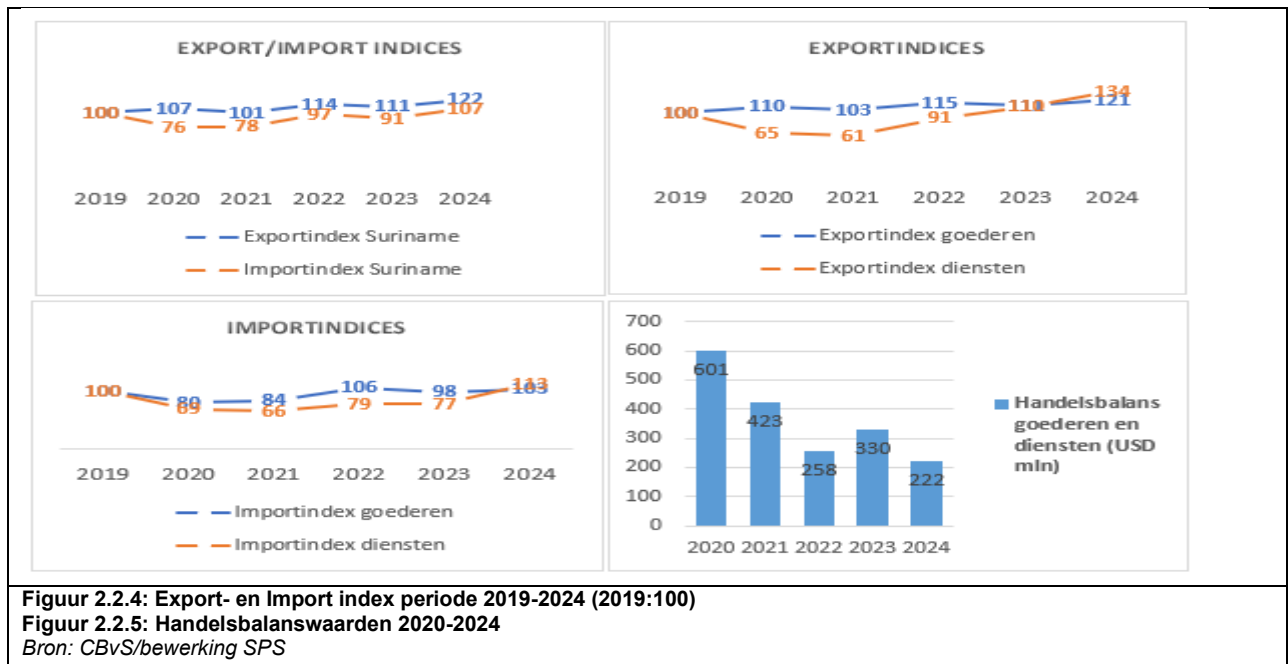
2) Exclusief Venezuela

3) Eenvoudig gemiddelde van de prijzen van de Britse Brent, Dubai Fateh en West Texas intermediaire ruwe olie. De gemiddelde veronderstelde olieprijs per vat in USD, gebaseerd op de toekomstige markten (vanaf November 20, 2024) is USD 69,76 voor 2025 en USD 67,96 voor 2026.

4) Het aangenomen inflatiepercentage voor het Eurogebied is 2.1 procent voor 2025 en 2.0 procent voor 2026, voor Japan is dat 2.0 procent voor 2025 als 2026, voor de Verenigde Staten van Amerika is dat 2.0 procent voor 2025 en 2.1 procent voor 2026.

Handelsontwikkelingen Suriname

De handelsstatistieken die gebruikt worden in de volgende analyse zijn afkomstig van de Central Bank van Suriname (C.B.v.S.). Het betreft import- en exportstatistieken van zowel goederen als diensten. Uit figuur 2.2.4 is af te lezen dat de exportontwikkeling van Suriname in mindere mate last heeft gehad van de Covid-19pandemie. De exportwaarde is steeds boven het niveau van 2019 gebleven, evenwel met een negatieve groei in 2021 en 2023. Voor de importwaarde geldt echter een ander verhaal. De importwaarde is na 2019 sterk teruggevallen. In 2022 blijkt het zich enigszins te herstellen maar daalt in 2023 wederom. Pas in 2024 komt de importwaarde boven het pre-Covid-19niveau. De dienstenhandel heeft het meest te lijden gehad van de Covid-19pandemie. Zowel bij de import als bij de export is de index gedurende 2020-2022 beneden pre-Covid-19niveau. De dienstenexporten komen in 2023 boven het pre-Covid-19niveau en de dienstenimporten komen pas in 2024 boven dat niveau.

Deze fluctuaties zijn terug te zien in de handelsbalans gedurende de periode 2020-2024. In tabel 2.2.3 zijn de handelsratio's opgesomd. Ook de groei van de import- en de exportwaarden kan uit deze tabel worden afgelezen. De handelsbalans is in 2020 ongeveer USD 601 miljoen, vanwege de terugval van de import. Daarna daalt de handelsbalans tot naar circa USD 258 miljoen in 2022, omdat de import zich enigszins herstelt met circa 25 procent groei ten opzichte van 2021. Ook de export neemt toe in 2022, maar met circa 13 procent ten opzichte van 2021. In 2023 maken zowel de export als de import negatieve groeiontwikkelingen door. Echter daalt de import in hogere mate, circa 6 procent ten opzichte van 2022, waardoor de handelsbalans een hoger positieve balanswaarde noteert in 2023 ten opzichte van 2022, namelijk circa USD 330 miljoen. In 2024 gebeurt het omgekeerde, waarbij de export met een lager percentage groeit, circa 10 procent ten opzichte van 2023, dan de import, circa 17 procent importgroei ten opzichte van 2023, met als gevolg dat de handelsbalans een lager waarde noteert in 2024 ten opzichte van 2023, namelijk circa USD 222 miljoen. De handelsbalans is in de eerste helft van 2025 circa USD -38 miljoen, vanwege een exportwaarde van circa USD 1246 miljoen en een importwaarde van circa USD 1284 miljoen.

Tabel 2.2.3: Indicatoren sectorhandel (waarden in USD mln. indien niet anders vermeld)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
Export van goederen en diensten (USD mln.)	2,446	2,300	2,600	2,533	2,793
Import van goederen en diensten (USD mln.)	-1,845	-1,877	-2,342	-2,203	-2,571
Aandeel goederen in Exp. Goederen en diensten	95.81%	95.83%	94.50%	93.15%	92.43%
Aandeel diensten in Exp. Goederen en diensten	4.19%	4.17%	5.50%	6.85%	7.57%
Aandeel goederen in Imp. Goederen en diensten	69.51%	71.33%	72.66%	71.35%	64.20%
Aandeel diensten in Imp. Goederen en diensten	30.49%	28.67%	27.34%	28.65%	35.80%
Exportgroei	7.0%	-6.0%	13.0%	-2.6%	10.3%
Importgroei	-23.5%	1.7%	24.8%	-5.9%	16.7%
BBP-mp* in SRD mln.	38,719	61,226	93,687	127,066	143,722
BBP-mp in USD mln. (eigen berekening)	4,123	3,329	3,770	3,457	4,347
Wisselkoers USD/SRD verkoopkoers	9	18	25	37	33
Deviezenvoorraad (IR) (USD mln.)	585	992	1,195	1,346	1,632
Geschatte midjaarljkse bevolking	608,900	616,500	624,900	633,400	642,268
Reële BBP-mp groei % (2015 = 100) **	-16.0	-2.4	2.4	2.5	2.5
Reële BBP groei Groot & kleinhandel & markten (handel) (%)	-5.4	1.0	2.6	4.5	5.7
Handel ¹ /BBP ratio /Trade intensity index (TII)	104.1%	125.4%	131.1%	137.0%	123.4%
Uitvoer ² /BBP ratio	59.3%	69.1%	68.9%	73.3%	64.3%
Invoer ³ /BBP ratio	44.8%	56.4%	62.1%	63.7%	59.1%
Mate van openheid v/d Economie***	52.0%	62.7%	65.5%	68.5%	61.7%
Importintensiteit	75%	82%	90%	87%	92%
Trade ¹ per capita in USD (total trade/population)	7,048	6,774	7,907	7,478	8,353
Uitvoer ² per capita in USD	4,018	3,730	4,160	3,999	4,349
Invoer ³ per capita in USD	3,030	3,044	3,747	3,479	4,003
Brandstofimporten ⁴ /Totale goederenimport	10.6%	7.1%	6.5%	10.28%	11.99%
Import consumptiegoederen/Totale goederenimport	33.6%	33.6%	31.6%	34.12%	35.39%
Voedselimport/ Totale goederenimport	10.5%	12.0%	11.1%	12.0%	12.4%
Import invest.- en verw.goederen/Totale goederenimport	62.1%	61.2%	63.0%	61.5%	58.5%
Landbouw inputs/Import invest. - en verw. Goederen	3.4%	3.7%	4.6%	5.6%	5.2%
Landbouw inputs/Landbouwexport	71.6%	86.6%	189.10%	191.94%	158.87%
Mijnbouwexporten ⁵ /Totale goederenexport	79.3%	76.2%	80.76%	80.13%	79.96%
Landbouwexporten ⁶ /Totale goederenexport	2.0%	2.4%	0.97%	1.24%	1.69%
Vis en garnalen exp./Totale goederenexport	1.5%	2.1%	1.15%	1.61%	2.04%
Hout en houtwaren exp./Totale goederenexport	4.0%	4.7%	3.02%	3.05%	4.12%
Caricom imp./Totale goederenimport	28.5%	20.4%	20.3%	19.6%	17.4%
Caricom exp./Totale goederenexport	10.3%	8.1%	10.4%	9.0%	8.6%
Exp. Europese Unie/Totale goederenexport	13.5%	7.1%	6.2%	2.6%	2.0%
Imp. Europese Unie/Totale goederen import	21.2%	23.7%	21.7%	21.2%	21.1%
Exp. NAFTA/Totale goederenexport	6.0%	1.5%	4.6%	5.3%	3.3%
Imp. NAFTA/Totale goederenimport	22.4%	26.2%	26.8%	25.2%	22.3%
Exp. NLG ⁷ / Totale goederenexport	68.7%	82.2%	77.7%	81.5%	84.5%
Imp. NLG ⁷ / Totale goederenimport	22.3%	23.5%	23.7%	27.6%	30.6%
Export F-Guyana/Totale goederenexport	0.2%	0.8%	0.5%	0.8%	1.3%
Export Guyana/Totale goederenexport	0.6%	3.6%	3.89%	3.52%	4.39%
Export Brazilië/Totale goederenexport	0.3%	0.4%	0.12%	0.35%	0.26%

Bron: CBvS, ABS, SPS/ eigenbewerking

Noot:

*BBP-mp nominaal, Bruto Toegevoegde Waarde basisprijzen in lopende prijzen SRD mln. (2024 betreft SPS-projectie);

** 2024 betreft SPS- projectie;

***Gemiddelde van goederen en diensten importen en exporten/BBP-mp;

¹) Import plus export in goederen en diensten (USD mln.)/BBP;

²) Uitvoer van goederen en diensten (USD mln.);

³) Invoer van goederen en diensten (USD mln.);

⁴) Brandstof importen (27101130: gasoline;27101940: dieselolie;27101983: smeeroliën) (Bron: ABS);

⁵) Mijnbouw exporten: Aluinaarde, niet-monetair goud, ruwe olie, steenslag en cement (Bron: ABS);

⁶) Landbouwexporten: Rijst en Overige landbouwproducten (Bron: ABS);

⁷) NLG staat voor niet geassocieerde landen (Bron: ABS).

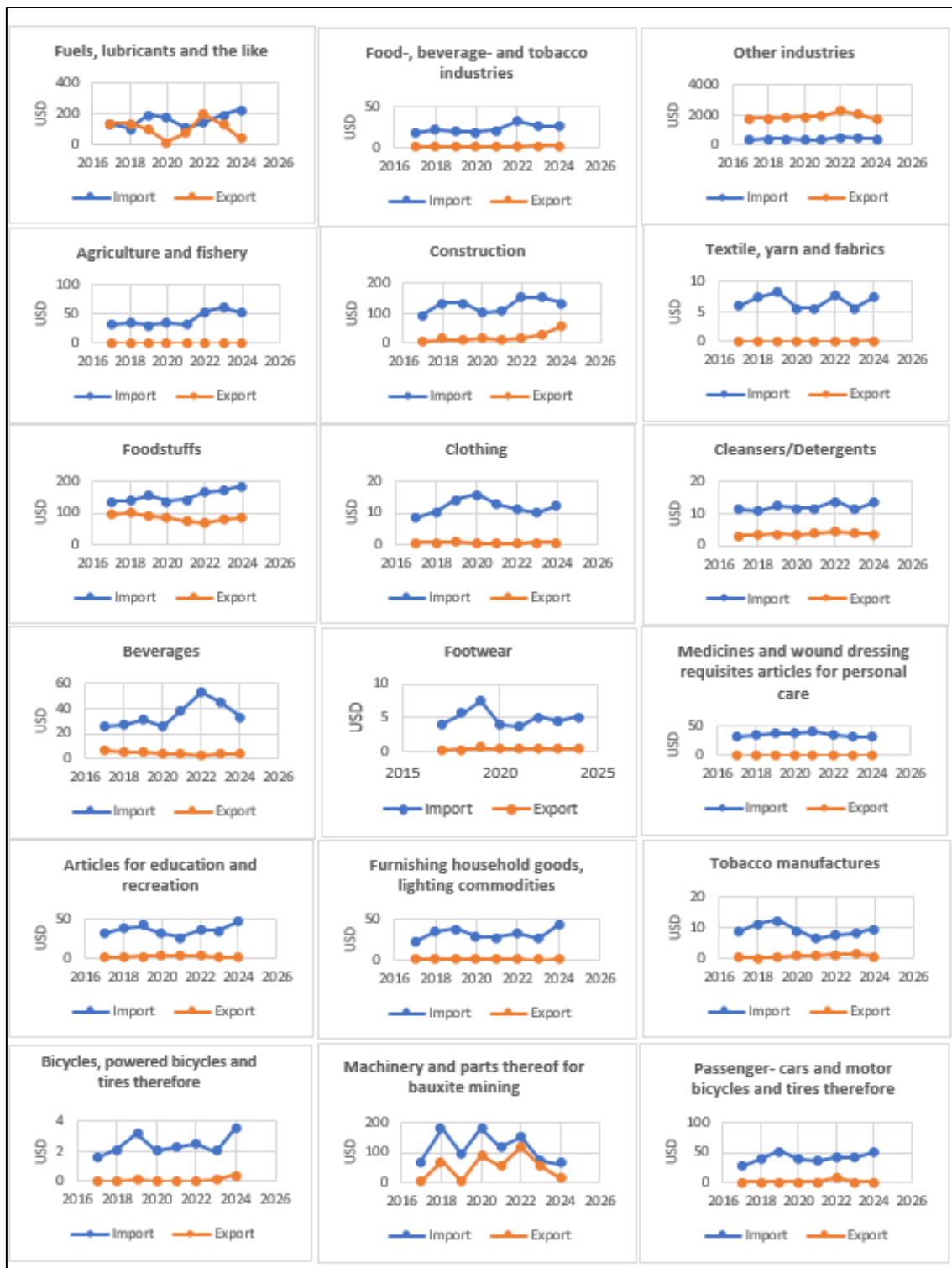
Volgens tabel 2.2.3 komt de handelsquote van Suriname in alle jaren van de verslagperiode boven de 100 procent uit. De internationale handel is dus nog steeds van bijzondere waarde voor het land. De importintensiteit geeft aan in welke mate de export van goederen en diensten afhankelijk is van de invoer. Gezien de hoge ratio van 92 procent in 2024 kan geconcludeerd worden dat de invoer een groot aandeel bedraagt, ter bevrediging van de vraag naar goederen en diensten, ter realisatie van de export. De handel per capita ratio duidt op een internationale handel van Suriname (export plus import) ter waarde van circa USD 8353,- per hoofd van de bevolking. Verder blijkt dat circa 13 procent van de import wordt besteed aan voedsel

en circa 12 procent aan de import van brandstof. Circa 59 procent wordt besteed aan investerings- en verwerkingsgoederen. De mijnbouw exporten bedragen circa 80 procent van de totale exportwaarde. De niet-traditionele exporten (de traditionele exporten zijn rijst, vis en garnalen, hout, bananen, dranken, goud en brandstof) maken in 2024 12 procent uit van de totale exportwaarde.

Als de internationale handel van Suriname geanalyseerd wordt via het classificatiesysteem van de Economische Goederen Groepen (EGG)², dan kan opgemerkt worden dat het land op bijna elk gebied een netto-importeurs is van goederen. Om dit te staven is bijgaand een serie figuren gepresenteerd, welke de import en export van die goederen groepen in USD-waarden in de periode 2017-2024 weergeven. Deze statistieken zijn afkomstig van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS). Deze handelsstatistieken beperken zich tot de internationale goederenhandels. Het ABS heeft de exportstatistieken vanaf 2017 gecorrigeerd, waardoor deze afwijken van de eerder in jaarplan 2025 gepubliceerde exportstatistieken. De exportwaarden zijn toegenomen. Zoals blijkt uit de figuren is Suriname alleen bij de goederen groepen brandstof, smeermiddelen en dergelijke en andere industrieën een netto exporteur. Deze vallen in de categorie intermediaire goederen. Bij brandstof, smeermiddelen en dergelijke is het land niet continue maar in bepaalde jaren, waaronder in 2018 en 2022, een netto exporteur van deze goederen groep. Dit vanwege de export van raffinageproducten door Staatolie N.V. Staatolie produceert eindproducten voor de binnenlandse markt. Export is geen prioriteit van het bedrijf. Uit de statistieken blijkt dat wij inzake brandstof, smeermiddelen en dergelijke nog lang niet zelf voorziend zijn. De import neemt zelf toe vanaf 2021.

---

² De Economische Goederen Groep (EGG) is een classificatiesysteem ontwikkeld door de United Nations Statistical Division (UNSD). De classificatie is voornamelijk bedoeld om handelsdata te herleiden naar eindgebruik, geschikt voor toepassing in de "Systems of National Accounts" (SNA). Het betreft de indeling in de voornaamste goederengroepen in de SNA, kapitaalgoederen, intermediaire goederen en consumptiegoederen.

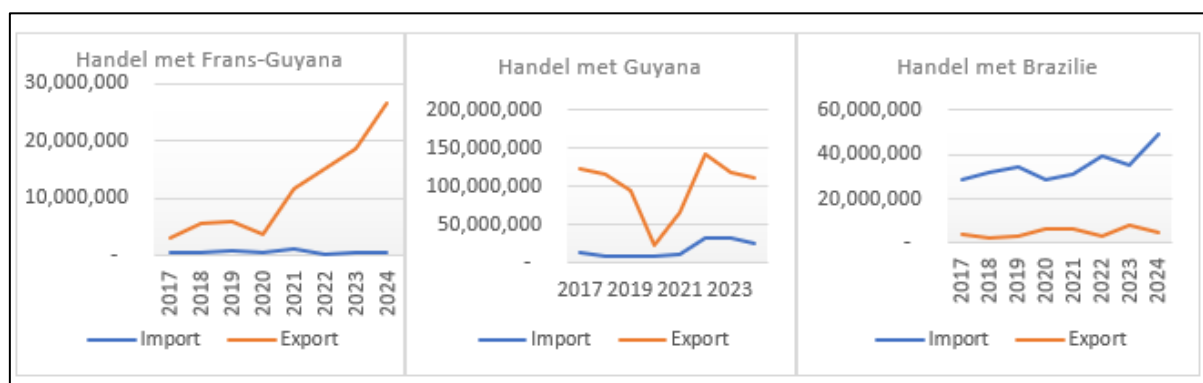

Figuur 2.2.6: Export en import, periode 2017-2024, volgens de Economische Goederen Groep (EGG)
 Bron: ABS/bewerking SPS

Bij andere industrieën is voornamelijk de export van goud door de goudsector de oorzaak van de netto-exporteurstatus van het land. Opmerkelijk is dat ondanks de netto-importeurstatus bij constructie, de export vanaf 2022 een positieve groeitrend neerzet. Er is dus sprake van een goede exportgroei-ontwikkeling bij constructie. De oorzaak is de toename van de export van steenslag in 2023 en 2024. De export is vanaf 2023 gestaag gestegen en wel met circa 100 procent in 2024 ten opzichte van 2023. Bij voedsel blijkt juist het tegenovergestelde te hebben plaatsgevonden in de periode 2018-2022. In 2023 en 2024 blijkt sprake te zijn van enig herstel van de negatieve groei-ontwikkeling. Bij de goederen groep wasmiddelen is in de periode 2017-2022 sprake van een positieve groeitrend, welke omgezet wordt in een negatieve groeitrend de rest van

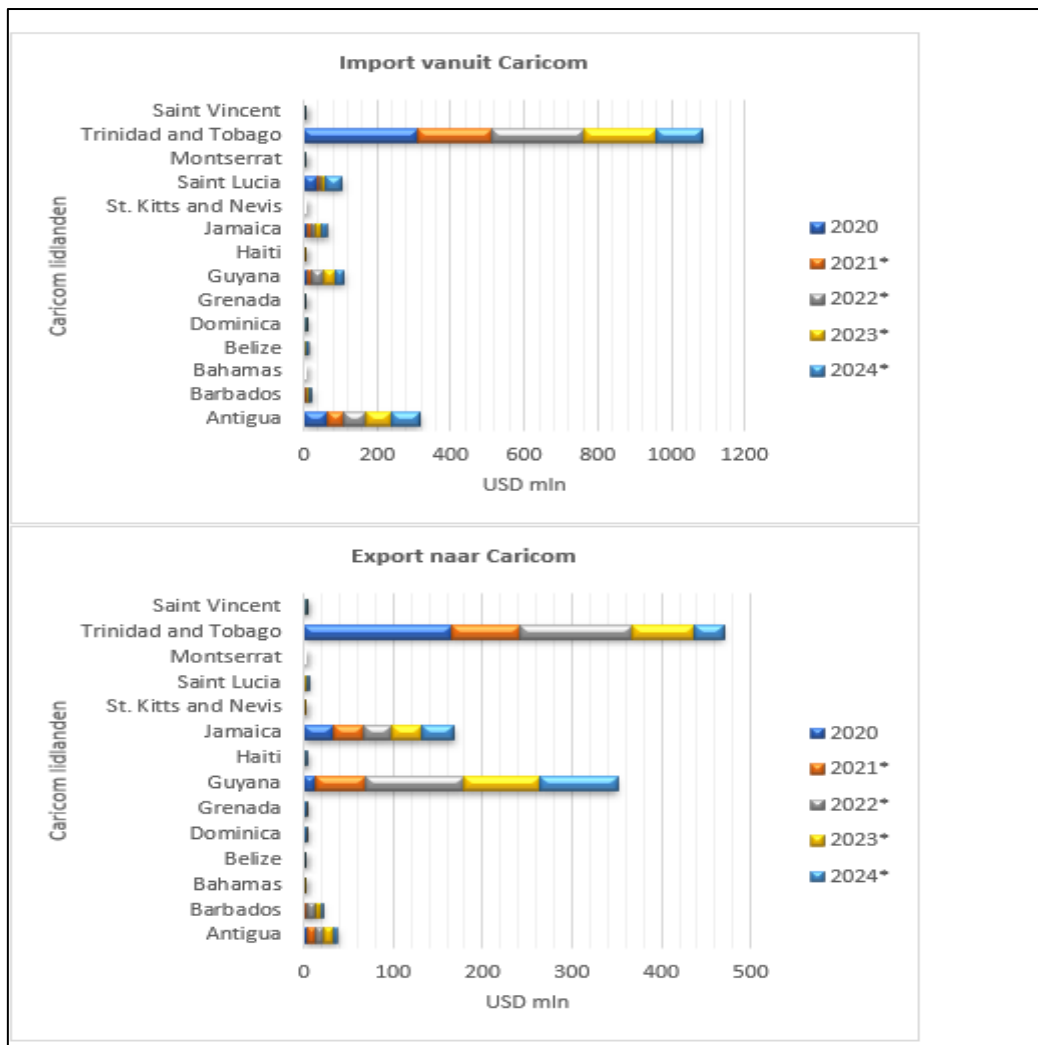
de verslagperiode. Ook bij dranken zien wij dat de groeitrend een negatief verloop heeft tot aan 2023, met enig herstel in 2024. Bij tabak fabricage is juist een groei waar te nemen in de periode 2017-2023 en een daling in 2024.

Het is opmerkelijk dat ondanks de nabijheid van de buurlanden de handel van Suriname met deze landen zeer gering is. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met het huidige exportproductassortiment van Suriname. Uit de vorige figuren is af te lezen dat het exportassortiment grotendeels bestaat uit: aardolieproducten, goud, hout, steenslag, voedingsmiddelen, schoonmaakmiddelen, dranken en tabak. Maar 1 procent van de totale goederenexportwaarde gaat naar Frans-Guyana. Naar Guyana gaat er ongeveer 4 procent en naar Brazilië ongeveer 0.3 procent. De meest belangrijke producten die zijn geëxporteerd naar het buurland Frans-Guyana in 2024 zijn: dieselolie, witte rijst, keistenen, grint, bier, wasmiddelen etc. De import uit dit land in 2024 bestaat hoofdzakelijk uit automobielen, tractoren en aanhangwagens. De export naar Guyana bestaat onder meer uit: steenslag en dieselolie etc. De importen met de hoogste waarden zijn ureum, rietsuiker, verpakkingsmiddelen van gegolfd karton, delen van machines etc. De exporten naar Brazilië bestaan voornamelijk uit: sigaretten, agarbatti (wierookstokjes), schoeisel, rijwielen zonder motor, zonnebrillen etc. De import bestaat uit: kippenworsten, meel van sojabonen, bevroren vlees van pluimvee, tegels, rietsuiker, perskoeken van sojaolie etc. Opmerkelijk is dat de export naar Frans-Guyana een opwaartse trend vertoont in de periode 2021 -2024, welke ontwikkeling zeer toe te juichen is. Ook de import vanuit Brazilië vertoont een opwaartse trend in die periode, uitgezonderd de neergang in 2023.

Figuur 2.2.7: Handel met de buurlanden Frans-Guyana, Guyana en Brazilië
Bron: ABS/bewerking SPS

Figuur 2.2.8 geeft aan wie de belangrijke handelspartners van Suriname zijn binnen de Caricom. Voor de export zijn dat Trinidad and Tobago, Guyana en Jamaica. Bij de import zijn dat Trinidad and Tobago en Antigua and Barbuda.

Figuur 2.2.8: Handel met de Caricom landen
 Bron: ABS/bewerking SPS

De import vanuit Trinidad and Tobago vertoont een afnemende trend. In 2022 is de import circa USD 250 miljoen waard. In 2023 en 2024 is de importwaarde respectievelijk circa USD 199 miljoen om USD 128 miljoen. De import is in de eerste helft van 2025 circa USD 75 miljoen. De producten met de grootste waarde die geïmporteerd worden uit Trinidad and Tobago in 2024 zijn: machines voor het boren, producten van de chemische industrie, sigaretten, hydraulisch cement, brandstof en graanpreparaten. De import vanuit Antigua and Barbuda bestaat voornamelijk uit brandstof. De import vanuit dit eiland neemt jaarlijks toe. In 2022, 2023 en 2024 is de importwaarde respectievelijk circa USD 60 miljoen, USD 67 miljoen en USD 81 miljoen. De import is circa USD 26 miljoen in de eerste helft van 2025.

De export naar Trinidad en Tobago bestaat voornamelijk uit Containers en dergelijke laadkisten (tank-containers daaronder begrepen) en machines en toestellen. De export daalt gestaag de laatste jaren van de verslagperiode. In 2022 is de exportwaarde circa USD 126 miljoen. De exportwaarde daalt tot USD 70 miljoen, USD 32 miljoen en USD 3 miljoen in 2023, 2024 en de eerste helft van 2025.

De export naar Jamaica bestaat voornamelijk uit alcoholische dranken, rijst en vis. De export naar Jamaica vertoont positieve groei cijfers in de periode 2022-2024. De exportwaarde is circa USD 31 miljoen, USD 34 miljoen, USD 35 miljoen en USD 15 miljoen, respectievelijk in 2022, 2023, 2024 en de eerste helft van 2025.

2.3. Ontwikkelingen op de Internationale Oliemarkten

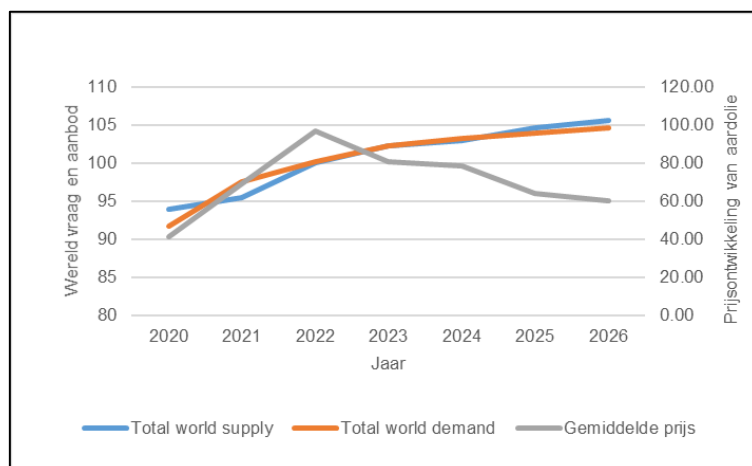
Van juli 2023 tot juni 2025 werd de wereldwijde oliemarkt minder gedreven door een fundamentele vraag en aanbod, maar vooral door geopolitieke ontwikkelingen, waarbij officiële communicatie vaak een afspiegeling was van tactiek in plaats van realiteit.

In de tweede helft van 2023 en begin 2024 voerden OPEC+ landen, onder leiding van Saudi-Arabië, strikte productiebeperkingen door om de dalende olieprijsen te stabiliseren. Saudi-Arabië verlaagde zijn productie tot een dieptepunt in twee jaar. Deze maatregelen werden ondersteund door andere OPEC+ leden, zoals Rusland, dat zijn olie-exporten drastisch verminderde als gevolg van sancties en vrijwillige beperkingen, wat leidde tot de laagste exportniveaus sinds maart 2021.

Ondanks deze inspanningen zorgde een aanhoudend zwakke vraag, vooral door economische vertragingen in Europa en China, voor een wereldwijde overaanbod. De olievoorraden liepen significant op, met name in niet-OESO landen. Incidenten zoals aanvallen op olie-infrastructuur zorgden voor tijdelijke prijsstijgingen, maar de onderliggende trend bleef neerwaarts door de fundamentele vraagzwakte.

In reactie op de volatiele marktomstandigheden kondigde OPEC+ in juni 2024 een beleidswijziging aan. De alliantie kondigde aan de extra vrijwillige productiebeperkingen geleidelijk af te bouwen vanaf het vierde kwartaal van 2024. Dit plan was voorwaardelijk en zou maand voor maand worden geëvalueerd op basis van de marktfundamentals.

Gedurende het eerste halfjaar van 2025 zette OPEC+ haar geleidelijke afbouw van de productiebeperkingen door. Deze beslissing was gebaseerd op de verwachting van een sterker economisch herstel en een stijgende olievraag. Echter, het verwachte vraagherstel bleef achter bij de prognoses. De economische groei in China verliep trager dan geanticipeerd, en in Europa bleef de industriële activiteit matig. Hierdoor kon het toenemende aanbod niet volledig worden opgevangen door de vraag, wat opnieuw neerwaartse druk op de prijzen zette.

Figuur 2.3.1: Wereldvraag, -aanbod en -prijsontwikkeling van aardolie 2020-2026

Bron: Oil market report (may 2025) van de International Energy Agency (IEA), Wereldbank (historical annual data)

De Amerikaanse productie stabiliseerde zich op een hoog niveau, zij het met een minder sterke groei dan in eerdere jaren vanwege investeringsbeperkingen en hoge operationele kosten. De VS bleef een cruciale leverancier voor Europa, waardoor de afhankelijkheid van Russische energie verder afnam.

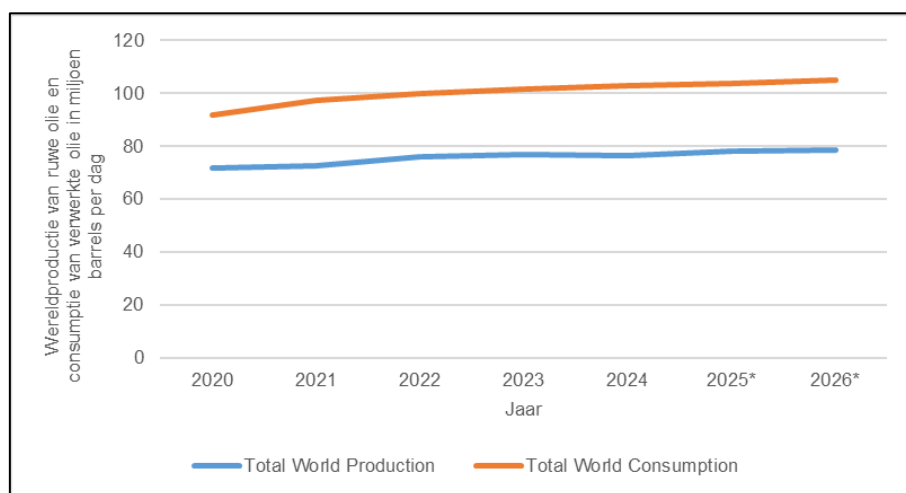
Voor Venezuela leidde een tijdelijke versoepeling van de Amerikaanse sancties eind 2024 tot een korte opleving van investeringen en productie. Echter, de heropening van de sancties in het tweede kwartaal van

2025, vanwege het uitblijven van democratische hervormingen, snijdt het land opnieuw af van internationale markten en investeringen, waardoor een significante productiegroei op de korte termijn is geblokkeerd.

De olieprijs vertoonden in de eerste helft van 2025 een zijwaardse trend, gevangen tussen het toenemende aanbod van OPEC+ en de tegenvallende vraag. De voorspellingen voor de rest van 2025 zijn voorzichtig. De EIA en IEA verwachten dat de prijzen een bescheiden stijging kunnen doormaken indien het economisch herstel in Azië aantrekt en de zomervraag naar transportbrandstoffen sterk is. Desalniettemin zal de groei van de olievraag structureel worden beperkt door toenemende energie-efficiëntie, de snelle adoptie van elektrische voertuigen en de wereldwijde transitie naar hernieuwbare energiebronnen.

Vooruitzichten internationale oliemarkten 2026

In 2026 blijven de oliemarkten sterk beïnvloed door geopolitieke spanningen in het Midden-Oosten en Oost-Europa en door het rentebeleid van grote centrale banken. Deze factoren hebben een directe impact op economische groei en de vraag naar olie. OPEC+ blijft een belangrijke speler, omdat hun productieafspraken de prijzen kunnen sturen. Vooral in Azië, met China en India voorop, zal de vraag naar olie naar verwachting stevig blijven groeien, terwijl in westerse landen de energietransitie het verbruik juist wat afremt. Aan de aanbodzijde spelen investeringen in nieuwe olievelden een cruciale rol. Zonder voldoende investeringen kan de productie achterblijven, waardoor prijzen kunnen stijgen. Tegelijkertijd zorgt de opkomst van hernieuwbare energie ervoor dat de langere-termijnvraag onder druk komt te staan. Alles bij elkaar wordt 2026 een jaar met blijvende prijsschommelingen, gedreven door geopolitiek, OPEC+ beleid, de Amerikaanse dollar en de kracht van de wereldeconomie.

Figuur 2.3.2: Totale wereldproductie van ruwe olie en consumptie van verwerkte olie in miljoen barrels per dag 2020-2026

Bron: *Short Term Energy Outlook (STEO) US Energy Information Administration, july 2024*

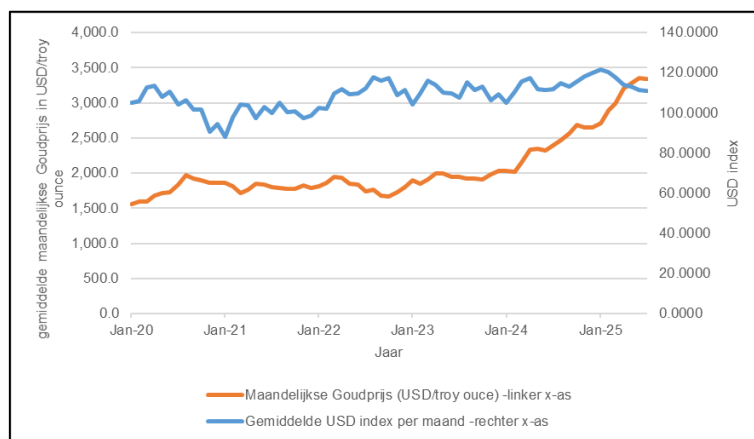
* 2020 t/m 2024 realisaties, 2025 schatting en 2026 projectie.

2.4 Ontwikkelingen op de Internationale Goudmarkten

De periode van begin 2020 tot half 2025 werd op de internationale goudmarkten gekenmerkt door een uitzonderlijke volatiliteit, gedreven door een opeenvolging van ongekende macro-economische en geopolitieke gebeurtenissen. De goudprijs bereikte in augustus 2020 voor het eerst een historisch hoogtepunt boven de USD 2000 per ounce, aangewakkerd door de Covid-19pandemie, ultralage rentetarieven en massale monetaire stimuleringsprogramma's. Dit hoge prijsniveau zou een nieuw normaal worden, de prijs is sindsdien structureel boven de USD 1800 gebleven en heeft meerdere malen opnieuw de USD 2000-barrière doorbroken.

In de jaren 2022 en 2023 oefenden agressieve renteverhogingen door centrale banken (met name de Federal Reserve) om de hoge inflatie te beteugelen, aanzienlijke neerwaartse druk uit op de prijs. Deze stijgende rentes verhoogden de opportuniteitskosten van het aanhouden van niet-rentedragende activa zoals goud. Desalniettemin toonde de goudprijs een opmerkelijke veerkracht en wist hij zich te handhaven op een historisch hoog plateau.

Vanaf eind 2023 en aanhoudend tot ver in 2025 consolideerde en steeg de goudprijs verder, waarbij het meerdere malen nieuwe recordhoogtes bereikte ver boven de USD 2300. Deze stijging werd gedreven door een combinatie van factoren: aanhoudende geopolitieke risico's (zoals de oorlog in Oekraïne en spanningen in het Midden-Oosten), verwachtingen omtrent een einde aan de rentestijgingscyclus, continue inflatedruk en, meest opvallend, een ongekende en aanhoudende vraag naar goud van centrale banken wereldwijd, met name die uit opkomende markten. In 2025 brak goud opnieuw door naar ongekende hoogtes, waarbij de prijs zelfs boven de USD 3500 per ounce uitkwam. Deze stijging werd vooral gedreven door de verwachting van renteverlagingen door de Amerikaanse Federal Reserve, blijvende geopolitieke spanningen en een uitzonderlijk sterke vraag vanuit centrale banken en beleggers. Er wordt verwacht dat de prijs op korte termijn in een bandbreedte van USD 3600–USD 3900 zal bewegen, terwijl in 2026 een verdere stijging richting USD 4000 per ounce niet uitgesloten is.

Figuur 2.4.1: Correlatie tussen USD-index en goudprijsontwikkeling in 2020 - eind juni 2025

Bron: Fedreal Reserve Bank of St Louis (USD index) en World Gold Council (goudprijs)

Vraag naar Goud

De vraag naar goud liet sterke maar wisselende trends zien. Centrale banken waren opnieuw de grootste kopers: in 2024 kochten zij een recordhoeveelheid goud, vooral China, India, Polen en Singapore. In de eerste helft van 2025 bleef die vraag hoog, al viel het in het tweede kwartaal iets terug. Toch geeft bijna elke centrale bank aan dat zij ook in de toekomst hun goudreserves willen uitbreiden.

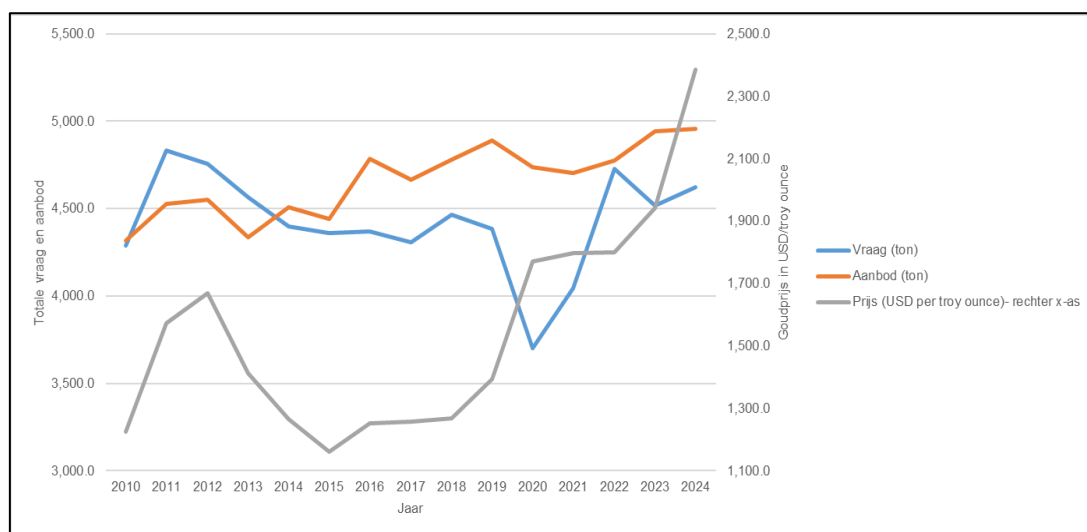
Ook de vraag vanuit de technologiesector bleef belangrijk, vooral door het gebruik van goud in elektronica en toepassingen rond kunstmatige intelligentie. Hier waren wel schommelingen te zien door onzekerheid in de handel. In de consumentenmarkt daalde de hoeveelheid sieraden die gekocht werd, vooral in India en China. Toch steeg de waarde van deze aankopen, omdat de goudprijs historisch hoog stond. Daarnaast bleef de vraag naar baren en munten sterk, vooral in China en India, waar consumenten goud blijven zien als een veilige investering. Een opvallende ontwikkeling was de enorme instroom in goud-ETF's. Deze

beleggingsfondsen kenden in de eerste helft van 2025 de sterkste groei sinds 2020 en zijn daarmee een belangrijke motor achter de totale vraag.

Aanbod van Goud

Het mondiale aanbod van goud werd gekenmerkt door aanhoudende uitdagingen. De primaire productie uit mijnbouw herstelde zich moeizaam van operationele verstoringen tijdens de pandemie en werd daarna geconfronteerd met stijgende operationele kosten (energie, arbeid), dalende gehalten in erts en langere doorlooptijden voor de vergunningverlening voor nieuwe projecten. De groei in de mijnbouwproductie bleef daardoor bescheiden.

Recycling van goud speelde een cruciale rol in het aanvullen van het aanbod. Het recyclingeniveau reageerde direct op prijsschommelingen; tijdens periodes van hoge goudprijzen (zoals in 2020 en opnieuw in 2024) nam het aanbod uit recycling aanzienlijk toe, maar begin 2025 viel dit juist iets terug. Pas in het tweede kwartaal steeg het recyclen weer licht, al bleef het minder sterk dan verwacht gezien de hoge prijzen.

Figuur 2.4.2: Mondiale vraag, aanbod en goudprijsontwikkeling 2010-2023
Bron: World Gold Council

Vooruitzichten voor 2026

Voor 2026 wordt verwacht dat de goudmarkt dynamisch zal blijven. De verwachting dat centrale banken hun rentebeleid zullen beginnen te normaliseren, zou de druk op de goudprijs kunnen verlichten. Geopolitieke spanningen en verkiezingsonzekerheid in grote economieën zullen waarschijnlijk de vraag naar goud als veilige haven opnieuw aanwakkeren. De structureel hoge vraag van centrale banken, met name uit opkomende landen, wordt verwacht een sleutelrol te blijven spelen.

De vraag uit opkomende economieën en de technologiesector zou verder kunnen groeien, afhankelijk van het globale economische momentum. Aan de aanbodzijde zullen de uitdagingen in de mijnbouwsector aanhouden. Nieuwe projecten die nu in ontwikkeling zijn, zullen naar verwachting slechts geleidelijk bijdragen aan de productie. Recycling zal daarom een nog kritiekere pijler van het aanbod blijven, gevoed door hoge prijsniveaus. Prijschommelingen zullen onvermijdelijk blijven, gedreven door de interactie tussen monetair beleid, geopolitieke gebeurtenissen en de kracht van de Amerikaanse dollar. Internationale banken schetsen een optimistisch scenario, waarbij zij verwachten dat de goudprijs in het tweede kwartaal van 2026 boven de USD 4000 per ounce kan stijgen, andere banken rekenen op een niveau van ongeveer USD 3700 eind 2025 en USD 4000 medio 2026. In extreme scenario's, bijvoorbeeld bij verhevigde geopolitieke risico's, zou de prijs zelfs tot USD 4500 per ounce kunnen oplopen.

Invloed op de Surinaamse Mineralensector

De voorbije volatiliteit in de goudprijs bood Suriname zowel kansen als uitdagingen. Met de recente ontwikkelingen en vooruitzichten van de goudprijs, lijken de komende jaren opnieuw aanzienlijke kansen te ontstaan. Periodes van hoge prijzen genereerden aanzienlijke inkomsten en investeerdersbelang. De stijgende mondiale productiekosten hebben echter ook de operationele marges in de sector onder druk gezet.

Vooruitkijkend naar 2026, biedt een verwacht stabiel hoog prijsniveau een gunstig vooruitzicht voor de Surinaamse mineralensector. Om hier optimaal van te profiteren, is het voor de sector en de overheid cruciaal om te navigeren door de uitdagingen van stijgende kosten. Het handhaven van een aantrekkelijk en stabiel investeringsklimaat, het bevorderen van efficiënte en duurzame mijnbouwpraktijken en het stimuleren van lokale waarde toevoeging zullen bepalend zijn voor het toekomstige succes en de veerkracht van de Surinaamse goudindustrie.

2.5. Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

De wereldwijde BBP-groei zal vertragen in 2025, volgens de verwachtingen van de Economic Commission for Latin-America and the Caribbean (ECLAC). De groei van de economie van de Verenigde Staten van Amerika zal slechts 2 procent bedragen. De rede van deze marginale groei is onder meer de politieke instabiliteit, de economische gevolgen van de hogere internationale handelstarieven en de hoge renteniveau's die sinds de Covid-19pandemie bestaan. Voor de Eurozone wordt een BBP-groei voorspeld van 1 procent, vanwege het effect van de hogere handelstarieven op de productielanden in deze zone en de zwakke concurrentiepositie vanwege achterwegen blijvende investeringen en productiviteit. De groeioprognose voor China is dat deze zal groeien beneden de officiële groeidoelstelling van 5 procent, gezien de teruglopende consumptie, een vastgoedcrisis, aanhoudende deflatie en krimpende externe vraag, gedeeltelijk gecompenseerd door de waardedaling van de yuan.

Opkomende en ontwikkelende economieën zullen blijven bijdragen aan de wereldwijde BBP-groei, alhoewel ook zij een afname van de groei zullen ervaren. Het volume van de wereldwijde handel in goederen wordt verwacht te krimpen, tot nadeel van exportafhankelijke regio's zoals Latijns-Amerika en Azië.

Kapitaalstromen naar opkomende economieën nemen af in 2024, terwijl de grondstofprijzen relatief hoog blijven. De handelsoorlog die in april 2025 begint, heeft de situatie verergerd, met gevolgen voor financiële stromen, handel en de vooruitzichten voor wereldwijde groei (ECLAC, 2025). Terwijl sommige centrale banken, zoals de Europese Centrale Bank, zijn begonnen met het verlagen van de rente, handhaven anderen, zoals de Bank of Japan, een strikte monetaire beleidsstelling. Dit gebrek aan synchronisatie vergroot de onzekerheid waarmee ontwikkelingslanden worden geconfronteerd.

Tabel 2.5.1: Reële BBP-groei van enkele landen van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

Jaarlijkse procentuele verandering	Realisatie	Projecties	
		2024	2025
Landen	2024	2025	2026
+ Mexico	1.4	0.3	1
+ Costa Rica	4.3	3.5	3.7
+ Brazilië	3.4	2.3	2
+ Argentinië	-1.3	5.0	4.0
+ Chili	2.6	2.4	2.3
+ Trinidad and Tobago	1.5	1.5	1.2
+ Jamaica	1.4	1.3	1.2
+ Barbados	4	2.6	1.8
+ Guyana	43.6	10.3	23
+ Bahama's (the)	3.4	1.8	1.7

Bron: ECLAC 2025, op basis van informatie d.d. 30 juni 2025

De regionale groei van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied wordt in 2025 geschat op 2 procent en in 2026 op 2,4 procent. Na een herstel in de eerste twee kwartalen van 2024, verliest de regionale BBP-groei aan vaart tegen het einde van dat jaar, en wordt verwacht dat de jaarlijkse groei zal dalen van 2,4 procent in 2024 naar 2 procent in 2025. Deze trend komt overeen met een decennium van lage groei. Met een gemiddeld percentage van slechts 1,2 procent voor de periode 2016–2025, is de BBP-groei zelfs lager dan in de jaren tachtig. De traagheid van de economie is een indicatie van zwakte in de particuliere consumptie en de bruto vaste investeringen. Consumptie blijft de belangrijkste motor van het BBP, maar het tempo is afgenomen te midden van zwakkere banencreatie, lage niveaus van vertrouwen en hoge rentetarieven. Investerings worden ondertussen beperkt door restrictieve financiële voorwaarden en hoge niveaus van geopolitieke onzekerheid. Het wereldwijde economisch klimaat wordt gekenmerkt door verhoogde onzekerheid.

Verwacht wordt dat de landen van Zuid-Amerika in 2025 met 2,7 procent groeien en in 2026 met 2,4 procent. Midden-Amerika en Mexico groeien met een zwakker groeiniveau van 1,0 procent in 2025 en 1,7 procent in 2026, als gevolg van de groeivertraging in de Verenigde Staten. Voor het Caribisch gebied (exclusief Guyana) wordt de groei geschat op 1,8 procent voor 2025 en 1,7 procent voor 2026, alhoewel trends sterk beïnvloed zullen worden door veranderingen in de toerismesector, hoge logistieke kosten en klimaatkwetsbaarheid. De aanzienlijke verschillen in de economische groeicijfers van de landen van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied weerspiegelen zowel de diversiteit in binnenlandse omstandigheden als ook de mate van externe blootstelling.

De handelsbalans voor goederen en diensten zal kwetsbaar blijven, zonder duidelijke tekenen van sterkere exporten aan de horizon en de nog steeds zwakke binnenlandse vraag die de economische groei beperkt. De netto-export, die de groei in 2024 ondersteunde, zal in 2025 aan momentum verliezen (ECLAC, 2025). De bijdrage van netto-export aan de economische groei werd in 2024 voor het eerst sinds 2019 positief, maar deze trend zou in 2025 kunnen omkeren als gevolg van een toename van handelsbescherming. Op sectoraal niveau vertraagt de groei in bijna alle sectoren, behalve in bepaalde diensten. Ten slotte wordt de lage groei in de regio verklaard door een verslechtering van de bijdragen van kapitaal en productiviteit, waarbij werkgelegenheid de enige bron blijft om de economie te stimuleren.

De regio blijft afhankelijk van buitenlandse directe investeringen en externe schulden. Hoewel de publieke schuld in Latijns-Amerika is gedaald, blijft deze in de meeste gevallen hoog en vertegenwoordigt het 50,2 procent van het BBP in het eerste kwartaal van 2025. In het Caribisch gebied stond de schuld aan het einde van 2024 op 68,4 procent van het BBP, waarbij deze in alle landen van de sub-regio is gedaald. Tevens heeft dit gebiedsdeel te maken met zwakkere kapitaalstromen en stijgende financiële kosten. Netto factorinkomens uitstromen zullen de lopende rekening onder druk blijven zetten, wegens de last van rentebetalingen in overeenstemming met de leenbehoeften. Geldtransfers (remittances) zullen deze druk verlichten en helpen de externe onevenwichtigheden te verminderen, maar dit zal slechts tot op zekere hoogte werken, te midden van toenemende druk op de factorinkomens, die verder wordt versterkt door hoge rentevoeten in een onzekere omgeving. In 2024 bleef de inflatie in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied dalen, tot een regionaal gemiddelde van 2,9 procent aan het einde van het jaar, vergeleken met 3,7 procent in 2023. Deze gematigdheid werd gedreven door lagere internationale grondstofprijzen en door binnenlandse beleid gericht op het beteugelen van inflatiedruk. Echter, de algemene inflatie stabiliseerde in de eerste helft van 2025, en de regionale mediaan bleef op 3,9 procent in juni, ongewijzigd sinds december 2024. De prijzen voor diensten en onderliggende componenten blijven echter hardnekkig hoog, vanwege aanpassingen in de lonen en gereguleerde factoren. Inflatierisico's zijn voornamelijk aan de bovenkant, vanwege mogelijke stijgingen van

de internationale voedsel- en energieprijzen, en nieuwe geopolitieke spanningen. De inflatie in Zuid-Amerika zal langzamer naar doelstellingen bewegen, terwijl de onzekerheid in landen met een geschiedenis van chronische inflatie hoog blijft. De volatiliteit in de internationale prijzen van grondstoffen zoals energie, voedsel en metalen, samen met de blootstelling aan extreme weersomstandigheden kan inflatiedruk aanwakkeren en de ruimte voor macro-economisch beleid beperken. De landen hebben minder ruimte om externe onevenwichtigheden te corrigeren zonder kostbare interne aanpassingen te plegen. Veerkracht opbouwen tegen externe factoren vereist actieve macro-economische beleidsmaatregelen, regionale integratie en productieve diversificatie.

De behoefte om de uitgaven te consolideren zonder de economische activiteit aan te tasten, is een van de grootste uitdagingen voor de regeringen in de regio. Het vergroten van de fiscale ruimte en het bevorderen van groei vereisen gelijktijdige vooruitgang op drie fronten. 1) het verbeteren van de uitgaven efficiëntie en het kanaliseren van investeringen naar sleutelsectoren, zoals infrastructuur en onderwijs; 2) het mobiliseren van binnenlandse middelen door middel van progressieve belastinghervormingen die belastingontduiking bestrijden, directe belastingen versterken, belastinguitgaven stroomlijnen en aanvullende fiscale middelen consolideren; en 3) het versterken van fiscale instellingen en het aannemen van middellange termijn kaders die sociale duurzaamheidcriteria in hun beleid opnemen.

Latijns-Amerikaanse en Caribische landen moeten urgent de mobilisatie van middelen voor ontwikkeling opvoeren om een nieuw verloren decennium te vermijden, te midden van een uitdagend en somber wereldwijd economisch milieu. De prognoses in dit ECLAC rapport genaamd Economic Survey of Latin-America and the Caribbean, bevestigen onopgeloste structurele spanningen, zoals de hoge afhankelijkheid van export van grondstoffen, zwakke productieve diversificatie, lage niveaus van investeringen, traag en zeer informeel arbeidsmarkten en procyclische macro-economische beleid.

Ondanks het overwinnen van de onmiddellijke gevolgen van de pandemie, blijft de regio geconfronteerd met structurele uitdagingen zoals lage en regressieve belastinginkomsten (21 procent van het BBP in 2023, vergeleken met een gemiddeld percentage van 34 procent in 2022 voor de landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)), hoge belastingontduiking (USD 433 miljard) en kostbare belastinguitgaven. Tegelijkertijd is de publieke investering afgenomen om de tekorten te beperken, wat op zijn beurt de rol van de Staat als motor van groei heeft verzwakt. Om deze trend te keren, beveelt ECLAC een transformerend fiscaal beleid aan dat is gebaseerd op meer progressieve belastingen, vermindering van belastingontduiking en beoordeling van belastingvoordelen, samen met prioritering van investeringen in strategische sectoren, versterking van belastingregels, integratie van klimaatrisico's en verbetering van de verantwoording.

3. Ontwerpbegroting 2026

3.1 Algemeen

De ontwerpbegroting heeft als vertrekpunt het Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk (in het Engels afgekort als MTFF/ Medium-term Fiscal Framework). Om het MTFF op te stellen wordt de daaraan voorafgaande periode geëvalueerd en het beleid voor de toekomst gesimuleerd. Het overheidsfinanciën beleid stuurt aan op het verkleinen van het tekort, met als doel de afhankelijkheid van externe financiering te verminderen en zodoende de weerbaarheid van de staatsfinanciën te verbeteren en de staatsschuld beter te kunnen beheersen.

Tabel 3.1.1: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2024-2029 (SRD miljoen)

in mln SRD	2024 Realisatie	2025 NvW	2026 Begroting	2027 Projectie	2028 Projectie	2029 Projectie
Totale ontvangsten	52,441	55,646	54,821	57,024	78,625	97,706
Lopende ontvangsten	39,311	46,537	50,614	55,524	76,906	95,757
Belastingen	27,876	32,830	37,414	39,434	53,293	63,616
Directe belastingen	13,661	15,206	17,157	18,203	26,754	30,442
Indirecte belastingen	14,215	17,624	20,257	21,231	26,539	33,174
Niet-belastingen	11,435	13,707	13,200	16,090	23,613	32,141
Schenkingen	101	316	363	383	678	907
Trekkingen	13,030	8,793	3,844	1,117	1,042	1,042
Totale uitgaven	52,193	68,783	61,082	69,243	83,480	98,919
Lopende uitgaven	38,327	51,903	48,469	51,375	62,665	73,832
Personeelsuitgaven	11,231	16,554	17,226	18,768	21,583	26,320
Goederen en diensten	6,482	9,229	9,296	10,169	15,965	19,993
Subsidies en transfers	16,244	19,556	14,145	15,463	18,565	21,659
Interest	4,370	6,564	7,802	6,975	6,552	5,860
Kapitaalsuitgaven	4,958	6,663	4,635	5,101	9,033	12,085
Aflossingen	8,909	10,217	7,979	12,767	11,783	13,002
Primaire rekening	497	-5,149	5,676	6,406	12,437	16,608
Begroting saldo	248	-13,137	-6,261	-12,219	-4,855	-1,213
<i>BBP projectie</i>	146,551	163,645	179,971	198,092	350,765	469,282
Primaire rekening	0.3	-3.1	3.2	3.2	3.5	3.5
Begroting saldo	0.2	-8.0	-3.5	-6.2	-1.4	-0.3

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

Het is gebleken dat er elk jaar discussies zijn over de begroting, in het bijzonder het vaststellen van het saldo op grond van de verwachte ontvangsten en uitgaven. In tabel 3.1.2. is het begrotings- en het financieringstekort weergegeven om het onderscheid tussen deze twee begrippen aan te geven. Hopende met deze uiteenzetting meer duidelijkheid te geven en beter inzicht in de samenstelling van de begroting.

Tabel 3.1.2: Medium-Termijn Overheidsfinanciën Raamwerk* (MTFF) 2024-2029 (SRD mln.)

in mln SRD	2024	2025	2026	2027	2028	2029
	Realisatie	NvW	Begroting	Projectie	Projectie	Projectie
1 Lopende inkomsten	39,311	46,537	50,614	55,524	76,906	95,757
Directe belastingen	13,661	15,206	17,157	18,203	26,754	30,442
Indirecte belastingen	14,215	17,624	20,257	21,231	26,539	33,174
Niet belastingen	11,435	13,707	13,200	16,090	23,613	32,141
2 Lopende uitgaven	38,327	51,903	48,469	51,375	62,665	73,832
Personele uitgaven	11,231	16,554	17,226	18,768	21,583	26,320
Aanschaf goederen en diensten	6,482	9,229	9,296	10,169	15,965	19,993
Subsidies en bijdragen	16,244	19,556	14,145	15,463	18,565	21,659
3 Interest	4,370	6,564	7,802	6,975	6,552	5,860
4 Lopende Rekening (1-2)	984	-5,366	2,145	4,149	14,241	21,925
5 Schenkingen	101	316	363	383	678	907
6 Kapitaalsuitgaven	4,958	6,663	4,635	5,101	9,033	12,085
7 Aflossingen	8,909	10,217	7,979	12,767	11,783	13,002
8 Begrotingstekort (4+5-6-7)	-12,782	-21,930	-10,105	-13,336	-5,897	-2,255
	-8.7%	-13.4%	-5.6%	-6.7%	-1.7%	-0.5%
9 Primaire balans (8+3+7)	497	-5,149	5,676	6,406	12,437	16,608
	0.3%	-3.1%	3.2%	3.2%	3.5%	3.5%
10 Trekkingen	13,030	8,793	3,844	1,117	1,042	1,042
11 Financieringstekort/surplus (8+1)	248	-13,137	-6,261	-12,219	-4,855	-1,213
	0.2%	-8.0%	-3.5%	-6.2%	-1.4%	-0.3%
<i>BBP projectie</i>	146,551	163,645	179,971	198,092	350,765	469,282

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

3.2 Opzet van de Ontwerpbegroting 2026

Conform artikel 156 lid 3 van de Grondwet dient de Ontwerpbegroting uiterlijk op de eerste werkdag in oktober van het jaar voorafgaand aan het jaar waarop deze voorstellen betrekking hebben, aangeboden te worden aan de Nationale Assemblée door de President van de Republiek Suriname.

In de Ontwerpbegroting 2026 zijn de geraamde overheidsontvangsten en -uitgaven vastgesteld op respectievelijk SRD 54.821 miljoen en SRD 61.082 miljoen, met als resultaat een tekort van SRD 6.261 miljoen. De aflossingen zijn begroot voor een bedrag van SRD 7.979 miljoen. Aan trekkingen is een totaal bedrag van SRD 3.884 miljoen begroot.

Tabel 3.2.1: Ontwerpbegroting 2026 en Nota van Wijziging 2025 (SRD mln.)

Omschrijving	Nota van Wijzigingen 2025	Ontwerp Begroting 2026
UITGAVEN		
Operationele Uitgaven	19.400	20.268
Programma's	49.347	40.814
Totale uitgaven	68.747	61.082
ONTVANGSTEN		
Belastingen	32.830	37.414
Niet-belastingontvangsten	13.707	13.200
Totaal	46.537	50.614
Donormiddelen/Leningen	9.109	4.207
Totale ontvangsten	55.646	54.821
TOTALE BEGROTING		
Uitgaven	68.747	61.082
Ontvangsten	55.646	54.821
Saldo totale begroting	-13.102	-6.261

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De presentatie van de begroting kan ook volgens de internationaal standaard, in het bijzonder de GFSM (Government Finance Statistics Manual), worden gepresenteerd. Vanwege het lidmaatschap van Suriname bij het IMF (Internationaal Monetair Fonds) wordt dit ook gehanteerd door het Ministerie van Financiën en Planning. Volgens de GFSM worden trekkingen en aflossingen gecategoriseerd als financiering, hetgeen betekent dat deze posten niet behoren tot de reguliere ontvangsten en uitgaven. Trekkingen en aflossingen vloeien voort uit een verbintenis die voor korte of langere tijd wordt aangegaan en in de toekomst terugbetaald dient te worden. De Ontwerpbegroting 2026 (OB 2026) conform GFSM wordt in tabel 3.2.2 gepresenteerd.

Tabel 3.2.2: OB 2026 en Herziene Nota van Wijziging 2025 naar GFS-classificatie (SRD mln.)

Omschrijving	Herziene NvW 2025	Ontwerp Begroting 2026
Totale ontvangsten	46.853	50.977
Lopende ontvangsten	46.537	50.614
Belasting ontvangsten	32.830	37.414
Directe Belastingen	15.206	17.157
Indirecte Belastingen	17.624	20.257
Niet Belasting ontvangsten	13.707	13.200
Schenkingen	316	363
Totale uitgaven	58.566	53.103
Lopende uitgaven	54.964	48.469
Personeelsuitgaven	16.554	17.226
Goederen en diensten	12.290	9.296
Subsidies en bijdragen	19.556	14.145
Interest	6.564	7.802
Kapitaalsuitgaven	3.602	4.635
Primaire rekening	-5.149	5.676
Totale rekening	-11.713	-2.126
BBP ¹	163.645	179.971
Primaire rekening (in % BBP)	-3,1	3,2
Tekort/Surplus (% BBP)	-7,2	-1,2
<i>Memorandum items</i>		
Trekkingen	8.793	3.844
Aflossingen	10.217	7.979

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

3.3 Geraamde overheidsuitgaven

Verwijzend naar tabel 3.2.1 is voor het dienstjaar 2026 de totale overheidsuitgaven begroot voor SRD 61.082 miljoen, hetgeen een daling is van SRD 7.665 miljoen ten opzichte van het dienstjaar 2025. In tabel 3.3.1 zijn de totale uitgaven verdeeld naar de Operationele uitgaven en Programma's weergegeven. De operationele uitgaven voor het dienstjaar 2026 vertonen een stijging van SRD 868 miljoen ten opzichte van het begrotingsjaar 2025, de stijging kan voornamelijk in de personele sfeer geplaatst worden. In het dienstjaar 2026 zijn de personeelskosten voor SRD 17.226 miljoen geraamd. Vermeldenswaard is dat er binnen de programma's ook personeelskosten zijn opgebracht van bijvoorbeeld parastatalen, overheidsstichtingen en subsidie ontvangende instellingen. De beleidsprogramma's voor 2026 zijn begroot voor een totaalbedrag van SRD 40.185 miljoen. In vergelijking met 2025 zijn de programma's met SRD 8.532 miljoen gedaald. Betreffende daling is onder andere te wijten aan een afname van de overheidsuitgave, alsook de externe financiering. Onderstaande tabel 3.3.1 is een weergave van de programma's naar ministerie/directoraat en staatsorganen en zullen respectievelijk uit eigen bijdrage, donormiddelen of leningen worden gefinancierd.

Tabel 3.3.1: Operationele uitgaven en Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln.)

Ministeries/directoraten	Operationele uitgaven		Programma's		Totale uitgaven	
	Nota van Wijzigingen 2025	Ontwerp Begroting 2026	Nota van Wijziging 2025	Ontwerp Begroting 2026	Nota van Wijziging 2025	Ontwerp Begroting 2026
	Justitie en Politie	4.159	4.325	113	113	4.271
Algemene Zaken	-	-	-	-	-	-
Binnenlandse Zaken	890	932	878	275	1.768	1.207
HRM	165	171	4	4	169	175
Regionale Ontwikkeling (RO)	1.269	1.284	55	55	1.324	1.339
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	70	73	1	3	71	75
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	207	309	4	9	210	318
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen (ROS)	41	60	2	2	43	62
Sportzaken	163	-	9	-	172	-
Defensie	1.404	1.545	20	45	1.423	1.590
Algemeen Beheer en Financiële Zaken	-	20	-	2	-	22
Milieu	-	9	-	36	-	45
Olie Gas en Milieu	-	20	-	7	-	27
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	531	546	83	61	614	606
Financien (F&P)	240	167	25.227	21.577	25.467	21.744
Belastingen (F&P)	326	367	164	444	489	812
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	15	16	6.219	345	6.234	361
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	145	172	188	54	333	226
Landbouw, Veeteelt en Visserij	336	379	1.094	1.132	1.430	1.510
Algemeen Beheer (NH)	72	72	2	3	74	75
Mijnbouw (NH)	19	22	89	104	108	125
Water (NH)	112	127	176	74	289	201
Energie (NH)	75	108	574	660	648	769
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	158	-	56	-	214	-
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	576	589	5.058	5.732	5.634	6.321
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	1.105	1.060	1.262	1.214	2.367	2.275
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	2.889	2.932	254	396	3.143	3.328
Beroepsonderwijs (Onderwijs)	374	379	23	11	396	391
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	53	49	487	385	540	434
Cultuur (Onderwijs)	53	53	173	259	226	312
Volksgezondheid	226	236	3.439	3.427	3.665	3.663
Welzijn en Arbeid	-	143	-	42	-	185
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	58	65	71	269	129	334
Civiel Technische Werken (OW)	188	184	1.640	2.345	1.829	2.530
Openbaar Groen (OW)	341	362	481	490	822	852
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	193	225	111	109	304	334
Ruimtelijke ordening (OWRO)	-	9	-	24	-	32
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	73	73	27	28	100	102
Toerisme (TCT)	17	18	22	18	39	37
Transport (TCT)	288	301	549	521	837	822
Communicatie (TCT)	11	11	17	27	28	38
Algemeen Beheer (GBB)	99	113	7	10	105	123
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	95	93	62	102	157	195
Ruimtelijke ordening (ROM)	16	-	6	-	22	-
Milieu (ROM)	10	-	28	-	38	-
Algemeen Beheer en Financiële Zaken (ROM)	14	-	2	-	16	-
Jeugdontwikkeling	-	30	-	21	-	50
Sportzaken	-	191	-	11	-	201
Kabinet President	986	1.003	330	172	1.316	1.175
Kabinet Vice President	360	384	193	114	553	498
De Nationale Assemblée	237	276	85	15	322	291
Hof van Justitie	441	459	43	48	484	506
Openbaar Ministerie	236	245	5	2	241	247
Rekenkamer	63	62	20	18	83	80
Totale uitgaven	19.400	20.268	49.347	40.815	68.747	61.082

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Tabel 3.3.2: Financieringsbronnen van Programma's per Ministerie/Directoraat en Staatsorganen (SRD mln.)

Ministerie/Directoraat	Nota van Wijzigingen 2025			Totaal Beleid Progr. 2025	Ontwerp Begroting 2026			Totaal Beleid Progr. 2026
	Eigen middelen	Donor	Lening		Eigen middelen	Donor	Lening	
Justitie en Politie	4.271	-	-	4.271	4.438	-	-	4.438
Algemene Zaken		-	-	-	-	-	-	-
Binnenlandse Zaken	1.768	-	-	1.768	1.207	-	-	1.207
HRM	169	-	-	169	175	-	-	175
Regionale Ontwikkeling (RO)	1.324	-	-	1.324	1.339	-	-	1.339
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (RO)	71	-	-	71	75	-	-	75
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (RO)	210	-	-	210	318	-	-	318
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen (RO)	43	-	-	43	62	-	-	62
Sportzaken	172	-	-	172				-
Defensie	1.421	3	-	1.423	1.590	-	-	1.590
Algemeen beheer en financiële Zaken	-	-	-	-	22	-	-	22
Milieu	-	-	-	-	45	-	-	45
Olie en gas	-	-	-	-	27	-	-	27
BuZa, Int. Handel en Samenw.	584	-	30	614	586	-	20	606
Financien (F&P)	25.429	-	38	25.467	21.621	-	123	21.744
Belastingen (F&P)	489	-	-	489	542	-	270	812
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	100	12	6.122	6.234	138	34	190	361
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	290	8	35	333	226	-	-	226
Landbouw, Veeteelt en Visserij	1.298	-	132	1.430	1.292	-	218	1.510
Algemeen Beheer (NH)	74	-	-	74	75	-	-	75
Mijnbouw (NH)	53	10	45	108	52	29	45	125
Water (NH)	161	65	63	289	201	-	-	201
Energie (NH)	285	-	363	648	281	-	487	769
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	214	-	-	214	-	-	-	-
Sociale Zaken en Volkshuisvesting	5.007	0	627	5.634	5.428	0	892	6.321
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	2.367	-	-	2.367	2.275	-	-	2.275
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	2.960	72	110	3.143	2.986	72	270	3.328
Beroepsopleiding (Onderwijs)	396	-	-	396	391	-	-	391
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	540	-	-	540	434	-	-	434
Cultuur (Onderwijs)	58	-	169	226	59	-	252	312
Volksgezondheid	3.517	30	118	3.665	3.426	92	144	3.663
Welzijn en Arbeid	-	-	-	-	185	-	-	185
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OWRO)	129	-	-	129	334	-	-	334
Civil Technische Werken (OWRO)	807	81	940	1.829	1.516	81	932	2.529
Openbaar Groen (OWRO)	822	-	-	822	852	-	-	852
Onderzoek en Dienstverlening (OWRO)	304	-	-	304	334	-	-	334
Ruimtelijke ordening (OWRO)	-	-	-	-	14	19	-	32
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	100	-	-	100	102	-	-	102
Toerisme (TCT)	39	-	-	39	37	-	-	37
Transport (TCT)	837	-	-	837	822	-	-	822
Communicatie (TCT)	28	-	-	28	38	-	-	38
Algemeen Beheer (GBB)	105	-	-	105	123	-	-	123
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	127	30	-	157	159	36	-	195
Ruimtelijke ordening (ROM)	22	-	-	22	-	-	-	-
Milieu (ROM)	37	1	-	38	-	-	-	-
Algemeen Beheer en Financiële Zaken (ROM)	16	-	-	16	-	-	-	-
Jeugdontwikkeling	-	-	-	-	50	-	-	50
Sport	-	-	-	-	201	-	-	201
Kabinet President	1.316	-	-	1.316	1.175	-	-	1.175
Kabinet Vice President	553	-	-	553	498	-	-	498
De Nationale Assemblée	316	5	-	322	291	-	-	291
Hof van Justitie	484	-	-	484	506	-	-	506
Openbaar Ministerie	241	-	-	241	246	1	-	247
Rekenkamer	83	-	-	83	80	-	-	80
Totale uitgaven	59.638	316	8.793	68.747	56.875	363	3.844	61.082

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De eigen bijdrage vanuit de overheid voor de beleidsprojecten 2026 bedraagt SRD 56.875 miljoen, zijnde een afname van SRD 2.763 miljoen ten opzichte van de begroting 2025. Uitgaande van de externe financiering, wordt voor de begroting 2026 vanuit de donormiddelen SRD 363 miljoen verwacht en voor een bedrag van SRD 3.844 miljoen zullen programma uitgaven voor het dienstjaar 2026 middels (lopende) leningen worden gedekt.

In vergelijking met de begroting 2025, neemt de externe financiering voor de begroting 2026 met SRD 4.949 miljoen af. Desalniettemin, moeten de begrote programma's en projecten resulteren in het verwezenlijken van de vastgestelde ontwikkelingsdoelen zoals onderwijs, infrastructuur, gezondheidszorg, capaciteitsopbouw, woningbouw en productie.

Gezien de groeiende dynamiek en uitdagingen binnen de mijnbouwsector, waaronder de behoefte aan transparanter beheer, versterkte regelgeving en een efficiënter gebruik van natuurlijke hulpbronnen, is het noodzakelijk het institutioneel kader te moderniseren en te centraliseren. In dit kader wordt gewerkt aan de oprichting van een Delfstoffeninstituut (DIS) at het centrale beheer en toezicht op alle mineralen in Suriname zal waarborgen. Het instituut heeft tot doel de efficiëntie en transparantie binnen de sector te vergroten en een solide juridische en institutionele basis te creëren voor duurzaam mijnbouwbeheer. Met steun van een technische lening van USD 6 miljoen van de Wereldbank zal worden voorzien in de ontwikkeling van de noodzakelijke wet- en regelgeving en de institutionele inrichting. De integratie van BIS (Bauxiet Instituut Suriname), GMD (Geologische Mijnbouwkundige Dienst) en een deel van OGS (Ordering Goud Sector) in dit nieuwe instituut vormt hierbij een belangrijke stap richting versterking en professionalisering van de sector. Ter voorbereiding van het Mineralen instituut zal in 2026 een bedrag van SRD 45.000.000,00 worden beschikbaar gesteld en is opgenomen als beleidsmaatregel bij het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen.

Verder is Suriname als lid van de Extractieve Industries Transparency Initiative (EITI) gehouden aan internationale standaarden. De EITI-standaard vereist dat landen tijdige en nauwkeurige informatie publiceren over de belangrijkste aspecten van hun beheer van natuurlijke hulpbronnen, inclusief hoe licenties worden toegewezen, hoeveel belastingen, royalty's en sociale bijdragen bedrijven betalen, en waar dit geld op nationaal niveau terecht komt. Voor het dienstjaar 2026 is op de begroting van het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen een bedrag geraamd van SRD 1.769.000 met als prioriteit versterking van de instellingen en governance, gecombineerd met transparante en toegankelijke informatievoorziening. Tegelijk worden communicatie met stakeholders en de effectiviteit van sociale en milieu-uitgaven verbeterd.

Het GEF GOLD+ project (Advancing Formalization and Mercury-Fee Gold in Suriname) ondersteunt de formalisering van de goudsector in Suriname en bevordert kwikvrije productie. Met een GEF-subsidie van USD 5,25 miljoen en cofinanciering van USD 300.000 van de overheid, streeft het project ernaar het kwikgebruik te verminderen, de inkomsten in de ASGM-sector te verhogen en duurzame, traceerbare goudvoorzieningsketens te implementeren via een geïntegreerde multisectorale aanpak en betere toegang tot financiering. Voor het jaar 2026 is het gealloceerde donor (grant) bedrag USD 700.000 met als cofinanciering (Overheidsbijdrage) een bedrag van USD 100.000. De totale kosten voor deze beleidsmaatregel zijn geraamd op SRD 32.800.000 en is opgebracht op de begroting van het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen.

Om de medicamentvoorziening te waarborgen, zal SRD 40 miljoen beschikbaar gesteld. Het BGVVS (Bedrijf Geneesmiddelenvoorziening Suriname) is opgericht om deze voorziening in Suriname te garanderen, een taak die tot de staatszorg behoort. Omdat zorgtarieven niet altijd kostendekkend zijn, ondersteunt de overheid gezondheidsinstellingen bij de aankoop van urgente medicijnen. De overheidsbijdrage is opgenomen op de begroting van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid.

Om de continuïteit van de zorg verder te garanderen, is als additionele bijdrage aan het Staatsziekenfonds een overheidsbijdrage van ruim SRD 1,8 miljard opgebracht voor het dienstjaar 2026.

Om effectief epidemieën en pandemieën te beheersen, vervult het Ministerie van Volksgezondheid een leidende rol in monitoring en beheersing van infectieziekten. In 2025 heeft de Wereldbank middelen beschikbaar gesteld om de surveillancecapaciteit van infectieziekten, als cruciale poortwachter, te versterken, zodat uitbraken tijdig onder controle kunnen worden gebracht. De PAHO levert technische ondersteuning en beheert tevens het Pandemic Fund/World Bank-fonds voor surveillance en rampenbestrijding. Het project wordt over een periode van drie jaar uitgevoerd, met een totaalbudget van circa USD 2 miljoen. De totale raming voor het jaar 2026 is SRD 25 miljoen, waarvan de PAHO-donaties gesteld zijn op SRD 20 miljoen en de overheidsbijdrage op SRD 5 miljoen.

Onder het beleidsprogramma 20105 van het Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening (OWRO), is de afdeling Woningbouw belast met de voorbereiding en begeleiding van het Landelijk Woningbouwprogramma (LWBP) van de regering, waarbij de aanleg van de vereiste infrastructuur en nutsvoorziening is inbegrepen. In 2023 is er reeds een aanvang gemaakt met woningbouwprojecten te Reeberg, Merveilleweg, Peprepinweg, Crepie en Poerwodadai. In 2026 zullen deze projecten verder worden voortgezet en deels worden opgeleverd. Tevens zullen er nieuwe projecten middels het Public Private Partnership (PPP) principe worden opgestart. In 2026 is de focus op het "China Aid Low Cost Housing Project (350 woningen)" en zal hiernaast ook technische assistentie verleend worden aan o.a. het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in het kader van de woningbouwprojecten die onder dit ministerie ressorteren. De raming voor de uitvoering van dit programma is ad. SRD 14.900.000. Het begroot bedrag wordt gerekend tot de bijdrage van Surinaamse Overheid. De bouw van de woningen op zich betreft een investering (schenking) van ruim RMB 176 miljoen (circa USD 26.26 miljoen).

Het onderwijsstelsel wordt gemoderniseerd om gelijke kansen, relevantie en brede toegankelijkheid in het primair onderwijs (Leerjaar 1–8) te waarborgen, conform de CARICOM HRD Strategy 2030 en UNESCO Education 2030 (SDG4). De hervorming omvat een verbeterd curriculum, moderne didactiek en toetsing, versterking van de capaciteit en professionalisering van schoolleiders en leerkrachten, en innovatie van schoolorganisaties. Hiermee wordt beoogd een beroepsbevolking te ontwikkelen die (inter)nationaal competent is en kan bijdragen aan duurzame ontwikkeling. De raming voor het programma Vernieuwing en verbetering van het onderwijs is SRD 10 miljoen.

Het project schoolvoeding zal worden uitgevoerd op zowel GLO als VOJ-scholen. Het project van 2026 is doorlopend afgeleid van het pilotproject dat is gestart eind 2021. Het gaat hierbij om een maaltijd-project waarbij behoeftige leerlingen van een ontbijt worden voorzien. Het pilotproject is geëvalueerd en in 2022 gestart met fruit en zal verder worden ontwikkeld en aangepast. De raming voor 2026 bedraagt totaal SRD 4.500.000.

De uitbetaling van de verschillende sociale uitkeringen zullen in 2026 worden voortgezet. Op de begroting van het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting gaat het om AOV, AKB, FBMMEB, FBZWHH en Sociaal Programma en is geraamd voor ruim SRD 4,5 miljard.

3.4 Geraamde overheidsontvangsten

Bij de geraamde ontvangsten wordt er een onderscheid gemaakt in:

- Belastingen (directe- en indirecte belastingen)
- Niet-belastingontvangsten (NBO)
- Schenkingen (donormiddelen)
- Trekkingen (leningen)

De versterking van de staatsfinanciën door verhoogde inning van directe belastingen en niet-belasting ontvangsten vormt een prioriteit. De regering zal in de komende periode de nadruk leggen op versterkte handhaving. Zo worden belastingcontroles geïntensiveerd om gevallen van niet-naleving doeltreffender aan te pakken. Ook aan de zijde van de indirecte belastingen, met name bij de invoer, zullen strengere controles plaatsvinden. Deze maatregelen gaan gepaard met een transparante en verbeterde communicatie en educatie richting de samenleving en belastingplichtigen. Daarnaast wordt een verscherpte invorderingsactie uitgevoerd, gericht op het innen van achterstallige belastingen.

Een belangrijke mijlpaal was de goedkeuring van de Wet Belastingdienst Suriname in december 2024 door De Nationale Assemblée, waarmee de semiautonome status van de Belastingdienst (SARA) officieel werd aangenomen. De hervorming en transformatie van de dienst verlopen gefaseerd en vereisen aanzienlijke inspanningen om processen te verbeteren en waar nodig te digitaliseren.

Een doeltreffende belastingadministratie vormt de basis voor stabiele inkomsten en een solide begroting. Daarom wordt sterk ingezet op modernisering van de belasting- en douanesystemen, met nadruk op het verbeteren van de inning, het wegwerken van achterstanden en het uitbreiden van de belastinggrondslag. Tegelijkertijd wordt de administratie versterkt door digitalisering, vereenvoudiging van belastingsoorten en scholing van personeel, zodat de Belastingdienst professioneel en transparant kan opereren. Deze hervormingen maken een rechtvaardiger heffing en hogere opbrengsten mogelijk, waardoor meer ruimte ontstaat voor investeringen in essentiële sectoren.

Bij de niet-belasting ontvangsten zal de verhoogde inning gerealiseerd worden door het ontwikkelen van gemoderniseerde modaliteiten voor tariefaanpassing, optimalisatie van inningsprocessen door digitalisering en implementatie van innovatieve inningstechnologieën. Tevens wordt de verantwoording en transparantie van deze processen verbeterd om een efficiënte en betrouwbare inning te waarborgen.

Voor het dienstjaar 2026 zijn de totale inkomsten uit hoofde van de belastingen geraamd op SRD 37.414 miljoen en onderverdeeld naar directe belastingen (SRD 17.157 miljoen) en naar indirecte belastingen (SRD 20.257 miljoen). In absolute termen zijn de totale belastingen met SRD 4.584 miljoen toegenomen ten opzichte van 2025. Volgens projecties zullen de inkomstenbelasting en de Belasting op de Toegevoegde Waarde (BTW) een grote bijdrage leveren aan de totale belastingen. De niet-belasting ontvangsten is geraamd op SRD 13.200 miljoen. De geraamde belasting en niet-belasting ontvangsten voor het dienstjaar 2026 zijn in tabel 3.4.1 weergegeven.

Tabel 3.4.1: Ontvangsten verdeeld naar belastingen en niet-belasting ontvangsten (SRD miljoen)

Omschrijving	Nota van Wijzigingen 2025	Ontwerp Begroting 2026	Vershil
Directe belastingen	15,206	17,157	1,952
Inkomstenbelastingen (Incl. loonbel.)	13,531	15,000	1,469
Vermogensbelasting	6	20	14
Huurwaardebelasting	6	20	14
Loterijbelasting	12	12	0
Dividendbelasting	1,519	1,973	454
Casinobelasting	91	91	0
Bronbelasting	41	41	0
Indirecte belastingen	17,624	20,257	2,633
Omzetbelasting	26	20	-6
Accijns op Alcoholvrije dranken	242	254	12
Accijns op Gedistilleerd	208	218	10
Accijns op Bier	241	253	12
Accijns op Rooktabak en Sigaretten	253	265	13
Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	2,754	3,740	986
Belasting op Publieke gemakkelijkheden	13	14	1
Invoerrechten	5,146	5,643	497
Uitvoerrechten op hout	732	769	37
Statistiekrechten	275	325	50
Belasting op toegevoegde waarde (BTW)	8,122	8,755	633
Restitutie BTW	(389)		
Totaal belastingen	32,830	37,414	4,584
Totaal niet-belasting ontvangsten	8,793	13,200	4,407
Totaal ontvangsten	41,623	50,614	8,991

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Tabel 3.4.2: De ontvangsten per donor en lening van de OB 2026 en de Nota van Wijziging 2025 (SRD miljoen)

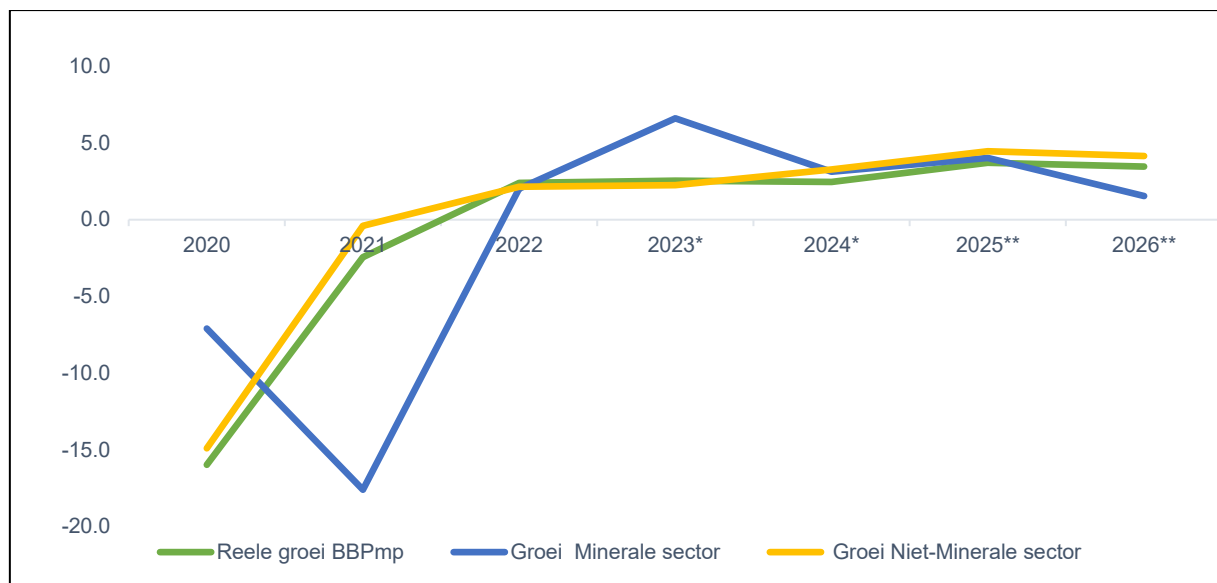
Omschrijving	Nota van Wijzigingen 2025			Ontwerp Begroting 2026		
	Donor	Lening	Totaal	Donor	Lening	Totaal
CDB	-	-	-	34	-	34
CDF	-	-	-	-	80	80
UNEP	-	-	-	-	-	-
GEF	-	-	-	-	-	-
België	-	-	-	-	-	-
Frankrijk	-	25	25	-	60	60
laDB	-	1.172	1.172	-	2.614	2.614
Nederland	75	-	75	72	-	72
WWF Guianas	-	-	-	1	-	1
UNDP	1	-	1	-	-	-
OFID	-	19	19	-	-	-
GEF	-	-	-	64	-	64
Global Fund	30	-	30	91	-	91
UNFPA	-	-	-	-	-	-
SFOB	-	-	-	-	-	-
AFD	-	-	-	-	-	-
UNICEF	0	-	0	1	-	1
EU	-	-	-	-	-	-
Wereldbank	-	80	80	-	387	387
Overig	130	7.176	7.306	-	245	245
Totaal	316	8.793	9.109	363	3.844	4.207

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

4. Macro-economische ontwikkelingen

4.1. Ontwikkelingen in de Reële Sector

In deze paragraaf worden de ontwikkelingen binnen de productiesectoren over de periode 2020-2026 besproken. De gerealiseerde cijfers van het Bruto Binnenlands Product (BBP), zowel in lopende als in constante prijzen, voor de jaren 2020-2023 zijn afkomstig van het Algemeen Bureau voor de Statistiek. De schatting voor het jaar 2024 en de projecties voor de jaren 2025-2026 zijn opgesteld door de Stichting Planbureau Suriname, op basis van de meest recente productiegegevens.

Figuur 4.1.1: Het verloop van de reële groei BBPmp, groei Minerale en niet-Mineraal sector

*Bron: 2020-2023 Algemeen Bureau voor de Statistiek
2024 -2026 Planbureau*

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) liet in 2023, gemeten in constante prijzen, een groei van circa 2,5 procent zien. Deze positieve ontwikkeling was het resultaat van hogere bruto toegevoegde waarde in verschillende sectoren. Zo realiseerde de mijnbouwsector een groei van circa 11 procent, de industrie groeide met circa 5 procent, transport en opslag namen toe met circa 8 procent, accommodatie en voedingsdiensten groeiden eveneens met circa 11 procent, terwijl groot- en kleinhandel, markten en de verzekerings- en overige financiële instellingen elk een groei van circa 5 procent noteerden.

Voor 2024 is geschat dat het Bruto Binnenlands Product (BBP) in constante prijzen opnieuw met circa 2,5 procent groeien, dankzij de positieve bijdragen van verschillende sectoren. De mijnbouwsector neemt met circa 3,3 procent toe, terwijl de industrie met circa 3,1 procent groeit. De constructie sector levert een positieve bijdrage met een groei van circa 3,9 procent, naast een groei van circa 5,7 procent in de groot- en kleinhandel. Ook de sector accommodatie en voedingsdiensten groeit stevig met circa 7,3 procent, en de transport- en opslagsector met circa 4,9 procent. De landbouw-, bosbouw- en visserijsector laat een terugval van circa 4,6 procent zien, voornamelijk door verminderde productie van rijst, bananen en hout.

Tabel 4.1.1: Procentuele jaarlijkse groeicijfers BBP in constante prijzen 2020-2026 (2015=100)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024*	2025**	2026**
Minerale sector	-7.1	-17.6	2.0	6.6	3.1	4.0	1.5
-Goud	-12.4	-19.2	1.9	3.9	2.8	3.9	1.9
-Olie	0.9	-15.5	2.2	4.5	2.9	3.3	0.1
Niet-Minerale sector	-14.9	-0.4	2.2	2.3	3.3	4.5	4.2
- Productie sector	-20.2	-6.1	0.6	-1.4	0.9	3.7	5.0
- Diensten sector	-12.1	2.3	2.8	3.8	4.2	4.8	3.8
Overheid, Onderwijs & Gezondheidszorg	-29.2	1.9	4.3	0.6	-3.2	-1.6	0.8
Reële groei	-16.0	-2.4	2.4	2.5	2.5	3.7	3.5

Bron: 2020-2023 Algemeen Bureau voor de statistiek 2024-2026 Planbureau

Noot: * Voorlopige cijfers, **Projecties

De vooruitzichten voor groei van de Surinaamse economie voor de jaren 2025 en 2026 blijven positief. Voor beide jaren wordt een reële groei van de productie verwacht van respectievelijk circa 3,7 procent en circa 3,5 procent. In 2025 wordt de bijdrage van de minerale sector aan het reële groeicijfer geraamd op circa 4 procent, en die van de niet-minerale sector op circa 4,5 procent. Binnen de minerale sector is de groei vooral gedreven door een toename van 10 procent in olieraffinerijproducten. Verder leverden de sectoren Handel en Accommodatie & Voedingsdiensten eveneens een bijdrage aan het positieve reële groeicijfer bij de niet-minerale sector met respectievelijk circa 7,1 procent om circa 7,3 procent. Sinds 2023 is ook de productie van steenslag meegenomen in de berekeningen, waardoor de groei in de minerale sector in dat jaar uitzonderlijk hoog is (circa 6,6 procent ten opzichte van 2022).

Voor 2026 wordt in vergelijking met 2025 een groeivertraging verwacht in zowel de minerale -als de niet-minerale sector van circa 1,5 procent om circa 4,2 procent. In de minerale sector nam de productie van olieraffinerijproducten af met 0,3 procent. De sectoren die positief zullen bijdrage aan dit reële groeicijfer van de niet-minerale sector zijn onder meer Landbouw Bosbouw en Visserij (4,3 procent); Constructie (9,6 procent); Accommodatie & Voedingsdiensten (9,5 procent) en Transport & Opslag (5,5 procent).

Tabel 4.1.2: Reële groeicijfers Primaire- Secundaire, Tertiaire en Overheid 2020-2026

Reële groeicijfers	2020	2021	2022	2023	2024*	2025**	2026**
Primair	-16.1	-8	-2.2	1.5	-2.3	1.8	3.2
Secundair	-15.9	-11.1	2.5	1.1	3.3	4.6	4.0
Tertiair	-12.1	2.3	2.8	3.8	4.2	4.8	3.8
Overheid, onderwijs & gezondheidszorg	-29.2	1.9	4.3	0.6	-3.2	-1.6	0.8

Bron: 2020-2023 Algemeen Bureau voor de Statistiek

2024-2026 Planbureau. *) voorlopige cijfers, **) Projectie

Onder de primaire sector vallen de volgende sectoren: Landbouw, Bosbouw en Visserij alsook Mijnbouw. In 2025 zal de productie van de primaire sector naar verwachting toenemen met circa 1,8 procent. Deze groei zal voornamelijk voortkomen uit de sectoren Agrarisch, Bosbouw en Visserij, waarbij de productie van rondhout naar verwachting met circa 3,7 procent zal toenemen. Verwacht wordt dat de productie van ruwe olie en gouderts respectievelijk met circa 1,1 procent en circa 0,4 procent afneemt, terwijl de productie van steenslag naar verwachting sterk zal toenemen. In 2026 zal de productie van de primaire sector verder toenemen met een voorlopige groei van circa 3.2 procent. Deze verbetering wordt voornamelijk gedreven door een geschatte stijging van de rondhoutproductie met 11,1 procent en een toename van de padieproductie met circa 5 procent. In de mijnbouwsector wordt verwacht dat de productie van ruwe olie met circa 5 procent daalt,

terwijl de productie van gouderts met circa 2,2 procent toeneemt en de productie van steenslag met circa 16 procent blijft groeien.

Voor 2025 wordt de groei van de secundaire sector (industrie, nutsvoorzieningen en constructie) geschat op circa 4,6 procent. De toename is vooral te danken aan een groei van circa 10 procent in de olieproductie en circa 5,9 procent in de houtverwerking. De constructiesector draagt bij met een verwachte groei van circa 4,4 procent. Na de groei van circa 4,6 procent in 2025 zal de secundaire sector in 2026 naar verwachting met circa 4,0 procent groeien. De groeivertraging ten opzichte van het voorgaande jaar is voornamelijk het gevolg van beperkte stijgingen in goud- en olieproductie, ondanks een aanzienlijke groei in houtverwerking en constructie. De nutsvoorzieningen (elektriciteit, gas, stoom en water) zullen naar verwachting respectievelijk met circa 3,2 en circa 3,0 procent groeien, voornamelijk dankzij een toename van het aantal aansluitingen en de structurele vraag naar drinkwater.

Tot de Tertiaire sector worden gerekend de dienstverlenende sectoren: Groot & Kleinhandel & Markten; Transport & Opslag; Accommodatie & Voedingsdiensten en Gerelateerde Zaken; Informatie & Communicatie; Verzekerings- & andere Financiële Instellingen; Woon- en Commerciële Diensten en hieraan gerelateerde diensten; Professionele, Wetenschappelijke & Technische Activiteiten; Overige Diensten. In 2025 zal de productie van de Tertiaire sector toenemen met circa 4,8 procent. De groei wordt vooral ondersteund door de sectoren Handel (circa 7,1 procent) en Accommodatie & Voedingsdiensten (circa 7,3 procent), dankzij een sterke toename van handelsactiviteiten gerelateerd aan de offshore olie- en gasindustrie. Transport & Opslag groeit naar verwachting met circa 4,4 procent, terwijl Informatie & Communicatie met circa 4 procent blijft groeien.

De reële groei van de Tertiaire sector zal in 2026 vertragen tot circa 3,8 procent in vergelijking met een groei in 2025 van circa 4,8 procent. Voorlopige aannames geven aan dat de groei van de sector Groot & Kleinhandel zal vertragen tot circa 4 procent. De sector Transport & Opslag zal groeien met circa 5,5 procent, terwijl Informatie & Communicatie stabiel blijft op circa 4 procent. De groei van Accommodatie & Voedingsdiensten in 2026 wordt geschat op circa 9,5 procent, dankzij een toename van business-toeristen in Suriname, met spin-off voor het hotelwezen.

De verwachte reële groei in de sector Overheid, Onderwijs, Gezondheidszorg en Sociale Activiteiten bedraagt -1,6 procent in 2025 en 0,8 procent in 2026. Deze raming weerspiegelt de impact van maatregelen om het overheidsapparaat efficiënter te maken en de loondruk te verlagen. Het Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen in lopende prijzen vertoonde een stijgende lijn in de periode 2022-2023 en bedroeg circa SRD 93,7 miljard in 2022 en circa SRD 127,0 miljard in 2023. Voor de jaren 2024, 2025 en 2026 is een verdere toename van genoemde indicator geprojecteerd van respectievelijk circa SRD 143,7 miljard, SRD 169,7 miljard en SRD 186,3 miljard.

Tabel 4.1.3: Macro-economische grootheden 2020-2026 (in SRD 1000)

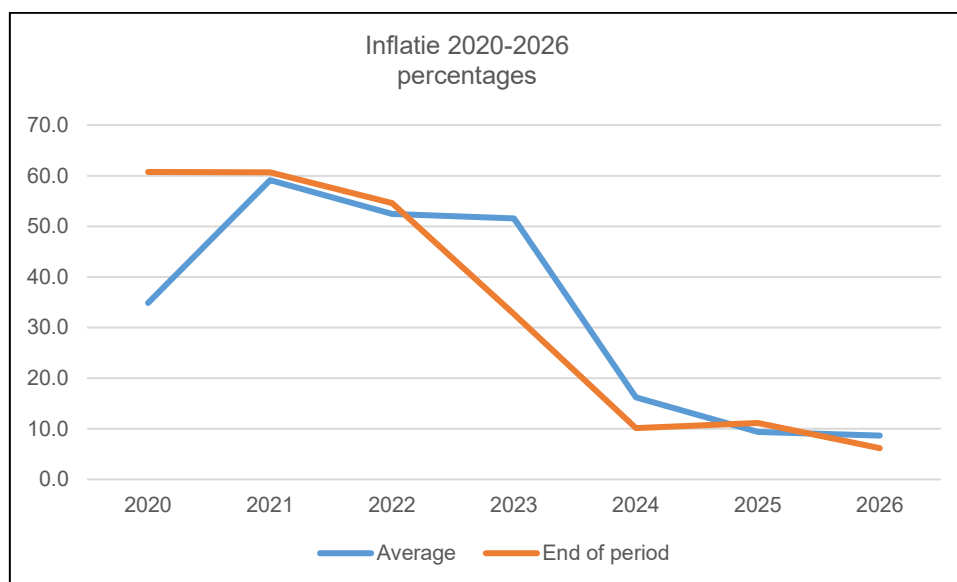
Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	2024*	2025**	2026**
Bruto Binnenlands Product (basis prijzen) 2015=100 (constant)	13,908,062	13,569,347	13,895,855	14,248,751	14,599,896	15,141,792	15,667,315
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) 2015=100 (constant)	15,090,422	14,722,912	15,077,177	15,460,074	15,841,071	16,429,035	16,999,233
Bruto Binnenlands Product (basis prijzen, current)	37,396,970	59,858,787	91,431,886	121,523,206	133,409,153	157,228,675	169,276,015
Bruto Binnenlands Product (marktprijzen, current)	38,719,470	61,226,087	93,687,386	127,066,006	143,721,491	169,669,205	186,343,624
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	33,024,046	52,348,667	83,914,142	110,205,110	121,302,035	143,678,664	155,726,004
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	34,346,546	53,715,967	86,169,642	115,747,910	131,614,373	156,119,194	172,793,614
Beschikbaar Inkomen	35,513,723	56,508,387	89,246,638	120,853,736	136,678,055	161,786,351	178,460,771
Nationaal Inkomen per capita in SRD	56,408	87,131	137,893	182,741	204,921	239,719	261,659
Nationaal Inkomen per capita in US\$	6,007	5,147	5,642	4,971	6,198	6,479	7,072
Beschikbaar Inkomen per capita in US\$	6,211	5,414	5,844	5,190	6,437	6,714	7,304
BBPmp per Capita in US\$	6,772	5,866	6,134	5,457	6,769	7,041	7,626
Mid-year population	608,900	616,500	624,900	633,400	642,268	651,259	660,377

Bron: ABS, SPS

Noot: * Voorlopige cijfers, ** voorlopige projecties SPS

4.2 Inflatie, Lonen en Koopkracht

De gemiddelde Consumptieprijsindex steeg van 189,7 in 2020 naar 810,7 in 2024, dat is gelijk aan een inflatie van 327,4 procent. De jaareinde inflatie bedroeg 262,7 procent over dezelfde periode. Vanaf 2023 is een dalende trend te zien in de inflatiecijfers doordat de overheid een betere grip heeft op de uitgaven en de inkomsten en lagere prijzen op de wereldmarkt voor voedsel. De verwachting is dat de gemiddelde inflatie in 2025 verder daalt naar circa 9.4 procent en in 2026 tussen 8 en 9 procent. De jaareinde inflatie zal in 2025 volgens voorlopige schatting ca. 11 procent bedragen en in 2026 tussen de 6 en 7 procent, mits de wisselkoers verder stabiel blijft.

Figuur 4.2.1: Inflatiepercentages, periode 2020-2026

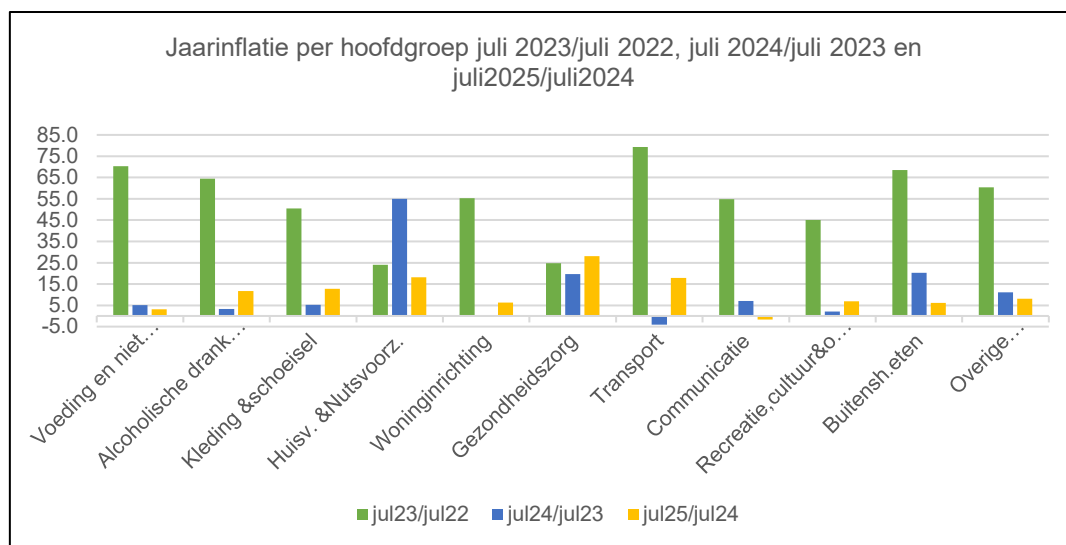
Bron: 2020-2024 ABS, 2025-2026 schatting SPS

In figuur 4.2.2 is in beeld gebracht de inflatieontwikkeling van de diverse categorieën van goederen en diensten, die gemeten worden door het Algemeen Bureau voor de Statistiek. De inflatie cijfers van de diverse categorieën zijn de juli (t, t-12) inflatiecijfers.

In juli 2023 ten opzichte van juli 2022 droegen de volgende categorieën bij aan de toename van de gemiddelde stijging: voeding en drank(70,3 procent), transport(79,3 procent), alcoholische dranken communicatie, woninginrichting, buitenshuis eten(68,6 procent) en overige goederen en diensten(60,4 procent).

Juli 2024 ten opzichte van juli 2023 laat een heel ander beeld zien volgens de cijfers van het ABS. De volgende hoofdgroepen dragen bij aan de inflatie te weten: huisvesting en nutsvoorzieningen(55 procent toename), gezondheidszorg(19.7 procent) en buitenshuis eten met 20,3 procent. Het jaarcijfer van juli 2025 ten opzichte van 2024 laat bij een aantal categorieën een stijging zien bij onder andere: huisvesting en nutsvoorzieningen(18,1 procent), gezondheidszorg(28,1 procent) en transport (17,8 procent).

In het totale pakket van goederen en diensten, hebben de categorieën voeding en drank, huisvesting en nutsvoorzieningen, transport en overige goederen en diensten het zwaarste gewicht. Als er verstoringen hierbinnen plaatsvinden, is er een grotere impact op het algemeen prijspeil te merken.

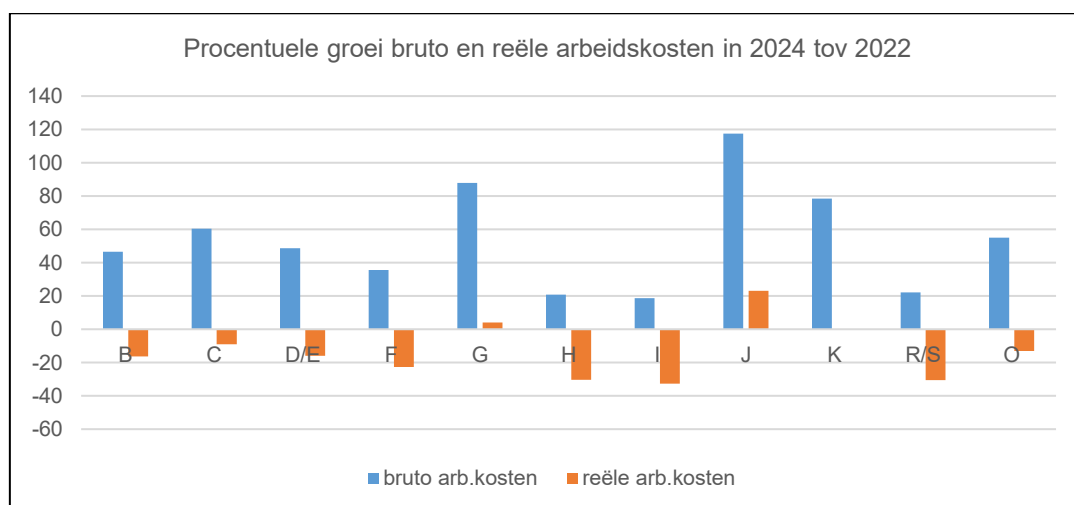

Figuur 4.2.2: Inflatie naar hoofdgroep in juli 2023/juli2022, juli 2024/juli2023 en juli2025/juli2024

Bron: ABS, bewerking SPS

Lonen en koopkracht

Als proxy voor de loonontwikkeling in de private sector (Figuur 4.2.3). wordt gebruik gemaakt van de arbeidskosten (lonen, salarissen plus sociale lasten) die door het ABS worden bijgehouden.

Figuur 4.2.3: Groei bruto en reële arbeidskosten in 2024 ten opzichte van 2022

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek/ *Voorlopige cijfers, bewerking SPS

ISIC rev.4

B	Mijnbouw
C	Fabricage
D/E	Elektriciteit, Gas en Water
F	Constructiewerken
G	Groot- en kleinhandel, Reparatie van Motorvoertuigen, Motorfietsen
H	Transport en Opslag
I	Hotels en Restaurants
J	Informatie & Communicatie
K	Financiële Instellingen
R/S	Kunst, Entertainment, Recreatie en overige diensten
O	Overheid

Bron: ABS

Uit de cijfers blijkt dat de groei in de nominale arbeidskosten in 2024 (figuur 4.2.3) niet hebben gezorgd voor positieve groei van de reële lonen in de verschillende bedrijfstakken vergeleken met 2022, behalve de bedrijfstak Groot-en kleinhandel(G) en Informatie en communicatie (J). De reële "lonen" in de bedrijfstakken G en J zijn met respectievelijk 4 en 23 procent gestegen. De overige bedrijfstakken gaan er reëel niet op vooruit. Vooral in de bedrijfstakken H, I en R/S was er sprake van een aanzienlijke krimp van ca. 31 procent. Deze bedrijfstakken hebben zware klappen geïncasseerd in de Covid- 19 periode. In 2025 en 2026 wordt een lagere inflatie verwacht evenals koopkrachtverbetering voor de werknemers.

Tabel 4.2.1: Koopkracht van de gemiddelde bezoldiging bij de Overheid 2024 en 2025 ten opzichte van juli 2022

FGR	Gem.bezol. 2022	Procent. stijging +kkv 2024	Procent. Reële verandering	Procent. stijging +kkv 2025	Procent. Reële verandering
1	4889	79.1	1.7	92	-0.2
2	5121	75.8	-0.2	89	-1.9
3	5417	72.1	-2.3	85	-3.8
4	5804	67.8	-4.7	81	-6.0
5	6304	63.0	-7.5	76	-8.5
6	6889	58.3	-10.1	72	-11.0
7	7597	53.6	-12.8	67	-13.4
8	8817	47.2	-16.4	60	-16.7
9	9713	43.5	-18.5	57	-18.6
10	11123	39.0	-21.1	52	-21.0
11	12646	35.2	-23.3	48	-23.0
12	14072	32.4	-24.9	46	-24.4
13	16188	29.1	-26.7	42	-26.1

Bron: ministerie BIZA (basisbezoldiging per juli 2022), bewerking SPS

In tabel 4.2.1 wordt de koopkracht³ - en nominale loonontwikkeling per functiegroep gepresenteerd voor 2024 en 2025 met een inflatieverwachting in 2025 van gemiddeld 9,4 procent. De nominale lonen en koopkracht zijn bekeken ten opzichte van juli 2022 omdat toen de laatste loonsverhoging werd toegekend aan de ambtenaren en gelijkgestelden van 8 procent, waarna de overheid een vast bedrag als toelage aanbood aan de ambtenaren.

Per mei 2023 heeft de regering besloten om de ambtenaren en met hen gelijkgestelden een nettobedrag van SRD 2500 toe te kennen aan koopkrachtversterking en per januari 2024 is deze opgetrokken naar netto SRD 3500. Per juli 2024 is de basisbezoldiging opgetrokken met 15 procent en voor de rest van het jaar is de koopkrachtversterking door betaald. Per januari 2025 is 5 procent verhoging doorgevoerd en is tevens de koopkrachtversterking van SRD 3500 geïncorporeerd.

Uit de berekeningen blijkt dat ambtenaren in de functiegroepen 1 tot en met 5 procentueel hoger liggen dan de groepen 7 tot en met 13. De groepen 1 tot en met 5 hadden een verhoging tussen de 60 en 80 procent in 2024, maar alleen groep 1 ging qua koopkracht vooruit met 1,7 procent. De functiegroepen 7 tot met 13 gingen nominaal minder erop vooruit omdat alle functiegroepen hetzelfde bedrag ontvingen aan koopkrachtversterking, waardoor de lagere lonen procentueel hoger lagen. Ondanks de verhogingen zijn de functiegroepen 2 tot en met 13 in koopkracht achteruitgegaan. In 2024 en in 2025 valt op te merken dat alle functiegroepen erop achteruitgaan in koopkracht ten opzichte van juli 2022. Dit, ondanks de verhoging en incorporatie van de koopkrachtversterking, omdat de inflatieverwachting voor 2025 hoger uitvalt dan eerder geschat was. Dit vanwege verhoogde wisselkoersen en importkosten die prijsstijgingen van goederen en diensten veroorzaken.

Koopkrachtontwikkeling van de SRD en het minimum uurloon

In 2022 bedroeg de waarde van de Surinaamse munt gemiddeld 0.84 SRD ten opzichte van januari 2022. De waarde of koopkracht van de munt, is in 2024 verder weggezakt naar gemiddeld 0,47 SRD (tabel 4.2.2). Uit de inflatiecijfers van het ABS voor de eerste helft van 2025, volgt uit de berekening van SPS dat deze koopkrachtdaling zich zal voortzetten en de schatting is dat 1 SRD nog maar een waarde van 43 SRD cent zal hebben ten opzichte van januari 2022.

Tabel 4.2.2: Gemiddelde koopkracht van het minimumloon ten opzichte van januari 2022

	Gem-CPI	Gem.Inflatie	Minimum Uurloon in SRD Nominaal	Gem.koopkracht SRD per jaar	Koopkracht uurloon
2022*	460,2	52,4	15,17	0,84	12.74
2022	460,2	52,4	20,00	0,84	16.80
2023*	697,5	51,6	32,50	0.55	17.88
2023	697,5	51,6	35,00	0.55	19.25
2024	810,7	16,2	49,12	0.47	23.09
2025**	886.8	9.4***	51.07	0.43	21.96
2025	886.8	9.4	52.47	0.43	22.56

Bron: Jaargemiddelde CPI inflatie: ABS 2022- 2024 en jan-jul 2025; SPS aug/december en Jaargemiddelde CPI en inflatie 2025.

Noot: *Het betreft hier het jaargemiddelde minimumuurloon in 2022: $(5/12*8,40 + 7/12*20) = 15,17$ en van 2023 $(30 + 35)/2 = 32,50$

In 2025 is per juni het minimum uurloon aangepast naar SRD 52,47. Het gemiddelde voor 2025 komt dan op $(5/12*49,12 + 7/12*52,47) = 51,07$. * voorlopige schatting SPS.

³ De koopkracht index van het loon wordt berekend door de loonindex te delen door CPI index, bij deze berekeningen is het basisjaar 2022. Het blijkt dus dat de gemiddelde inflatie van 2024 ten opzichte van 2022 ca. 76,2 procent bedraagt en voor 2025 ca. 93 procent zal zijn. Dit zijn voorlopige schattingen. De lonen van 2024 en 2025 worden dus ook vergeleken ten opzichte van 2022.

In tabel 4.2.2 is koopkrachtontwikkeling gepresenteerd van het minimum uurloon steeds ten opzichte van januari 2022 bekeken. Voor de jaren 2022, 2023 en 2025 is ook een gemiddeld uurloon berekend, omdat de ingangsdatum van de verhoging naar SRD 20 per 1 juni 2022 is geweest. Het gemiddelde komt uit op SRD 15,17 en heeft een koopkrachtwaarde van SRD 12,74.

Als het minimum uurloon van SRD 20 voor het hele jaar zou gelden, was de geschatte waarde SRD 16,80 (= $0,84 \times 20$), bekeken ten opzichte van januari 2022, oftewel een waardeinstijging van 31,9 procent.

De Nationale loonraad had voor 2023 het advies uitgebracht om het minimumuurloon op te trekken naar SRD 38,50 maar de Overheid heeft na tripartiet overleg met sociale partners besloten om in het eerste halfjaar het bedrag te stellen op SRD 30 en per juli 2023 op SRD 35. Het gemiddelde voor 2023 bedroeg SRD 32,50. Met een gerealiseerde inflatie van 51,6 procent, bedroeg de koopkracht van de SRD ten opzichte van januari 2022 dus 0,55 SRD, en dus de koopkracht waarde van het minimum uurloon SRD 17,88. Ten opzichte van 2022 is het een kleine vooruitgang.

In 2024 is het minimumloon opnieuw berekend door de Loonraad en bedroeg per april 2024 SRD 49,12. Dit is een toename van 40,3 procent ten opzichte van 2023. De koopkracht van het minimumloon in 2024 is ten opzichte van 2022 geschat op SRD 23,09. De schatting voor 2025 is een lichte koopkrachtverbetering ten opzichte van 2022, maar een daling ten opzichte van 2024. Voor 2026 wordt een nieuw algemeen minimumloon verwacht.

4.3 Overheidsfinanciën 2024 – juni 2025

Het financiële herstel van Suriname heeft in de periode 2024 tot en met juni 2025 een cruciale fase doorlopen, waarbij het Ministerie van Financiën en Planning door zorgvuldig begrotingsbeheer het tekort wist terug te dringen en ervoor zorgde dat de overheidsuitgaven afgestemd zijn op de beschikbare inkomsten. Een historische mijlpaal werd bereikt met de succesvolle voltooiing van het IMF Extended Fund Facility (EFF) programma in maart 2025, wat Suriname's inzet voor fiscale discipline en structurele hervormingen heeft onderstreept. Deze prestatie vormt een belangrijke stap op weg naar duurzame economische stabilisatie. Ondanks de late goedkeuring van de ontwerpbegroting 2025 door De Nationale Assemblée op 15 augustus 2025, heeft het ministerie consequent uitgavendisipline gehandhaafd, wat de verantwoordelijkheid van het financiële beheer benadrukt.

Aan de uitgavenzijde lag de focus op het beheersen van kosten, met bijzondere aandacht voor personeelsuitgaven en het begrenzen van diverse uitgavenposten zoals overuren en brandstofverbruik. Parallel hieraan werd aan de inkomstzijde geïnvesteerd in het versterken van de fiscale capaciteit, met als doel een effectievere inning van zowel belasting- als niet-belastingontvangsten. Deze strategische investering draagt bij aan een meer voorspelbare en robuuste overheidsinkomstestroom. De financiële positie van de overheid ultimo juni 2025 presenteert een beeld van vooruitgang gepaard met voortdurende uitdagingen. Hoewel significante verbeteringen zijn gerealiseerd, blijft het nakomen van maandelijkse betalingsverplichtingen een aandachtspunt. Dit wordt verder gecompliceerd door betalingsachterstanden, die een structurele belasting vormen voor de begrotingsuitvoering. De regering blijft haar toewijding tonen aan sociale bescherming door de voortzetting van essentiële programma's voor kwetsbare groepen. Hieronder vallen de Algemene Oudedagsvoorziening, Algemene Kinderbijslag, financiële steun voor mensen met een

bepierking en zwakke huishoudens, evenals de Koopkrachtversterking. Deze maatregelen vormen het fundament van het sociaal beleid.

De onderstaande presentatie van de overheidsfinanciën volgt de internationaal erkende methodologie uit het IMF-handboek voor overheidsfinanciënstatistieken, wat transparantie en vergelijkbaarheid waarborgt.

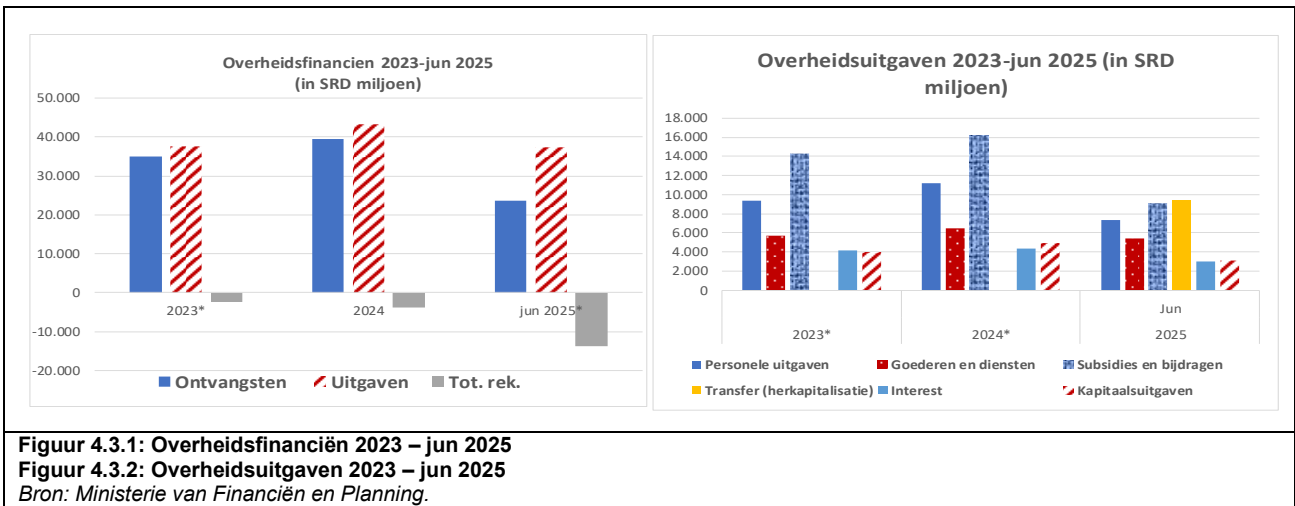
Tabel 4.3.1: Overheidsfinanciën op aangepaste kasbasis*, 2023 – jun 2025

	2023*	2024*	2025 Jun
Totale inkomsten	35.058	39.412	23.549
Mijnbouwinkomsten	15.795	16.507	9.304
Niet-mijnbouwinkomsten	19.262	22.905	14.245
naar type:			
Directe belastingen	12.492	13.661	7.519
Indirecte belastingen	9.809	14.215	9.241
Niet-belasting ontvangsten	12.382	11.435	6.567
Schenken	375	101	222
Totale uitgaven	37.458	43.285	37.322
naar type:			
Personele uitgaven	9.332	11.231	7.303
Goederen en diensten	5.669	6.482	5.435
Subsidies en bijdragen	14.251	16.244	9.111
Transfer (herkapitalisatie)	-	-	9.382
Interest	4.195	4.370	2.985
Kapitaalsuitgaven	4.013	4.958	3.106
Primaire rekening	1.794	497	-10.788
Totale rekening	-2.401	-3.873	-13.773
Statistische discrepantie	3	385	93
Netto Financiële Transacties	-2.404	-4.258	-13.866
Netto overheidstegoeden (+)	4.924	-1.035	-5.238
Netto overheidsverplichtingen (+)	7.328	3.224	8.628
Buitenland (netto)	11.634	8.610	1.417
w.o. Trekkingen	13.763	11.975	3.176
IMF	3.796	3.987	1.614
IFIs	9.869	7.971	1.551
Bilateral	-	-	-
Commercial	98	17	12
w.o. Aflossingen	2.408	3.365	1.535
Binnenland (netto)	-4.306	-5.387	7.203
Primaire rekening (in % van BBP)	1,4	0,3	-6,6
Totale rekening (in % van BBP)	-1,9	-2,6	-8,4
Bruto Binnenlands Product (BBP), in SRD miljoen**	127.711	146.551	163.645

Bron: Ministerie van Financiën en Planning/Centrale Bank van Suriname/Bureau voor de Staatsschuld

Noot: * Voorlopige cijfers.

De classificering en waardering van de overheidsontvangsten in tabel 4.3.1 geschiedt volgens het handboek over overheidsfinanciënstatistieken welke een internationale gangbare methodologie betreft, ontworpen door het IMF.

4.4 Overheidsontvangsten

Directe Belastingen

Directe belasting is een belasting waarvan de grondslag bestaat in een duurzame toestand waarin de belastingplichtige zich bevindt omwille van zijn activiteit of vermogen. Directe belastingen worden over het algemeen via een aanslagbiljet geïnd. In tabel 4.4.1 kunnen de bedragen per belasting item van de directe belastingen op aangepaste kasbasis worden afgelezen.

Gelet op de ontwikkeling van de directe belastingen, is er een stijgende trend waar te nemen. Uit de verbijzondering van de directe belastingen, vormen de inkomsten- en loonbelasting gezamenlijk een groot deel daarvan, waarbij het aandeel van de mijnbouwsector in de directe belastingen circa 62 procent bedraagt. Het verloop van de directe belasting in het eerste halfjaar van 2025 geeft een indicatie aan dat de ontvangsten voor 2025 ook hoger zullen zijn dan voorgaande jaren. De stijging van de directe belastingen, impliceert de economische bedrijvigheid. De vermogensbelasting, huurwaardebelasting en loterijbelasting brengen afzonderlijk minder op vergeleken met de totale directe belasting. De exacte ontvangsten voor de verbijzondering van de directe belastingen kan nog niet volledig worden vastgesteld, welke zichtbaar is in de omvang van de post “statistisch verschil” in tabel 4.4.1.

De belastingdienst heeft een deel van haar bedrijfsprocessen gedigitaliseerd waardoor belastingplichtigen hun voorlopige en definitieve aangiften digitaal kunnen indienen. Tevens is het personeelsbestand versterkt door de aanstelling van nieuwe medewerkers. Daarnaast wordt de samenwerking met diverse instituten geïntensiveerd, wat bijdraagt aan de institutionele versterking van de organisatie en de transformatie naar een semiautonome entiteit. Hierdoor kan de Belastingdienst haar dienstverlening naar de samenleving verder optimaliseren.

Tabel 4.4.1: Directe belastingen op aangepaste kasbasis (SRD miljoen)

	2023*	2024*	2025* jun
Directe Belastingen	12.492	13.661	7.519
Inkomstenbelasting	7.116	7.688	3.548
Loonbelasting	5.293	4.746	2.923
Bronbelasting	34	21	35
Vermogensbelasting	5	10	4
Dividendbelasting	878	926	1.109
Huurwaardebelasting	3	3	2
Casinobelasting	55	62	27
Loterijbelasting	7	10	4
Overige	56	144	7
Statistisch verschil ¹	-956	52	-141

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

** Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeningen met EBS subsidies.

¹Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Invoerrechten en Accijnzen (OIA)

Het statistisch verschil in 2023 is hoog en het betreft een bedrag dat nog correct moet worden toegewezen over voornamelijk de categorieën inkomstenbelasting en loonbelasting. Totdat deze toewijzing is uitgevoerd, kan er nog geen volledig beeld worden gegeven van de opbrengsten naar middel.

In 2024 zijn de loonbelastingtarieven en -schijven aangepast om de belastingdruk voor werknemers te verlichten en de koopkracht te ondersteunen. De belangrijkste wijzigingen omvatten een verhoging van de belastingvrije som van SRD 7.500 naar SRD 9.000 per maand en verruiming van de tariefschijven, waardoor een groter deel van het loon binnen lagere belastingschijven valt. Deze maatregelen hebben geleid tot een vermindering van de effectieve loonbelasting voor veel werknemers, doordat een groter deel van het inkomen niet of tegen een lager tarief wordt belast. De verruiming van de schijven en de hogere aftrekposten hebben er tevens toe geleid dat de gemiddelde loonbelasting over het loon in 2024 lager is dan in 2023. Het lagere belastingeffect is vooral merkbaar voor lage en middeninkomens, terwijl hogere inkomens slechts gedeeltelijk profiteren, afhankelijk van hun positie binnen de nieuwe schijven. Deze aanpassing ondersteunt niet alleen de koopkracht van werknemers, maar draagt ook bij aan een evenwichtiger verdeling van de loonbelastingdruk.

Indirecte belastingen

Indirecte belasting is een belasting op een door de belastingplichtige veroorzaakt feit van voorbijgaande aard (eventueel wel herhalend). Indirecte belastingen worden per transactie geïnd. De volgende indirecte belastingen hebben voor de Staat in de eerste helft van 2025 de meeste inkomsten gegenereerd: Belasting over de Toegevoegde Waarde (BTW), Verbruiksbelasting motorbrandstof en invoerrechten.

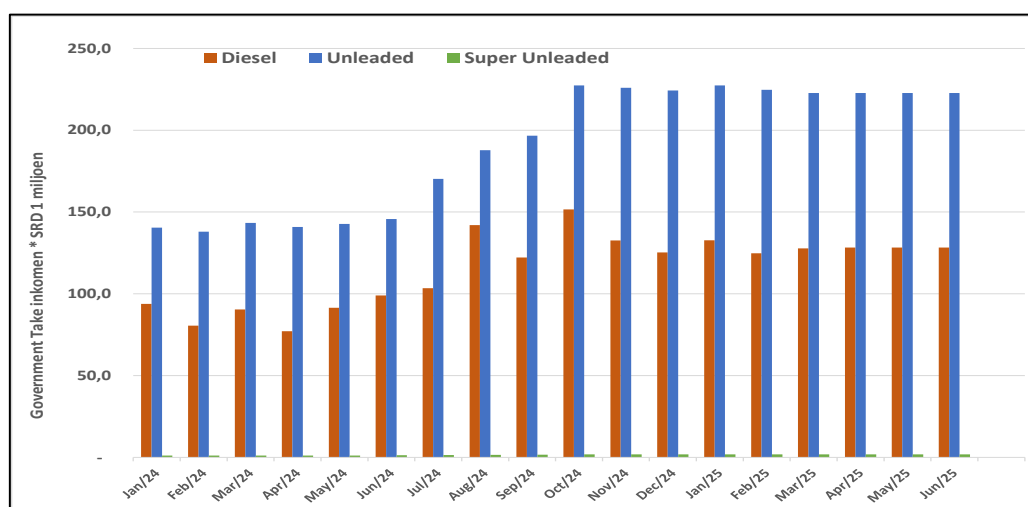
De douane koers is van toepassing op import en export gerelateerde heffingen zoals invoerrechten, omzetbelasting, accijnzen, statistiekrecht en consentrecht. Voor de lokale productie is de douane koers van toepassing op accijns op alcoholvrije dranken zoals bier en water. Bij de invoerrechten zal bij gelijkblijvende trend de ontvangsten tegen eind 2025 ook hoger zijn dan voorgaande jaren.

De verbruiksbelasting motorbrandstof is een belasting dat geheven wordt op ingevoerde motorgasoline en andere daarmee gelijkgestelde motorbrandstoffen. Deze belasting vertoont een stijgende trend nadat de brandstof subsidie in maart 2023 was opgeheven. Bij gelijkblijvende trend is de indicatie dat de verbruiksbelasting motorbrandstof tegen eind 2025 ook hoger zal uitkomen dan voorgaande jaren. Deze stijging is onder meer te danken aan de ontwikkeling van de hoeveelheid geïmporteerde brandstof en de vastgestelde Government Take prijs per liter brandstof.

De afdrachten van de overheid in de vorm van Government Take op brandstof is opgebouwd uit:

- Invoerrechten: 1,5 procent
- Statistiek: 0,5 procent
- Consentrecht: 1,5 procent
- Verbruiksbelasting

Bij de vaststelling van de Government Take wordt rekening gehouden met de wereldmarktprijs van olie, de wisselkoers en de verwachte pompprijs, zodat betaalbare brandstof, economische stabiliteit en evenwichtige overheidsinkomsten blijvend worden verzekerd. De overheid heeft zich ingespannen om de pompprijzen beheersbaar te houden en zal dat blijven doen, om de negatieve effecten in de totale economie te mitigeren. Per 1 april 2025 is door het Ministerie van Financiën en Planning een nieuwe procedure geïmplementeerd van de Verbruiksbelasting en Overbruggingstoelage in het Asycuda systeem. De implementatie van het nieuw systeem beoogt het vereenvoudigen van de belastingadministratie, door het automatiseren van het proces en het reduceren van de afhankelijkheid van extra goedkeuringen of beschikkingen. Deze veranderingen zijn van belang voor de transparantie en efficiëntie van de procedures rond de aangiften, afdracht en inning van de belastingen. Gedurende het traject heeft op verschillende momenten goed overleg plaatsgevonden met betrokken partijen, waaronder de oliemaatschappijen. Zij zijn actief betrokken geweest bij de voorbereidingen en testrondes van het systeem, waarbij waardevolle input is geleverd die heeft bijgedragen aan de verdere optimalisatie van de nieuwe werkwijze. Met de verbeteringen die middels de nieuwe werkwijze worden doorgevoerd, beogen wij een gestroomlijnd proces en vermindering van administratieve vertragingen. In figuur 4.4.1 wordt het verloop van de inkomsten gepresenteerd.

Figuur 4.4.1: Verloop inkomsten t.b.v. Government take 2024 - 1e halfjaar 2025

Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Voorlopige cijfers.

De BTW is in 2023 ingevoerd en draagt bij aan de inkomsten van de staat en de ontwikkeling van het land. Gelet op de ontwikkeling van de BTW vertoont het een stijgende trend. Bij gelijkblijvende trend is de indicatie dat de BTW-opbrengsten tegen eind 2025 hoger zal uitkomen dan voorgaande jaren. De genoemde BTW-cijfers zijn inclusief restituties, omdat een deel van de ontvangen BTW terug wordt betaald. Bij de belastingdienst vinden er ontwikkelingen plaats om een optimale BTW-teruggave te waarborgen.

Tabel 4.4.2: Indirecte belastingontvangsten op aangepaste** kasbasis (SRD miljoen)

	2023*	2024*	2025* jun
Indirecte Belastingen	9.809	14.215	9.241
Invoerrechten	3.274	4.659	2.674
Statistiekrecht invoer + uitvoer	239	224	138
Accijns alcoholvrije dranken	206	230	134
Houtuitvoer	470	498	162
Accijns gedestilleerd	86	161	63
Publieke vermakelijkheid	13	16	6
Accijns bier	175	247	111
Accijns tabak en sigaretten	244	210	119
Verbruiksbelasting motorbrandstof	542	2.076	1.468
Omzetbelasting	623	29	14
Belasting over de Toegevoegde Waarde (BTW)	4.390	6.117	4.050
<i>BTW op invoer</i>	<i>2.773</i>	<i>3.509</i>	<i>2.159</i>
<i>BTW op verkopen</i>	<i>1.780</i>	<i>2.976</i>	<i>1.992</i>
<i>minus BTW restitutie</i>	<i>163</i>	<i>368</i>	<i>102</i>
Statistisch verschil 1	-454	-253	303

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

** Overheidsontvangsten op kasbasis zijn aangepast en gepresenteerd op bruto basis, aan de hand van verrekeringen met EBS subsidies.

¹Veroorzaakt door tijdsverschil tussen kasontvangsten en administratieve boekingen Ontvanger der Invoerrechten en Accijnzen (OIA)

Met de invoering van de BTW is een fundamentele wijziging aangebracht in het belastingstelsel. Dit betekent dat de omzetbelasting geleidelijk wordt uitgefaseerd en vervangen door BTW. Als gevolg hiervan nemen de ontvangsten uit de omzetbelasting zichtbaar af. Deze overgang vertaalt zich in een scherpe daling van de omzetbelasting: van SRD 623 miljoen in 2023 naar SRD 29 miljoen in 2024, en in het eerste halfjaar van 2025 verder teruglopend tot SRD 14 miljoen (zie tabel 4.4.2).

Niet-belasting ontvangsten

Uit tabel 4.4.3 blijkt dat de royalty's en dividendontvangsten samen het grootste deel van de NBO vormen. De post "overige niet-belastingontvangsten" vertegenwoordigde in 2023 ongeveer 30 procent van de totale niet-belastingontvangsten, terwijl dit in 2024 is gedaald tot 20 procent. Een groot deel van deze post is toe te schrijven aan de signing-bonus van Staatsolie, waarbij in 2023 een aanzienlijk hoger bedrag is ontvangen dan in 2024. De ontvangsten uit de mijnbouwsector zullen in een afzonderlijke paragraaf nader worden toegelicht.

Het Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme (TCT) en het Ministerie van Grondbeheer en Bosbeheer (GBB) hebben acties ondernomen ter verbetering van het betaalproces voor overvlieggelden, grondhuur en grondconversie. Met betrekking tot overvlieggelden, zijn de benodigde apparatuur aangeschaft, trainingen verzorgd aan het personeel en administratieve obstakels geminimaliseerd dan wel weggewerkt.

Tevens zijn er in het jaar 2023 verbeteringen aangebracht aan de tarieven voor luchtvaartnavigatiediensten zowel voor binnenlandse als buitenlandse vluchten. De internationale tarieven zijn aangepast volgens ICAO-richtlijnen. Grondconversie is aangehouden en wordt thans geëvalueerd. Grondhuur wordt geïnd door MI-GLIS.

Tabel 4.4.3: De niet-belastingontvangsten op aangepaste kasbasis (SRD miljoen)

	2023*	2024*	2025* jun
Niet-belastingontvangsten	12.382	11.435	6.567
Kosten invoer-, uitvoer- en doorvoer	6	5	4
Fiscale boete	8	10	4
Nummerplaten	6	7	5
AOV	732	937	615
Consentrecht	794	844	391
Royalties	3.728	3.844	1.967
Navigatie kosten	29	111	31
Vergunningsgelden (CEHIVAS)	47	66	47
Visagelden/PSA/ Toeristenkaart	220	247	170
Hypotheekbewaarder/Glis/zegeelkosten	214	282	25
Dividend ontvangsten	2.591	2.790	1.932
Bosbouw heffing	34	3	-
Interest	92	20	-
Grondconversie	-	38	272
Grondhuur	-	1	-
Overige niet-belasting ontvangsten	3.882	2.231	1.105

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *voorlopige cijfers

Het Management Instituut voor Grondregistratie en Landinformatiesysteem (MI-GLIS) is aangewezen als kassier voor de inning van canon en grondhuurvergoedingen. Door de betalingen via één centraal loket bij MI-GLIS te laten verlopen, wordt het proces voor burgers vereenvoudigd en wordt de efficiëntie en transparantie van de inning versterkt.

Grondconversie is het proces waarbij uitgegeven domeingrond in erfpacht of huur wordt omgezet naar een eigendomstitel. De opbrengsten uit grondconversie zijn in het dienstjaar 2025 hoger dan in het voorgaande jaar. Dit is het gevolg van het feit dat de afronding van de vereiste administratieve en juridische documentatie doorgaans aanzienlijke tijd vergt, waardoor de kasontvangsten pas later tot uiting komen. Per augustus 2025 is het staatsbesluit over grondconversie stopgezet en volgens de minister van Grondbeleid en Bosbeheer zal het besluit worden geëvalueerd voordat er verdere stappen worden gezet.

Mijnbouwsector

Gelet op de ontwikkeling van de totale overheidsontvangsten uit de mijnbouwsector, is er een stijgende trend waar te nemen. Het verloop van de ontvangsten in het eerste halfjaar van 2025 geeft een indicatie aan dat de ontvangsten voor 2025 ook hoger zullen zijn dan voorgaande jaren.

Tabel 4.4.4: Mijnbouw ontvangsten op aangepaste kasbasis naar inkomstensoort (SRD miljoen)

	2023*	2024*	jun 2025*
Totale mijnbouwontvangsten**	15,795	16,507	9,304
Directe belastingen	7,467	7,869	4,996
Inkomstenbeasting	4,579	4,911	3,247
Loonbelasting en AOV	2,028	2,049	1,174
Overige directe belastingen	859	908	575
Indirecte belastingen	289	534	261
BTW	289	534	261
Niet-belasting Ontvangsten	8,040	8,104	4,047
Consentrecht	395	413	148
Royalties	3,728	3,844	1,967
Dividend	2,476	2,790	1,932
Overige niet-belastingen ontvangsten	1,441	1,057	2

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *Voorlopige cijfers

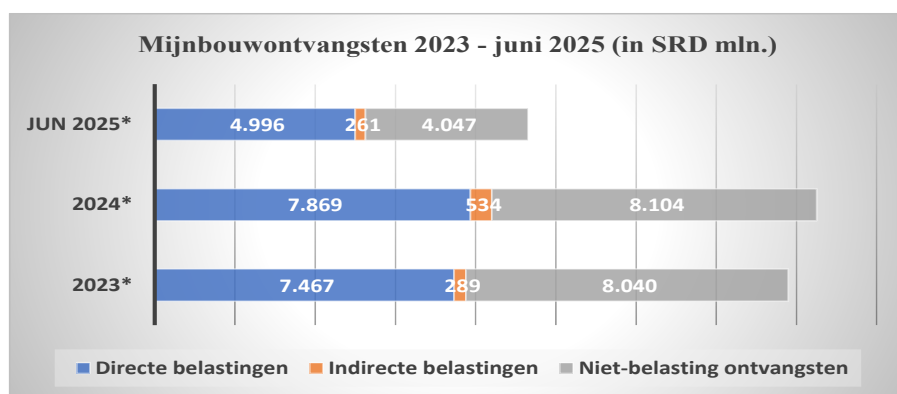
Suriname is vanaf 2017 lid van het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). EITI is een internationale standaard die landen en bedrijven verplicht om informatie openbaar te maken over betalingen in de olie-, gas- en mijnbouwsector. Het doel is om transparantie te bevorderen, corruptie te verminderen en het beheer van natuurlijke hulpbronnen te verbeteren. Landen die de EITI-standaard implementeren, publiceren jaarlijks rapporten waarin wordt aangegeven welke betalingen door welke bedrijven aan de overheid zijn gedaan en hoe deze gelden zijn besteed. Suriname heeft in dat kader gerapporteerd over de periode 2016 tot en met 2022. Hiermee draagt Suriname bij aan verbeterde transparantie en verantwoordingsplicht binnen de extractieve sector. Door deel te nemen aan EITI toont Suriname zijn inzet voor transparantie en goed bestuur in de extractieve sector. De jaarlijkse rapporten bieden waardevolle informatie voor beleidsmakers, bedrijven en het bredere publiek over de financiële stromen in de mijnbouwsector.

In het offshore-gebied van Suriname vinden momenteel olie-exploraties plaats, waarbij voor een grootschalige olie-exploitatie reeds een Final Investment Decision (FID) is genomen. De verwachte opbrengsten uit deze offshore olieprojecten zullen worden ondergebracht in het Spaar- en Stabilisatie Fonds Suriname (SSFS), dat in december 2024 door De Nationale Assemblée (DNA) is aangenomen. Op dezelfde dag keurde DNA tevens de Comptabiliteitswet 2024 goed, waarmee de regels voor het financieel beheer werden aangescherpt. Belangrijke onderdelen van deze wet zijn onder andere de introductie van twee begrotingsregels (Fiscal Rules), bedoeld om de houdbaarheid en stabiliteit van de overheidsfinanciën te versterken. De begrotingsregels versterken het institutioneel kader van het begrotingsbeleid door duidelijke financiële kaders te bieden. Ze omvatten een middellang termijn begrotingsanker met een indicatieve limiet voor de staatsschuld. Daarnaast is er een jaarlijkse limiet vastgesteld voor de primaire uitgaven binnen de begroting. Deze regels zorgen voor meer begrotingsdiscipline en waarborgen financiële stabiliteit op de middellange termijn.

Namens de Staat Suriname is Staatsolie Maatschappij Suriname N.V. de officiële vertegenwoordiger voor offshore olieactiviteiten waarbij er met buitenlandse oliemaatschappijen een "production sharing agreement" (PSA) wordt aangegaan. Uit hoofde van de offshore activiteiten worden er sing-in bonus ontvangen bij de ondertekening van verschillende offshore-productiedelingscontracten. In de jaren 2023 en 2024 heeft de overheid dergelijke bonussen ontvangen.

In de periode 2023 – juni 2025 zijn circa 56 procent van de totale mijnbouw ontvangsten afkomstig van Staatsolie. Een aanzienlijk deel van deze inkomsten voor de Staat bestaat uit inkomstenbelasting en dividend. Een deel van deze inkomsten worden ook gebruikt ter verrekening van de facturen van de EBS (Energie Bedrijven Suriname), om betaalbare energie te garanderen voor diverse categorie gebruikers.

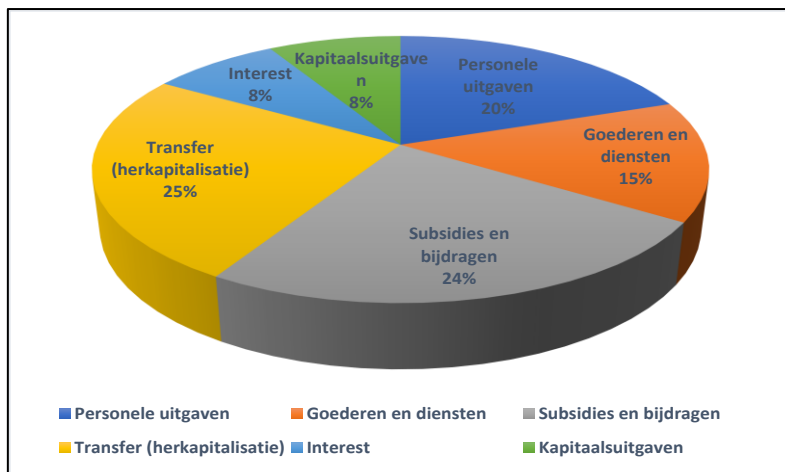
Bij de goudbedrijven zijn de royalty's de grootste inkomstenbron van de Staat. Op jaarbasis wordt gemiddeld een bedrag van circa SRD 3,3 miljard aan royalty's gestort in Staatskas. Uitgaande van de afdrachten van de royalty's afkomstig van de kleinschalige goudsector in het eerste halfjaar van 2025, is er een dalende trend geconstateerd in vergelijking met dezelfde periode in 2024. Deze constatering wordt ondersteund door het feit dat, ondanks de stijging van de goudprijs tot het hoogste niveau in vergelijking met voorgaande jaren, dit zich niet vertaalt in hogere staatsinkomsten. Daarnaast vertonen de controlemechanismen tekortkomingen en is de samenwerking met betrokken instanties nog niet toereikend. De regering heeft dit vraagstuk tot prioriteit gemaakt en is reeds in overleg met stakeholders om concrete maatregelen te implementeren, gericht op het versterken van de controlemechanismen en het terugwinnen van de thans gederfde inkomsten.

Figuur 4.4.2: Mijnbouwontvangsten 2023- juni 2025 (in SRD miljoen)
 Bron: Ministerie van Financiën en Planning/ *Voorlopige cijfers

4.5 Overheidsuitgaven

De overheidsuitgaven bestaan uit de volgende componenten: personele uitgaven, uitgaven voor goederen en diensten, subsidies en bijdragen, interest en kapitaalsuitgaven. De componenten subsidies en bijdragen en personele uitgaven vormen jaarlijks de grootste uitgavenposten van de overheid. Ook in het eerste halfjaar van 2025 vertegenwoordigen deze twee posten gezamenlijk 44 procent van de totale uitgaven met respectievelijk 24 procent en 20 procent van het totaal. Daarnaast is in januari 2025 een eenmalige uitgave gedaan in de vorm van herkapitalisatie (Centrale Bank van Suriname). Door het hoge bedrag van de herkapitalisatie – goed voor 25 procent van de totale uitgaven in het eerste halfjaar – is de primaire rekening tijdelijk fors negatief beïnvloed, aangezien de uitgave de reguliere inkomsten aanzienlijk overschreed en daarmee het saldo drastisch naar beneden bracht. Dit effect is echter incidenteel van aard, aangezien het een eenmalige strategische investering betreft die bedoeld is om de financiële positie van CBvS te versterken.

Figuur 4.5.1: Procentuele verdeling van de uitgaven jan – jun 2025

Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Tabel 4.5.1: Procentuele verdeling uitgaven periode 2023 – juni 2025

Verdeling uitgaven	2023*	2024*	juni 2025*
Totale uitgaven	37.458	43.285	37.322
<i>In procenten van totaal:</i>			
Personele uitgaven	24,9	25,9	19,6
Goederen en diensten	15,1	15,0	14,6
Subsidies en bijdragen	38,0	37,5	24,4
Transfer (herkapitalisatie)	-	-	25,1
Interest	11,2	10,1	8,0
Kapitaalsuitgaven	10,7	11,5	8,3

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

Noot: *Voorlopige cijfers.

Personele uitgaven

In 2023 heeft de overheid ter ondersteuning van de koopkracht aan ambtenaren en hun gelijkgestelden een maandelijkse toelage van SRD 2.500 toegekend. Tegelijkertijd hebben de gepensioneerden van de overheid een koopkrachtversterking van SRD 1.800 ontvangen. De uitbetaling vond plaats in de periode mei tot en met november 2023, met uitzondering van de maand juli vanwege de bijkomende kosten van de vakantieuitkering. Deze maatregel resulteerde in een extra uitgavenpost van gemiddeld SRD 135 miljoen per maand in 2023. In hetzelfde jaar heeft de overheid, na onderhandelingen met diverse vakbonden, besloten de koopkrachtversterking van SRD 2.500 voort te zetten in december, aangevuld met een eenmalige tegemoetkoming van eveneens SRD 2.500. Hiervan werd SRD 1.700 in december 2023 uitgekeerd en het resterende bedrag van SRD 800 in januari 2024. Als gevolg hiervan namen de personele uitgaven in december 2023 met 14 procent toe ten opzichte van november.

Vanaf januari 2024 werd de maandelijkse koopkrachtversterking verhoogd van SRD 2.500 naar SRD 3.500, hetgeen neerkomt op een extra uitgaven van circa SRD 185 miljoen per maand. Deze verhoging bleef gedurende 2024 van kracht. In januari 2025 is de koopkrachtversterking geïncorporeerd in de bezoldiging van alle ambtenaren en daar bovenop een loonsverhoging van 5 procent.

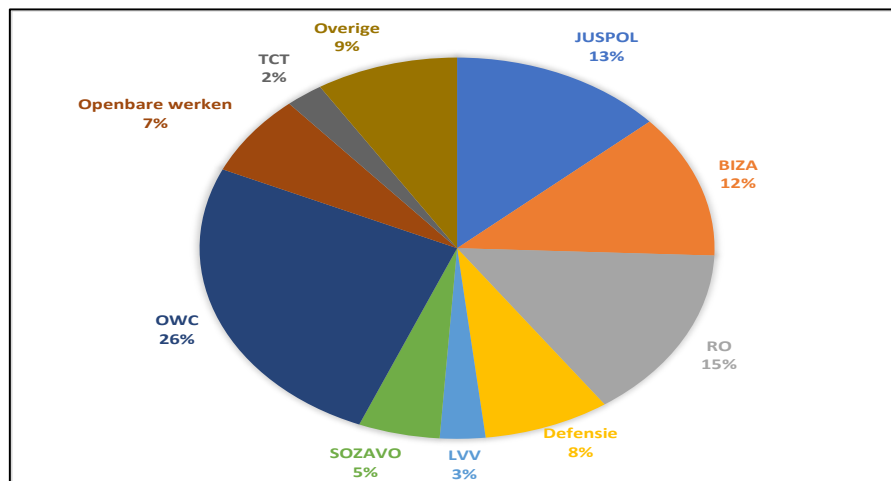
Tabel 4.5.2: De personele uitgaven over de periode 2022- juni 2025

	2023*	2024*	jun 2025*
Personele Uitgaven (SRD miljoen)	9.332	11.231	7.303
Totale uitgaven, kasbasis (SRD miljoen)	37.458	43.285	37.322
Personele uitgaven in % van totale uitgaven	24,9	25,9	19,6
Aandeel personele uitgaven in BBP (%)	7,3	7,7	4,5
BBP (SRD miljoen)	127.711	146.551	163.645

Bron: Ministerie van Financiën en Planning /CEBUMA,

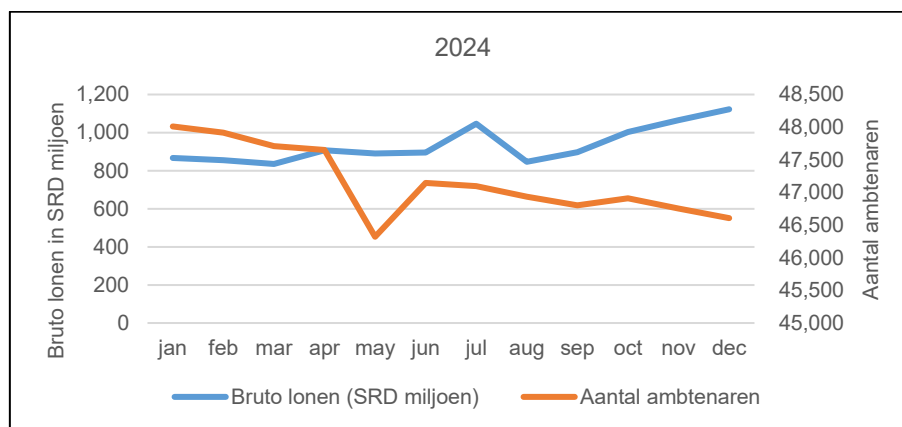
Noot: *Voorlopige cijfers

Onderstaande taartdiagram weergeeft het aandeel (in procent) van de totale brutoloonkosten per ministerie over 2024. Ongeveer 54 procent van de totale brutoloonkosten van de overheid gaan naar drie ministeries namelijk Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, Justitie en Politie en Regionale Ontwikkeling. Aan de ministeries Binnenlandse Zaken, Sociale Zaken en Volkshuisvesting, Openbare Werken en Defensie wordt respectievelijk 12 procent, 5 procent, 7 procent en 8 procent van de totale brutoloonkosten uitbetaald. De overige uitgaven van de totale brutoloonkosten zijn verspreid over de resterende ministeries.

Figuur 4.5.2: Lonen (procent) per ministerie, 2024

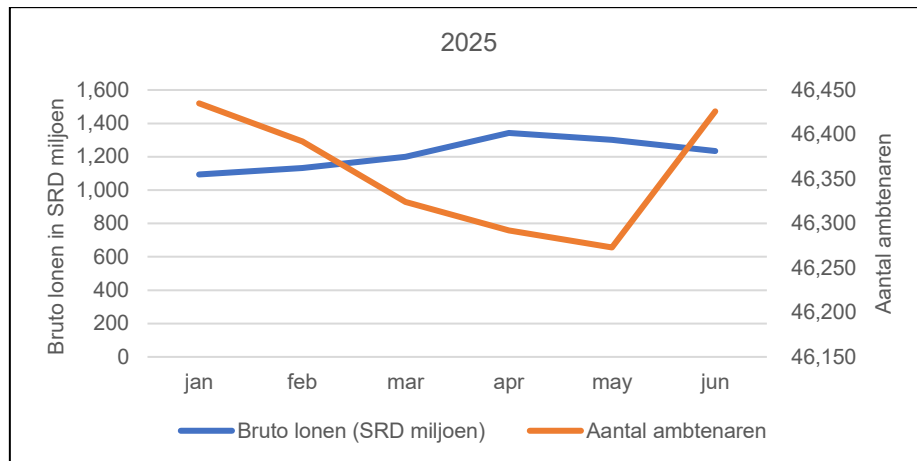
Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Figuur 4.5.3: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren in 2024

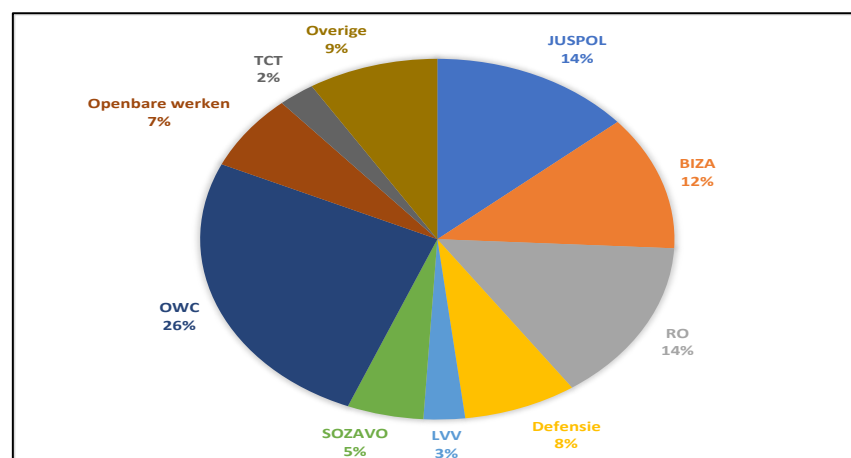
Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Figuur 4.5.3 weergeeft het verloop van de brutolonen en het aantal ambtenaren gedurende het jaar 2024. Dit zijn alle ambtenaren exclusief Bijzonder Onderwijs. In de grafiek is te zien dat het aantal ambtenaren naar het eind van jaar toe een dalende trend vertoont. Uitgaande van de periode december 2023 tot en met december 2024 is het ambtenarenbestand met ongeveer 1.692 afgenomen. Per ultimo juni 2025 is het ambtenarenbestand gesteld op 46.426, wat vergeleken met eind 2024, een daling is van 178. Het ambtenarenbestand was eind december 2024 gesteld op 46.604. De stijging van de loonkosten in de maand mei 2024 is in de bovenstaande figuur duidelijk te merken. Deze trend zet zich voort in de resterende maanden tot en met november 2024 (met uitzondering van de maand juli), waarna in december 2024 wederom een stijging van de kosten is te zien, mede door de extra tegemoetkoming van de overheid aan de ambtenaren.

Figuur 4.5.4: Verloop brutolonen en aantal ambtenaren eerste halfjaar 2025
Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Figuur 4.5.4 weergeeft het verloop van de brutolonen en het aantal ambtenaren over het eerste halfjaar 2025. Het aantal ambtenaren gedurende de eerste helft van 2025 vertoont een lichte dalende trend tot mei, gevolgd door een stijging in juni (voornamelijk door de instroom bij het Ministerie van Justitie en Politie). De instroom van nieuwe ambtenaren als ook de afvloeiing van ambtenaren in overheidsdienst, wordt met behulp van het CEBUMA-bestand nauwlettend in de gaten gehouden.

Figuur 4.5.5: Aantal ambtenaren naar ministerie (procent), juni 2025
Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Het bovenstaande taartdiagram geeft het aantal ambtenaren per ministerie weer per juni 2025 (*exclusief bijzonder onderwijs*). De ministeries van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, Binnenlandse Zaken en Justitie en Politie zijn de ministeries met de meeste ambtenaren.

Tabel 4.5.3: Bestand van ambtenaren*, pensioen en onderstanden, 2023 – jun 2025

Omschrijving	2023*	2024*	juni 2025*
Ambtenaren bestand (overheid)	48.296	46.604	46.426
<i>Absolute mutatie</i>	-301	-1.692	-178
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	-1	-4	0
Pensioen bestand	30.877	32.213	32.394
<i>Absolute mutatie</i>	1.327	1.336	181
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	4	4	1
Onderstanden bestand	2.473	2.367	2.336
<i>Absolute mutatie</i>	-38	-106	-31
<i>Relatieve mutatie (%)</i>	-2	-4	-1

Bron: Ministerie van Financiën en Planning /CEBUMA/

Noot: *Voorlopige cijfers.

**exclusief Bijzonder Onderwijs*

Aanschaf goederen en diensten

In het eerste halfjaar van 2025 werd SRD 5,4 miljard gealloceerd voor de aankoop van goederen en diensten, hetgeen een toename van 65% vertegenwoordigt ten opzichte van de eerste helft van 2024. Deze uitgaven omvatten operationele vuilophaalkosten, arrestantenvoeding, ambassadeposten, contributies, ICT-infrastructuur, onderhoudswerkzaamheden, medicamenten en diverse vaste lasten aan leveranciers.

Subsidies en bijdragen

De overheid verstrekt financiële middelen in verschillende vormen, afhankelijk van het doel en de ontvanger. Subsidies zijn gericht op het ondersteunen van specifieke beleidsdoelen en kunnen worden onderscheiden in object als subject subsidie. Objectsubsidies zijn subsidies die zijn gekoppeld aan een specifiek project of doel, ongeacht wie het uitvoert. Het geld moet strikt worden besteed aan het beoogde doel. Een concreet voorbeeld is de elektriciteitssubsidie, die direct aan de eindgebruiker wordt verstrekt om de energiekosten te verlagen. Door de subsidie aan de gebruiker zelf te geven en niet aan het energiebedrijf, wordt de uitgave gericht en effectief ingezet. Subjectsubsidies zijn subsidies die worden toegekend aan een organisatie of instelling ter ondersteuning van de algemene activiteiten of structurele taken, waarbij de ontvanger zelf bepaalt hoe het geld wordt besteed binnen de algemene doelstellingen.

Bijdragen daarentegen zijn minder gebonden aan specifieke projecten of prestaties. Ze worden vaak structureel of periodiek verstrekt om de algemene werking van een organisatie te ondersteunen, zoals bij universiteiten, ziekenhuizen of maatschappelijke instellingen. In tegenstelling tot objectsubsidies ligt de nadruk niet op het behalen van specifieke resultaten, maar op de continuïteit en stabiliteit van de activiteiten van de ontvanger.

Ten laste van de begroting worden subsidies en bijdrage verstrekt aan parastatalen. Het verstrekken van subsidies is primair gericht op het bieden van bepaalde producten en diensten, het verrichten van prestaties en het behalen van resultaten, gekoppeld aan de beleidsdoelen van de regering.

In Suriname kennen wij vooral objectsubsidie waarbij in diverse sectoren bedrijven en organisaties worden gesubsidieerd zoals:

- Sociale instellingen (Huize Ashiana, Kennedyschool etc.)
- Planbureau, Algemeen Bureau voor de Statistiek
- Onderwijs waaronder de Universiteit en PTC
- Openbaar vervoer via het NVB
- Gezondheidssector zoals de Ziekenhuizen, BGVS, MZ, RGD, COVAB, JTV en Bloedbank.

Het is goed om te vermelden dat van de ziekenhuizen, naast de reguliere declaraties via SZF, SOZAVO etc., ook de tekorten worden gesubsidieerd.

Onder de categorie subsidies en bijdragen is een totaalbedrag van SRD 9,1 miljard beschikbaar gesteld voor het eerste halfjaar van 2025. Het merendeel van voornoemd bedrag is bestemd voor de sociale uitgaven en de elektriciteit subsidie. De sociale uitgaven bedroegen eind juni 2025 SRD 3,4 miljard eind juni 2025, te weten AOV (SRD 90,8 miljoen), AKB (SRD 8,4 miljoen), financiële uitkering aan mensen met een beperking (SRD 25,4 miljoen), financiële uitkering aan zwakke huishoudens (SRD 4,3 miljoen) en Social Beneficiary Program (SRD 110,2 miljoen). Het project Social Beneficiary Program omvat de uitkering van SRD 1.800 aan doelgroepen die aan de criteria voldoen.

Na de sociale uitgaven en de uitgaven voor de elektriciteitssubsidie neemt de gezondheidssector de derde positie in qua aandeel van de totale subsidies en bijdragen. In tabel 4.6.4 wordt een uiteenzetting gegeven van de maandelijkse uitgaven aan het Staatsziekenfonds (SZF) in het eerste halfjaar van 2025. Het gemiddeld bedrag dat beschikbaar wordt gesteld is SRD 292,1 miljoen.

Tabel 4.5.4: Uitgaven t.b.v. het Staatsziekenfonds jan – jun 2025 (in SRD miljoen)

#	Omschrijving	jan - jun 2025
1	<i>SZF Premie Landsdienaren gemiddeld bedrag per maand</i>	131,6
2	<i>Hogere Klasse Ligging, Onderstanders en Hoogwaardigheidsbekleders gemiddeld bedrag per maand</i>	1,7
3	<i>BZV</i>	12,9
4	<i>BAZO abonnementstarief</i>	9,9
5	<i>Meerkosten i.h.k.v. tariefsaanpassing dienstverleners</i>	136,0
	Totaal gemiddeld per maand	292,1

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

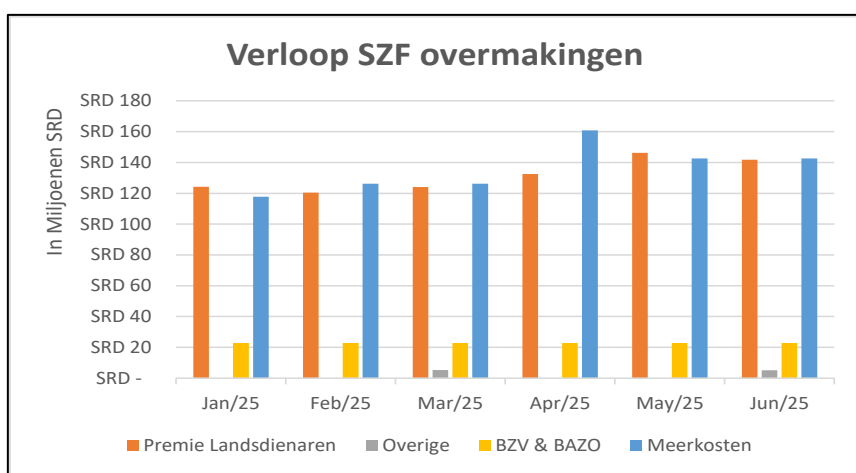
Noot: *Voorlopige cijfers.

Toelichting van de componenten in tabel 4.5.4

- Ad 1. Maandelijks wordt de 9 procent inhouding van lonen en salarissen van landsdienaren en 3 procent extra premie inhoudingen landsdienaren betaald aan het SZF (Staatsziekenfonds). Van de Landsdienaren wordt slechts 4 procent werknemersaandeel ingehouden, de Staat betaalt het restant van 8 procent. Gemiddeld wordt SRD 102,32 miljoen per maand overgemaakt naar het SZF.
- Ad 2. Kwartaalgewijs wordt de facturatie door SZF aan Onderstand, Hogere Klasse Ligging en Hoogwaardigheidsbekleders aangeboden ter betaling.

- Ad 3. BZV (categorie 17 – 59 jaar) betreft de betaling van de basiszorg is voor iedere burger ter dekking van de basisgezondheidszorg. Er zijn inspanningen gaande voor het innen van een minimale premie voor basiszorg voor de beroepsbevolking.
- Ad 4. BAZO (Basiszorg) betreft een abonnementstarief voor de categorie 0 – 16 en 60+ dat gemiddeld SRD 9,9 miljoen per maand bedraagt.
- Ad 5. Ingaande 1 oktober 2024 zijn de tarieven voor laboratorium – en radiologie aangepast. De semi all out 3de klasse ligdagtarieven, tarieven voor de high careafdelingen, de toelagen voor de 2de en 1ste klasse ligdagtarieven, de partuspakketten en de OK-tarieven zijn per ingaande 1 januari 2025 verhoogd.

Het is belangrijk te vermelden dat behalve de reguliere overmakingen voor SZF, er ook andere betalingen zijn van overheidswege bij de ziekenhuizen, zoals obductie (Ministerie van Justitie en Politie), meerkosten van militair personeel (Ministerie van Defensie) etc. Ondanks de eigen CAO (Collectieve Arbeidsovereenkomst) heeft het ziekenhuispersoneel van staatsziekenhuizen op basis van ‘gelijkstelling’ aan ambtenaren een beroep gedaan op extra middelen in verband met aan ambtenaren toegekende koopkrachtversterking (KKV) namelijk overbruggings-, werving- en behoudstoelage, vakantietoelage, prestatietoelage en kledingtoelage.

Figuur 4.5.6: Verloop SZF-overmakingen, juni 2025
Bron: Ministerie van Financiën en Planning.

Interest

De interestbetalingen zijn in 2023 uitgekomen op SRD 4.195 miljoen en namen in 2024 licht toe naar SRD 4.370 miljoen. In de eerste helft van 2025 zijn de rentelasten gedaald naar SRD 2.945 miljoen, maar voor het gehele jaar wordt een hoger niveau verwacht doordat het grootste deel van de betalingen in de tweede helft plaatsvindt. Van de totale interestbetalingen is 73 procent voldaan aan buitenlandse schuldeisers en 27 procent aan binnenlandse crediteuren, waarmee de druk van de rentelasten voornamelijk extern blijft. In 2025 is geconstateerd dat de buitenlandse verplichtingen de rentelast domineren en maken de begroting kwetsbaar voor wisselkoersschommelingen.

4.6 Financiering

Het herstel van de Surinaamse economie in de periode 2024 – 2025 werd mede mogelijk gemaakt door een combinatie van binnenlandse hervormingen en internationale steun. De Executive Board van het IMF voltooide in 2024 achtereenvolgens de vijfde (maart), zesde (juli), zevende (september) en achtste (december) review van het EFF-programma. In maart 2025 volgde de negende en tevens laatste review, waarmee werd vastgesteld dat Suriname in voldoende mate had voldaan aan de overeengekomen hervormingsvoorwaarden. Naar aanleiding hiervan keerde het IMF op 27 maart 2025 circa USD 44,7 miljoen

uit en was bestemd voor de betalingsbalanssteun via de Centrale Bank van Suriname ter versterking van de internationale reserves en begrotingssteun via de overheid ter verlichting van de financieringsdruk op de overheidsuitgaven. Het succesvol doorlopen van de IMF-reviews had een katalyserend effect op de bereidheid van multilaterale organisaties om Suriname financieel te ondersteunen. Belangrijke instellingen die financiering hebben verstrekt zijn onder meer de Inter-American Development Bank (IDB), de Wereldbank en Caribbean Development Bank. De middelen van het IMF en andere IFI (International Financial Institutions) worden in tabel 4.3.1 geregistreerd onder trekkingen. In 2024 is aan trekkingen voor het IMF en IFI geregistreerd respectievelijk SRD 3.987 miljoen om SRD 7.971 miljoen. In het eerste halfjaar van 2025 is het bedrag voor de IMF-trekking SRD 1.614 miljoen, terwijl de IFI's een bedrag van SRD 1.551 miljoen financierde. Het IMF heeft met het EFF-programma een belangrijke rol gespeeld in de financiering van het overheidsbeleid, door zowel directe begrotingssteun te verstrekken als het vertrouwen te herstellen waardoor aanvullende middelen van internationale partners beschikbaar kwamen.

De aflossingen die gedurende de periode 2023 – juni 2025 hebben plaatsgevonden hebben merendeel betrekking op binnenlandse crediteuren, waaronder pensioenfondsen, commerciële banken en niet-financiële instellingen. Een aanzienlijk deel van deze aflossingen vond plaats in vreemde valuta. De buitenlandse aflossingen hebben betrekking op onder andere de multilaterale organisaties waaronder de IDB, IsDB en CDB, alsook overige multilaterale instanties.

4.7. Ontwikkeling van de Staatsschuld in periode 2021 – juni 2025

De totale binnen- en buitenlandse schuld bedroeg per ultimo juni 2025 ca. SRD 140,6 miljard. Vergeleken met december 2024 is de schuld uitgedrukt in SRD met ca. 14,9 procent gestegen ten opzichte van ultimo 2024. En vergeleken met eind 2021 is de schuld met ca. 80,4 procent gestegen. Deze significante stijging van de Staatsschuld uitgedrukt in SRD is voor een groot deel ook het gevolg van de depreciatie van de SRD met ca 76 procent in 4,5 jaar en het forse aandeel van meer dan 80 procent van de schuld dat in vreemde valuta is aangegaan.

Naast de depreciatie, zijn er ook nieuwe leningen aangegaan in het kader van het IMF-EFF programma. Tijdens het programma werden nieuwe leningen binnen het programma beoordeeld, opgenomen in de begroting en meegenomen in de geactualiseerde Debt Sustainability Analyse (DSA) om na te gaan welke invloed de nieuwe leningen hebben op de betaalbaarheid van de schuldportefeuille op kort- en middellang termijn.

De toename van de Staatsschuld in het eerste halfjaar van 2025 ten opzichte van eind 2024 heeft de volgende redenen:

- Per saldo vonden er meer trekkingen plaats dan aflossingen op leningen, vanwege de uitgifte van staatsobligaties voor het herkapitaliseren van de Centrale Bank van Suriname voor een bedrag van ca. SRD 8,4 miljard en de laatste IMF-tranche in maart 2025 ter waarde van USD 44,6 miljoen.
- De depreciatie van de wisselkoers in deze periode van ca. 6 procent, waarbij ca. 83 procent van de schuld is gedenomineerd in vreemde valuta.
- Het saldo suppliers debt is toegenomen ca. SRD 434,3 miljoen.
- Daarnaast dragen de binnenlandse achterstallige interestbetalingen bij de CBvS, ter grootte van circa SRD 307,5 miljoen, bij aan de toename van de Staatsschuld. Inmiddels zijn de achterstallige rentebetalingen i.h.k.v. de herkapitalisatie in juli 2025 voldaan.

Het schuldhervormingsproces binnen het IMF-EFF programma was lang en complex. Per ultimo juni 2025 is het programma vrijwel geheel afgewikkeld en het licht in de lijn der verwachting dat finalisering van het proces, inclusief de afronding van fase II hervorming met China en twee crediteuren van de Club van Parijs (Italië en Israël), dit jaar zal geschieden. Het proces met alle commerciële crediteuren en India is voltooid, en de schuldenlast betalingen zijn hervat. Ook na de afronding van fase I-hervorming met de bilaterale crediteuren in het vorig jaar, zijn de schuldenlast betalingen hervat.

Het hervormingsproces van de binnenlandse schuld begon reeds in 2021 met de herschikking van infrastructurele projecten. In 2023 werden de goudlening en “supplier debt” toegevoegd aan de totale binnenlandse schuld. De herkapitalisatie van de Centrale Bank in 2025 en afgeronde hervormingen van binnenlandse crediteuren in 2024 hebben een cruciale rol gespeeld om te komen tot een zekere mate van economische stabilisatie.

Een belangrijk onderdeel van de wijziging van de wet op de Staatsschuld van 16 maart 2023 is het toewijzen van een nieuwe taak aan het Bureau voor de Staatsschuld namelijk het in kaart brengen en rapporteren van de schulden van staatsbedrijven, parastatalen en overheidsinstanties en deze te monitoren met als doel mogelijke risico's en druk die uitgaat van deze schulden op de overheidsbegroting in de toekomst te kunnen overzien. Het Bureau voor de Staatsschuld had in juni 2025 wederom de lange termijnschulden van staatsbedrijven, parastatalen en overheidsinstellingen gepubliceerd op haar website en wel halfjaarlijkse data over de periode 2022-2024.

4.8. Binnenlandse schuld

De grootste binnenlandse crediteur van de Staat is de Centrale Bank van Suriname met een aandeel van ca. 55,4 procent in de totale uitstaande schuld per ultimo juni 2025. De rest van de binnenlandse schuld is aangegaan met de commerciële banken (12,5 procent), lokale aannemers voor infrastructurele werken (7,1 procent), bij de private ondernemingen (1 procent), en suppliers debt of te wel “other accounts payable” (23,9 procent).

Tabel 4.8.1: Binnenlandse schuld naar instrument 2021 – juni 2025 op kasbasis in SRD miljoen

Schulditem	2021	2022	2023	2024	Juni 2025
Schatkistpapier en staatsobligaties:	3.591,0	4.083,0	3.095,6	871,4	9.355,0
Schatkistpromessen	1.014,6	1.197,1	439,8	61,3	33,2
Schatkistbiljetten	2.576,4	2.885,9	2.655,8	810,1	688,5
Staatsobligaties i.h.k.v. herkapitalisatie CBvS					8.633,3
Leningen van het bankwezen:	13.799,4	14.503,9	11.891,3	10.448,5	11.585,7
Voorschotten van de CBvS	1.665,7	1.688,2	0,0	0,0	0,0
Geconsolideerde lange termijnschuld CBvS	9.386,9	9.561,6	9.291,5	8.778,1	8.411,1
Korte termijnschuld van algemene banken	819,3	517,3	957,4	320,1	53,4
Lange termijnschuld van algemene banken	1.927,5	2.736,8	1.642,4	1.350,3	3.121,2
Andere schuldonderdelen:	3.635,4	8.131,8	13.582,6	10.370,9	9.870,9
Design-build -finance infrastructurele werken	3.047,0	4.669,4	5.938,2	3.433,0	2.498,8
Suppliers' debt	588,1	3.462,4	7.644,4	6.937,9	7.372,1
Afgeroepen garanties	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Totale Binnenlandse schuld in SRD mln.	21.025,9	26.718,8	28.569,5	21.690,8	30.811,9
Groei in procent	24	27	7	-24	42
Schuld-BBP ratio's in procent					
Wettelijke binnenlandse obligoplafond	25	25	25	25	25
Wettelijke binnenlandse schuld / BBP ratio	34	29	22	15	24
Effectieve binnenlandse schuld / BBP ratio	34	29	22	15	19
Schuldenlast betalingen in SRD mln.					
Aflossing	1.418,4	1.471,5	4.783,5	5.406,2	2.816,2
Interest	727,1	961,6	2.231,2	1.057,0	818,1
Betaling suppliers debt	-	<u>4.236,0</u>	<u>7.254,1</u>	<u>7.270,7</u>	<u>4.529,8</u>
Totale schuldenlast betalingen	2.145,5	6.669,1	14.268,8	13.733,9	8.164,1
Memorandum item					
Niet afgeroepen overheids garanties	4,7	5,4	6,3	3,6	3,3
Niet opgenomen gecommitteerde leningen	3.410,7	4.313,5	4.544,8	4.221,2	4.477,0
Niet opgenomen gecommitteerde garanties	19,9	29,0	34,7	33,5	41,8
Wisselkoers SRD / USD (e.o.p.)	21,3	31,9	37,2	35,4	37,5
BBP in mln. SRD (ABS-data)	61.226,1	93.687,4	127.066,0	146.551,0	
BBP in mln. SRD (IMF schatting)					163.645,0

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS, ABS, IMF

Noot: eop = end of period

In tabel 4.8.1 komen tot uiting de diverse schuldinstrumenten, die deel uitmaken van de binnenlandse schuldportefeuille van de centrale overheid.

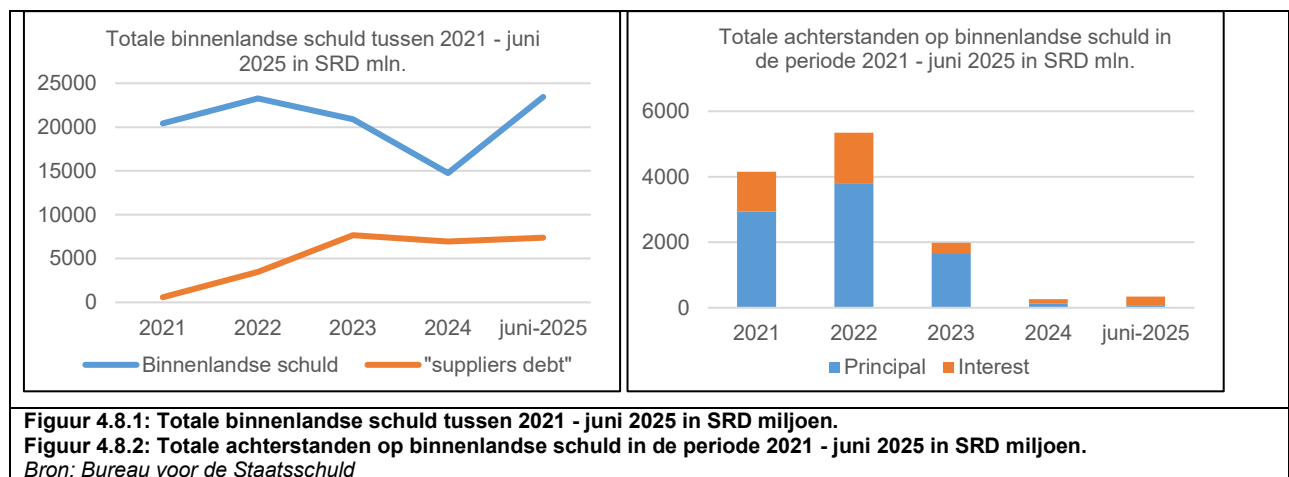
Het Bureau voor de Staatsschuld presenteert nu de binnenlandse schuld, inclusief de supplier debt vanaf december 2021. Dit zijn opgemaakte reçu voor betaling van lokale leveranciers voor geleverde goederen en diensten aan de overheid, maar nog niet betaald en afgewikkeld heeft. Volgens de laatste aangepast Wet op de Staatsschuld van 16 maart 2023, moeten deze betalingsachterstanden ook opgenomen worden als onderdeel van de binnenlandse staatsschuld. De "supplier debt" is vanaf 2021 verwerkt in de statistieken en worden op maandbasis bijgewerkt met de informatie verkregen van het Ministerie van Financiën en Planning. In het eerste halfjaar van 2025 is de binnenlandse staatsschuld met ca. 42 procent toegenomen t.o.v. december 2024 tot een bedrag van ca. SRD 30,8 miljard. Terwijl de schuld per ultimo 2024 nog met 24 procent is gedaald t.o.v. het jaar daarvoor.

De toename van de schuld per juni 2025 kan worden toegeschreven aan:

- Aan het begin van 2025 werden staatsobligaties uitgegeven voor een bedrag van ca. SRD 8,4 miljard om de CBvS te herkapitaliseren.
- Ook de overname van schuld van Credit Suisse-UBS door de Hakrinbank en de herschikking met de Staat tot een bedrag van EUR 8,9 miljoen. heeft bijgedragen aan de toename van de binnenlandse schuld in deze periode.
- De "supplier debt" is in het eerste halfjaar van 2025 toegenomen t.o.v. eind 2024 met SRD 434,2 miljoen (6,3 procent) tot een bedrag van ca. SRD 7,4 miljard. Dit komt doordat er meer verplichtingen zijn bijgekomen dan aflossingen zijn gedaan op dit schuld onderdeel.
- Daarnaast droegen de binnenlandse achterstallige interestbetalingen bij de CBvS, ter grootte van ca. SRD 307,5 miljoen, bij aan de toename van de Staatsschuld. Inmiddels zijn de achterstallige rentebetalingen i.h.k.v. de herkapitalisatie in juni 2025 voldaan.

Vanwege de zwakke financiële positie in 2020 en 2021 van de Centrale Bank moest de overheid de moederbank herkapitaliseren door middel van een kapitaalinjectie van SRD 1 miljard in het eerste kwartaal en de uitgifte van staatsobligaties ter waarde van SRD 8,4 miljard die geëffectueerd werden op 1 januari 2025.

Na afronding van de financiële audits over de overige jaren, zal de overheid naar verwachting opnieuw geconfronteerd worden met de noodzaak tot het overgaan tot wederom de herkapitalisatie van verliezen van de CBvS in de andere jaren.

Het schuldenprofiel van deze herkapitalisatie bestaat uit 47 obligaties, die middels een 'bullet payment' aan het einde van de looptijd dienen te worden afgelost. De looptijden, variërend tussen de 6 en 10 jaar, hebben een rentevoet van 9 procent.

De herkapitalisatie van de Centrale Bank is een beleidsmaatregel binnen het IMF-EFF-programma, dat specifiek gericht is op het versterken van de financiële positie van de moederbank ter ondersteuning van het herstel van de bredere financiële sector.

In de grafieken 4.8.1 en 4.8.2 wordt het verloop van de totale binnenlandse schulden en het verloop van de achterstanden gepresenteerd. De binnenlandse schuld is per juni 2025 scherp gestegen vanwege de uitgifte van staatsobligaties i.h.k.v. het herkapitaliseren van de CBvS. Voorts is er een duidelijke toename van rente achterstanden per juni 2025, omdat betalingen voornamelijk op de staatsobligaties i.h.k.v. het herkapitaliseren

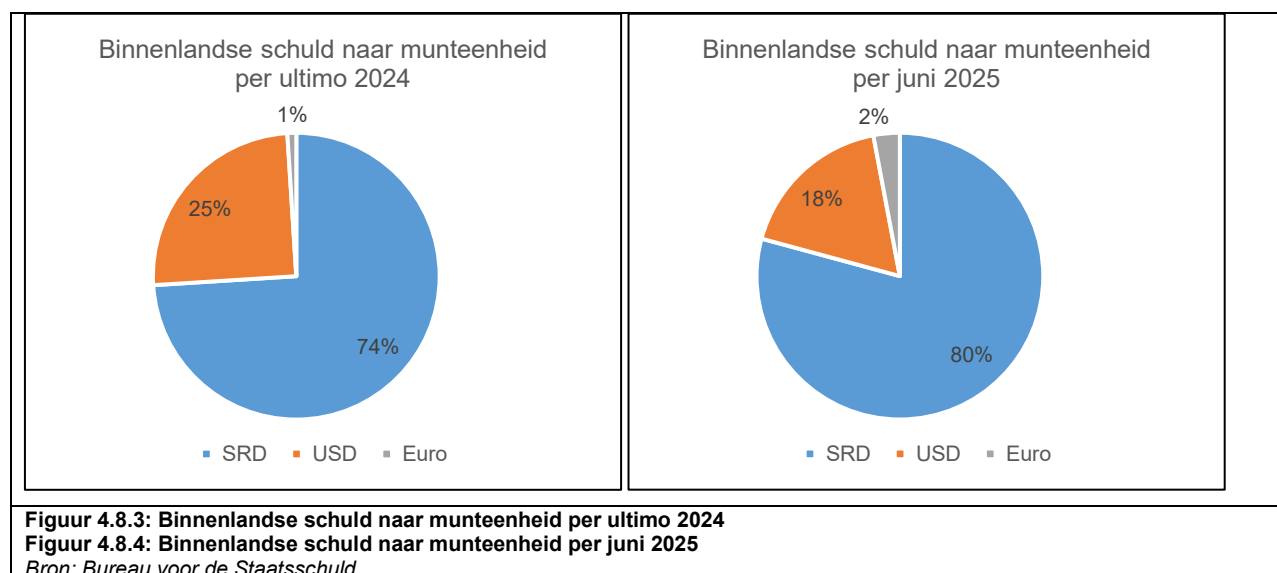
van de CBvS die in april hadden moeten plaatsvinden, niet gedaan waren per ultimo juni, maar wel in juli hebben plaatsgevonden.

In het jaar 2024 bedroeg de totale betalingen op de binnenlandse schuldenlast ruim SRD 13,7 miljard. De realisatie van de binnenlandse schuldenlast betalingen aan de CBvS in dat jaar was ca. SRD 962 miljoen. De CBvS schuld bestond toen uit de geconsolideerde lange termijnschuld. In mei 2023 heeft er een herstructurering plaatsgevonden op de schuld. De aflossingen op de geconsolideerde staatsschuld werden naar 2025 verschoven en rente achterstanden tot mei 2023 worden in 2024 volledig voldaan via royalties van de staat ontvangen van Grassalco.

Binnenlandse schuld naar munteenheid

Binnenlandse schulden zijn naast de SRD ook aangegaan in EUR en USD. Per ultimo juni 2025 is de binnenlandse schuld gedenomineerd naar valutasoorten als volgt:

- SRD 24,6 miljard (80 procent)
- EUR 772,8 miljoen (2 procent)
- USD 5,5 miljoen (18 procent)

Uit de bovenstaande figuren komt tot uiting dat het aandeel van de binnenlandse schulden in de lokale munteenheid is toegenomen in het eerste halfjaar van 2025 t.o.v. ultimo 2024, mede door de uitgifte van staatsobligaties i.h.k.v. het herkapitaliseren van de CBvS.

Binnenlandse schuld naar looptijd en rentestructuur

Per juni 2025 is het aandeel van vlottende en vaste schuld respectievelijk 2 procent en 98 procent.

Vlottende schuld:

Tot de vlottende schuld wordt gerekend alle schulden met een originele looptijd van maximaal 1 jaar en alle achterstallige schulden. De vlottende schuld bedroeg per juni 2025 SRD 673,6 miljoen t.o.v. eind 2024 SRD 757,9 miljoen.

De vlottende schuld is in het eerste halfjaar van 2025 met 11,1 procent afgenomen t.o.v. eind 2024. Dit komt voornamelijk door het inlopen van achterstanden en het afwikkelen van schatkistpapieren en het herstructureren van schulden die betrekking hebben op infrastructurele werken.

De totale vlottende schuld bedroeg per juni 2025 ruim SRD 674 miljoen en bestaat uit:

- Schatkistpromessen bij DSB voor ca. SRD 33,2 miljoen.
- Overname schulden van de Staat bij Kuldipsingh door Finabank voor ca. SRD 47,7 miljoen.
- Achterstanden bij de CBvS, Republic Bank Suriname, achterstanden op T-notes, achterstanden op supplier debt en achterstanden op leverancierskredieten ten uitvoer van infrastructurele werken ook wel genoemd Design, Build & Finance projecten voor een totaal van ca. SRD 592,7 miljoen. Bij de Republic Bank en de aannemers gaat het om technische achterstanden waarbij de betalingen respectievelijk binnen 1 week en 1 maand plaatsvinden.

Vaste schuld (schulden met een looptijd van langer dan een jaar):

Per juni 2025 is de totale vaste schuld toegenomen met ca. 63 procent t.o.v. eind 2024 en bedroeg ca SRD 22,8 miljard. Deze bestond uit de volgende componenten:

- De geconsolideerde schuld aan de Centrale Bank van Suriname SRD 8,4 miljard
- Staatsobligaties i.h.k.v. het herkapitaliseren van de CBvS SRD 8,4 miljard.
- Schatkistbiljetten SRD 688,5 miljoen
- Lange termijn kredieten aan de commerciële banken SRD 3,1 miljard, waaronder ook overname van schuld van Credit Suisse-UBS door de Hakrinbank en overname van lange termijnschulden van Kuldipsing en Baitali door Finabank.
- Design-build -finance infrastructurele werken ter waarde van ca. SRD 2,5 miljard.

Rentestructuur:

De binnenlandse schuld is volledig aangegaan tegen vaste rentevoeten. De gemiddelde rentevoet op de binnenlandse schuld bedroeg per juni 2025 ca. 11,3 procent op SRD-schulden, 7,7 procent op EUR-schulden en 4,6 procent op USD-schulden.

Nieuwe aangegane binnenlandse leningen

In de periode van juni 2024 – juni 2025 werden er vier binnenlandse leningen gesloten. Drie van de binnenlandse leningen nemen de vorm in van schuldovernames van crediteuren van de Staat en hebben een totale waarde van USD 63,2 miljoen. Een lening was de schuldovername van Credit Suisse-UBS door Hakrinbank ter waarde van EUR 8,9 miljoen.

Daarnaast werden er Staatsobligaties uitgegeven om de Centrale Bank van Suriname te herkapitaliseren voor SRD 8,4 miljard tegen 9 procent rente, met looptijden van 6 tot 10 jaar en bullet-aflossing.

Tabel 4.8.2: Nieuwe binnenlandse leningen aangegaan in juni 2024-juni 2025

Crediteur	Datum overeenkomst	Bedrag	Allocatie	Interest	Looptijd/ grace periode
Finabank N.V.	17/07/2024	USD 16,3 mln.	Schuld overname Kuldipsingh N.V.	3,5 procent	1 jaar
Centrale Bank van Suriname – Herkapitalisatie	26/08/2024	SRD 9,4 miljard: SRD 1 miljard moet in 2024 worden betaald, terwijl SRD 8,4 miljard wordt gerealiseerd via de uitgifte van 35 staatsobligaties per 1 januari 2025	Bescherming van de financiële autonomie van de Centrale Bank	9 procent	6, 7, 8, 9 en 10 jaar met een bullet-aflossing aan het einde van de looptijd
Finabank N.V.	20/02/2025	USD 11,9 mln.	Schuld overname Baitali N.V.	5 procent	2 jaren
Finabank N.V.	13/03/2025	USD 35 mln.	Schuld overname Kuldipsingh N.V.	5 procent	5 jaren
Hakrinbank	29-04-2025	EUR 8,9 mln	Schuldovername van Credit Suisse-UBS door Hakrinbank met haircut van EUR 2, 2 mln. De schuld is hierdoor omgezet tot een binnenlandse schuld.	7,95 procent	7 jaren, 2 jaren grace

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

4.9 Buitenlandse schuld

De grootste buitenlandse crediteuren van Suriname per juni 2024 waren de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank (IADB) met een schuld van ca. USD 1 miljard, gevolgd door de euro bondholders met USD 683,5 miljoen en China met een schuld van USD 460,7 miljoen.

De totale buitenlandse schuld uitgedrukt in USD vertoont vanaf 2020 tot en met juni 2024 een stijgend verloop, terwijl er een dalende trend vanaf 2024 te zien is in de schuld uitgedrukt in SRD (figuur 4.9.1). Ultimo 2024 bedroeg de staatsschuld ca. USD 2,8 miljard, en dit steeg verder tot USD 2,9 miljard in juni 2025, wat een minimale stijging van 2,8 procent vertegenwoordigt. De stijging in USD-termen is het gevolg van grotere trekkingen ten opzichte van aflossingen, waaronder de laatste IMF-tranche ter waarde van USD 44,6 miljoen in maart in 2025. Trekkingen minus aflossingen bedroegen in deze periode ca. USD 45 miljoen.

De totale trekkingen in het eerste halfjaar van 2025 bedroegen circa USD 87,6 miljoen. Naast trekking op het IMF-programma, waren de overige trekkingen afkomstig van multilaterale crediteuren, waaronder de Wereldbank, de IADB en de Caribbean Development Bank (CDB).

De buitenlandse schuld uitgedrukt in de lokale valuta nam eveneens toe: van SRD 100,7 miljard in 2024 tot SRD 109,8 miljard in juni 2025. Deze stijging van ca. 9 procent werd naast grote trekkingen, ook veroorzaakt door een depreciatie van de SRD ten opzichte van de USD van ca. 6 procent in deze periode.

Tabel 4.9.1: Buitenlandse schuld naar instrument 2021 – juni 2025 op kasbasis in USD miljoen

Crediteur	2021	2022	2023	2024	Juni-2025
Multilaterale crediteuren Totaal:	692,1	919,0	1.229,7	1.521,8	1.588,4
EIB	1,2	0,9	0,5	0,2	0,2
IaDB	506,7	691,3	847,1	1.006,8	1.018,9
IsDB	28,6	26,8	41,3	55,0	52,6
CDB	68,4	92,4	115,9	109,5	104,4
OPEC	27,5	30,2	30,1	27,9	26,3
World Bank	4,6	5,7	19,3	29,0	30,7
IMF	55,1	71,7	175,4	289,0	350,6
Caricom Development Fund				4,5	4,5
Bilaterale Crediteuren totaal:	569,6	553,8	549,3	514,1	522,6
China	496,3	484,5	482,7	455,5	460,7
Frankrijk	35,3	30,4	31,8	26,9	30,2
India	38,0	38,9	34,8	31,7	31,7
Commerciële crediteuren totaal:	936,1	970,8	825,2	811,1	815,6
ING Bank N.V.	13,3	10,8	11,2	9,0	10,3
China Industrial & Commercial Bank	59,3	60,9	65,5	53,1	48,3
Israel Discount Bank	18,6	18,3	20,1	16,5	18,7
Banca Monte Dei Paschi de Siena	35,4	31,0	32,8	28,1	31,7
Oppenheimer	776,8	818,0	659,9	673,4	683,5
ABN-AMRO Bank N.V.	20,5	20,1	20,9	16,6	18,7
Credit Suisse/UBS	12,3	11,7	12,3	11,7	1,4
KBC			2,6	2,7	3,0
Totale buitenlandse schuld in mln. USD	2.197,9	2.443,7	2.604,1	2.846,9	2.926,6
Totale buitenlandse schuld in mln. SRD	46.805,7	77.837,6	96.874,2	100.655,9	109.764,2
Groei in procenten	5,4	11,2	6,6	3,9	9,0
Schuld BBP- ratio's in procent:					
Wettelijke obligoplafond	35	35	35	35	35
Wettelijke buitenlandse schuld/BBP ratio	76	83	76	69	86
Effectieve buitenlandse schuld/BBP ratio	76	83	76	69	67
Schuldenlastbetalingen:					
Interest betalingen en andere kosten	27,0	24,5	50,2	94,5	60,2
Aflossingen	72,4	79,5	66,7	98,8	42,6
Totaal	99,4	104,0	116,9	193,3	102,8
Memorandum items					
Value Recovery Instrument (VRI) mln. USD					356,8
Niet-opgenomen gecommiteerde lening mln. USD	901,3	910,3	778,2	926,7	744,6
Wisselkoers SRD/ USD (e.o.p.)	21,3	31,9	37,2	35,4	37,5
BBP in mln. SRD (ABS-data)	61.226,1	93.687,4	127.066,0	146.551,0	
BBP in mln. SRD (IMF-projectie data)					163.645,0

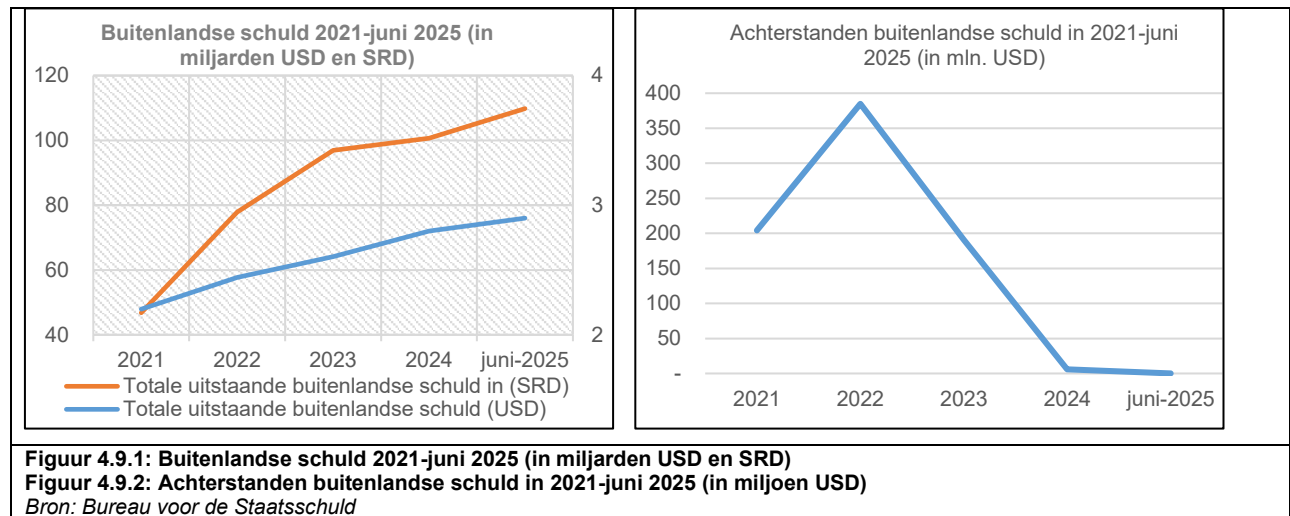
Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS, ABS, IMF

Noot: eop = end of period

De Value Recovery Instrument (VRI) is een "contingent liability"; een voorwaardelijke schuld dat verbonden is aan royalty's uit olieproductie van block 58. Dit instrument is voortgekomen uit de herschikte Eurobond, als compensatie voor de schuldverlichting die deze crediteren geschonken hebben aan ons land bij de herschikking. Per juni 2025 wordt zijn "contingent liability" als een memorandum item gepresenteerd. Aan het eind van de tweede kwartaal 2025 had dit voorwaardelijke instrument een waarde van ca. USD 357 miljoen.

De achterstanden op de buitenlandse schulden zijn verder afgenomen in juni 2025 en bedroegen USD 120.769. Deze achterstanden betreffen technische achterstanden op leningen met name een verlate ingekomen invoice op een lening van de CDB en problemen met de Correspondente bank van de CBvS bij het doen van een betaling aan de Israël Discount Bank. Deze zijn in juli en augustus afgewikkeld.

Voorts zijn de achterstanden die waren opgelopen in 2022 tot USD 384,9 miljoen succesvol herschikt tussen de periode 2022-2024. In april 2025 is de schuld van Credit Suisse overgenomen door de Hakrinbank en hiermee zijn alle buitenlandse commerciële schulden herschikt.

Buitenlandse schuld naar munteenheid

De buitenlandse schulden zijn aangegaan in verschillende valuta's.

Per juni 2024 was de compositie van de buitenlandse schuld naar valutasoort als volgt:

- USD 2,2 miljard (75 procent)
- Euro 97,5 miljoen (3 procent)
- CNY 2,12 miljard (10 procent)
- SDR 255,2 miljoen (12 procent)

Ten opzichte van juni 2023 is de compositie niet veel veranderd.

Buitenlandse schuld naar looptijd en rentestructuur

Vlottende schuld (schulden met een looptijd van een jaar en korter):

De vlottende buitenlandse schuld bestaat volledig uit achterstallige betalingen die direct opeisbaar zijn.

Vaste schuld (schulden met een looptijd van langer dan een jaar):

De samenstelling van de uitstaande vaste schuld per type crediteur per juni 2025 was als volgt:

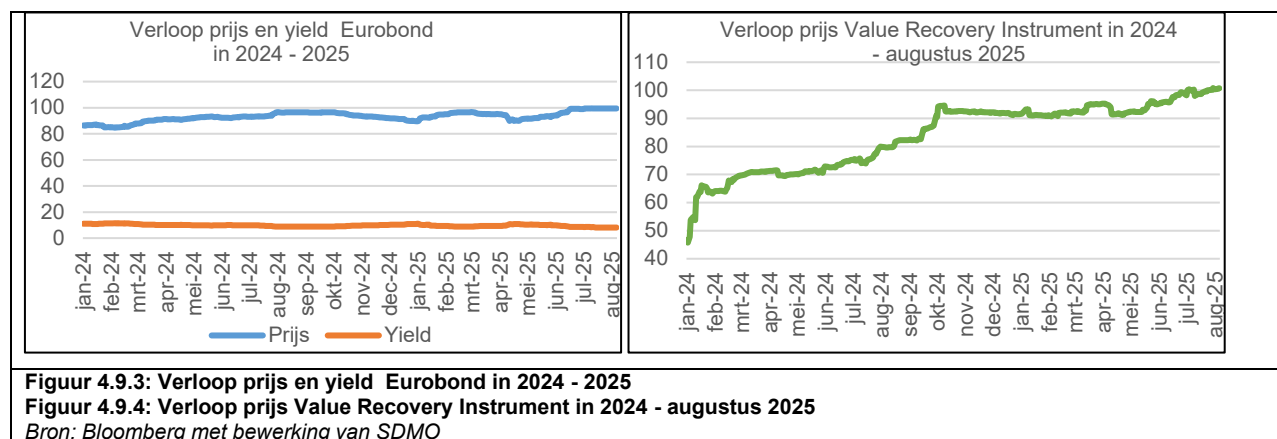
- Multilateraal: USD 1,6 miljard (54 procent)
- Bilateraal: USD 522,6 miljoen (18 procent)
- Commerciële crediteuren: USD 815,6 miljoen (28 procent)

Rentestructuur:

De buitenlandse schulden van Suriname hebben verschillende rentevoeten: vast, variabel, en sommige zonder 'rente'. Per eind juni 2025 bestond de totale schuld uit ca. 73,1 procent met vaste rente. De overige 26,9 procent van de schuld, ter waarde van USD 787,1 miljoen, bestaat uit leningen met een variabele rente.

Dit is het gevolg van interest conversie van een 30 aantal IADB-leningen van een libor 3 maanden naar een gemiddelde vaste rentevoet van 3,3 procent. Voorts is ongeveer USD 7,6 miljoen (ca. 0,4 procent) afkomstig van de Islamitische Ontwikkelingsbank (IsDB) als een zogenoemde rentevrije lening, waarop wel servicekosten worden betaald.

In figuur 4.9.3 wordt de ontwikkeling van de prijs en rendement van de geherstructureerde Eurobond weergegeven.

De prijs van de Eurobond vertoont vanaf juni een stijgende lijn, met de hoogste waarde in augustus van ca. 99 cent op de dollar. Dit duidt op toenemend vertrouwen onder beleggers naarmate het tijdstip van olieproductie van block 58 nadert. Ook de prijs van de VRI bleef na mei 2025 verder toenemen, waarbij dit instrument net boven de 100 cent op de dollar wordt verhandeld (4.9.4).

De stijgende prijs van zowel de Eurobond als de VRI moet gezocht worden op de eerste plaats de politieke stabiliteit na de verkiezingsuitslag en de snelle formatie van een regering. Daarnaast hebben een reeks positieve berichten uit de olie-industrie bijgedragen aan deze ontwikkeling te weten de naderende start van olieproductie uit Block 58, de voortgang die Total boekt op dit project, het Product Sharing Contract van Petronas voor Block 66, en de prognoses van Wood Mackenzie dat de drie exploratie projecten die dit jaar in het Surinaamse offshore-bekken worden ontwikkeld gezamenlijk ca. 900 miljoen vaten olie-equivalent bevatten.

Het is hierbij van belang aan te merken dat zowel de Eurobond als de VRI weinig verhandelbaar (illiquide) zijn, vanwege het beperkte aantal beleggers die deze instrumenten in handen hebben. Hierdoor kunnen enkele koop- of verkooptransacties tot aanzienlijke prijsbewegingen leiden.

Nieuwe aangegane buitenlandse leningen

In de periode juni 2024 tot en met juni 2025 zijn in totaal 14 nieuwe leningsovereenkomsten gesloten, waarbij 13 leningen bij multilaterale crediteuren zijn afgesloten. De totale leensom voor de multilaterale leningen bedraagt SDR 122,4 miljoen en USD 407,7 miljoen. Daarnaast is er nog één leningsovereenkomst afgesloten met een bilaterale crediteur ter waarde van 75 miljoen in Saudi Riyals.

De leningen hebben variërende rentepercentages, afhankelijk van de bron van de lening, met veelal op SOFR gebaseerde rentevoeten voor de IADB-leningen en SDR-gebaseerde rentevoeten voor de IMF-leningen. De Saudi Fund lening heeft een vaste rente van 3 procent en de Wereldbank van 0,75 procent. Verder hebben de lokale leningen rentevoeten van 3,5 en 5 procent.

De buitenlandse leningen zijn gericht op stedelijke rehabilitatie, het stimuleren van de economie, verbeteren van overheidsbeheer en transparantie, verbeteren van groei en onderwijsvaardigheden, versterken van milieubeheer, het bestrijden van armoede, ondersteunen van luchtvaartsector, verbeteren van klimaatadaptatie en bevorderen van sociaaleconomische ontwikkeling, duurzame ontwikkeling en hernieuwbare energie-projecten.

Tabel 4.9.2: Nieuwe buitenlandse leningen aangegaan in juni 2024 – juni 2025

Crediteur/ lening	Datum ovk.	Bedrag	Doel	Interest	Looptijd
IaDB	17/06/2024	USD 30 mln.	Herstellen van cultureel erfgoed en hun stedelijke omgeving	SOFR based	25 jaren
IMF Promissory Note	25/06/2024	SDR 19,1 mln.	Stimuleren van de economie en begrotingssteun	SDR interest rate + margin	10 jaren
IsDB	26/08/2024	USD 47,7 mln.	Expansion of the power transmission and distribution Systems Project	SOFR Based interest + margin	20 jaren
IMF Promissory Note	20/9/2024	SDR 19,1 mln.	Begrotingssteun	SDR interest + margin	10 jaren
IaDB	06/11/2024	USD 150 mln.	Herstel van fiscale duurzaamheid en stimulering van economische groei.	SOFR Based interest + margin	20 jaren, 5,5 jaren grace.
IaDB	08/11/2024	USD 40 mln.	Onderwijskansen en concurrentievermogen verbeteren.	SOFR Based interest + margin	25 jaren, 5,5 jaren grace.
IaDB	16/12/2024	USD 30 mln.	Verbetering van Suriname's institutionele capaciteit voor landbeheer.	SOFR Based interest + margin	22,5 jaren, 8 jaren grace.
IaDB	16/12/2024	USD 40 mln.	Armoedebestrijding in Suriname door uitbreiding van sociale bescherming.	SOFR Based interest + margin	25 jaren, 5,5 jaren grace.
IaDB	16/12/2024	USD 45 mln.	Bevordering van sociaaleconomische ontwikkeling van de Amazone-dorpen in Suriname.	SOFR Based interest + margin	23,5 jaren, 7 jaren grace.
IMF Promissory Note	24/12/2024	SDR 33,6 mln.	Begrotingssteun	SDR interest rate + margin	10 jaren, 4,5 jaren grace
Saudi Fund for Development	10-02-2025	75 mln. Saudi Riyals (USD 20 mln.)	Uitbreiding van energie transmissie- en distributiesystemen	3 procent	20 jaren, 5 jaren grace
IADB	17-02-2025	USD 25 mln.	Ondersteuning van de luchtvaartsector in Suriname	SOFR + margin	23,5 jaren, 7 jaren grace
World Bank – International Development Association (IDA)	28-02-2025	SDR 17 mln. (USD 22.2 mln.)	Klimaat adaptatie en verminderen van overstromingsrisico	0,75 procent	19 jaren
IMF Promissory Note	25-03-2025	SDR 33,6 mln (USD 44,6 mln)	Begrotingssteun	SDR-interest rate + margin	10 jaren

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

4.10. Totale schuld, schuld ratio's en schuldenlast betalingen

De totale uitstaande Staatsschuld bedroeg eind 2024 ca. SRD 122,4 miljard. Per ultimo juni 2025 bedroeg de totale uitstaande schuld SRD 140,6 miljard. In SRD uitgedrukt, is de schuld ultimo juni 2025 met 14,9 procent toegenomen ten opzichte van december 2024.

Tabel 4.10.1: Wettelijke Bruto binnenlandse en buitenlandse schuld in 2021 – juni 2025 op kasbasis (in USD en SRD miljoen)

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	Juni-2025
Binnenlandse schuld	20.990,8	25.249,3	24.852,5	21.690,8	30.811,9
Buitenlandse schuld	<u>46.826,5</u>	<u>77.838,2</u>	<u>96.855,5</u>	<u>100.655,9</u>	<u>109.764,2</u>
Totaal in SRD mln.	67.817,2	103.087,4	121.708	122.346,7	140.576,1
Groei SRD-schuld in procent	44,9	52	18,1	0,5	14,9
Totaal in USD mln.	3.183,9	3.236,7	3.271,7	3.460	3.747,7
Groei USD-schuld in procent	-2,8	1,7	1,1	5,7	8,3
Schuld ratio's in procent:					
Wettelijke obligoplaafond	60	60	60	60	60
Wettelijke binnenlandse schuld/BBP ratio	34,3	27,0	19,6	14,8	24,2
Wettelijke buitenlandse schuld/BBP ratio	<u>76,5</u>	<u>83,1</u>	<u>76,2</u>	<u>68,7</u>	<u>86,4</u>
Wettelijke totale schuld-BBP ratio	110,8	110,1	95,8	83,3	110,6
Effectieve binnenlandse schuld/BBP ratio	34,3	27,0	19,6	14,8	18,8
Effectieve buitenlandse schuld/BBP ratio	<u>76,5</u>	<u>83,1</u>	<u>76,2</u>	<u>68,7</u>	<u>67,1</u>
Effectieve totale schuld-BBP ratio	110,8	110,1	95,8	83,3	85,9
Wisselkoers SRD / USD (e. o. p.)	21,3	31,9	37,2	35,4	37,5
BBP in mln. SRD (ABS-data)	61,226.1	93,687.4	127,066.0	146.551,0	
BBP in mln. SRD (IMF projectie data)					163.645,0

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS, ABS, IMF

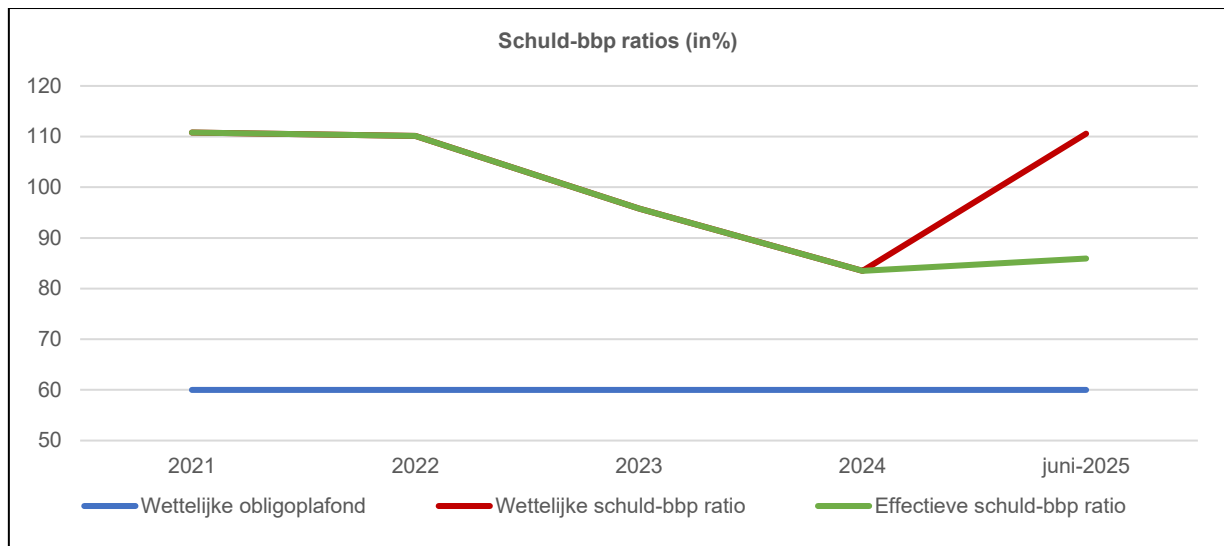
Noot: eop = end of period

De wettelijke en effectieve schuld-BBP-ratio's in de periode 2021 tot en met juni 2025 zijn gepresenteerd in bovenstaande tabel. De wettelijke definitie is gebaseerd op de meest recente BBP-cijfers van het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) en dit BBP-cijfer heeft betrekking op het jaar 2023.

Het effectieve schuld-BBP-cijfer is gebaseerd op een BBP-schatting van het jaar waarop het cijfer betrekking heeft, om een beter beeld te hebben van de druk die de staatsschuld uitoefent op het totale inkomen van het land.

Het wettelijk obligoplaafond voor de totale staatsschuld is nog steeds 60 procent en de overheid heeft tot en met 2035 de ruimte de ratio terug te brengen tot dit niveau.

De wettelijke schuld-BBP-ratio per juni 2025 is met ongeveer 14,8 procent gestegen naar 110,6 procent, ten opzichte van ultimo 2024. De effectieve schuld ratio is in deze periode met ongeveer 3,4 procent gestegen naar 85,9 procent. Wel is de effectieve ratio sterk afgenomen in vergelijking met die van ultimo 2021 ter waarde van ca. 111 procent (figuur 4.10.1).

Figuur 4.10.1: Schuld-BBP ratios (in procenten)

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

In 2024 bedroeg de totale schuldenlast van Suriname ruim SRD 17,9 miljard of te wel USD 505 miljoen, waarvan het merendeel aflossingen betrof. Hiervan was 23,1 procent bestemd voor buitenlandse schuldeisers en 76,9 procent voor binnenlandse schuldeisers. Ruim 52,9 procent van de binnenlandse schuldenlast ging naar betalingen van de suppliers debt. Het grootste deel van de buitenlandse schuldaflossingen werd gedaan aan multilaterale crediteuren.

Tabel 4.10.2: Betaalde schuldenlast 2021- juni 2025 (in miljoen SRD en USD)

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	Juni-2025
Binnenlandse schuldenlast in mln. SRD					
Interest betalingen	727,1	960,3	2.231,2	1.057,0	818,1
Aflossingen	1.418,4	1.472,8	4.783,5	5.406,2	2.816,2
Aflossingen suppliers debt	-	<u>4.236,0</u>	<u>7.254,1</u>	<u>7.270,7</u>	<u>4.529,8</u>
Totale binnenlandse schuldenlast	2.145,5	6.669,1	14.268,8	13.733,9	8.164,1
Buitenlandse schuldenlast in mln. SRD					
Interest betalingen	490	450,4	1.000,7	1.806,5	1.991,6
Diverse kosten *	84,9	73,4	184,1	206,3	266,3
Aflossingen	<u>1.542,6</u>	<u>1.693,5</u>	<u>1.791,6</u>	<u>2.104,7</u>	<u>1.597,8</u>
Totale buitenlandse schuldenlast	2.117,6	2.217,2	2,976,3	4.117,6	3.855,6
Totale Schuldenlast in mln. SRD en USD					
Totale schuldenlast in mln. SRD	4.263,1	8.886,3	17.245,1	17.851,5	12.019,7
Totale schuldenlast in mln. USD	200,2	279,0	463,6	504,9	320,4
Gemiddelde wisselkoers SRD/USD	21,3	31,9	37,2	35,4	37,5

Bron: Bureau voor de Staatsschuld management- & commitment fee

*

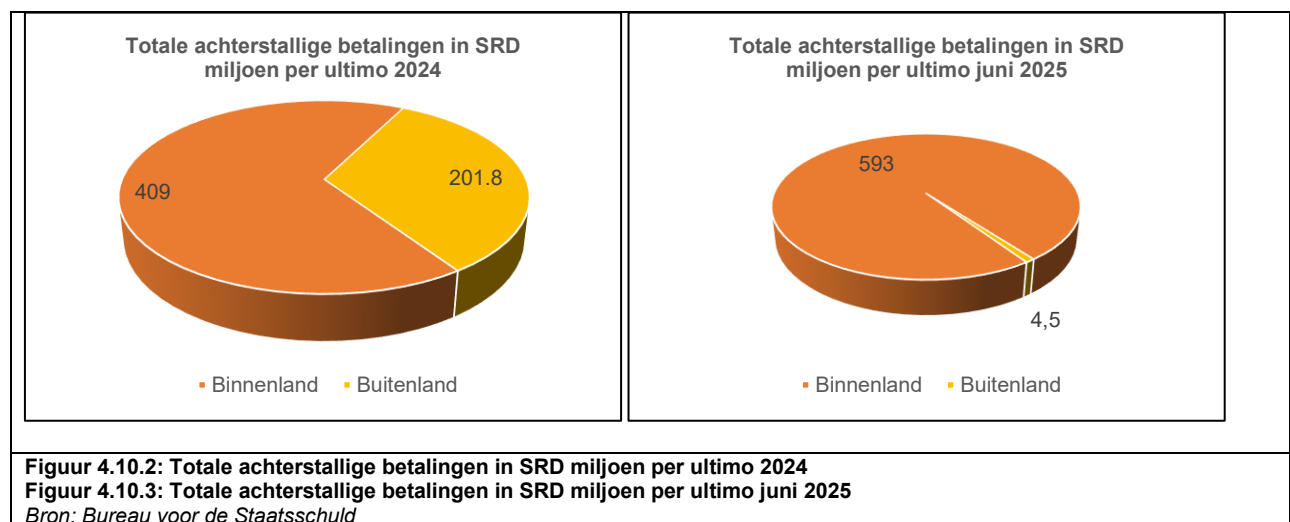
In het eerste halfjaar van 2025 is er tot en met juni ruim SRD 12 miljard uitgegeven aan schuldaflossingen. Van dit bedrag was ruim 67,9 procent bestemd voor binnenlandse schuldeisers en het restant voor buitenlandse schuldeisers. Betalingen op "suppliers debt" bedroegen ruim 55,4 procent van de totale

binnenlandse schuldenlast in het eerste halfjaar van 2025. De grootste buitenlandse schuldenlastbetaling ging wederom naar multilaterale crediteuren in de vorm van interestbetalingen.

Achterstallige betalingen

Als gevolg van het afronden van diverse herschikkingen met zowel binnenlandse als buitenlandse crediteuren en het inlopen van de achterstanden op de schuld zijn de achterstanden op de staatsschuld aan het afnemen van SRD 670,8 miljoen per ultimo december 2024 tot SRD 597,5 miljoen per ultimo juni 2025 (figuren 4.10.2 en 4.10.3). Waar eind 2024 de achterstanden verdeeld waren over de binnenlandse (67 procent) en de buitenlandse (33 procent) schuld, zijn de achterstanden eind juni 2025 voornamelijk over de binnenlandse schuld (99,1 procent).

De grootste achterstallige betalingen op de binnenlandse schuld zijn de interestbetalingen aan de Centrale Bank in verband met herkapitalisatie (51,8 procent) en de schuld bij particulieren (46,9 procent). De achterstanden op de private sector betreffen technische achterstanden die in de volgende maand juli zijn afgewikkeld. Ook de technische achterstanden op de buitenlandse schuld zijn inmiddels afgewikkeld.

4.11 Kosten- en risicoanalyse op de schuldportefeuille in 2022-2024

Voor de kosten- en risicoanalyse van de overheidsschuld exclusief suppliers debt per ultimo 2024 is in tabel 4.11.1 gepresenteerd. De schuldenlast projecties hebben betrekking op de uitstaande schulden van multilaterale-, bilaterale en commerciële schulden. Alle buitenlandse herschikking zijn meegenomen, ook de voorlopige herschikte schuldenlast betalingen van de nog niet getekende bilaterale schulden met betrekking tot fase 2 herschikking met Israël en Italië onder de Paris Club en met China zijn meegenomen.

Bij de binnenlandse schuld zijn de projecties van schuldenlast betalingen van alle crediteuren meegenomen inclusief de herkapitalisatie van de CBvS in de vorm van de uitgifte van staatsobligaties ter waarde van SRD 8,4 miljard, schatkistpapier, alle leningen van de banken (DSB, Republic Bank, Finabank en de Hakrinbank) en de diverse leningen met betrekking tot infrastructurele projecten.

Tabel 4.11.1: Kosten & Risico indicatoren op de schuldportefeuille 2022-2024

		2022	2023	2024
Risico Indicatoren op de schuldportefeuille		2022	2023	2024
Nominale totale schuld als percentage van het BBP		113,6	96,6	86,5
Kosten indicator	Gemiddelde gewogen rentevoet (percentage)	6,4	5,1	5,6
Herfinancierings- risico Rentevoetrisico	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van het totaal)	7,8	5,2	5,6
	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van BBP)	9,2	3,8	4,9
	Average Time to Maturity (ATM) vreemde valuta schulden (jaren)	6,7	6,9	6,7
	Average Time to Maturity (ATM) SRD schulden (jaren)	12,7	9,5	10,0
	Average Time to Maturity (ATM) totale portefeuille (jaren)	7,3	7,5	7,2
Rentevoet risico	Average Time to Refixing (jaren)	5,3	6,1	6,3
	Schuld "refixing" in 1 jaar (percent of totaal)	39,5	34,2	21,2
	Schulden met een vaste rentevoet inclusief schatkistpapier (procenten van totaal)	66,3	73,0	84,2
	Schatkistpapier (procenten van totaal)	0,7	3,9	0,6
Vreemde Valuta risico	Foreign currency debt (percent of total debt)	86,0	89,0	87,0
	Vlottende buitenlandse valuta schuld (percentage van reserve)	14,5	10,4	12,3

Bron: Bureau voor de Staatsschuld MTDS-raamwerk met bewerkingen in juli 2025

Het dominante aandeel van vreemde valuta schulden in de schuldportefeuille van ca. 87 procent per ultimo 2024, BBP blijft een sterk wisselkoersrisico met zich meebrengen. Dit aandeel is per juni 2025 teruggebracht tot ca. 83 procent door de uitgifte van staatsobligaties t.b.v. de CBvS. Deze hoge ratio drukt zwaar op de schuldenlast betalingen van de overheid bij opwaartse wisselkoersfluctuaties van de lokale munteenheid.

De gemiddelde rentevoet op de totale schuldportefeuille bedraagt ca. 5,6 procent per eind 2024, waarbij de gemiddelde rentevoet op SRD-schulden ca. 9 procent is en op de vreemde valuta schulden 5,0 procent bedraagt. De gemiddelde rentevoet op de totale schuldportefeuille is toegenomen met ca. 0,5 procentpunten ten opzichte van ultimo 2023.

Dit komt mede doordat enkele leningen van IADB die oorspronkelijk een variabele rentevoet hadden, in 2024 waren geconverteerd tegen een (hogere) vaste rentevoet om het variabele rentevoet risico enigszins te mitigeren.

De gemiddelde resterende looptijd (ATM) van de schuldportefeuille per ultimo 2024 is 7,2 jaar, waarbij de gemiddelde looptijd op vreemde valuta en SRD-schulden respectievelijk 6,7 jaar en 10 jaar bedroeg.

Vanwege de uitgifte van staatsobligaties in het kader van de herkapitalisatie van de CBvS is van de SRD-schuld per ultimo 2024, verlengd met een halfjaar. De kortlopende schulden maken circa 5,6 procent uit van de uitstaande schuld en dit aandeel is in 3 jaar afgenomen, vanwege het aflossen van achterstanden en de herschikking van de schulden in de afgelopen 3 jaar.

De schuldherstructurering heeft ook het renterisico verminderd, doordat het aandeel van de schuld met variabele rente is gedaald van ongeveer 34 procent in 2022 naar circa 16 procent eind 2024. De verlaging van het renterisico is ook het gevolg van schuldherstructurering en renteconversie van enkele IADB-leningen in 2024. Het variabele rentevoetrisico heeft alleen betrekking op vreemde valuta schulden. Daarnaast is de ATR (Average Time to Refixing) op de schuldportefeuille in de afgelopen tijd vrij stabiel te noemen en ligt beneden de target van 30 procent.

4.12 Herstructureringsproces

Herstructurering van schulden

Het herstructureringsproces dat Suriname doorlopen heeft in het kader van het IMF-EFF programma is haast afgerond. De zaken die in de jaren 2022-2025 zijn afgerond zien er als volgt uit:

Jaar	Crediteur	Omschrijving
2022	Paris Club crediteuren	Fase 1 overeenkomst getekend in juni die betrekking heeft op achterstanden tot en met 2021 en schuldenlast betalingen 2022-2024. Bilaterale overeenkomst afgerond in 2022-2023.
2023	India	Afgerond in maart en juni herschikking van credit-lines en buyers credit.
	Bondholders	In december gefinaliseerd met een haircut van 29 procent op de herschikte Eurobond en de creatie van een VRI-instrument.
2024	ABN-AMRO	In maart gefinaliseerd met een haircut van 25 procent en herschikking op commerciële gronden als bij de bondholders zonder een VRI-instrument.
	Paris Club crediteuren	Fase 2 overeenkomst getekend in oktober die betrekking heeft op herschikking schuld per 1 januari 2025. Bepaald is dat bij de uitbetaling van de VRI aan de bondholders in de toekomst, partijen wederom bij elkaar zullen komen om na te gaan of schuldenlast betaling versneld, zoals dat is aangegeven in de oorspronkelijke overeenkomsten, zal plaatsvinden. Bilaterale overeenkomsten zijn nog niet gefinaliseerd met afzonderlijke crediteuren.
	China	Fase 1 overeenkomst getekend zoals bij de Paris Club crediteuren in november en december.
	Industrial and Commercial Bank of China (ICBC)	In november is het proces afgerond en gefinaliseerd, waarbij de totale schuld inclusief achterstanden zijn geherstructureerd zoals de bilaterale schulden zijn geherstructureerd.
	Israël Discount Bank	In december gefinaliseerd met een haircut van 29 procent en herschikking als bij de bondholders zonder een VRI-instrument.
2025	Frankrijk	In april werd de bilaterale overeenkomst tussen Suriname en Frankrijk onder de paraplu-overeenkomst getekend. Dit betreft de geconsolideerde schuld van EUR 25,79 miljoen.
	UBS AG	In april is de herschikking van de commerciële schuld van Credit Suisse, nu UBS AG (Union Bank of Switzerland Aktiengesellschaft) ter waarde van EUR 8,9 mln. na een schuldverlichting van EUR 2,1 mln. tussen de Staat en Hakrinbank getekend. De schuld werd eerst overgenomen door de Hakrinbank N.V. en daarna herschikt, waardoor het een binnenlandse schuld is geworden.
	Nederland	In mei is de bilaterale lening met Nederland onder de paraplu-overeenkomst van de tweede fase schuldherstructurering met Paris Club, afgerond en getekend. Het betreft de schuld van EUR 8,7 miljoen.

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Wat nog gefinaliseerd moet worden bij de buitenlandse herschikking is:

- Tweede fase van de herschikking met China in lijn met de Paris Club herschikking: herschikking van de stand van de schulden per 1 januari 2025.
- Paris Club fase II: bilaterale overeenkomsten met de crediteuren Italië en Israël moeten nog getekend worden.

Vanwege het succesvolle herstructureringsproces van haar internationale schuld heeft Suriname van Latin Finance de award "Sovereign Restructuring of the Year 2024" ontvangen.

Latin Finance is een toonaangevend financieel platform en magazine dat zich richt op informatieverschaffing met betrekking tot kapitaalmarkten, investeringen en de economische ontwikkelingen in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied.

Middels deze award heeft Suriname internationale erkenning gekregen voor de succesvolle afronding van een schuldherschikking ter waarde van ca. USD 1,5 miljard. Deze herschikking heeft geleid tot een aanzienlijke verlaging van de schuldenlast en heeft bijgedragen aan een stabielere macro-economische positie voor het land binnen het economisch hervormingsprogramma.

De redacteuren van Latin Finance erkenden ook dat de herstructureringsprocessen van Suriname in het zich onderscheidde van andere landen vanwege het volgende:

- ✓ Ten eerste is Suriname het eerste land dat zijn buitenlandse schuld succesvol heeft geherstructureerd in de periode na Covid-19.
- ✓ Ten tweede was Suriname succesvol in het herstructureren van zijn schulden met diverse crediteuren. Eerdere herstructureringen in de regio, waaronder Argentinië en Ecuador bijvoorbeeld, waren slechts gekoppeld aan een bepaalde schuldeiser, namelijk obligatiehouders. In het geval van Suriname vond de succesvolle herschikking van schulden plaats met alle buitenlandse schuldeisers, te weten obligatiehouders, commerciële banken, leden van de Club van Parijs, China en India.
- ✓ Ten slotte waren de standpunten van het IMF en obligatiehouders over de groei van het land heel verschillend, wat leidde tot een grotere complexiteit in de onderhandelingen. Om de analyse van het IMF in lijn te brengen met het standpunt van de obligatiehouders, kwam de Republiek Suriname, geadviseerd door Lazard en White en Case, met een innovatief instrument dat afhankelijk van olie (Value Recovery Instrument), waarmee obligatiehouders hun nominale haircut (schuldvermindering) kunnen terugvorderen in het geval van toekomstige olieproductie.

Bij de binnenlandse crediteuren zag het herschikking proces er als volgt uit:

Jaar	Crediteur	Omschrijving
2021	Lokale aannemers Kuldipsingh, Baitali, Tjongalanga, N.V. Nationaal Uitvoeringsbedrijf, Aannemingsbedrijf Pahlad N.V – APS, S. MAIN Transport NV en RUBIS West Indies Limited.	Met deze aannemers vond er een herschikking van achterstanden van uitgevoerde werkzaamheden plaats.
2023	CBvS	De geconsolideerde schuld, ondertekend in juli, is volledig geherstructureerd en achterstallige voorschotten zijn afgelost.
	DSB	De eerste herstructurering van de lening voor het inlopen van achterstallige betalingen door de overheid vond plaats in januari 2023. Deze lening werd wederom geherstructureerd in januari 2024, vanwege liquiditeitsproblemen van de overheid.
	Lokale beleggers van schatkistpapier: DSB, Hakrinbank, Pensioenfonds, CBvS, Grassalco, Pensioenfonds Suriname, VCB, NOB, Finabank, Surichange Bank, Pensioenfonds SWM, Pensioenfonds DSB, EBS, Global Equipment, Natural Stone, Nannan Panday, Hoopraadj, Chotelal.	Vanaf het laatste kwartaal van 2023 en in 2024 zijn de achterstanden op schatkistpapier herbelegd/geherstructureerd en/of afgewikkeld.
	Hakrinbank, Finabank	In het laatste kwartaal van 2023 zijn de achterstanden op kredieten geherstructureerd.
2024	Republic Bank	De herstructurering vond plaats in mei en betrof drie kredietfaciliteiten t.w.v. SRD 75 miljoen, EUR 3,5 miljoen en USD 10 miljoen.

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Credit ratings

In 2023 verhoogden de Standard & Poor's Global Ratings (S&P) de lange termijn kredietwaardigheid voor vreemde valuta schulden van 'Selective Default' naar 'CCC+'. In 2024 bleef deze beoordeling ongewijzigd. Volgens de S&P bleef de betalingscultuur nog zwak door eerdere wanbetaling en onzekerheid rondom de verkiezingen. Verder kost het Suriname nog tijd om de nieuwe schuldbeheer procedures, die zijn ingevoerd, volledig te integreren.

Hiernaast verhoogde Moody's Rating Bureau op 22 oktober 2024, de lange termijn lokale en buitenlandse valuta, kredietwaardigheid van Suriname van de rating van Caa3 naar Caa1 en een vooruitzicht van stabiel naar positief. Deze positieve beoordeling weerspiegelt de verwachte economische en fiscale voordelen van het GranMorgu offshore olieproject.

4.13 Lange termijn Schulden van Staatsbedrijven

Een belangrijke wijziging in de Wet op de Staatsschuld is de uitbreiding van de taken van het Bureau voor de Staatsschuld. Het bureau is verantwoordelijk voor het verzamelen en rapporteren van schulden van staatsbedrijven, parastatalen en andere overheidsinstellingen, met als doel het toezicht op de publieke schuldenlast te verbeteren en begroting risico's van deze schulden tijdig te signaleren en te beheersen.

Tabel 4.13.1: Lange termijnschulden van Staatsbedrijven in 2022-juni 2024 op kasbasis

Datum	31 december 2022		30 juni 2023		30 december 2023		30 juni 2024	
Omschrijving	Stand schuld	w.v. achterstanden	Stand schuld	w.v. achterstanden	Stand schuld	w.v. achterstanden	Stand schuld	w.v. achterstanden
Totale schuld (Miljard. SRD)	61,5	4,3	40,0	5,3	39,4	5,4	37,9	5,4
Binnenland	47,1	2,7	23,5	3,4	22,8	3,6	21,3	3,6
Financiële sector	33,0	-	7,1	-	6,5	-	6,1	-
waarvan de Centrale bank	3,5	-	3,9	-	3,4	-	2,9	-
Niet financiële sector	14,1	2,7	16,5	3,4	16,2	3,6	15,2	3,6
waarvan N.V. Staatsolie	6,1	-	7,2	-	7,1	-	6,8	-
Buitenland	14,8	1,5	16,5	1,9	16,6	1,9	16,6	1,8
Financiële sector	1,1	-	1,9	-	3,3	-	5,9	-
waarvan de Centrale bank	1,1	-	1,9	-	3,3	-	5,9	-
Niet Financiële sector	13,8	1,5	14,6	1,9	13,3	1,9	10,7	1,8
waarvan N.V. Staatsolie	11,4	-	11,5	-	9,5	-	7,6	-
Totale Schuld (Miljard USD)	1,9	0,1	1,1	0,1	1,1	0,1	1,1	0,2
Binnenland	1,5	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1
Financiële sector	1,0	-	0,2	-	0,2	-	0,2	-
waarvan de Centrale bank	0,1	-	0,1	-	0,1	-	0,1	-
Niet financiële sector	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1
waarvan N.V. Staatsolie	0,2	-	0,2	-	0,2	-	0,2	-
Buitenland	0,5	0,0	0,4	0,0	0,4	0,1	0,5	0,0
Financiële sector	0,0	-	0,1	-	0,1	-	0,2	-
waarvan de Centrale bank	0,0	-	0,1	-	0,1	-	0,2	-
Niet financiële sector	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4	0,1	0,3	0,1
waarvan N.V. Staatsolie	0,4	-	0,3	-	0,3	-	0,2	-
Totale schuld naar valuta soort:								
SRD	1,4	0,1	1,6	0,1	1,6	0,1	1,8	0,1
USD	1,3	0,1	0,9	0,1	0,9	0,1	0,8	0,1
EUR	0,5	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
SDR	0,0	-	0,0	-	0,1	-	0,1	-
Memorandum item								
Wisselkoers USD / SRD eop	31,9		37,6		37,2		35,4	
WisselkoersEUR / SRD eop	33,9		40,9		40,4		36,9	
Wisselkoers SDR / SRD eop	42,3		50,0		49,8		40,2	

Bron: Bureau voor de staatsschuld, CBvS

Noot: eop = end of period

Tot de publieke sector worden alle ingezeten instellingen gerekend die direct of indirect onder controle staan van de overheid. Controle betekent dat de overheid, via regelgeving, het algemene beleid kan bepalen of bestuurders kan benoemen, ook zonder formeel aandeelhouderschap. Het algemene beleid betreft de strategische, financiële en operationele doelstellingen van een mark producerende instelling.

In juni 2025 heeft het Bureau voor de Staatsschuld wederom de lange termijnschulden van staatsbedrijven, parastatalen en overheidsinstellingen gepubliceerd op haar website en wel halfjaarlijkse data over de periode juni 2024.

In totaal zijn 120 entiteiten, bestaande uit staatsbedrijven, parastatalen en instellingen die onder overheidsverantwoordelijkheid vallen, geëvalueerd op basis van een vooraf vastgestelde definitie. Uit deze screening is gebleken dat 22 van deze entiteiten een uitstaande langlopende schuld hebben. Instellingen met langlopende schulden zijn onderverdeeld in financiële en niet-financiële instellingen.

De financiële instituten zijn: Centrale Bank van Suriname, Surinaamse Postspaarbank, Stichting Volkskredietbank, De Nationale Ontwikkelingsbank van Suriname NV.

De niet-financiële instituten en bedrijven zijn: N.V. Staatsolie Maatschappij Suriname, N.V. Energie Bedrijven Suriname (EBS), Surinaamse Waterleiding Maatschappij (SWM), N.V. Havenbeheer Suriname, Surinaamse Luchtvaart Maatschappij (SLM), Staatsziekenfonds Suriname, Food & Agriculture Industries N.V. (FAI), Telecommunicatiebedrijf Suriname (Telesur), Surinaamse Bosbeheer en Bostoezicht (SBB), Canawaima Management Company N.V., Surinaamse Amerikaanse Industriemaatschappij, Luchthavenbeheer N.V., Centrale voor Vissershavens in Suriname (CEVIHAS), Bedrijf Geneesmiddelen Voorzieningen Suriname (BGVS), Maritieme Autoriteit Suriname (MAS), Grasshopper Aluminium Company (Grassalco), Civil Aviation Safety Authority Suriname (CASAS), Academisch ziekenhuis Paramaribo (AZP).

De eerstvolgende publicatie van de lange termijnschulden aan het eind van het jaar, zal kwartaaldata presenteren van september 2024. De bedoeling is om 2026 de rapportage verder uit te breiden met de korte termijnschulden van deze categorie instellingen. De schulden van deze instellingen moeten goed gemonitord worden, zodat de overheid op tijd kan ingrijpen wanneer de schulden uit de hand lopen en de overheidsbegroting belast moet worden om deze af te lossen.

In tabel 4.13.1 is weergegeven dat de totale langlopende schuld van de 22 betrokken staatsbedrijven per juni 2024 van USD 1,1 miljard bijna gehalveerd is en is afgenomen ten opzichte van de USD 1,9 miljard schuld per december 2022.

De schuld uitgedrukt in de lokale munteenheid is gedaald van SRD 61,5 miljard tot SRD 37,9 miljard; een afname van ca. 39 procent.

Deze afname deed zich vooral voor in de binnenlandse schuld van deze bedrijven en instituten van de financiële sector en houdt verband met het feit dat er in juni 2024 per saldo meer is afgelost (SRD 747,1 miljoen) dan is getrokken (SRD 147 miljoen).

In 2022 was juist de omgekeerde situatie van toepassing; hogere trekkingen (SRD 6,4 miljard) ten opzichte van aflossingen (SRD 3,6 miljard) in dat jaar.

De buitenlandse langlopende schuld van deze staatsbedrijven bedroeg per juni 2024 USD 470,6 miljoen en steeg daarmee met ongeveer 1 procent ten opzichte van december 2022.

Deze stijging vond ook plaats in de financiële sector en was het gevolg van ontvangen betalingsbalanssteun van de Centrale Bank van Suriname in het kader van het IMF-EFF-programma. Daartegenover daalde de buitenlandse schuld van de niet-financiële sector in dezelfde periode met circa 7 procent, vanwege verhoogde aflossingen.

De betalingsachterstanden namen echter met 26 procent toe en bedroegen per juni 2024 SRD 5,4 miljard (ca. USD 200 miljoen). Deze achterstanden hebben uitsluitend betrekking op staatsbedrijven in de niet-financiële sector en waren voornamelijk het gevolg van leningen die deze bedrijven bij de overheid zelf hebben afgesloten.

Tot slot bedroeg de uitstaande langlopende schuld van enkele debiteuren van de Staat; te weten EBS, SLM, FAI N.V., SWM, CASAS en Canawaima – per juni 2024 circa SRD 457,6 miljoen, overeenkomend met USD 12,9 miljoen.

4.14. De monetaire ontwikkelingen in 2024 - juni 2025

4.14.1 Algemeen

In de verslagperiode werd het verkrappend monetair beleid voortgezet via de openmarktoperaties (OMO's). Dit beleid had tot doel de omvang van de SRD-basisgeldhoeveelheid – bestaande uit de bankbiljetten in omloop en de SRD-tegoeden van de banken bij de Centrale Bank van Suriname (CBvS) – rond een vastgesteld targetpad te houden teneinde het algemeen prijspeil neerwaarts te beïnvloeden. Als onderdeel van dit verkrappend beleid bleef de kasreserveregeling gehandhaafd op 44 procent. Naast de toepassing van verkrappend monetair beleid via OMO's en de kasreserveregeling, heeft de CBvS in de verslagperiode tevens maatregelen getroffen ter ondersteuning van de stabiliteit op de valutamarkt.

De OMO's droegen bij aan het behalen van de SRD-basisgeldhoeveelheid doelstelling van de CBvS in 2024. De OMO's behelzen de wekelijkse termijndeposito's, aangevuld met de uitgifte van Centrale Bank Certificaten (CBC's) voor het groothandelssegment en het publiek. Per eind december 2024 was, na aftrek van de rentebetalingen op termijndeposito's en de CBC's in totaal SRD 1,6 miljard afgeroomd uit het monetaire systeem. De inflatie zette de neerwaartse trend voort en bedroeg per eind 2024 10,1 procent, tegen een 12-maandsinflatie van 32,6 procent eind 2023. Deze afname van het inflatietempo kan worden toegeschreven aan twee factoren. Ten eerste leverde de appreciatie van de SRD tegenover de US-dollar en de euro de voornaamste bijdrage aan de daling van het algemene prijspeil. Dit resultaat was mede het gevolg van het voortgezette verkrappend monetaire beleid en strikter fiscaal beleid. Ten tweede droegen zowel de daling van internationale voedselprijzen als de lagere lokale voedselprijzen bij aan de inflatiedaling in 2024.

Suriname had gedurende de verslagperiode achtereenvolgens vijf succesvolle evaluaties van het Extended Fund Facility (EFF) programma door het IMF-bestuur doorlopen. In september 2024 voltooide het IMF-bestuur de zevende evaluatie van de uitvoering van de EFF-programma. Tijdens deze evaluatie werd het programma, dat oorspronkelijk tot december 2024 zou lopen, op verzoek van Suriname verlengd tot maart 2025 en werd de totale leensom verhoogd met circa USD 63 miljoen. In december 2024 werd de achtste evaluatie, gelijktijdig met de Artikel IV-consultatie, succesvol afgerond. Vervolgens werd in maart 2025 ook de negende en tevens afsluitende evaluatie met succes doorlopen.

In maart 2024 bracht CBvS nieuwe bankbiljetten van SRD 200 en SRD 500 in omloop. Met deze introductie van hogere coupures beoogde de CBvS het gemak en de efficiëntie van het contante betalingsverkeer te vergroten. De nieuwe biljetten moeten snellere geldopnames bij automaten mogelijk maken en de kans op storingen of defecten aan de automaten verminderen. Deze uitgifte betrof echter geen monetaire operatie en had daarom geen effect op de totale geldhoeveelheid.

4.14.2 Operationeel monetair beleid

In het kader van het verkrappend monetaire beleid heeft de CBvS in de verslagperiode het bestaande kasreservepercentage van 44 procent gehandhaafd en de OMO's voortgezet via de uitgifte van termijndeposito's (TD's) en CBC's. Daarnaast werd de in maart 2023 ingevoerde limiet van 20 procent op de private SRD-kredietgroei van het bankwezen per 1 april 2024 opgeheven. Na evaluatie bleek dat de afname van de SRD-kredietgroei in 2023 in relatief geringe mate aan deze maatregel kon worden toegeschreven. De verkrappingsimpuls werd daarentegen in belangrijke mate gedragen door de uitvoering van OMO's en de kasreserveregeling.

In de eerste helft van 2025 vertoonde de wisselkoers een stijgende trend, waarbij sommige noteringen op de valutamarkt zelfs afwijkende ontwikkelingen lieten zien. Ter mitigering hiervan paste de CBvS de regels voor de valutaveilingen aan, waarna op 16 april 2025 de eerste veiling onder de banken en wisselkantoren werd gehouden. In totaal organiseerde de CBvS in het eerste halfjaar vier veilingen, waarmee een bedrag van USD 48,7 miljoen gemoeid was. Deze interventies droegen ertoe bij dat de stijgende trend van de wisselkoers werd doorbroken.

4.14.3 Ontwikkeling van de geldaggregaten

In 2024 vertraagde de groei van de SRD-component van de basisgeldhoeveelheid (SRD-M0) aanzienlijk, van 35,1 procent in 2023 naar 20,5 procent. Daarentegen versnelde de groei van de totale basisgeldhoeveelheid, bestaande uit SRD-M0 plus de vreemdevalutacomponent, met 5,7 procentpunt tot 10,2 procent (zie Tabel 4.14.3.1). De groeivertraging van SRD-M0 was vooral het gevolg van een intensievere liquiditeitsabsorptie middels TD's en CBC's. De groei die zich in 2024 voordeed, concentreerde zich voornamelijk in het vierde kwartaal van 2024 en hield in belangrijke mate verband met hogere overheidsuitgaven.

In juni 2025 nam de groei van SRD-M0 verder toe tot 23,3 procent (juni 2024: 3,5 procent). Deze versnelling werd voornamelijk veroorzaakt door verhoogde overheidsbestedingen in het verkiezingsjaar en de vervallen termijndeposito's en CBC's.

Tabel 4.14.3.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten in (miljoenen Surinaamse dollar)

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	eind juni 2025
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹⁾	18.821,9	27.286,5	28.515,8	31.435,4	37.968,6
Chartaal geld	4.409,2	5.597,3	6.666,7	8.695,1	9.480,6
Giraal geld	19.413,2	31.480,6	37.872,5	41.975,2	47.394,3
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	23.822,4	37.077,5	44.539,2	50.670,3	56.875,0
Overige deposito's ³⁾	23.395,8	32.264,9	38.381,7	40.348,7	40.992,3
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	97,2	142,8	194,2	233,9	307,7
Liquiditeitsmassa in ruime zin (M2) ⁵⁾	47.315,4	69.485,3	83.115,1	91.252,9	98.175,0
	Procentuele mutatie				
Basisgeldhoeveelheid	48,1	45,0	4,5	10,2	20,8
Chartaal geld	25,7	26,9	19,1	30,4	9,0
Giraal geld	54,1	62,2	20,3	10,8	12,9
M1	47,9	55,6	20,1	13,8	12,2
Overige deposito's	40,1	37,9	19,0	5,1	1,6
Effecten, andere dan aandelen	45,9	46,9	36,0	20,4	31,5
M2	43,9	46,9	19,6	9,8	7,6

Bron: Centrale Bank van Suriname

Noot:

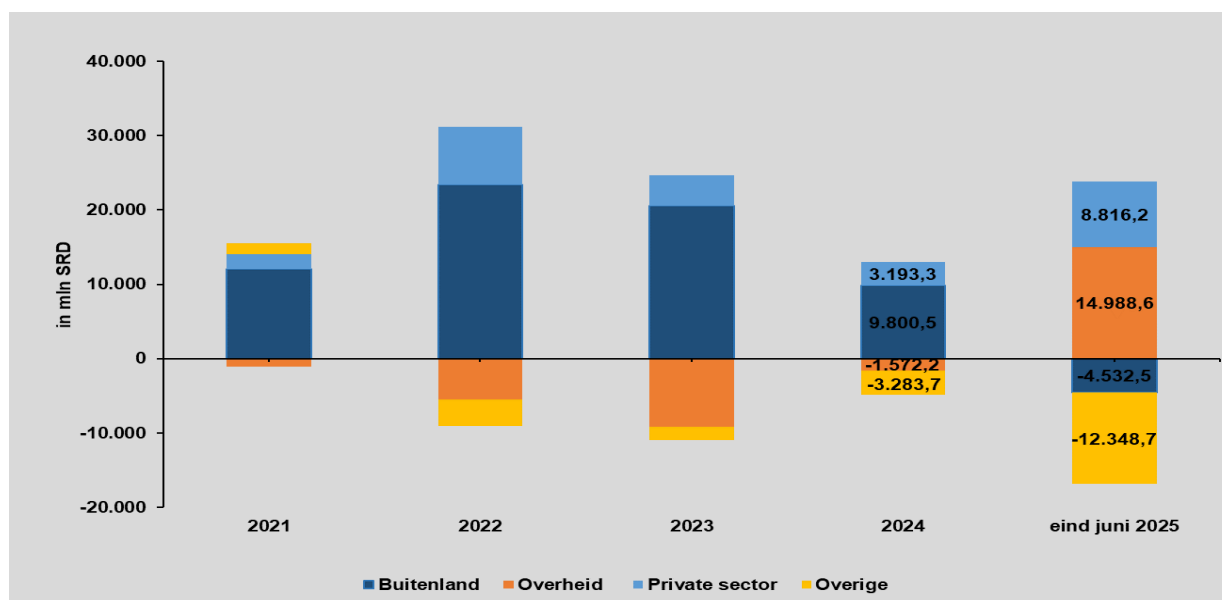
- 1) Omvat bankbiljetten in omloop en direct-opeisbare verplichtingen aan overige depositonemende instellingen.
- 2) Omvat chartaal geld (SRD) en giraal geld in SRD en vreemde valuta.
- 3) Omvat spaar- en termijndeposito's in SRD en vreemde valuta.
- 4) Betreft de goudcertificaten.
- 5) Omvat primaire liquiditeiten, overige deposito's in SRD en vreemde valuta alsook effecten, andere dan aandelen.

De groei van de liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) vertraagde in 2024 tot 9,8 procent, fors minder dan de 19,6 procent in 2023. In juni 2025 bedroeg de groei 7,6 procent, tegenover een krimp van 7,3 procent in juni 2024. De toename van M2 in 2024 was voornamelijk toe te schrijven aan de stijging van de internationale reserves, voortvloeiend uit de vier ontvangen tranches onder het EFF-programma van het IMF en trekkingen uit de leningen van de Inter-American Development Bank (IADB) en de Islamic Development Bank (IsDB). Daarnaast droeg ook de bancaire kredietverlening aan de private sector bij aan de groei.

Oorzaken van de geldgroei

In 2024 nam de binnenlandse M2 toe met SRD 8.137,8 miljoen. Deze groei werd voornamelijk gedreven door liquiditeitscreatie uit buitenlandse bron (SRD 9.800,5 miljoen) en vanuit de private sector (SRD 3.193,3 miljoen). De stijging vanuit buitenlandse bron hield verband met de toename van de internationale reservepositie (zie hoofdstuk Betalingsbalansontwikkeling: Internationale Reserves). Ook de kredietverlening aan de private sector leverde een belangrijke impuls van SRD 2.070,1 miljoen. Tegenover deze factoren stond de overheid die per saldo zorgde voor liquiditeitsabsorptie van SRD 1.572,2 miljoen, voornamelijk door aflossingen op eerder opgenomen leningen bij het bankwezen. Daarnaast leidde de categorie “overige” factoren tot een verdere absorptie van SRD 3.283,7 miljoen.

In de eerste helft van 2025 groeide M2 met SRD 6.923,6 miljoen ten opzichte van december 2024, tot een totaal van SRD 98.175,0 miljoen. Deze stijging was deels het gevolg van liquiditeitscreatie door overheidstransacties (SRD 14.988,6 miljoen) en deels door de particuliere kredietvraag (SRD 8.816,6 miljoen). Daarentegen droegen zowel de buitenlandse bron (SRD -4.532,5 miljoen) als de categorie “overige” (SRD -12.348,7 miljoen) bij aan een aanzienlijke liquiditeitsabsorptie (zie figuur 4.14.3.1).

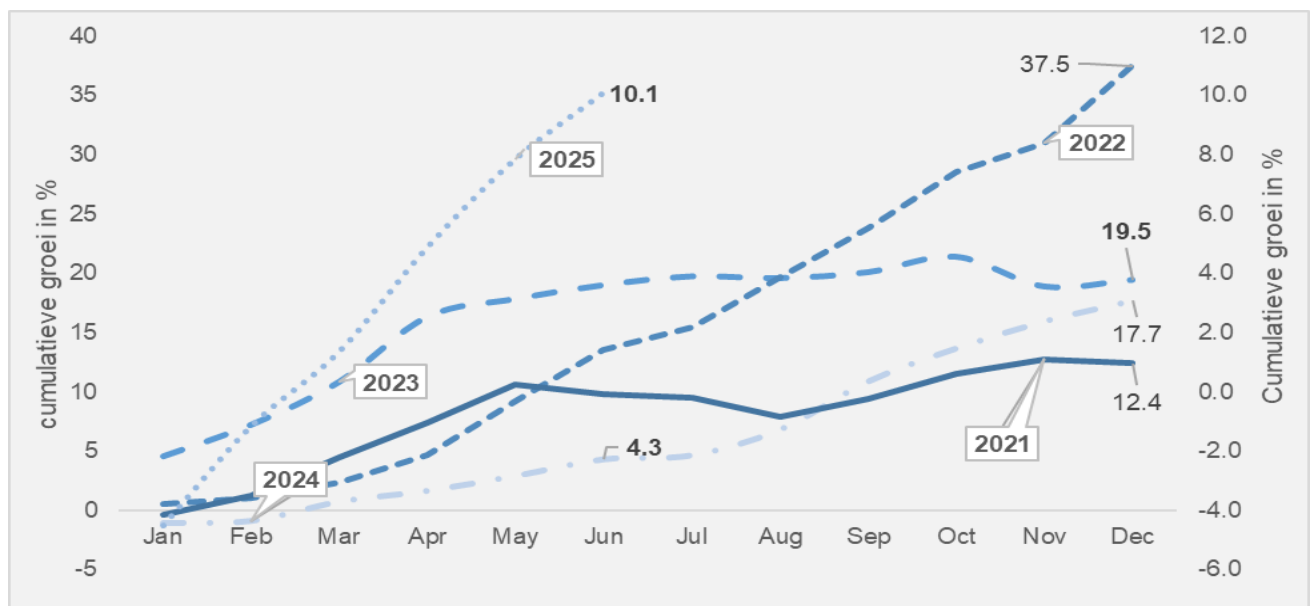
Figuur 4.14.3.1: Oorzaken van verandering in de binnenlandse liquiditeitenmassa

Bron: Centrale Bank van Suriname.

4.14.4 Kredietverlening en toevertrouwde middelen

De groei van de SRD- en euro-kredietverlening aan de particuliere sector vertraagde in 2024, terwijl de USD-kredietverlening versnelde. In 2024 groeide de SRD-kredietverlening aan de particuliere sector met 17,7 procent, wat een lichte daling betekent ten opzichte van de 19,5 procent groei in 2023 (zie figuur 4.14.4.1). Deze groeivertraging weerspiegelde de impact van striktere monetaire maatregelen en een afgenomen koopkracht door inflatie, wat leidde tot een lagere kredietvraag. De euro-kredietverlening aan de particuliere sector groeide in 2024 met 5,2 procent, wat een aanzienlijke vertraging betekende ten opzichte van de 22,8 procent groei in 2023. Deze vertraging is voornamelijk toe te schrijven aan een terugval van de kredietverlening in de sectoren Dienstverlening, Woningbouw en Handel (Zie figuur 4.14.4.3). Daarentegen versnelde de groei van de USD-kredietverlening in 2024 tot 13,9 procent, tegenover slechts 0,6 procent in 2023 (Zie figuur 4.14.4.2). Deze versnelling werd gedreven door de sectoren Dienstverlening en Handel.

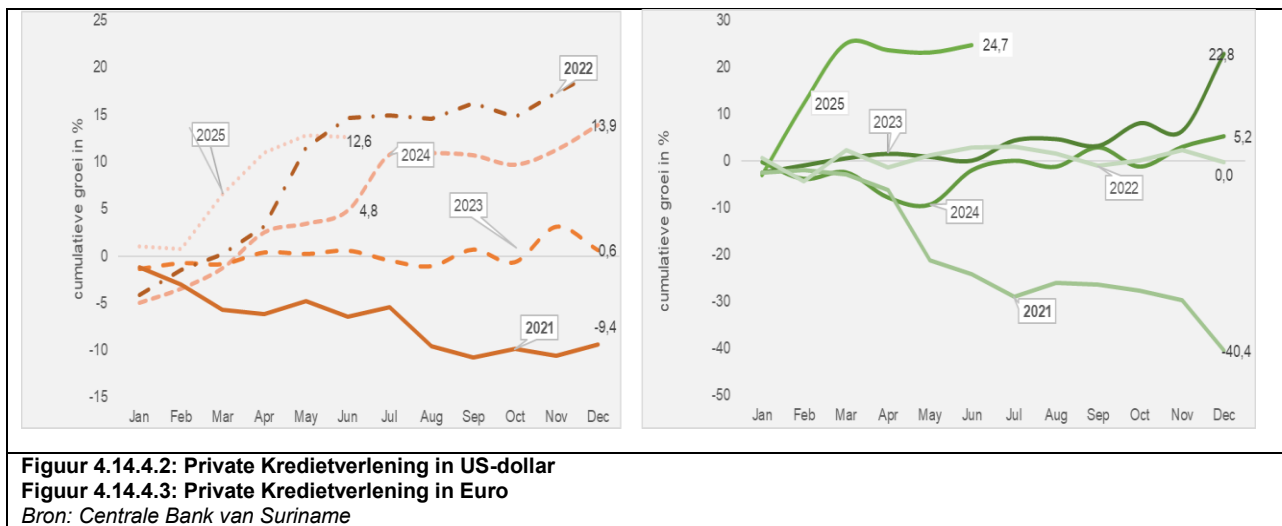
In de eerste helft van 2025 nam de groei van de SRD-kredietverlening aan de particuliere sector toe met 10,1 procent, tegenover 4,3 procent in dezelfde periode van 2024 (Zie figuur 4.14.4.1). Deze versnelling werd voornamelijk gedreven door de sectoren Constructie, Handel, Woningbouw en Nijverheid. De USD-kredietverlening aan de particuliere sector versnelde tot 12,6 procent in juni 2025, tegenover 4,8 procent in juni van het voorgaande jaar. De sectoren die voor deze groeiversnelling zorgden waren: Handel, Dienstverlening en Transport, Opslag en Communicatie. De euro-kredietverlening liet eveneens een sterke groei zien van 24,7 procent in juni 2025 tegenover een contractie van 2,0 procent in juni 2024. Deze groeiversnelling werd vooral gedreven door de sectoren Dienstverlening, Woningbouw en Handel.

Figuur 4.14.4.1: Kredietverlening in SRD aan de private sector

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot: 2025 aflezen vanuit de rechter-as

De SRD-krediet/ depositoratio die in 2024 66,2 procent bedroeg (zie tabel 4.14.4.1), vertoonde in de eerste helft van 2025 een daling naar 61,5 procent.

Tabel 4.14.4.1: Ontwikkeling Reserve Base en Kredietverlening van de Algemene banken (Miljoenen Surinaamse dollar)

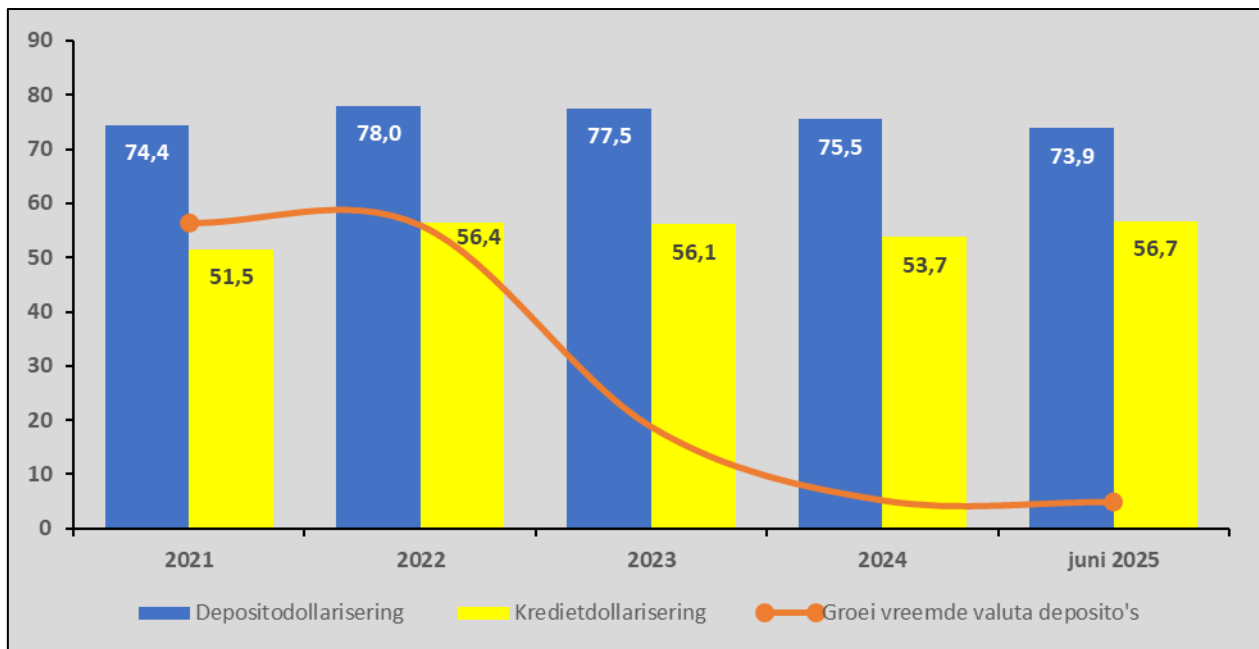
Omschrijving	2021	2022	2023	2024	eind juni 2025
Reserve base in SRD	11.309,6	13.839,3	16.435,7	20.315,8	23.464,7
Kredietverlening in SRD	7.326,7	9.647,4	11.157,4	13.069,6	14.421,8
Krediet/Deposito ratio	64,8%	69,7%	67,9%	64,3%	61,5%
Reserve base in USD	1.178,7	1.224,5	1.237,2	1.375,2	1.293,6
Kredietverlening in USD	396,8	453,1	412,6	429,4	503,6
Krediet/Deposito ratio	33,7%	37,0%	33,3%	31,2%	38,9%
Reserve base in EUR	282,5	317,6	344,4	383,4	394,0
Kredietverlening in EUR	73,7	72,5	73,5	70,9	93,1
Krediet/Deposito ratio	26,1%	22,8%	21,3%	18,5%	23,6%

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Dollarisering

In 2024 namen de deposito- en kredietdollarisering af (Figuur 4.14.4.4). De depositodollarisering daalde van 77,5 procent in 2023 naar 75,5 procent in 2024 en verder tot 73,9 procent per eind juni 2025. Deze ontwikkeling weerspiegelde dat de groei van de SRD-deposito's sterker was dan die van de vreemdevalutadeposito's. De SRD-deposito's en vreemdevalutadeposito's groeiden in 2024 met respectievelijk 17,6 procent en 5,2 procent. Per eind juni 2025 bedroeg de groei respectievelijk 14,3 procent en 4,9 procent. De stijging van de SRD-deposito's weerspiegelde de geldcreatie.

De kredietdollarisering daalde in 2024 met 2,4 pp naar 53,7 procent, maar steeg in de eerste helft van 2025 met 3,0 pp tot 56,7 procent. Deze toename hing samen met de toegenomen kredietverlening in zowel SRD als vreemde valuta, waarbij de groei van de vreemdevalutakredieten relatief sterker was. Deze kredieten in vreemde valuta bereikten per juni 2025 een aandeel van 61,3 procent in de totale kredietverlening.

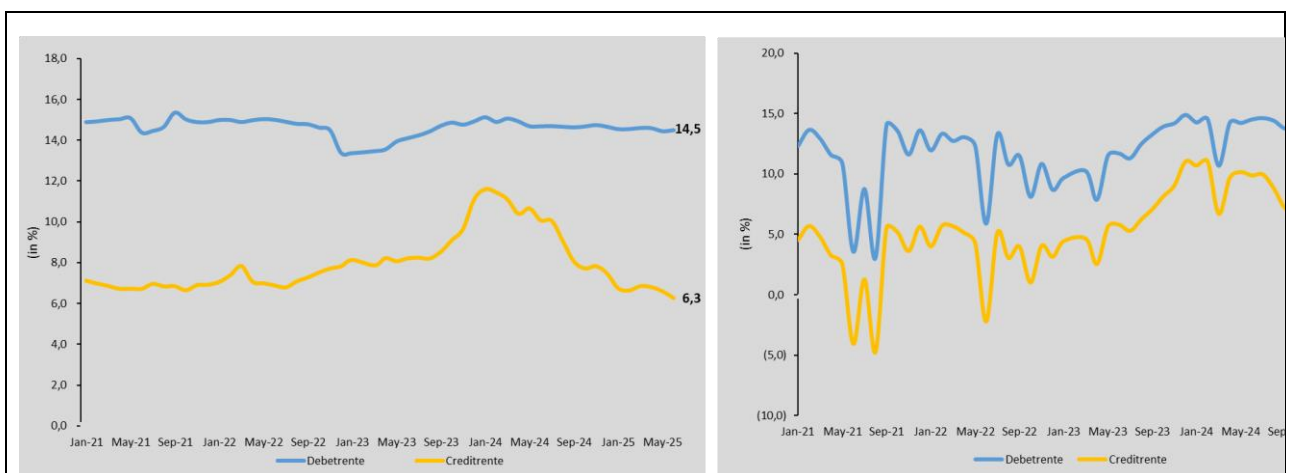

Figuur 4.14.4.4: Indicatoren van dollarisering
Bron: Centrale Bank van Suriname.

4.14.5 Interesttarieven

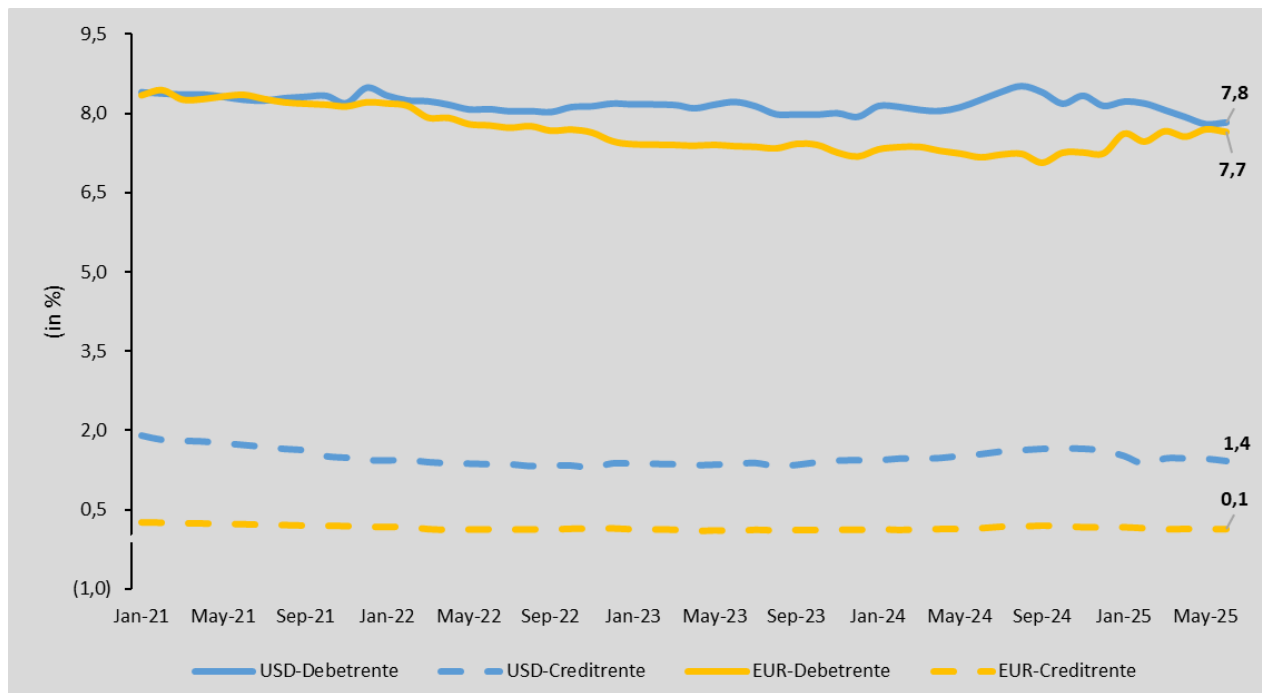
In 2024 daalde zowel de nominale debet- als creditrente voor SRD respectievelijk met 0,3 en 3,6 procentpunten (zie Figuur 4.14.5.1). Deze rentedalingen hielden verband met de afnemende inflatie. Daarnaast hebben de lagere rentes op de TD's en de CBC's klaarblijkelijk eveneens bijgedragen aan de neerwaartse aanpassingen van de rentevoeten bij het bankwezen.

Tot juni 2025 daalde zowel de debet- als creditrente licht, met respectievelijk 20 en 120 basispunten (zie Figuur 4.14.5.2). Deze rentedalingen bij het bankwezen kunnen worden toegeschreven aan het lagere inflatietempo en de gedaalde OMO-rentes op de TD's van de CBvS. De rentevoeten in vreemde valuta bleven over het algemeen stabiel (zie Figuur 4.14.5.3).

Figuur 4.14.5.1: Nominale gewogen gemiddelde SRD- rente
Figuur 4.14.5.2: Reële gewogen gemiddelde SRD- rente

Bron: Centrale Bank van Suriname

Figuur 4.14.5.3: Gewogen gemiddelde USD-EURO-rentetarieven
Bron: Centrale Bank van Suriname.

4.15 De betalingsbalans in 2024 - juni 2025

Algemeen

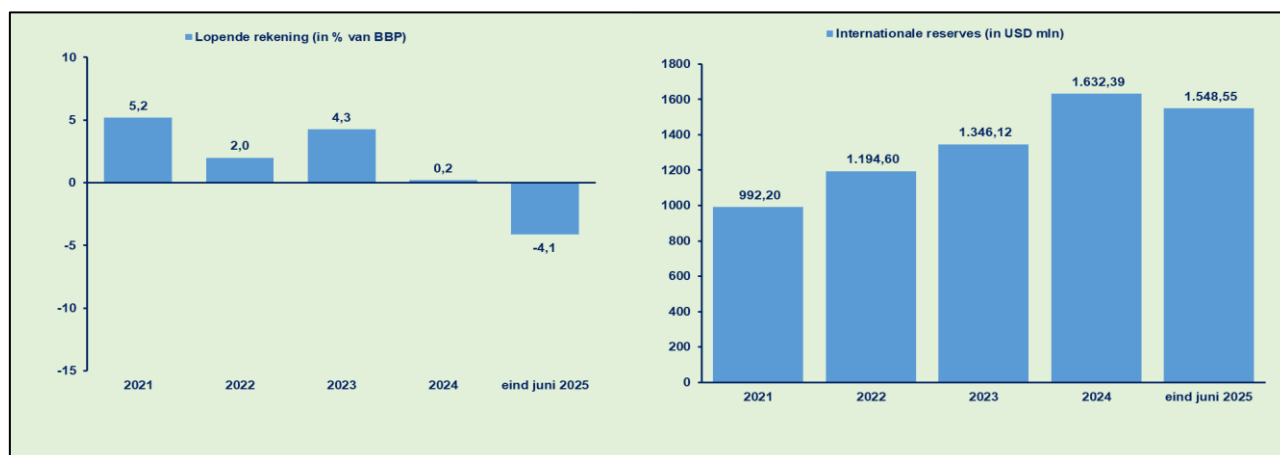
De betalingsbalans van Suriname vertoonde een minder gunstige ontwikkeling in 2024, waarbij het overschot op de lopende rekening van circa 4,3 procent van het BBP⁴ in 2023 daalde tot een overschot van circa 0,2 procent van het BBP in 2024 (Figuur 4.15.1). Deze daling is het gevolg van een sterke stijging van de import van diensten door met name Staatsolie N.V., en toegenomen dividenduitkeringen van in Suriname gevestigde multinationals aan hun moedermaatschappijen.

Op de financiële rekening werd in 2024 een tekort van 2,6 procent van het BBP geregistreerd, wat een verbetering betekende ten opzichte van 2023, toen het tekort 5,3 procent van het BBP bedroeg. Dit was vooral het gevolg van een sterkere toename van de buitenlandse vorderingen van de grote mijnbouwbedrijven. Ondanks het lagere overschot op de lopende rekening en het negatieve saldo op de financiële rekening, stegen de internationale reserves per eind-december 2024 met 21,3 procent ten opzichte van 2023 tot USD 1.632,4 miljoen. Deze toename hield verband met enerzijds de trekkingen op overheidsleningen bij het IMF in het kader van budget- en betalingsbalanssteun, en anderzijds de toegenomen mijnbouwinkomsten van de overheid.

In het eerste halfjaar van 2025 verslechterde de lopende rekening verder, van een tekort van circa 0,1 procent van het BBP in dezelfde periode van 2024 naar 4,1 procent van het BBP. Deze verslechtering werd voornamelijk veroorzaakt door enerzijds afgenomen exporten en toegenomen importen anderzijds. Daarnaast compenseerde de afname van het tekort op de dienstenrekening een groot deel van de toegenomen uitstroom via de primaire inkomensrekening.

⁴ Alle bbp-cijfers voor 2024 en 2025 in dit hoofdstuk betreffen schattingen van de Stichting Planbureau Suriname.

Ondanks de exportafname, zorgden de toegenomen mijnbouwinkomsten en trekkingen van overheidsleningen voor een stijging van de internationale reserves met 9,8 procent tot USD 1.548,6 miljoen per eind juni 2025 (tegenover USD 1.410,1 miljoen per eind juni 2024).

Figuur 4.15.1: Externe sector variabelen

Bron: Centrale Bank van Suriname, Algemeen Bureau voor de Statistiek en Stichting Planbureau Suriname.

De Lopende Rekening

Het overschot op de lopende rekening daalde van USD 148,1 miljoen in 2023 tot USD 9,3 miljoen in 2024. In het eerste halfjaar van 2025 sloeg dit overschot om in een tekort van USD 52,7 miljoen, tegenover een overschot van USD 48,1 miljoen in dezelfde periode van het voorgaande jaar. Uitgedrukt in procenten van het BBP was het overschot 4,3 procent in 2023 en viel dit terug naar 0,2 procent in 2024. In het eerste halfjaar van 2024 bedroeg het tekort 0,1 procent van het BBP, waarna dit in dezelfde periode van 2025 toenam tot 4,1 procent van het BBP.

De Goederenrekening

Op de goederenrekening was sprake van een stijging van het overschot in 2024 met 18,3 procent tot USD 931,3 miljoen. Deze stijging was toe te schrijven aan een sterkere groei van de exporten in vergelijking met de importen. De exporten stegen met USD 222,3 miljoen oftewel 9,4 procent. Deze stijging was het gevolg van de toename van de exportwaarde van goud met USD 218,9 miljoen oftewel 12,0 procent. De gemiddelde wereldmarktprijs van goud steeg met 22,1 procent, terwijl het exportvolume afnam met 9,4 procent ten opzichte van 2023. Daarentegen nam de exportwaarde van olie af met 3,2 procent (USD 8,3 miljoen). Deze afname was het gevolg van zowel de daling van de gemiddelde wereldmarktprijs alsook de afname van het exportvolume met respectievelijk 2,2 procent en 0,6 procent.

De importen stegen in 2024 met USD 78,5 miljoen oftewel 5,0 procent ten opzichte van 2023. Deze stijging werd voornamelijk gedreven door de import van machines, die met USD 57,0 miljoen (16,4 procent) steeg, gevolgd door de import van transportmiddelen (USD 35,5 miljoen), voedselwaren (USD 9,6 miljoen) en overige (USD 6,6 miljoen). Tegelijkertijd werd de totale stijging van de importen deels gemitigeerd door een daling van de import van chemicaliën en aanverwante industrieën met USD 18,6 miljoen en de minerale importen met USD 11,7 miljoen. De daling van de import van minerale producten is toe te schrijven aan het wegvallen van propaangasimporten in 2024, terwijl deze in 2023 nog USD 14,0 miljoen bedroeg. Daarentegen vertoonde de import van brandstof een lichte stijging van USD 1,2 miljoen oftewel 0,4 procent, doordat de toename van het importvolume (13,7 procent) de daling van de internationale prijs (11,9 procent) overtrof.

In het eerste halfjaar van 2025 daalde het overschot op de goederenrekening met USD 186,6 miljoen oftewel 43,5 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2024 tot USD 242,8 miljoen. De totale exportwaarde daalde met USD 97,4 miljoen oftewel 7,7 procent, vooral door afgenomen export van zowel mijnbouw- als niet-mijnbouwproducten. Binnen de mijnbouwexporten werd de daling veroorzaakt door zowel goud- als olie-exporten. De daling van de goudexportwaarde werd veroorzaakt door een afname van het exportvolume met 33,3 procent, ondanks de stijging van de gemiddelde exportprijs met 42,4 procent. De olie-exportwaarde daalde met 20,7 procent tot USD 113,4 miljoen als gevolg van zowel de afname van het exportvolume met 14,6 procent als de daling van de gemiddelde exportprijs met 7,4 procent. Tegelijkertijd stegen de importwaarden met USD 89,2 miljoen oftewel 10,8 procent als gevolg van toegenomen importen van bijna alle productgroepen.

Dienstenverkeer

Het saldo op de dienstenrekening verslechterde in 2024, waarbij het tekort met USD 251,3 miljoen (54,7 procent) toenam tot USD 709,1 miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar. De toename van het tekort was het gevolg van toegenomen uitgaven, die de toename in ontvangsten overtrof. De stijging van de uitgaven met USD 289,2 miljoen is voornamelijk toe te schrijven aan de overige handelsdiensten van voornamelijk Staatsolie, gevolgd door financiële diensten en telecommunicatiediensten. De ontvangsten stegen in mindere mate en wel met USD 38,0 miljoen (21,9 procent) en hadden voornamelijk betrekking op transport, overige handelsdiensten, royalty betalingen en uit hoofde van het reisverkeer.

In de eerste helft van 2025 daalde het tekort op de dienstenrekening met USD 70,3 miljoen (20,0 procent) vergeleken met dezelfde periode in 2024 tot USD 281,4 miljoen. Deze daling werd voornamelijk veroorzaakt door een afname van de import van financiële en overige handelsdiensten door Staatsolie N.V. en uit hoofde van reisverkeer. Daarentegen namen de importen van transportdiensten toe. De ontvangsten daalden met USD 11,4 miljoen (11,9 procent) voornamelijk door reisverkeer.

Primaire inkomens

Het tekort op de primaire inkomensrekening steeg met USD 45,6 miljoen (14,2 procent) ten opzichte van 2023 tot USD 366,1 miljoen in 2024 (Tabel 4.15.2) als gevolg van toegenomen uitgaven met USD 71,5 die de toegenomen ontvangsten met USD 25,9 miljoen overtrof. De stijging van de uitgaven had betrekking op met name de toegenomen dividenduitkeringen door grote mijnbouwbedrijven, die profiteerden van de hoge goudprijzen. De ontvangsten stegen met USD 25,9 miljoen tot USD 72,8 miljoen, voornamelijk door rente-inkomsten van CBvS als gevolg van een toename in de buitenlandse vorderingen en hogere rentetarieven op de internationale geld- en kapitaalmarkten.

In het eerste halfjaar van 2025 was het tekort op de primaire inkomensrekening verder verslechterd met 47,8 procent tot USD 235,6 miljoen ten opzichte van dezelfde periode van 2024. De totale uitgaven stegen met 37,9 procent tot USD 268,8 miljoen, vooral door toegenomen operationele winsten van ZRGM en NS die profiteerden van de hoge goudprijzen. De totale ontvangsten daalden met USD 2,3 miljoen tot USD 33,2 miljoen, voornamelijk door afgenomen rente-inkomsten.

Secundaire inkomens

Op de secundaire inkomensrekening steeg het overschot met USD 14,3 miljoen tot USD 153,2 miljoen in 2024. Deze stijging was resultaat van enerzijds hogere ontvangsten uit het buitenland en anderzijds lagere

uitgaven naar het buitenland. De ontvangsten stegen met USD 17,0 miljoen tot USD 2224,3 miljoen (zie Tabel 4.15.2), voornamelijk door hogere remittances en pensioenovermakingen vanuit Nederland. De overmakingen naar het buitenland stegen met USD 2,7 miljoen tot USD 71,3 miljoen voornamelijk door hogere contributiegelden van de overheid aan regionale en internationale organisaties.

In het eerste halfjaar van 2025 steeg het overschot op de secundaire inkomensrekening met USD 3,5 miljoen tot USD 80,7 miljoen, vergeleken met dezelfde periode in 2024. Deze stijging kwam door toename van de ontvangsten met USD 6,6 miljoen, voornamelijk door hogere remittances vanuit Nederland. De uitgaven namen ook toe met USD 3,1 miljoen tot USD 36,7 miljoen, voornamelijk door toegenomen remittances naar met name China, Nederland en Dominicaanse Republiek.

Kapitaalrekening

De kapitaalrekening sloot 2024 af met een overschot van USD 3,2 miljoen, tegenover een overschot van USD 1,0 miljoen in 2023. Dit overschot hield verband met de aankoop van onroerend goed in Suriname door de Ambassade van de Verenigde Staten van Amerika. In het eerste halfjaar van 2025 sloeg het overschot van USD 3,2 miljoen in 2024 om in een tekort van USD 8,0 miljoen. Deze omslag werd veroorzaakt door uitstromen in verband met de uitgaven van een groot Surinaams particulier bedrijf voor het registreren en verkrijgen van handelsmerkrechten in Europa.

Financiële rekening

Het tekort op de financiële rekening daalde in 2024 met USD 71,7 miljoen ten opzichte van 2023 tot USD 112,0 miljoen. Dit tekort was voornamelijk toe te schrijven aan het overig financiële verkeer. Binnen deze categorie stegen de verplichtingen van de overheid met bijkans USD 255,9 miljoen door trekkingen op onder andere IMF- en IADB-leningen, terwijl de verplichtingen van de CBvS met USD 127,6 miljoen toenamen als gevolg van de toerekening van de betalingsbalanssteun uit de EFF. Daarnaast vergrootten de grote mijnbouwbedrijven hun buitenlandse vorderingen met USD 95,7 miljoen.

In het eerste halfjaar van 2025 sloeg het overschot van USD 13,6 miljoen op de financiële rekening in 2024 om in een tekort van USD 73,4 miljoen. Deze omslag van USD 87,1 miljoen was voornamelijk het gevolg van de afname van zowel de beleggingen alsook de vorderingen van de algemene banken gevolg door de afname van de vorderingen van de grote mijnbouwbedrijven. Echter werd het tekort deels gecompenseerd door de afname van de verplichtingen uit hoofde van directe investeringen.

Directe investeringen

Het overschot uit hoofde van directe investeringen bedroeg in 2024 USD 26,5 miljoen, een daling van 58,2 procent ten opzichte van het overschot van USD 63,5 miljoen in 2023. Deze terugval hield verband met een afname van de vorderingen en minder sterke daling van de verplichtingen dan in het voorgaande jaar. De vorderingen namen met USD 11,1 miljoen af, voornamelijk bij Newmont Suriname (NS). Daarnaast daalden de verplichtingen met USD 37,6 miljoen voornamelijk als gevolg van een afname van de herinvesteringen. In 2024 keerden de in Suriname gevestigde multinationale bedrijven meer dividend uit dan er aan operationele winst werd gerealiseerd. Ook de overige directe investeringen namen af, maar dit werd deels gecompenseerd door een toename van deelnemingen in aandelenkapitaal.

In het eerste halfjaar van 2025 sloeg het tekort uit hoofde van directe investeringen om met USD 62,2 miljoen tot USD 32,2 miljoen ten opzichte van dezelfde periode in 2024. Deze omslag was het gevolg van een afname van de verplichtingen met USD 55,6 miljoen, grotendeels uit hoofde van herinvesteringen door de grote mijnbouwbedrijven voornamelijk voor rekening van NS en ZiJin. Verder namen de verplichtingen uit hoofde van overige directe investeringen ook af met USD 11,0 miljoen, voornamelijk voor rekening van NS.

Portfoliobeleggingen

Het overschot op de portfoliobeleggingen steeg van USD 34,7 miljoen in 2023 naar USD 65,0 miljoen in 2024, een toename met USD 30,3 miljoen. Deze toename was het gevolg van een sterkere daling van de verplichtingen van de overheid, veroorzaakt door lagere rentebetalingen op de eurobonds na de herstructurering. Desondanks bleven de vorderingen in zowel 2023 als 2024 groter dan de verplichtingen, doordat de buitenlandse posities van de algemene banken in 2024 met USD 122,7 miljoen toenamen.

In het eerste halfjaar van 2025 nam het tekort toe met USD 26,0 miljoen vergeleken met het eerste halfjaar van 2024 tot USD 31,5 miljoen. Deze toename was voornamelijk het gevolg van een daling van de beleggingen van de banken met USD 7,5 miljoen. De verplichtingen stegen in mindere mate, namelijk met USD 23,9 miljoen.

Overige financiële verkeer

Het tekort in het overige financiële verkeer daalde van USD 281,9 miljoen in 2023 naar USD 203,5 miljoen in 2024. Dit tekort ontstond doordat de toegenomen verplichtingen ter omvang van USD 321,8 miljoen de stijging van de vorderingen ter omvang van USD 118,3 miljoen overtroffen. De toename van de verplichtingen was toe te schrijven aan de stijging van trekkingen op buitenlandse leningen van de overheid en de CBvS, terwijl de verplichtingen van de mijnbouwbedrijven daalden. De overheid vergrootte haar verplichtingen met bijkans USD 255,9 miljoen als gevolg van de trekkingen bij het IMF uit hoofde van budgetsteun en bij de Internationale Financiële Instellingen waaronder de IADB. De verplichtingen van de CBvS namen eveneens toe met USD 127,6 miljoen voornamelijk uit hoofde van betalingsbalanssteun van het IMF. Deze toename werd deels gecompenseerd door een afname van de verplichtingen van de overige private sector, in het bijzonder de mijnbouwbedrijven, met USD 63,8 miljoen. De hogere vorderingen vloeiden voornamelijk voort uit de stijging bij de grote mijnbouwbedrijven met USD 95,7 miljoen en bij de banken met USD 21,8 miljoen.

Het overschot van USD 49,0 miljoen in het overige financiële verkeer in het eerste halfjaar van 2024 sloeg in het eerste halfjaar van 2025 om in een tekort van USD 74,2 miljoen. Dit tekort was enerzijds het gevolg van een afname van de vorderingen met USD 48,4 miljoen en anderzijds van een minder sterke stijging van de verplichtingen met USD 25,8 miljoen. De afname van de vorderingen betrof uitsluitend de banken (USD 48,4 miljoen) en hield voornamelijk verband met overmakingen naar het buitenland in het kader van beleggingen in Staatsolie-obligaties door rekeninghouders. De verplichtingen namen in totaal met USD 25,8 miljoen toe, gedragen door de CBvS (USD 17,5 miljoen), de overheid (USD 33,8 miljoen) en de banken (USD 27,4 miljoen). Deze stijging werd echter grotendeels tenietgedaan door een daling van de verplichtingen van de private sector met USD 53,0 miljoen, die voornamelijk toe te schrijven was aan de grote mijnbouwbedrijven.

Internationale reserves

In 2024 stegen de internationale reserves met USD 286,3 miljoen, een toename van 21,3 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Eind 2024 bedroegen de internationale reserves USD 1.632,4 miljoen, wat

voldoende was om 7,6 maanden aan import van goederen en diensten te dekken, en 10,8 maanden indien gecorrigeerd voor mijnbouwimporten (zie Tabel 4.15.1). Deze cijfers omvatten ook de 'ringfenced' vreemdevalutakasreserves van de algemene banken, die bij de CBvS worden aangehouden. Zonder deze 'ringfenced' reserves bedroegen de internationale reserves eind 2024 USD 1.379,8 miljoen.

De toename van de internationale reserves was het resultaat van instromen uit transacties ter omvang USD 291,7 miljoen en een negatief herwaarderingsverschil van USD 5,5 miljoen. De groei van de transacties werd voornamelijk gedragen door ontvangsten uit de mijnbouwsector en niet-mijnbouw gerelateerde overheidsinkomsten, waaronder trekkingen op leningen van de overheid bij de IADB en het IMF (vier tranches van de IMF-lening). Daarnaast droegen ook de toegenomen beleggingen in het buitenland bij aan deze stijging. Deze groei werd echter enigszins getemperd door de afwikkeling van de goudovereenkomst met Stichting Suriname Environmental and Mining Foundation in maart 2024 voor een volume van 8.000 Troy ounce, wat resulteerde in een afname van bijkans USD 17,4 miljoen.

Per eind juni 2025 bedroegen de internationale reserves USD 1.548,6 miljoen, voldoende om 7,5 maanden import van goederen en diensten te dekken. Indien de importen uit de mijnbouwsector buiten beschouwing worden gelaten, komt de importdekking uit op 10,2 maanden. In het eerste halfjaar van 2025 daalden deze reserves met USD 83,8 miljoen, oftewel een daling met 5,1 procent. Deze daling was voornamelijk het gevolg van schuld- en overige betalingen van de overheid en een belegging van de CBvS in een langetermijninstrument dat niet tot de internationale reserves wordt gerekend. Volgens de IMF-handleiding voor de compilatie van de betalingsbalans leidt de aard van deze belegging tot een verschuiving van internationale reserves naar lokaal aangehouden buitenlandse activa. De daling van de internationale reserves uit hoofde van transacties was USD 141,1 miljoen. Deze daling was het resultaat van de belegging van de CBvS van USD 100,0 miljoen en schuld- en overige betalingen van de overheid van USD 147,5 miljoen ter omvang van USD 147,5 miljoen. Deze uitgaven overtroffen de ontvangsten uit de mijnbouwsector van USD 101,4 miljoen en de leningen van de overheid bij de IADB en het IMF ter omvang van USD 86,0 miljoen overtroffen. De daling werd enigszins gecompenseerd door de toename van USD 57,2 miljoen uit hoofde van prijs- en overige verschillen, voornamelijk als gevolg van de sterke stijging van de goudprijs.

Tabel 4.15.1: Internationale reserves van de Centrale Bank van Suriname (USD miljoen)

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	eind juni 2025
Monetair goud	85,6	85,2	97,0	101,9	128,3
Bijzondere trekkingsrechten in het IMF	173,1	161,2	151,6	125,1	128,3
Deviezenvorderingen ¹⁾	522,0	739,7	938,3	1.146,2	1.061,6
Effecten	208,8	205,9	156,6	256,7	237,0
Reservepositie in het IMF	2,7	2,6	2,6	2,5	2,7
Internationale reserves	992,2	1.194,6	1.346,1	1.632,4	1.548,6
Importdekking (incl. importen door de mijnbouwsector) ²⁾	6,3	6,1	7,3	7,6	7,5

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Noot:

1) Exclusief vorderingen die t.b.v. de overheid en andere sectoren in het buitenland zijn aangehouden.

2) Importen hebben betrekking op goederen en diensten.

Tabel 4.15.2: Betalingsbalans van Suriname (USD miljoen)

	2021	2022	2023	2024*					2025*		
				KW1	KW2	KW3	KW4	Totaal	KW1	KW2	Totaal
A. Lopende rekening	176,2	76,3	148,1	-19,5	14,9	24,6	-10,8	9,3	-57,2	-136,3	-193,5
1. Saldo goederenrekening	865,0	755,2	787,5	217,8	211,5	217,3	284,6	931,3	141,3	101,5	242,8
Exporten	2.203,5	2.456,6	2.359,7	626,4	631,3	652,5	671,8	2.582,0	571,1	589,2	1.160,2
Importen	1.338,5	1.701,4	1.572,2	408,5	419,8	435,1	387,2	1.650,7	429,8	487,7	917,5
2. Saldo dienstenrekening	-442,0	-497,2	-457,8	-183,2	-168,5	-169,6	-187,8	-709,1	-136,2	-145,2	-281,4
Diensten: credit	95,9	143,0	173,5	47,1	49,0	55,5	59,8	211,4	41,4	43,3	84,7
Transport	23,3	33,7	29,7	9,0	10,4	10,6	10,1	40,2	9,3	9,7	19,0
Overige	72,7	109,2	143,8	38,2	38,5	44,9	49,7	171,2	32,1	33,6	65,7
Diensten: debet	537,9	640,2	631,3	230,3	217,4	225,1	247,6	920,5	177,6	188,5	366,1
Transport	110,8	152,3	119,0	31,2	35,4	44,8	44,5	156,0	43,1	43,8	86,8
Overige	427,2	487,8	512,3	199,1	182,0	180,3	203,1	764,6	134,5	144,7	279,2
3. Saldo primaire inkomens	-393,0	-307,6	-320,5	-89,9	-69,6	-63,4	-143,2	-366,1	-101,6	-134,0	-235,6
Credit	6,7	12,3	46,9	16,6	18,9	19,8	17,4	72,8	14,8	18,4	33,2
Debet	399,8	319,9	367,4	106,5	88,5	83,2	160,7	438,8	116,4	152,4	268,8
4. Saldo secundaire inkomens	146,2	125,9	138,9	35,8	41,4	40,3	35,7	153,2	39,3	41,4	80,7
Credit	204,6	196,6	207,3	55,6	55,1	57,5	56,0	224,3	55,2	62,1	117,3
Debet	58,4	70,7	68,4	19,8	13,7	17,2	20,4	71,1	15,9	20,7	36,7
B. Kapitaalrekening	37,0	0,0	1,0	0,0	3,1	0,0	0,0	3,2	0,0	-8,0	-8,0
Kapitaalrekening: credit	37,0	0,0	1,0	0,0	3,1	0,0	0,0	3,2	0,0	0,0	0,0
Kapitaalrekening: debet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0	8,0
Totaal, Groep A plus Groep B	213,2	76,3	149,1	-19,5	18,0	24,7	-10,8	12,5	-57,2	-144,3	-201,5
C. Financiële rekening, exclusief Groep E	-82,1	-18,2	-183,7	10,2	3,5	-30,9	-94,7	-112,0	-54,7	-18,8	-73,4
1. Directe investeringen	124,0	-3,4	63,5	-22,4	-7,6	17,6	38,9	26,5	-39,4	71,7	32,2
Activa	-8,7	-12,7	10,4	-1,1	-5,5	-0,1	-4,4	-11,1	2,0	-2,0	0,0
Passiva	-132,7	-9,3	-53,1	21,4	2,0	-17,7	-43,3	-37,6	41,4	-73,6	-32,2
2. Beleggingen	-46,5	19,4	34,7	3,6	-9,0	84,4	-14,0	65,0	-69,2	37,8	-31,5
Activa	19,4	85,3	131,9	17,9	10,6	88,4	5,8	122,7	-65,4	57,8	-7,5
Aandelen	-0,3	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effecten	19,8	85,6	131,9	17,9	10,6	88,4	5,8	122,7	-65,4	57,8	-7,5
Passiva	66,0	66,0	97,2	14,3	19,7	3,9	19,8	57,7	3,9	20,0	23,9
Aandelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effecten	66,0	66,0	97,2	14,3	19,7	3,9	19,8	57,7	3,9	20,0	23,9
3. Overig financieel verkeer	-159,6	-34,2	-281,9	29,0	20,1	-132,9	-119,6	-203,5	54,0	-128,2	-74,2
Activa	-43,3	-35,5	-61,7	88,1	41,0	-66,9	56,0	118,3	99,0	-147,4	-48,4
Centrale bank	-0,1	0,0	0,4	0,2	0,2	0,5	-0,1	0,8	0,6	0,4	1,1
Depositonemende instellingen,	46,1	-89,5	62,7	23,8	41,7	-74,5	30,8	21,8	19,7	-68,1	-48,4
Centrale overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige sectoren	-89,3	54,0	-124,8	64,2	-0,9	7,1	25,3	95,7	78,6	-79,7	-1,1
Passiva	116,3	-1,3	220,3	59,2	20,9	66,0	175,6	321,8	45,0	-19,2	25,8
Centrale bank	155,1	-120,5	54,9	36,6	36,4	37,3	17,3	127,6	17,5	0,0	17,5
Depositonemende instellingen,	0,8	-6,8	-4,9	3,3	-5,0	6,7	-2,9	2,1	2,1	25,3	27,4
Centrale overheid ⁽¹⁾⁽²⁾	42,0	233,2	318,4	34,0	17,9	37,6	166,3	255,9	63,8	-30,0	33,8
Overige sectoren	-81,6	-107,2	-148,1	-14,8	-28,3	-15,5	-5,2	-63,8	-38,5	-14,5	-53,0
D. Statistische verschillen	121,7	130,1	-94,4	62,7	25,7	55,8	23,0	167,3	-41,8	28,9	-13,0
E. Financierings items	417,0	224,7	238,5	33,1	40,3	111,4	107,0	291,7	-44,4	-96,7	-141,1
Internationale reserves ⁽²⁾	417,0	224,7	238,5	33,1	40,3	111,4	107,0	291,7	-44,4	-96,7	-141,1
Herwaarderingsverschillen ⁽³⁾⁽⁴⁾	-9,8	-22,3	-86,9	-14,1	4,7	23,8	-19,9	-5,5	29,0	28,2	57,2

Bron: Centrale Bank van Suriname

*Voorlopige cijfers.

Noot:

Data van het Bureau Staatsschuld.

Exclusief herwaarderingsverschillen.

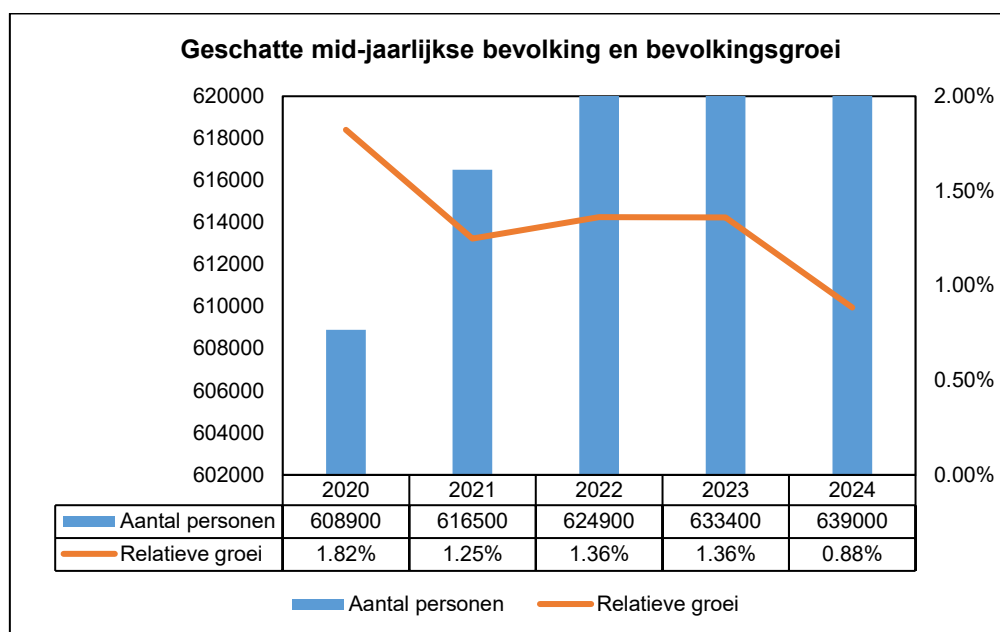
Herwaarderingsverschillen, inclusief (de) monetisatie van monetair goud

5. Sectorale Ontwikkeling

5.1 Bevolking en demografische trends

Inleiding

Inzicht in demografische trends is belangrijk voor op feiten gebaseerde planning en uitvoering van het bevolkingsbeleid en daaraan gelinkt de planning en uitvoering van het overheidsbeleid op de verschillende beleidsgebieden waaronder sociale bescherming, huisvesting, onderwijs, gezondheidszorg, sport, arbeidsmarkt, veiligheid en rechtsbescherming. Die planning en uitvoering moet in de juiste verhouding staan tot de omvang, structuur en spreiding van de bevolking. Inzicht in genoemde trends draagt ook bij aan het begrip van uitdagingen op de verschillende beleidsgebieden waarmee de bevolking wordt geconfronteerd. Schattingen met behulp van de dynamische bevolkingsstatistieken over geboorte, sterfte, emigratie en immigratie resulteerden in onderstaand verloop - absoluut en relatief - van de mid-jaarlijkse bevolking.

Figuur 5.1.1: Geschatte mid-jaarlijkse bevolking en bevolkingsgroei

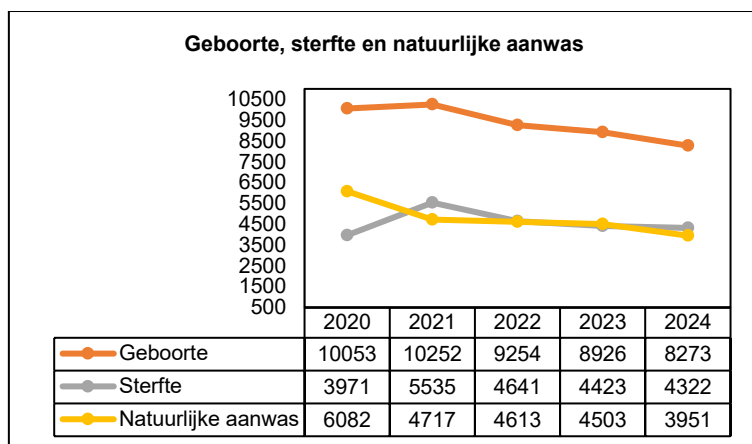
Bron: ABS, bewerking SPS

De geschatte mid-jaarlijkse bevolking is zowel in absolute als relatieve zin gestadig gegroeid (zie figuur 5.1.1). Die groei was gelijk aan een gemiddelde van 8200 personen of 1.34 procent per jaar. De hoogste respectievelijk de laagste groei werd genoteerd in 2020 (1.82 procent) en 2024 (0.88 procent). Die groei is onder andere beïnvloed door de natuurlijke aanwas en het migratiesaldo.

Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas

De natuurlijke aanwas van de bevolking is vanaf 2020 gestadig afgenomen. Deze afname was het grootst in 2021 namelijk 1365 personen, van 6082 naar 4717 personen. Een aanzienlijk deel van deze afname was het gevolg van de forse toename van de sterfte als gevolg van Covid-19. Per 28 december 2021 zijn 1187 personen als gevolg van de besmetting met Covid-19, overleden⁵ (zie figuur 5.1.2).

⁵ Zie: [Suriname COVID - Coronavirus Statistics - Worldometer \(worldometers.info\)](https://worldometers.info/suriname/covid-19/)

Figuur 5.1.2: Geboorte, sterfte en natuurlijke aanwas

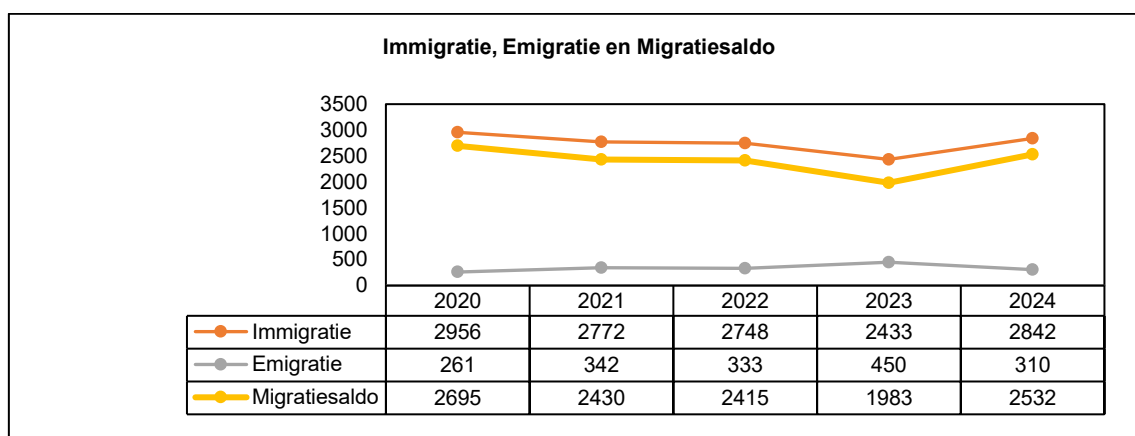
Bron: Centraal Bureau voor Burgerzaken (CBB): Demografische Data Suriname 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024 bewerking SPS.

Immigratie, Emigratie en Migratiesaldo

Het verloop in het migratiesaldo (zie figuur 5.1.3) was hoofdzakelijk toe te schrijven aan de mutatie in de immigratie, zijnde het aantal personen dat zich in Suriname is komen vestigen. In de periode in beschouwing betrof het voor het grootste deel personen uit Azië (India, China en Filipijnen), Europa (Nederland), Noord-Amerika (Cuba, Dominicaanse Republiek en Haïti) en Zuid-Amerika (Brazilië, Guyana en Frans-Guyana).

Als we kijken naar de afkomst van de personen die in de verslagperiode naar Suriname migreerden, dan kan er een verband worden gelegd met de verleende vergunningen naar economische sector in de periode 2020-2023. De meeste van die vergunningen werden afgegeven voor handel (Chinezen), accommodatie en eetgelegenheden (Indiërs), landbouw, bosbouw, veeteelt en visserij (Haïtianen, Maleisiërs en Venezolanen), en Gezondheidszorg en Sociale Diensten (Cubanen en Filipijnen). Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat één van de redenen voor de migratie gelegen is in economische factoren (economische migratie).

Voor wat betreft de emigratie heeft het grootste deel van de personen dat vertrokken is uit Suriname zich gevestigd in Nederland, de Nederlandse Antillen en België.

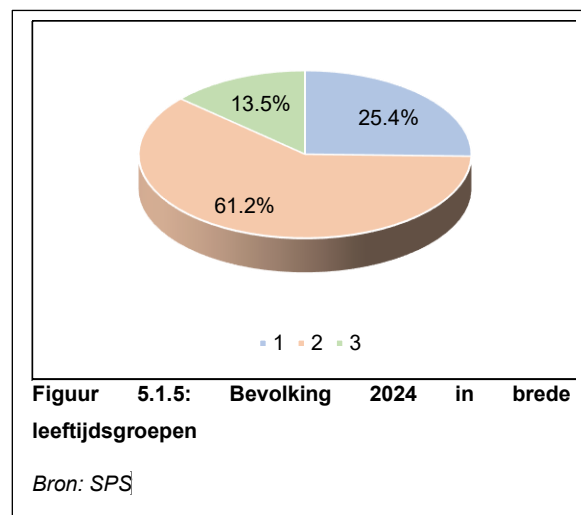
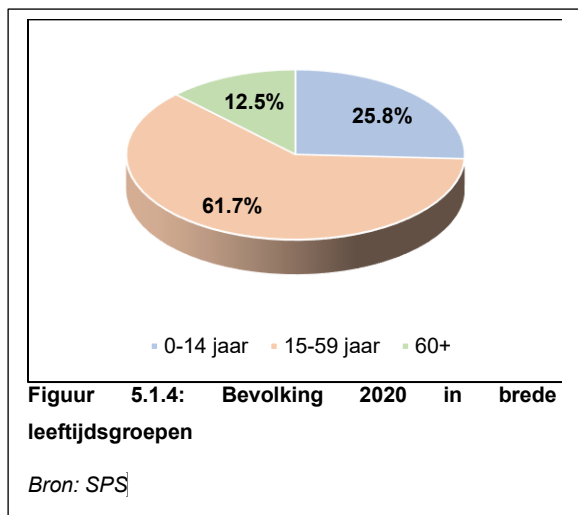

Figuur 5.1.3: Immigratie, emigratie en migratiesaldo

Bron: CBB: Demografische Data Suriname 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024, bewerking SPS

Brede leeftijdsgroepen

Op basis van de in onderstaande figuren onderscheiden brede leeftijdsgroepen waaronder kinderen (0-14 jaar), arbeidspotentieel of economisch actieve leeftijdsgroep (15-59 jaar) en ouderen (60+), kunnen gegeven het procentueel aandeel van elke leeftijdsgroep de hiernavolgende conclusies worden getrokken.

Het procentueel aandeel van de kinderen als die van het arbeidspotentieel zijn in vergelijking met die van de ouderen afgenomen. Factoren die aan genoemde ontwikkeling hebben bijgedragen moeten worden gezocht in de mutatie in de geboorte-, sterfte- en de migratiecijfers naar leeftijd en de cijfers betreffende de levensverwachting van mannen en vrouwen.

Het procentuele aandeel van kinderen daalde in 2024 ten opzichte van 2020. De reden hiervoor kan onder andere worden verklaard door de daling van het GFR. Dit cijfer is gedaald doordat vrouwen meer toegang hebben tot (vervolg)onderwijs, waardoor na verloop van tijd meer vrouwen de arbeidsmarkt betreden en het krijgen van kinderen uitstellen of ervan afzien omdat ze carrière willen maken. Hoger onderwijs betekent ook meer kennis over geboortebeperkingsmethoden, waardoor vrouwen meer controle hebben over wanneer ze kinderen krijgen.

De afname van de groep die beschikbaar wordt geacht voor economische activiteiten - het zogenaamde arbeidspotentieel of de economisch actieve leeftijdsgroep moet onder andere worden gezocht in de hoogte van de sterfte- en emigratiecijfers. Het aandeel ouderen is weliswaar het kleinst, maar toch toegenomen. Deze toename kan onder andere worden verklaard door de hogere levensverwachting bij de geboorte van zowel mannen als vrouwen.

Demografische kengetallen

Uit onderstaande tabel blijkt dat de geslachtverhouding van de totale bevolking – de verhouding man/vrouw – gemiddeld < 100. Dit is een indicatie dat er sprake was van een overschot aan vrouwen. Bekijken we de geslachtverhouding in procenten volgens de gebruikelijke verdeling van de bevolking in brede leeftijdsgroepen: kinderen (0-14 jaar), arbeidspotentieel (15-59 jaar) en ouderen (60+), dan blijkt dat de trend constant is. Zowel bij de kinderen als het arbeidspotentieel was er sprake van een mannenoverschot, terwijl bij de ouderen de vrouwen in de meerderheid waren. Het overschot aan mannen bij de kinderen en het arbeidspotentieel kan worden verklaard door de hogere geboortecijfers van jongens in vergelijking tot die van meisjes, lagere emigratiecijfers van mannen in vergelijking tot die van vrouwen en hogere immigratiecijfers van mannen in vergelijking tot die van vrouwen. Het overschot van vrouwen bij de ouderen kan onder andere worden verklaard door de hogere leeftijdsverwachting van vrouwen in vergelijking tot die van de mannen.

Tabel 5.1.1: Geselecteerde demografische kengetallen⁶⁷⁸

Nr.	Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
01	Geslachtsverhouding in %:					
-	Bevolking	99.5	99.5	99.5	99.3	98.9
-	Kinderen 0-14 jaar	104.7	104.8	104.2	104.2	104.3
-	Arbeidspotentieel 15-59 jaar	100.9	100.8	101.2	100.9	100.6
-	Ouderen 60+	83.4	83.7	83.4	84.2	83.0
02	Geboorte- en sterftecijfers:					
-	Ruw geboortecijfer (CBR)	16.51	16.63	14.81	14.09	12.95
-	Ruw Sterftecijfer (CDR)	6.52	8.98	7.43	6.98	6.76
03	Vruchtbaarheidscijfers:					
-	Algemeen vruchtbaarheidscijfer (GFR)	75.04	73.73	67.75	64.73	59.82
-	Totaal vruchtbaarheidscijfer (TFR)	2.21	2.18	1.99	1.90	1.76
04	Levensverwachting bij geboorte in jaren:					
-	Man	70.51	67.17	70.06	70.46	70.60
-	Vrouw	75.73	71.95	76.50	76.84	76.98
05	Afhankelijkheidsratio's:					
-	Kinderen	41.85	41.63	41.56	41.34	41.50
-	Ouderen	20.26	20.48	21.05	21.61	22.01
-	Ouderen en kinderen	62.11	62.11	62.61	62.95	63.51
06	Leeftijd in jaren:					
-	Mediane leeftijd	30.41	30.60	27.87	28.10	28.35
-	Gemiddelde leeftijd	32.81	32.95	n.a	n.a	n.a

Bron: ABS, Verenigde Naties: Sectie Bevolking en SPS, bewerking SPS

Het ruw geboortecijfer (CBR) en het ruw sterftecijfer (CDR) waren volgens de internationale normen - (CBR ≤ 18 en CDR < 10) laag, en vertoonden behalve in 2021 een dalende trend. Deze trend kan voor wat betreft het CDR ook in relatie worden gebracht met de hoogte van het vruchtbaarheidscijfer (TFR) welke in de periode in beschouwing daalde beneden de norm (= gemiddeld 2.1 kinderen per vrouw) die garandeert dat de bevolking van generatie op generatie zichzelf vervangt c.q. stabiel is. Continuering van deze trend kan de omstandigheid waarin Suriname nu verkeerd, waarbij de huidige omvang van de bevolking onvoldoende is om Suriname naar grotere hoogte te brengen, alleen maar verergeren.

Er is sprake van vergrijzing. Dit kan worden afgeleid aan de hand van de toename - behalve in 2021 - van de levensverwachting van zowel mannen als vrouwen in combinatie met de daling van de TFR. De vergrijzing heeft geleid tot een toename van de afhankelijkheid van ouderen van de economisch actieven. Dit blijkt uit de toename van de afhankelijkheidsratio van ouderen. Een gevolg hiervan is een toename van de financiële druk op de economisch actieven voor wat betreft hun bijdrage aan de zorg voor ouderen.

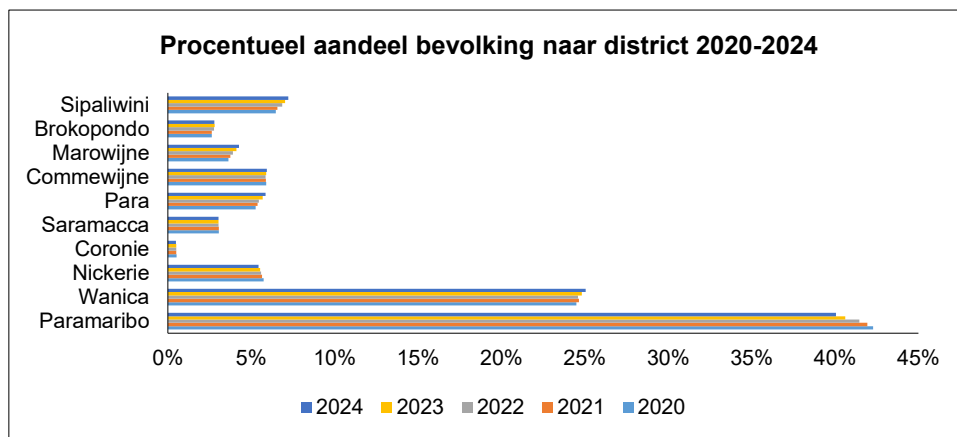
5.2 Geografische spreiding van de Bevolking

In de periode in beschouwing was het grootste deel van de bevolking – tussen 65 en 67 procent - woonachtig in de stedelijke gebieden, voornamelijk Paramaribo en Wanica (zie figuur 5.2.1). Redenen voor deze concentratie van de bevolking in genoemde districten is ondergelegen in het makkelijk bereik van een groot deel van de goederen en diensten die zowel door de overheid als de particuliere sector worden aangeboden.

⁶ Bron cijfers 2020-2021 ABS: Demografische data 2018-2021

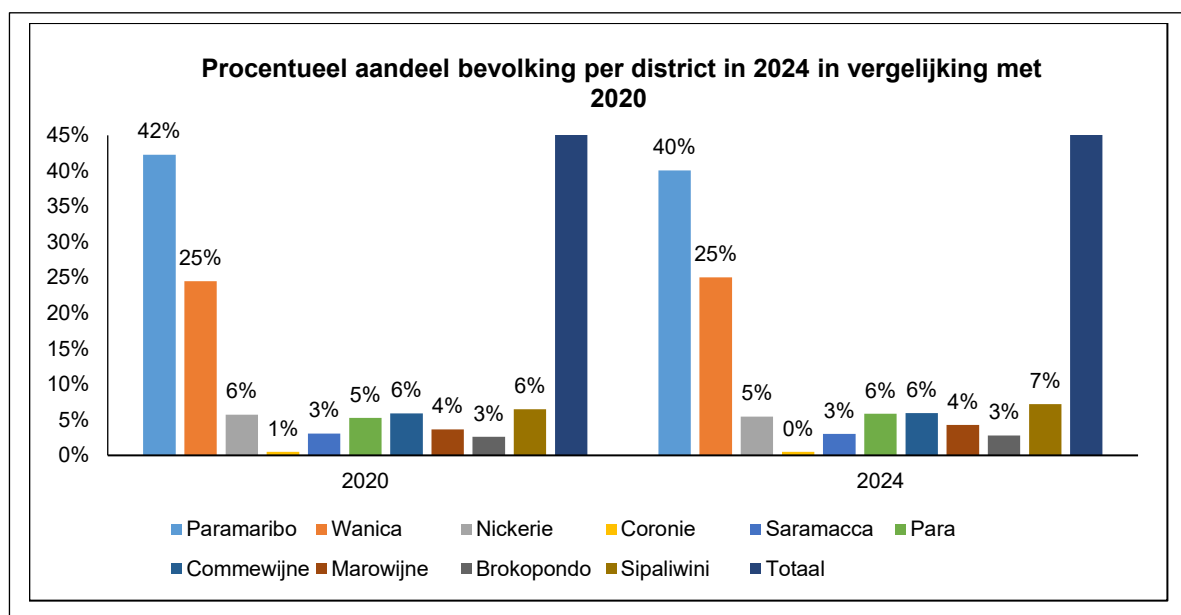
⁷ Bron cijfers 2022-2024 SPS: Geslachtsverhouding in %; geboorte- en sterftecijfers; vruchtbaarheidscijfers en afhankelijkheidsratio's.

⁸ Bron cijfers 2022-2024 "UN World Population Prospects 2024": Levensverwachting bij geboorte in Jaren man en vrouw en mediane leeftijd.

Figuur 5.2.1: Procentueel aandeel bevolking naar district 2020-2024
Bron: SPS

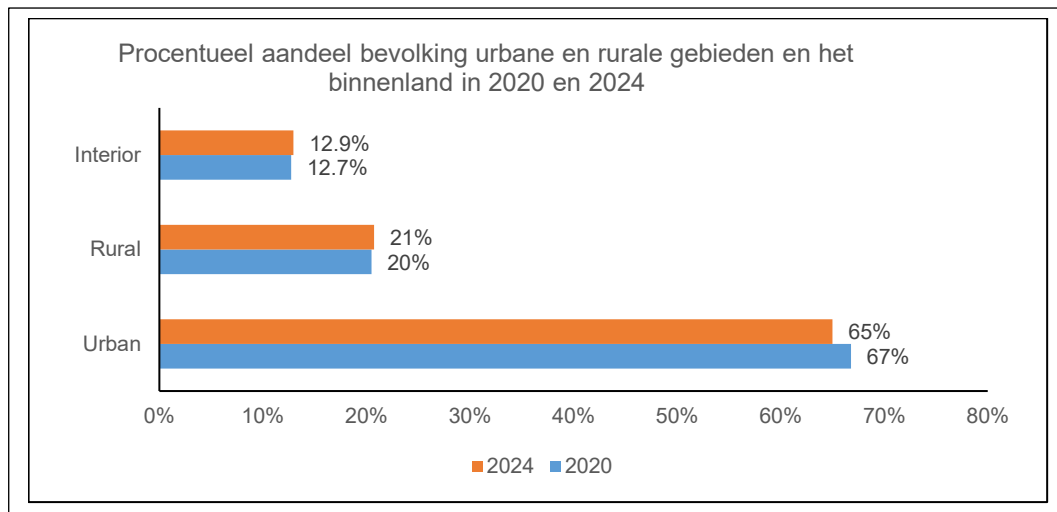
Gegeven het procentueel aandeel van de bevolking per district in de totale bevolking blijkt dat er in 2024 in vergelijking met 2020 alleen in Paramaribo, Nickerie, Coronie, Para en Sipaliwini een marginale verandering heeft plaatsgevonden in het aandeel in de totale bevolking (zie figuur 5.2.2).

Figuur 5.2.2: Procentueel aandeel bevolking per district in 2024 in vergelijking met 2020
Bron: SPS

Factoren die van invloed zijn geweest op de verandering in het procentueel aandeel van genoemde districten in het totaal van de bevolking, kunnen worden herleid tot factoren die geleid hebben tot veranderingen in de natuurlijke aanwas (geboorte en sterfte), het migratiesaldo (immigratie en emigratie) en de binnenlandse migratie (ontwikkelingen in economische sectoren).

Als gevolg van de mobiliteit van de bevolking binnen en tussen de stedelijke (Paramaribo en Wanica) en rurale gebieden (Nickerie, Coronie, Saramacca, Commewijne en Para) en het binnenland (Marowijne, Brokopondo en Sipaliwini) en tussen Suriname en het buitenland (zie figuur 5.2.3), is het procentueel aandeel van de bevolking in de stedelijke gebieden in 2024 in vergelijking met 2020 afgenomen. In het geval van de rurale gebieden en het binnenland was er sprake van een omgekeerde ontwikkeling – hoewel marginaal in het geval van het binnenland.

Figuur 5.2.3: Procentueel aandeel bevolking stedelijke en rurale gebieden en het binnenland 2020 en 2024
Bron: SPS

De veranderingen in het procentueel aandeel van de bevolking in de stedelijke en rurale gebieden en het binnenland zijn eveneens het gevolg van de eerdergenoemde factoren die van invloed zijn geweest op de natuurlijke aanwas, het migratie saldo en de binnenlandse migratie, waarbij één, meerdere of alle componenten hetzij in positieve en/of negatieve zin van invloed zijn geweest op de mutatie in het procentueel aandeel van de bevolking in de eerder genoemde c.q. onderscheiden gebieden.

5.3 Sociaal beschermingssysteem en de behoefte aan hervorming

Sociale bescherming is, zoals gedefinieerd door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), een fundamenteel mensenrecht en essentieel voor sociale rechtvaardigheid, economische stabiliteit en duurzame ontwikkeling in een land. Een sociaal beschermingssysteem van beleid en programma's is gericht op het beschermen van individuen en gezinnen tegen sociale risico's zoals armoede, werkloosheid, ziekte, invaliditeit, ouderdom en andere situaties die invloed kunnen hebben op hun welzijn.⁹

Het sociale beschermingssysteem in Suriname vormt een bijzonder onderdeel van de nationale beleidsstrategieën om sociaaleconomische risico's en kwetsbaarheden binnen de samenleving te verminderen. De bestaande wettelijke basis van sociale zekerheden binnen het Surinaams sociaal beschermingsstelsel zijn als volgt:

1. Ambtenarenpensioenwet 1972 No. 150
2. Algemene Kinderbijslagregeling 1973 No. 107
3. Wet Algemeen Pensioenfonds 2014 No. 113
4. Wet Nationale Basiszorgverzekering 2014 No. 114
5. Wet opvanginstellingen 2014 no. 7
6. Wet minimumloon 2019 No. 101
7. Wet Arbeidsbescherming gezin (Wet bescherming moederschap) 2019 No.64
8. Huurwet Woonruimte 2020 No. 53

⁹ <https://www.ilo.org/topics/social-protection>

Het sociaal vangnet: begunstigden en dekking sociale programma's

De effectiviteit van het sociaal beschermingssysteem/ sociaal vangnet manifesteert zich voornamelijk door de ontwikkelingen binnen sociale programma's en de mate waarin doelgroepen voldoende bereikt worden met de sociale steun (dekkingsgraad). Onderstaande analyse toont de ontwikkeling in de dekking van de hoofdzakelijke sociale voorzieningen gedurende de afgelopen vijf jaar.

In tabel 5.3.1 wordt het aantal personen en/of huishoudens dat in aanmerking is gekomen voor de sociale voorzieningen: Algemene Oudedagsvoorziening (AOV), Algemene Kinderbijslag (AKB), Financiële bijstand Zwakke Huishoudens (FBZwHH) en Financiële bijstand Mensen met een beperking (FBMmeB) gepresenteerd.

Tabel 5.3.1: Aantal begunstigden van sociale zekerheidsvoorzieningen 2020- juni 2025

Voorziening	Definitie	Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	Juni 2025
Algemene Oudedags Voorziening	Een maandelijkse voorziening voor ingezetenen met een Surinaamse nationaliteit die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt en ingezetenen met een andere nationaliteit die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt, die tevens voldoen aan de voorwaarden zoals aangehaald in de Wet Algemeen Oudedagsvoorzieningsfonds	Het aantal gerechtigden dat AOV heeft ontvangen per december van het jaar	65878	68450	71175	74595	77246	79570
Algemene Kinderbijslag	De Algemene Kinderbijslag wordt toegekend aan huishoudens met kinderen (maximaal 4 per huishouden) waarvan de gezinshoofden niet uit andere hoofde aanspraak maken op kinderbijslag	Het aantal kinderen jonger dan 18 jaar dat AKB heeft ontvangen	91191	88659	87806	89252	N/B	N/B
Financiële bijstand voor Zwakke Huishoudens (ZwHH)¹⁰	Een maandelijkse financiële bijstand aan het hoofd van een sociaal zwakke huishouden in de leeftijd van 21 - ≤ 60 jaar	Het aantal hoofden van sociaal zwakke huishoudens dat financiële bijstand heeft ontvangen per december van het jaar	232	464	2548	10278	20006	20326
Financiële bijstand voor mensen met een beperking (MmeB)¹¹	Een maandelijkse financiële bijstand om de sociale financiële nood, die ontstaat door een beperking (lichamelijke/geestelijke), te verlichten voor mensen in de de leeftijd van 21 tot 60 jaar	Het aantal personen met een beperking dat financiële bijstand heeft ontvangen per december van het jaar	10832	10940	12099	15770	21982	23633

Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting (SoZaVo): Afdeling AMZ [Zwakke Huishoudens en MmeB]), AOV-fonds, Afdeling Sociale Zaken [AKB] en Centraal Bureau Mechanische Administratie (CEBUMA); bewerking SPS.

¹⁰ De cijfers over ZwHH van 2020–2022 hebben betrekking op alle districten - met uitzondering van Brokopondo en Sipaliwini. 2023 met uitzondering van Sipaliwini; en 2024 en het eerste halfjaar van 2025 met uitzondering van Brokopondo en Sipaliwini.

¹¹ De cijfers over MmeB van 2020 tot en met het eerste halfjaar van 2025 hebben betrekking op alle districten, met uitzondering van Brokopondo en Sipaliwini.

Tabel 5.3.2: Nominale ontwikkeling in de sociale uitkeringen 2020-2025

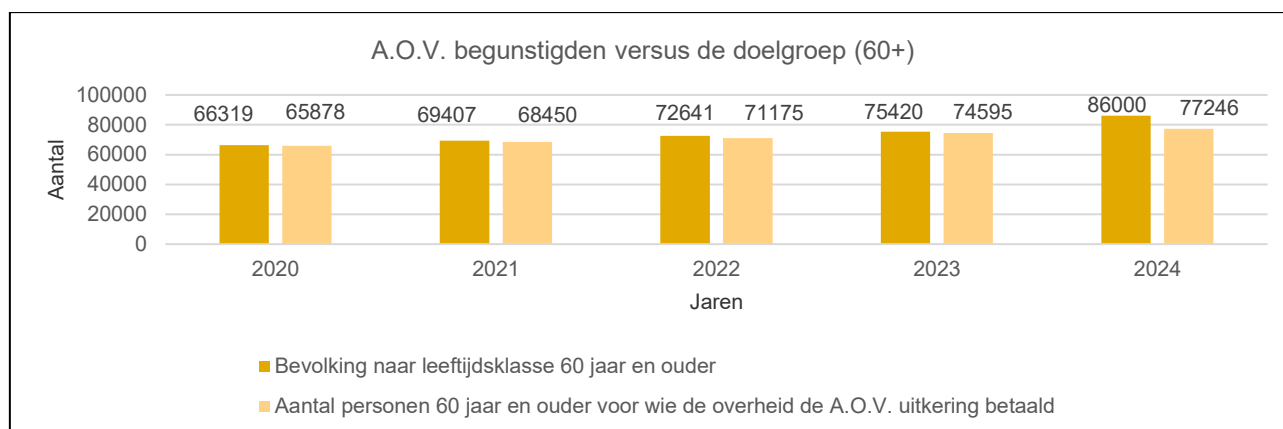
Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Algemene Oudedagsvoorziening (AOV)	750	1000	1250	1750	1750	2250
Algemeen Kinderbijslag (AKB)	75	125	125	200	200	200
Financiële bijstand zwakke huishoudens (FBZwHH)	500	1000	1250	1750	1750	1750
Financiële bijstand mensen met een beperking (FBMmeb)	500	750	1750	2500	2500	2750

Bron: Ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

In bovenstaande tabel wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de sociale voorzieningen zich in de periode in beschouwing in nominale zin hebben ontwikkeld. De laatste aanpassing op de bestaande sociale uitkeringen heeft in maart 2025 plaats gevonden en had betrekking op de verhoging van de AOV en de bijstand voor mensen met een beperking.

Algemene Oudedagsvoorziening

Er is een consistente groei in het aantal AOV-gerechtigden van 65.878 in 2020 naar 78.529 in het eerste halfjaar van 2025. Deze stijging van bijna 20% bevestigt dat steeds meer mensen na hun 60^e leeftijd toegang hebben tot de AOV. Echter, brengt deze groei ook uitdagingen met zich mee. De maandelijkse financiële last van de AOV-uitkeringen is proportioneel gestegen, wat een toenemende druk legt op de overheidsbegroting. Het toenemende aantal AOV-gerechtigden kan ook wijzen op een vergrijzende bevolking, wat extra druk legt op de balans tussen werkenden en gepensioneerden in de samenleving.

Figuur 5.3.1: Begunstigden Algemene Oudedagsvoorziening versus doelgroep (60+) 2020-2024

Bron: Ministerie van SoZaVo, AOV Fonds, CBB: Demografische data Suriname 2020-2024, en ABS: Geschatte Mid-jaarlijkse bevolking 2020-2024, bewerking SPS

Uit bovenstaande figuur blijkt dat het aantal AOV-genietenden jaarlijks lager is dan het aantal personen van 60 jaar en ouder. De uitdagingen voor deze groep senioren worden steeds groter. De kloof tussen het aantal senioren dat recht heeft op AOV en degenen die daadwerkelijk een uitkering ontvangen, vraagt om meer aandacht.

Tabel 5.3.3: Dekking: begunstigen AOV versus bevolking 60+ (2020-2024)

Jaren	2020	2021	2022	2023	2024
Ouderen 60 jaar en ouder	66319	69407	72641	75420	86000
Aantal ouderen 60 jaar en ouder die A.O.V. van de Overheid heft ontvangen	65878	68450	71175	74595	77246
Dekkingsgraad in %	99.34	98.62	97.98	98.91	89.82

Bron: Ministerie van SoZaVo, CBB: Demografische data Suriname 2020-2024, en ABS: Geschatte Mid-jaarlijkse bevolking 2020-2024, bewerking SPS

De populatie van 60-plussers steeg van 66319 in 2020 naar 86.000 personen in 2024. Een aanzienlijk deel van de doelgroep ontvangt geen AOV-uitkering. Tussen 2020 en 2023 ontving bijna de volledige populatie van 60 jaar en ouder in Suriname een AOV-uitkering, met een dekkingsgraad variërend van 97,98% tot 99,34%. In 2024 daalde de dekkingsgraad echter naar 89,82%, ondanks een toename van het aantal 60-plussers van 75.420 naar 86.000. Dit wijst erop dat het aantal AOV-ontvangers niet in gelijke mate is meegegroeid met de stijging van de oudere bevolking, waardoor een groter deel van deze leeftijdsgroep geen AOV-uitkering ontving.

Per 1 juni 2025 werd de AOV-uitkering verhoogd naar SRD 2250. De gemiddelde maandelijkse uitgaven voor AOV-uitkeringen over het eerste halfjaar van 2025 bedroegen circa SRD 163.7 miljoen. Dit is een stijging van circa SRD 31.8 miljoen, ofwel 24,1 procent, vergeleken met de gemiddelde maandelijkse kosten van circa SRD 131.9 miljoen in dezelfde periode van 2024.

Tabel 5.3.4: Aantal AOV begunstigen naar district over de periode 2020 - 2024

District	2020	2021	2022	2023	2024	%Δ
Paramaribo	32785	33756	34791	36194	36617	11.68
Wanica	12669	13485	14338	15320	15764	24.44
Para	2478	2563	2680	2829	2900	17.01
Commewijne	3679	3893	4089	4369	4488	22.00
Saramacca	1961	3893	2161	2306	2357	20.20
Nickerie	4825	5033	5222	5452	5537	14.77
Coronie	440	445	5222	470	474	7.73
Marowijne	2290	2396	2451	2559	2597	13.40
Brokopondo	868	893	939	958	960	10.60
Sipaliwini	3883	3946	4045	4138	4221	8.71
Totaal	65878	68450	71175	74595	75917	15.23

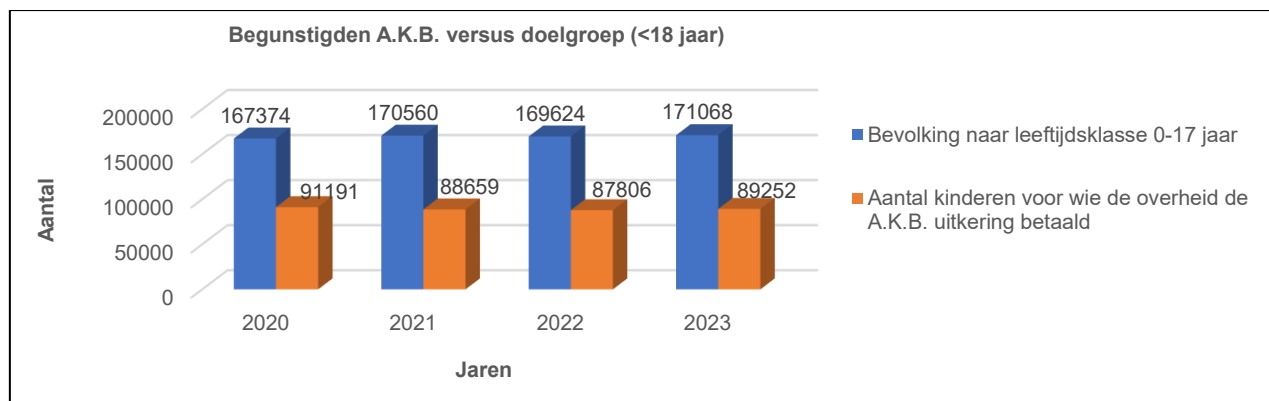
Bron: Ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

In totaal is het gemiddelde groeipercentage aan uitkeringen voor de AOV-gerechtigden van 2020 naar 2024 gestegen met circa 15 procent. In elk district is er jaarlijks een stijging van het aantal AOV-ontvangers, echter is het aandeel AOV-ontvangers in de stedelijke districten veel hoger. De districten Wanica en Paramaribo leveren samen nog steeds het grootste aandeel aan AOV-uitkeringen.

Algemene Kinderbijslag

De Algemene Kinderbijslag (A.K.B.) is gebaseerd op de Algemene Kinderbijslagregeling 1973 G.B.107 en wordt toegekend aan huishoudens met kinderen waarvan de gezinshoofden niet uit andere hoofde aanspraak maken op kinderbijslag. Te rekenen van 1 juli 2023 is de A.K.B. verhoogd van SRD 125, - naar SRD 200, -

per kind.¹² Deze uitkering is uitsluitend of mede ten behoeve van maximaal 4 kinderen per gezin die de leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt.

Figuur 5.3.2: Begunstigden kinderbijslag versus doelgroep (<18 jaar) 2020-2023

Bron: Ministerie van SoZaVo en Centraal Bureau Burgerzaken (CBB), bewerking SPS

In de beschouwde periode hebben in totaal 447.441 kinderen in de leeftijdsklasse 0-17 jaar via het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, mits de kinderen niet via een ouder die elders werkzaam is, een kinderbijslag ontvangen. Over 2023 hebben 89252 kinderen een AKB-uitkering ontvangen, wat gelijk was aan circa 52% van de doelgroep van 0 tot 18 jaar. Daarnaast ontvangen ambtenaren en gelijkgestelden met kinderen jonger dan 18 jaar via de hun werkgever – de Overheid - kinderbijslag.

Tabel 5.3.5: Dekking: begunstigden AKB versus bevolking <18 jaar (2020-2023)

Jaren	2020	2021	2022	2023
Bevolking < 18 jaar	167374	170560	169624	171068
Aantal AKB begunstigden	91191	88659	87806	89252
Dekkingsgraad in %	54.48	51.98	51.77	52.17

Bron: Ministerie van SoZaVo, CBB: Demografische data Suriname 2020-2024, en ABS: Geschatte Mid-jaarlijkse bevolking 2020-2024, bewerking SPS

Nationale Basiszorgverzekering

Volgens artikel 3 van de wet Nationale Basiszorgverzekering (2014 No. 114) is elke ingezetene verplicht tenminste een basiszorgverzekering af te sluiten. Deze wet bepaalt verder welke personen in aanmerking komen voor subsidie van de basiszorgverzekering door de overheid.

Tabel 5.3.6: Aantal begunstigden waarvan de premie voor basiszorgverzekering (BAZO en BZV) wordt gesubsidieerd door de overheid

Type uitkering	Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	Juni 2025
BaZo	Personen in de leeftijdscategorie 0 -16 jaar	79.920	79.468	59.712	60.223	65.681	70.357
BZV	Personen in de leeftijdscategorie 17-25 jaar (studenten)	28.778	15.903	15.918	23.257	22.785	22.295
BZV	Personen in de leeftijdscategorie 17-59 jaar	98.937	52.241	57.393	70.145	84.737	81.562
BaZo	Personen in de leeftijd 60 jaar en ouder	27.833	29.071	28.303	28.191	32.247	34.457

Bron: Stichting Staatsziekenfonds (SZF)

¹²[https://gov.sr/vierde-verhoging-financiele-steun-sociaal-zwakkeren/#:~:text=Sinds%202020%20zijn%20er%20al,voor%20financi%C3%ABle%20uitkeringen%20en%20bijstand.&text=De%20Algemene%20Kinderbijslag%20\(AKB\)%20wordt,%2D%20naar%20SRD%202500%2C%2D.](https://gov.sr/vierde-verhoging-financiele-steun-sociaal-zwakkeren/#:~:text=Sinds%202020%20zijn%20er%20al,voor%20financi%C3%ABle%20uitkeringen%20en%20bijstand.&text=De%20Algemene%20Kinderbijslag%20(AKB)%20wordt,%2D%20naar%20SRD%202500%2C%2D.)

De basiszorgverzekering (BaZo) is gericht op twee specifieke leeftijdsgroepen: a) kinderen van 0 tot 16 jaar en b) personen van 60 jaar en ouder. Voor deze groepen wordt de ziektekostenpremie volledig door de overheid gesubsidieerd. Personen tussen 17 en 59 jaar die financieel niet in staat zijn om de basiszorgverzekering zelf te betalen, en voldoen aan de criteria van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting, kunnen een aanvraag indienen bij het Uitvoeringsorgaan Basiszorg om in aanmerking te komen voor een BZV-verzekering. Ook studenten tussen 17 en 25 jaar kunnen een aanvraag indienen voor volledige subsidie door de overheid, echter wordt de studentenverzekering momenteel niet meer aangeboden.

De dekking van de door de overheid gesubsidieerde basiszorgverzekeringen (BaZo/BZV) vertoonde tussen 2020 en 2025 een opvallend wisselend beeld per doelgroep. De dekking voor kinderen (BaZo, 0-16 jaar) en ouderen (BaZo, 60+) vertoonde een stabiele tot stijgende trend, in het bijzonder het aantal geregistreerde 60-plussers die in aanmerking kwamen voor een BaZo verzekering, steeg consistent met 24%. Echter is bij de groep volwassenen (BZV, 17-59 jaar) en studenten (BZV, 17-25 jaar) een fluctuerende trend merkbaar.

De sterke daling in 2021 suggereert mogelijk wijzigingen in subsidiecriteria, beperkingen of capaciteitsproblemen bij de uitvoering. Uit bovenstaande cijfers blijkt dat het aantal geregistreerde BaZo-verzekerden in de eerste helft van 2025 is gestegen naar 104.814. Dit impliceert een stijging van 9,5 procent ten opzichte van de eerste helft van 2024, toen 95.735 personen onder de BaZo regeling geregistreerd vielen.

In de eerste helft van 2025 is het aantal BZV-verzekerden geleidelijk aan gedaald naar 103.857. Dit betekent een afname van 6,1 procent vergeleken met dezelfde periode in 2024, toen 110.654 personen onder de BZV-regeling vielen.

Tabel 5.3.7: Dekking: begunstigten pensioenen versus bevolking ≥ 60 jaar (2020-2024)

Omschrijving	2020		2021		2022		2023		2024	
	Aantal	In %	Aantal	In %	Aantal	In %	Aantal	In %	Aantal	In %
Deelnemers Algemeen Pensioenfonds (APF) ¹³	27397	41,3%	28224	40,7%	29550	40,7%	30155	40,0%	31156	40,3%
Deelnemers Pensioenfonds Suriname (PFS) ¹⁴	24364	36,7%	24963	36,0%	25917	35,7%	26501	35,1%	32482	42,0%
Totaal Pensioenen (APF + SPF)	51761	78,0%	53187	76,7%	55467	76,4%	56656	75,1%	63638	82,3%
AOV ontvangers	65878	99,3%	68450	98,6%	71175	98,0%	74595	98,9%	77246	99,9%
Bevolking ≥ 60 jaar ¹⁵	66319		69407		72641		75420		77334	

Bron: CEBUMA, APF, Ministerie van SoZaVo, CBB en ABS

Bovenstaande cijfers laten zien dat de groep 60-plussers in Suriname gestaag groeit: van ruim 66319 in 2020 naar 77334 in 2024, dat is een groei van 16.5 procent. Parallel hieraan is ook het aantal AOV-ontvangers gestegen, van 65.878 in 2020 naar 79570 per ultimo juni 2025 (zie tabel 5.3.1), hieruit blijkt dat een groot deel van de senioren burgers de AOV ontvangt. Het aantal deelnemers aan het Pensioenfonds Suriname (PFS) nam in dezelfde periode toe van 24.364 naar 32.482, die gelijk is aan circa 42 procent van de 60-plussers.

¹³ Betreft een maandelijkse gemiddelde

¹⁴ Idem

¹⁵ Demografische data Suriname 2020-2023 en schatting mid-jaarlijkse bevolking ABS 2024

Daarmee heeft circa 82 procent van de 60-plussers een aanvullend pensioen via het PFS en het APF. De resterende 18 procent is afhankelijk van andere regelingen via onder andere opgebouwde buitenlandse pensioenrechten, terwijl een deel geen opgebouwde pensioenrechten heeft en dus ook geen pensioen geniet.

Armoedebestrijding: Koopkrachtversterking

De Koopkrachtversterking (KKV) is in 2023 als onderdeel van het "Social Beneficiary Program" door de regering gelanceerd en voorziet in overheidssteun in de vorm van een koopkrachtversterking gelijk aan SRD 1800 per maand, voor sociaal zwakke huishoudens en personen binnen de samenleving. Die versterking dient als ondersteuning in de kosten van zeven categorieën goederen en diensten, waaronder brandstof, elektriciteit, water, gas, basisvoeding, transport en medicatie. Via dit sociaal programma ontvangen AOV-gerechtigden, mensen met een beperking en zwakke huishoudens die koopkrachtversterking. Het sociaal programma wordt gefinancierd uit middelen van de overheid. Huishoudens met een gezinsinkomen van netto SRD 6.000, - of minder konden - na registratie - in aanmerking komen voor de koopkrachtversterking van SRD 1800, - per maand. Aanvankelijk kregen alleen de zestig plusser die slechts afhankelijk zijn van een AOV-uitkering, de koopkrachtversterking. In 2023 werd door de regering bepaald dat alle AOV-ers de koopkrachtversterking zouden ontvangen. De betaling van de koopkrachtversterking geschiedt voornamelijk via het Monikarta systeem.

Tabel 5.3.8: Totaal aantal begunstigden Koopkrachtversterking 2023-juni 2025

Districten	2023	2024	juni 2025
Brokopondo	3115	3681	3840
Commewijne	6682	8452	8691
Coronie	428	423	427
Marowijne	7105	8717	9287
Nickerie	7517	9826	9671
Para	7210	9620	9955
Paramaribo	39281	47889	48514
Saramacca	3071	3684	3734
Sipaliwini	5512	10254	9649
Wanica	23698	31014	31660
Totaal aantal KKV cliënten per december	103619	133560	135428

Bron: Ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

Tabel 5.3.9: Totale uitgaven (in SRD miljoen) koopkrachtversterking 2023-juni 2025

District	2023	Bonus	2024	2025
Brokopondo	41.3	7.2	77.9	32.8
Commewijne	80.6	16.5	177.3	76.4
Coronie	4.9	0.9	9.0	3.8
Marowijne	84.6	14.1	166.0	80.6
Nickerie	88.9	20.9	214.7	87.0
Para	107.5	16.4	188.5	87.2
Paramaribo	471.1	92.8	1,004.2	428.2
Saramacca	36.6	7.7	79.2	33.0
Sipaliwini	62.4	12.3	176.92	88.0
Wanica	290.8	58.9	644.0	279.7
Totaal	1,268.7	247.7	2,737.7	1,196.7

Bron: Ministerie van SoZaVo, bewerking SPS

In totaal is er van 2023 tot ultimo juni 2025 SRD 5.450,8 miljoen aan koopkrachtversterking uitbetaald aan belanghebbenden in alle districten.

AOV - KKV

Per december 2024 hebben in totaal 53.020 AOV-ers een KKV-uitkering ontvangen per ultimo juni 2025 bedroeg dit aantal 52.073. Dit betekent dat in deze periode ongeveer 66–69 procent van alle AOV-ers deze aanvullende sociale steun heeft ontvangen.

Ambtenaren- KKV

In mei 2023 heeft de regering een overeenkomst gesloten met RAVAKSUR, CLO, FOLS, BvL, ALS en de veiligheidsbonden om financiële steun te bieden aan ambtenaren en met hen gelijkgestelden en gepensioneerden in de vorm van koopkrachtversterking. Landsdienaren kregen gedurende zes maanden een belastingvrije koopkrachtversterking van SRD 2.500. Tevens kregen gepensioneerden uit overheidsdienst 70 procent van dat bedrag dat neerkwam op SRD 1.800.

Daarnaast hebben landsdienaren in december 2023 - voor de periode tot en met november 2023 - een netto koopkrachtversterking van SRD 2.500 ontvangen. Van dit bedrag werd SRD 1.700 in december 2023 uitgekeerd. Het resterend bedrag gelijk aan SRD 800 is in 2024 uitbetaald. In 2024 werd de koopkrachtversterking voor landsdienaren, en gelijkgestelden door regering verhoogd van SRD 2500 naar SRD 3500. Aan gepensioneerde uit overheidsdienst is 70 procent van dit bedrag als KKV ontvangen. Voor landsdienaren in de zorgsector, zoals verpleegkundigen, zijn specifieke koopkrachtvoorzieningen getroffen ter erkenning van hun waardevolle bijdrage aan de samenleving.¹⁶ Ambtenaren en aan hen gelijkgestelden hebben ingaande juli 2024 een salarisverhoging van 20 procent gekregen. Daarvan is 15 procent vanaf oktober 2024 uitbetaald. De achterstallige tegoeden over juli t/m september, inclusief de vakantietoelage, zijn tussen oktober en december 2024 ingelopen.

Vanaf oktober 2024 werd maandelijks gemiddeld SRD 1 miljard beschikbaar gesteld voor personele uitgaven, die in totaal met 20 procent stegen ten opzichte van 2023 (van SRD 9,3 naar 11,3 miljard SRD)¹⁷. Voor gepensioneerden is in november 2024 het eerste deel van de herwaardering van het pensioen (15 procent) doorgevoerd, gevolgd door een tweede verhoging van 5 procent in maart 2025. Daarbij werd de KKV, geïncorporeerd in het pensioen. Aangezien de herwaardering van de overheidspensioenen per 1 januari 2025 is ingegaan, hebben gepensioneerden uit overheidsdienst in maart en april van dit jaar ook TWK ontvangen. In april en mei 2025 is er een eenmalige toekenning gedaan aan ambtenaren en aan het gelijkgestelden van SRD 1500.

Armoedegrens

De voor Suriname vastgestelde armoedegrens vertoont in de afgelopen jaren een stijgende trend. Volgens de berekeningen en adviezen van de Multidisciplinaire Interdepartementale Werkgroep Armoedegrensbepaling (MWA) bedroeg de armoedegrens voor één volwassene SRD 3.365 in december 2021 gevolgd door SRD 5.428 in december 2022; SRD 6.913 in juni 2023; SRD 7.396 in december 2023 en SRD 7.337 in december 2024.

---

¹⁶ <https://gov.sr/regering-versterkt-koopkracht-in-2024/>

Tabel 5.3.10: Gemiddelde armoedegrenzen (in SRD) naar omvang en samenstelling van het huishouden per december 2024

Volwassen/kind	0	1	2	3	4
1	7,337	10,384	13,009	15,392	17,594
2	11,597	14,107	16,405	18,541	20,557
3	15,163	17,377	19,459	21,432	23,314
4	18,324	20,358	22,288	24,135	25,915

Bron: ABS

De veranderingen in de armoedegrens zijn een weerspiegeling van de prijsstijgingen van goederen en diensten en het effect daarvan op het bestaansminimum voor huishoudens in Suriname.

Tabel 5.3.11: Minimumloon 2020-juni 2025

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Algemeen nationaal minimumloon per uur	8,40	8,40	20,00	35,00	49,12	52,47
Winkelbedrijven, met uitzondering van de zogenaamde buurtwinkel die voornamelijk levensmiddelen verkoopt en minder dan 4 werknemers heeft	8,40	8,40	20,00			
Voor personeel van Horecabedrijven met meer dan 12 werknemers	8,60	8,60	20,00			
Personeel van bewakingsbedrijven	8,60	8,60	20,00			

Bron: Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid & Jeugdzaken

Het minimumloon was SRD 49,12 per uur in 2024, waarna het in april 2025 op advies van de Nationale Loonraad is vastgesteld op SRD 52,47.¹⁸

De behoefte aan hervorming van het sociaal beschermingsysteem in Suriname

Een “social protection floor”, zoals gedefinieerd door de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), omvat een nationaal vastgestelde set van minimale garanties op sociale zekerheid. Deze hebben als doel alle inwoners gedurende hun levensloop toegang te bieden tot essentiële gezondheidszorg en een basisinkomen, zodat armoede, kwetsbaarheid en sociale uitsluiting kunnen worden voorkomen of verminderd. De ILO benadrukt hierbij een tweedimensionale strategie: enerzijds het waarborgen van universele toegang tot basisvoorzieningen op nationaal minimaal niveau (horizontale dimensie), en anderzijds het geleidelijk uitbreiden naar hogere niveaus van bescherming binnen bredere socialezekerheidsstelsels (verticale dimensie).

“Social Protection floors” bevatten ten minste vier garanties namelijk toegang tot: gezondheidszorg (inclusief zwangerschapszorg), een basisinkomen voor senioren en voor personen in de economische actieve leeftijdsgroep die vanwege ziekte, werkloosheid, zwangerschap of een beperking niet instaat zijn te werken, en onderwijs.

¹⁸ Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid & Jeugdzaken. (2025, 6 maart). Minimumuurloon per 1 april 2025 vastgesteld op SRD 52,47 [Persbericht]. <https://gov.sr/minimumuurloon-per-1-april-2025-vastgesteld-op-srd-5247/>

Tabel 5.3.12: Overzicht Sociale Beschermingsprogramma's in Suriname

Doelgroep	Functie / Type	Sociale uitkering/programma	Kenmerken	Uitkeringsvorm
Kinderen en gezinnen	Gezin/Kinderen	Verzekeringen AKB (Algemene Kinderbijslag)	Universeel, wettelijk verankerd (Rechten van het kind, SDG) maar beperkt (max 4 kinderen per gezin)	Cash/giraal, periodiek
	Onderwijsgerelateerde steun	Schooltassenproject, broodjesproject	Donorgefinanciering en ad-hoc ministeries, niet duurzaam	In natura, tijdelijk
Werkenden	Ziekte	Basiszorgverzekering (BAZO)	Wettelijk verplicht minimal Bazo	Cash en medische zorg
	Werkloosheid	COVID-19steun	Projectmatig, stopgezet	Tijdelijk cash
	Arbeidsongevallen	Ongevallenverzekering	Wettelijk verplicht	Cash en medische zorg
	Moederschap	Ziektekostenverzekering	Wettelijk verankerd Wet bescherming moederschap, arbeidsbescherming gezin and vaderschapsverlof	Cash en (medische) zorg
	Huisvesting	Huisvestingsprojecten LWBP AHP	AHP Projectmatig, 7% lening financiering bij de lokale banken langdurig	In natura (woningen/overheidssubsidies voor nieuwbouw en reparaties tot een maximaal bedrag)
Kwetsbare groepen	Sociale bijstand	Bijstand aan sociaal zwakke huishoudens	Geen wettelijke basis	Cash en giraal, criteria: maximaal SRD 4000 totale inkomsten van het huishouden
	Koopkrachtversterking voor AOV-ers, sociaal zwakkeren, onderstandgenietenden, ambtenaren	Tegemoetkomingsmaatregel om sociaal zwakkeren te ondersteunen en de koopkracht te versterken	Geen wettelijke verankering, tijdelijk	Cash/giraal
Ouderen	AOV (Algemene Oudedagsvoorziening)	Wettelijk verankerd	Alle Surinamers vanaf 60 jaar en degenen die gedurende 10 jaar in Suriname wonen	Cash en giraal
	Nabestaanden	Nabestaandenpensioen (SZF, pensioenfondsen)	Wettelijk, contributief	Cash, periodiek
Mensen met een beperking	Invaliditeit	Bijstand aan mensen met een beperking	Niet bij wet vast, wel criteria aan verbonden	Cash/giraal

Bron: Eigen bewerking SPS

In tabel 5.3.12 wordt een overzicht van de verschillende voorzieningen c.q. programma's zoals die binnen het kader van het sociaal beschermingssysteem van de Surinaamse Overheid worden aangeboden, gepresenteerd. Deze programma's kunnen worden verdeeld in contribuerende als niet-contribuerende. Het systeem omvat programma's op het gebied van gezondheidszorg, sociale bijstand, onderwijs en armoedebestrijding voor verschillende levensfasen en risico's. Echter is het systeem gefragmenteerd, met enorme tekorten als het gaat om de dekking van sociale voorzieningen voor onder andere werknemers in de informele sector, kinderen in armoede en mensen in het binnenland.

Een knelpunt bij de uitvoering van de sociale programma's is de afwezigheid van gedecentraliseerd gedigitaliseerd systeem voor de registratie, verwerking en toekennen van voorzieningen aan de verschillende doelgroepen. Veel al worden processen handmatig verricht met alle gevolgen voor de integratie van data, transparantie (misbruik of uitsluiting) en de efficiëntie bij de toekenning.

Aanbevelingen voor een robuuste "Social protection floor":

- ❖ Wettelijke verankering van sociale beleidsmaatregelen zoals bijstand aan mensen met een beperking en zwakke huishoudens.
- ❖ Digitalisering van registratie voor sociale programma's versnellen en investeren in het uitbreiden van het bestaand BIS-systeem naar een centraal platform om handmatige processen te automatiseren.

- ❖ uitbreiding van de voorzieningen ten behoeve van kwetsbare groepen die momenteel buiten het sociaal beschermingssysteem vallen, zoals; werklozen, migranten, dak- en thuislozen.
- ❖ Evalueren van bestaande voorzieningen zoals Koopkrachtversterking en alternatieven ontwikkelen om de sociaal economische druk op de samenleving te beperken en armoede te verminderen.
- ❖ Ontwikkelen en uitvoeren van meer kind gerichte sociale programma's.
- ❖ Vergroten van de dekkinggraad van de sociale programma's.
- ❖ Uitbreiding van het bereik van sociale bescherming naar werknemers binnen de informele sector, jongeren en mensen in het binnenland.
- ❖ Sociale partners (overheid, particuliere sector, werkgevers, werknemers, en maatschappelijk middenveld) betrekken in het ontwerp en beheer van het systeem, zoals aanbevolen door de ILO.

5.4 Gezondheidszorg

5.4.1. Hulpmiddelen Gezondheidszorg

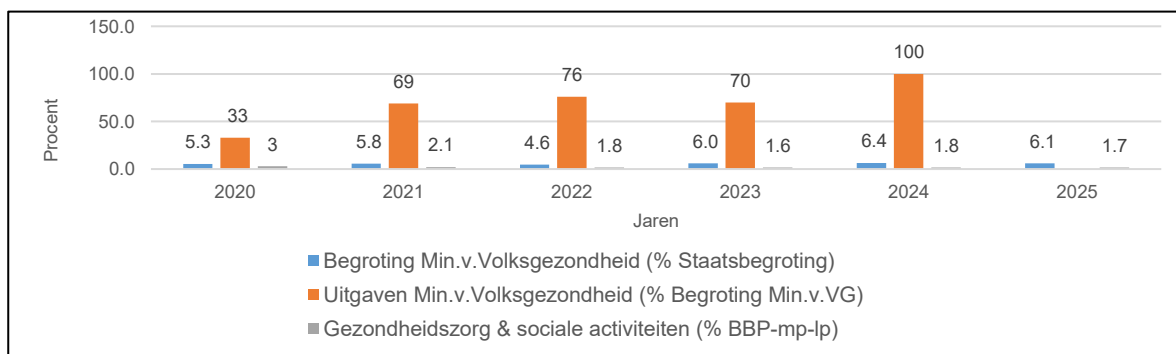
Financieringsmiddelen

Tussen 2022 en 2024 werd een toenemend deel van de Staatsbegroting gereserveerd voor uitgaven door het ministerie van Volksgezondheid, van circa 4.6 naar 6.4 procent. Verder valt uit tabel 5.4.1.1 op te merken dat in drie opeenvolgende jaren, vanaf 2023, de norm, circa 6 procent van de Staatsbegroting voor Gezondheidszorg is behaald. Echter nam het aandeel van de bedrijfstak Gezondheidszorg en sociale activiteiten in het Bruto Binnenlandsproduct tegen marktprijzen in lopende prijzen (BBPmp-lp) in de periode 2020-2023 jaarlijks af, van 3 naar 1.6 procent.

Tabel 5.4.1.1: Begroting & Uitgaven Volksgezondheid in procenten Staatsbegroting en Gezondheidszorg in % BBP 2020-2025

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	(Bedragen x SRD 1,000.-)					
Totale Staatsbegroting	12,731,000	22,142,000	26,659,904	52,684,592	60,070,023	50,337,168
Begroting Ministerie van Volksgezondheid	673,000	1,281,490	1,214,042	3,142,603	3,832,977	3,048,884
Uitgaven Ministerie van Volksgezondheid	221,356	884,160	919,512	2,192,075	3,831,395	n.v.t
Begroting Volksgezondheid (% Staatsbegroting)	5.3	5.8	4.6	6.0	6.4	6.1
Uitgaven Min.v.Volksgezondheid (% Begroting VG)	32.9	69	76	70	100	n.v.t
BBP tegen marktprijzen in lopende prijzen	38,719,469	61,226,087	93,687,387	127,066,006	143,721,690	169,669,390
Gezondheidszorg & sociale activiteiten in BBPmp-lp	1,154,566	1,313,576	1,688,445	2,024,458	2,526,056	2,825,803
Gezondheidszorg & soc. activiteiten (% BBPmp-lp)	3.0	2.1	1.8	1.6	1.8	1.7

Bron: Begroting; DNA website. Uitgaven; Ministerie van Volksgezondheid. BBPmp-lp; ABS

Figuur 5.4.1.1: Begroting en Uitgaven Volksgezondheid in % Staatsbegroting en Gezondheidszorg in % BBPmp-lp 2020-2025

Bron: begroting; <https://www.dna.sr>. Uitgaven; Ministerie van Volksgezondheid, afd. Begroting en Financiële Zaken. BBPmp-lp 2020-2024 (2023; voorlopige cijfers. 2024; schatting); ABS. BBPmp-lp 2025 (projectie); SPS/Planbureau.

Uitgedrukt tegen de verkoopkoers van de SRD per USD stegen de gezamenlijke uitgaven van het ministerie van Volksgezondheid en de gezondheidsuitgaven van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting in de periode 2022 en 2024 jaarlijks met gemiddeld 82 procent, van circa 38.4 miljoen naar 126.7 miljoen USD.

Tabel 5.4.1.2: Uitgaven Volksgezondheid & Gezondheidsbeleidsprogramma's Sociale Zaken en Volkshuisvesting 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
	(Bedragen x SRD 1,000)				
Uitgaven Ministerie van Volksgezondheid	221,356	884,160	919,512	2,192,075	3,831,395
Uitgaven Gezondheidsprogramma's SoZaVo	149,723	142,452	35,418	214,115	359,189
Bijdrage aan medische hulpmiddelen	242	210	29	800	6000
Thuiszorg		209	0	0	8000
Premie betalingen Basiszorgverzekering	138432	128124	23086	185029	282689
Meerkosten Medische zorg	11049	13909	12303	28286	62500
Uitgaven Min.VG & Gezondheidsprogramma's SoZaVo	371,079	1,026,612	954,930	2,406,190	4,190,584
Verkoopkoers SRD per USD	9.4	18	25	37	33
Uitg.Min.VG & Gezondheidsprogramma's SoZaVo (USD)	39,518.53	55,824.47	38,427.77	65,208.40	126,749.26

Bron: Uitgaven SoZaVo; <https://www.dna.sr>. Uitgaven Volksgezondheid 2021-2022; Ministerie van Volksgezondheid, afd. Begroting en Financiële Zaken. Verkoopkoers SRD per USD; CBvS.

Van de drie categorieën SZF-verzekerden vormde het aantal personen voor wie de overheid de BAZO en BZV-premie in de periode 2020-2024 heeft gesubsidieerd, de grootste groep, tussen circa 48 (2022) en 60 procent (2020) gevolgd door de verplichtverzekerden, die circa 34 (2020) tot 44 (2022) procent van het totaal uitmaakten. De vrijwilligverzekerden vormen de kleinste groep, tussen de 5.5 (2024) en 8.1 (2021 en 2022) procent van het totaal aantal SZF verzekerden. Uitgaande van het circa 54 (2022) tot 64 (2020) procent dekkingspercentage van ziektekostenverzekering onder de bevolking kan worden geconcludeerd dat het Staatsziekenfonds voor het grootste deel van de bevolking een ziektekostenverzekering dekt.

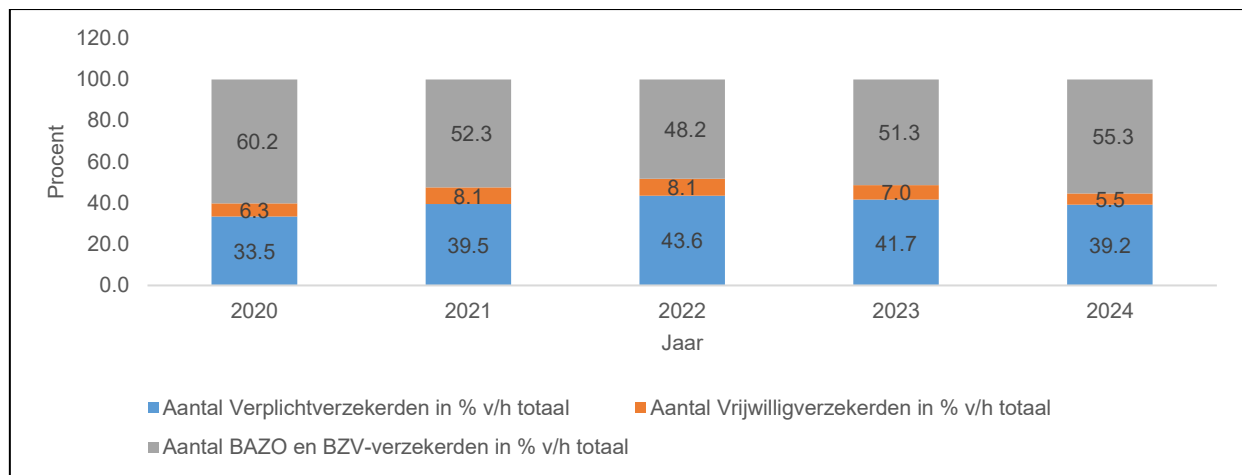
Tabel 5.4.1.3: Aantal SZF verzekerden naar categorie in procent van totaal en bevolking 2020-2024

SZF verzekerden naar categorie	2020	2021	2022	2023	2024
Totaal aantal Verplichtverzekerden (hoofd + gezin)	130,913	133,477	146,006	147,672	145,537
Totaal aantal Vrijwilligverzekerden	24,784	27,464	27,265	24,729	20,311
BAZO verzekerden leeftijd 0 - 16 jaar	79,920	79,468	59,712	60,223	65,681
BZV verzekerden leeftijd 17 - 25 jaar (studenten)	28,778	15,903	15,918	23,257	22,785
BZV verzekerden leeftijd 17 - 59 jaar (on-en minverm.)	98,937	52,241	57,393	70,145	84,737
BAZO verzekerden leeftijd 60+ jaar	27,833	29,071	28,303	28,191	32,274
Aantal personen voor wie de Overheid de BAZO en BZV premie subsidieert	235,468	176,683	161,326	181,816	205,477
Totaal aantal verzekerden bij het SZF	391,165	337,624	334,597	354,217	371,325
Aantal Verplichtverzekerden in % v/h totaal	33.5	39.5	43.6	41.7	39.2
Aantal Vrijwilligverzekerden in % v/h totaal	6.3	8.1	8.1	7.0	5.5
Aantal BAZO en BZV-verzekerden in % v/h totaal	60.2	52.3	48.2	51.3	55.3
Geschatte mid-jaarlijkse Bevolkingsaantal	608,900	616,500	624,900	633,400	639,000
Aantal verzekerden bij het SZF in % v/d bevolking	64.2	54.8	53.5	55.9	58.1

Bron: Staatsziekenfonds en ABS; Geschatte Midjaarlijkse Bevolking.

Uit figuur 5.4.1.2: blijkt dat het aandeel van de verplichtverzekerden in 2024 met circa 5 procent toenam ten opzichte van 2020, van 34 naar 39 procent in tegenstelling tot een afname van zowel het aantal vrijwillig verzekerden als het aantal personen met een door de overheid gesubsidieerde premie. Het aantal vrijwillig

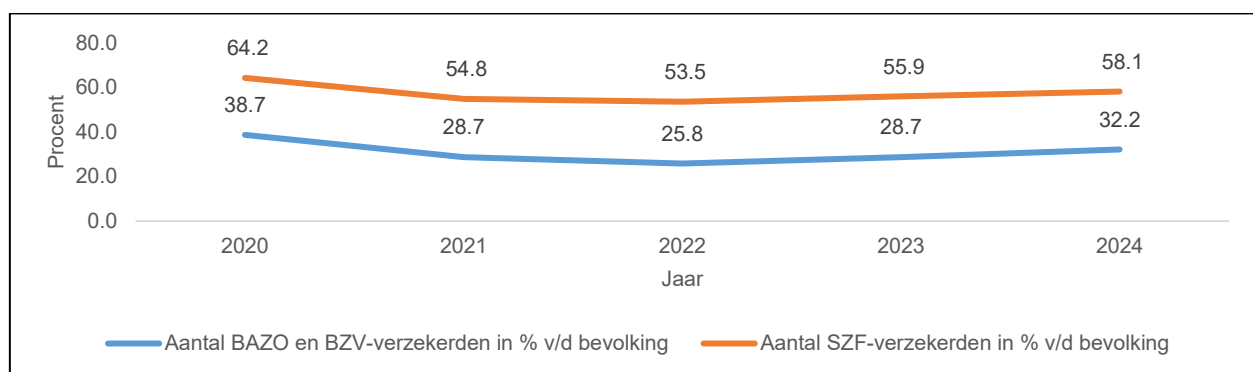
verzekerden daalde met 0.8 procent, van 6.3 naar 5.5 procent terwijl het aantal gesubsidieerde verzekerden met circa 5 procent afnam van circa 6 naar circa 55 procent.

Figuur 5.4.1.2: Aantal SZF verzekerden naar categorie in procent van het totaal 2020- 2024

Bron: Staatsziekenfonds

Voor ruim 39 procent van de bevolking werd in 2020 de ziektekosten verzekeringspremie door de overheid gedekt, dat in 2024 met 7 procent afnam naar circa 32 procent, hoewel er een jaarlijkse stijging valt op te merken tussen 2022 en 2024 van circa 26 naar 32 procent. Met betrekking tot de ontwikkeling van het aantal SZF-verzekerden tussen 2020 tot 2024 valt dezelfde trend waar te nemen.

Figuur 5.4.1.3: Aantal BAZO en BZV verzekerden en het aantal SZF verzekerden in procenten van de bevolking 2020-2024

Bron: Staatsziekenfonds en bewerking SPS.

Kader Gezondheidszorg

Uit tabel 5.4.1.4 blijkt een afname van het geselecteerd aantal medisch kader in 2021 ten opzichte van 2020, dat wellicht mede het gevolg was van de Covid-19pandemie. Tussen 2022 en 2024 nam het aantal algemeen artsen jaarlijks gemiddeld met circa 36.2 procent toe, het aantal verpleegkundigen met gemiddeld circa 6.1 procent en de medisch specialisten met gemiddeld circa 16.8 procent.

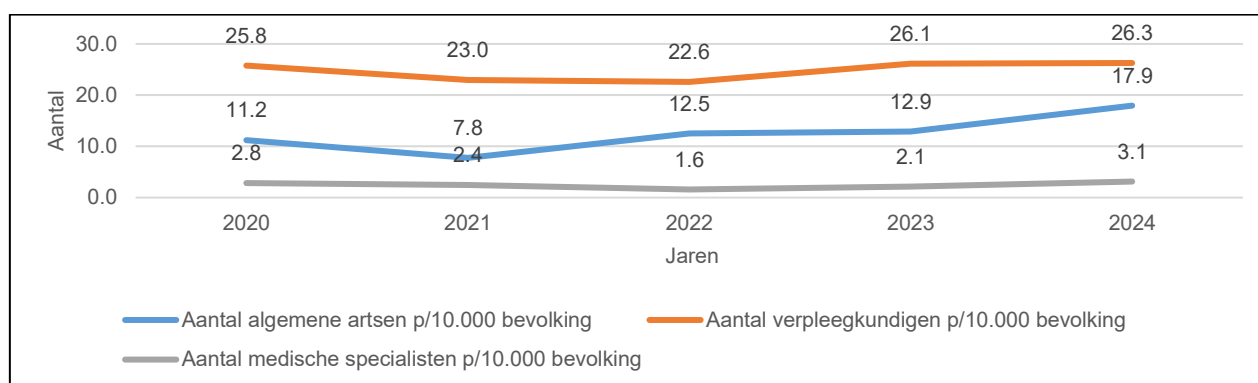
De algemene artsen bij de RGD en de Medische Zending verlenen namens de overheid primaire gezondheidszorg diensten aan de bevolking over het gehele Surinaams grondgebied. De overheidsartsen in de primaire zorg vormden in 2020 circa 19.4 procent van het totaal aantal algemene artsen, welk aandeel afnam naar 9.3 procent in 2024.

In 2020 beschikten 10.000 inwoners van Suriname over circa 11.2 algemeen artsen, 25.8 verpleegkundigen en 2.8 medisch specialisten. Deze aantallen stegen in 2024 respectievelijk naar 17.9 artsen, 26.3 verpleegkundigen en 3.1 medisch specialisten.

Tabel 5.4.1.4: Aantal en dichtheid geselecteerd kader in de Gezondheidszorgsector 2020-2024

Geselecteerd kader in de Gezondheidszorgsector	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal algemene artsen	684	478	782	815	1147
Aantal RGD-artsen	122	82	88	81	94
Aantal artsen Medische Zending Primary Health Care	11	11	14	16	13
Aantal Verpleegkundigen	1569	1417	1411	1656	1679
Medische specialisten (over ca. 21 disciplines)	172	150	99	135	200
Geschatte Midjaarlijkse bevolking	608900	616500	624900	633400	639000
Aantal algemeen artsen p/10.000 bevolking	11.2	7.8	12.5	12.9	17.9
Aantal verpleegkundigen p/10.000 bevolking	25.8	23.0	22.6	26.1	26.3
Aantal medische specialisten p/10.000 bevolking	2.8	2.4	1.6	2.1	3.1

Bron: Ministerie van Volksgezondheid, afd. Human Resources for Health Planning. RGD. MZ-PHC. Schatting SPS; aantal artsen 2020-2021

Figuur 5.4.1.4: Dichtheid geselecteerd gezondheidskader 2020-2024

Bron: Ministerie van Volksgezondheid, afd. Human Resources for Health Planning

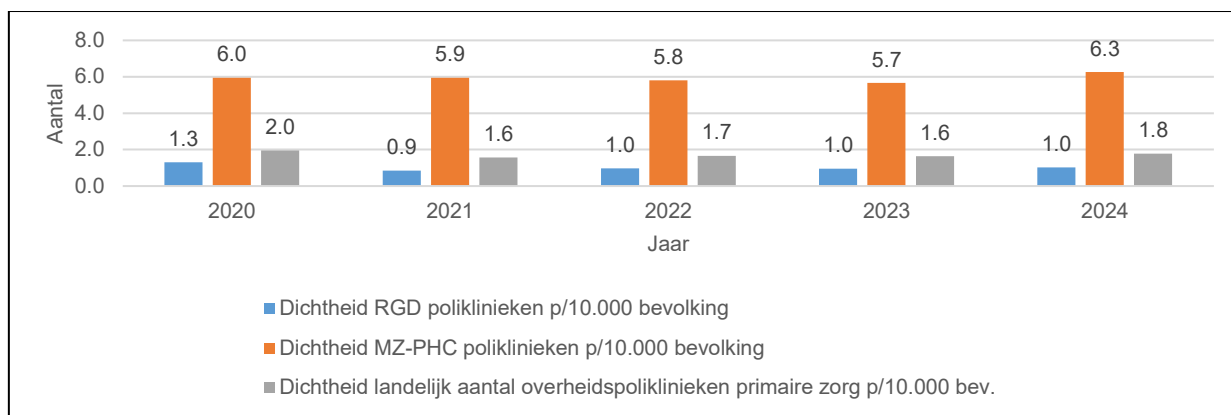
Infrastructuur

In tabel 5.4.1.5 wordt het aantal en de dichtheid van overheidspoliklinieken in de primaire gezondheidszorg naar verzorgingsgebied weergegeven. Ten opzichte van 2020 nam het aantal RGD-klinieken in 2024 met circa 18 procent af, van 68 naar 56 klinieken in tegenstelling tot de toename van het aantal MZ-klinieken met circa 14 procent, van 51 naar 58. Bij een jaarlijkse toename van de geschatte bevolking en een mutatie van het aantal klinieken zal de dichtheid parallel lopen aan de mutatie. De dichtheid van de RGD-klinieken als de dichtheid van het landelijk aantal overheidsklinieken namen in 2024 ten opzichte van 2020 marginaal af, respectievelijk van 1.3 naar 1.0 RGD kliniek en van 2.0 naar 1.8 overheidskliniek per 10.000 inwoners.

Tabel 5.4.1.5: Aantal en dichtheid overheidspoliklinieken primaire gezondheidszorg naar woongebied 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal RGD-poliklinieken	68	45	52	52	56
Aantal MZ-PHC poliklinieken	51	52	52	52	58
Aantal overheidspoliklinieken primaire zorg	119	97	104	104	114
Geschatte midjaarlijkse bevolking urbaan & ruraal	523200	529100	535300	541500	546500
Geschatte midjaarlijkse bevolking binnenland	85700	87400	89600	91900	92500
Geschatte midjaarlijkse bevolking Suriname	608900	616500	624900	633400	639000
Dichtheid RGD-poliklinieken p/10.000 bev.	1.3	0.9	1.0	1.0	1.0
Dichtheid MZ-PHC poliklinieken p/10.000 bev.	6.0	5.9	5.8	5.7	6.3
Dichtheid overheidspoliklinieken primaire zorg	2.0	1.6	1.7	1.6	1.8

Bron: RGD. Medische Zending Primary Health Care. ABS en bewerking SPS.

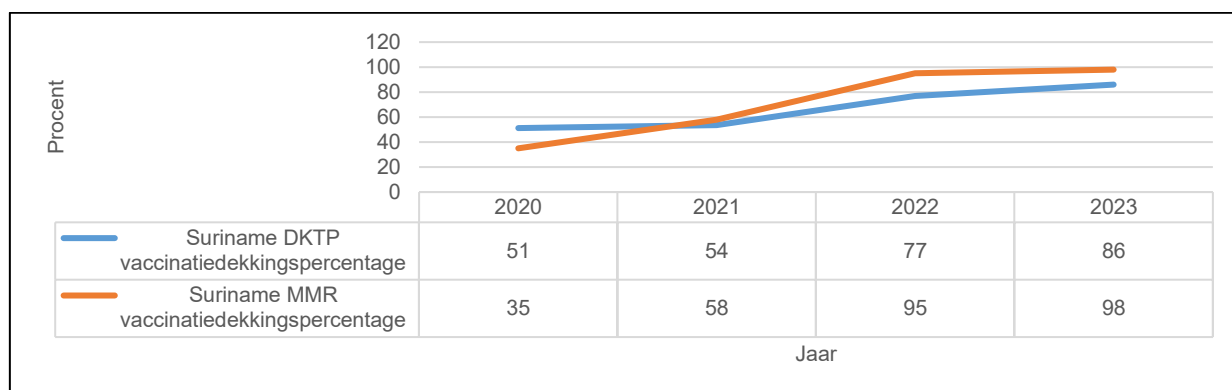
Figuur 5.4.1.5: Dichtheid van overheidspoliklinieken primaire zorg naar organisatie 2020-2024

Bron: RGD, MZ-PHC, ABS, Bewerking SPS.

5.4.2 Gezondheidsstatus Bevolking

Preventie

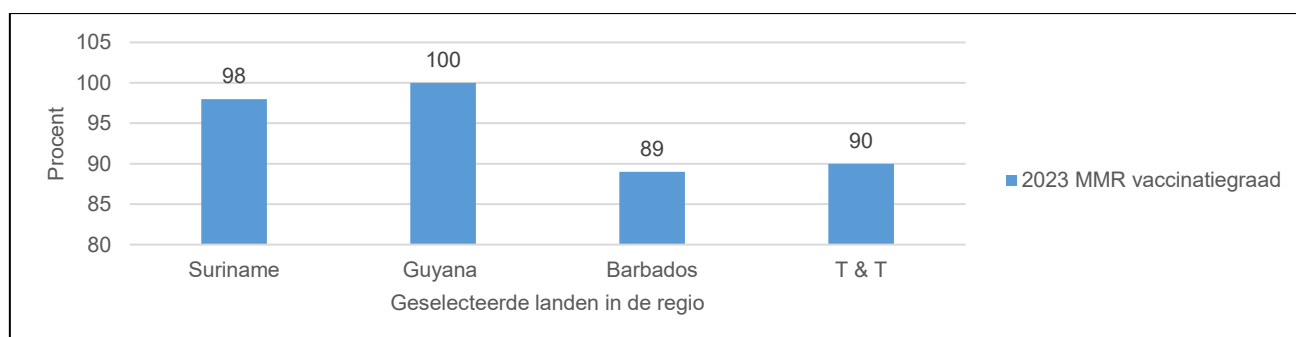
Ter voorkoming van een uitbraak van overdraagbare ziekten en aanverwante aandoeningen wordt het lichaam vanaf de geboorte met vaccins ingeënt middels het doorlopen van een vaccinatieprogramma, waarbij gestreefd wordt naar een gewenst vaccinatiegraad van 95 procent voor een gezondere lichaam en samenleving. Na de Covid-19pandemie is er een jaarlijkse toename van de vaccinatiegraad te constateren.

Figuur 5.4.2.1: De DKTP en MMR vaccinatie-dekkingspercentages 2020 – 2023

Bron: BOG

Uit figuur 5.4.2.1 blijkt dat Guyana onder geselecteerde landen in de regio in 2023 de hoogste MMR vaccinatiegraad had, 100 procent, gevolgd door Suriname met 98 procent.

Figuur 5.4.2.2: MMR vaccinatiegraad onder geselecteerde landen in de regio 2023

Bron: Core Indicators Dashboard | PAHO/EIH Open Data

Morbiditeit

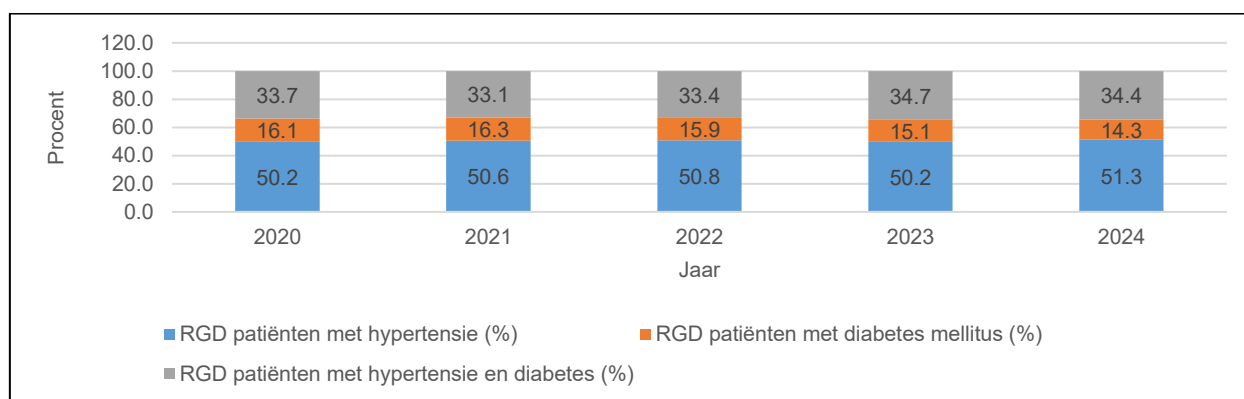
Tot de niet overdraagbare aandoeningen (NCD's) behoren onder meer hypertensie, diabetes mellitus, mentale stoornissen en kanker. In tabel 5.4.2.1 wordt een overzicht gegeven van het aantal RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes mellitus, waaruit blijkt dat het aantal gevallen per ziektebeeld jaarlijks fluctueert. Verder valt op te merken dat de hypertensie patiënten circa 50 tot 51 procent van de groep met deze drie ziektebeelden uitmaakten.

Tabel 5.4.2.1: Aantal RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes mellitus 2020-2024

Aantal RGD patiënten met HT en/of DM	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal RGD patiënten met hypertensie (HT)	10942	10523	10876	9466	11560
Aantal RGD patiënten met diabetes mellitus (DM)	3498	3390	3403	2854	3231
Aantal RGD patiënten met HT en DM	7345	6884	7148	6553	7759
Totaal aantal RGD patiënten met HT en/of DM	21785	20797	21427	18873	22550
RGD patiënten met hypertensie (%)	50.2	50.6	50.8	50.2	51.3
RGD patiënten met diabetes mellitus (%)	16.1	16.3	15.9	15.1	14.3
RGD patiënten met HT en DM (%)	33.7	33.1	33.4	34.7	34.4
Geschatte midjaarljkse bevolking	608900	616500	624900	633400	639000
RGD patiënten met HT en/of DM p/10.000 bev.	357.8	337.3	342.9	298.0	352.9

Bron: RGD. ABS en bewerking, SPS.

Ten opzichte van 2020 nam alleen het aantal diabetespatiënten in 2024 af, met circa 7.6 procent, van 3498 naar 3231. Zowel de hypertensie patiënten als de groep met beide ziektebeelden nam in 2024 ten opzichte van 2020 toe met circa 5.6 procent, respectievelijk van 10942 naar 11560 en van 7345 naar 7759. De totale groep RGD-patiënten met deze NCD's nam in 2024 ten opzichte van 2020 met circa 3.5 procent toe, van 21785 naar 22550.

Figuur 5.4.2.3: RGD patiënten met hypertensie en/of diabetes mellitus in procenten van het totaal 2020-2024

Bron: RGD

De ontwikkeling van het aantal nierdialyse patiënten in Suriname en in het Nationaal Nierdialyse Centrum (NNC) wordt in tabel 5.4.2.3 weergegeven. Mede door de uitbraak van het Covid-19virus is een jaarlijkse afname, gemiddeld met circa 7 procent, van het aantal nierdialyse patiënten in het NNC tussen 2020 en 2024 en in Suriname, met gemiddeld 5 procent tussen 2020 en 2022, merkbaar. Ten opzichte van 2022 nam het aantal nierdialyse patiënten in Suriname in 2023 met circa 6 procent toe, van 733 naar 775.

Tabel 5.4.2.2: Aantal nierdialyse patiënten in Suriname en in het Nationaal Nierdialyse Centrum (NNC) 2020-2024

Aantal Nierdialyse patiënten	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal nierdialyse patiënten in Suriname	808	768	733	775	785
Aantal patiënten dat het NNC bezocht heeft	374	319	301	278	274
Aantal chronische en acute NNC patiënten	291	253	237	226	219
Aantal chronische NNC patiënten	281	248	231	225	213
Aantal nieuwe NNC patiënten	60	25	25	29	31
Aantal patiënten dat het NNC bezocht heeft in procent van het totaal	46.3	41.5	41.1	35.9	34.9
Aantal chronische en acute NNC patiënten in procent van het totaal	36.0	32.9	32.3	29.2	27.9
Aantal chronische NNC patiënten in procent van NNC totaal	96.6	98.0	97.5	99.6	97.3
Aantal nieuwe NNC patiënten in procent van totaal NNC	20.6	9.9	10.5	12.8	14.2

Bron: Nationaal Nierdialyse Centrum (NNC)

Kanker en mentale stoornissen vallen ook onder de niet overdraagbare aandoeningen. Het aantal in het Radiotherapeutisch Centrum Suriname (RTCS) behandelde kankerpatiënten nam gedurende de uitbraak van het Covid-19virus tussen 2020 en 2022 jaarlijks met circa 14 procent af. Vanaf 2023 is een stijging waar te nemen in het aantal RTCS-patiënten ten opzichte van het voorafgaand jaar. In tegenstelling tot deze trend nam het aantal chronische PCS-patiënten vanaf 2021 jaarlijks met circa 9 procent af.

Tabel 5.4.2.3: Aantal in het Radiotherapeutisch Centrum behandelde en aantal chronische patiënten van het PCS 2020-2024

Aantallen overige niet-overdraagbare aandoeningen	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal behandelde kankerpatiënten i/h Radiotherapeutisch Centrum Sur/RTCS	388	281	279	342	361
Aantal chronische PCS patiënten	168	170	169	142	128

Bron: Radiotherapeutisch Centrum Suriname (RTCS) en Psychiatrisch Centrum Suriname (PCS)

Een overzicht van ontwikkelingen in het aantal malaria, tbc en nieuwe HIV gevallen, ziektebeelden, die tot de groep, overdraagbare aandoeningen behoren, wordt in tabel 5.4.2.4 weergegeven. Tussen 2020 en 2024 nam het aantal malaria gevallen met gemiddeld circa 13 procent af. Vanaf 2021 is een fluctuatie op te merken in het aantal tbc gevallen. Ten opzichte van 2020 steeg het aantal tbc gevallen in 2024 met circa 24 procent. Echter is er vanaf 2021 een jaarlijkse toename van het aantal nieuwe HIV gevallen, van gemiddeld 8 procent.

Tabel 5.4.2.4: Aantal malaria-, TBC - en nieuw geregistreerde HIV gevallen 2020-2024

Aantal gevallen van Overdraagbare Aandoeningen	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal malaria gevallen	244	77	61	102	56
Aantal TBC gevallen	110	93	127	125	136
Aantal nieuw geregistreerde personen met HIV	476	466	502	636	686

Bron: BOG; de afd. Malaria, TBC en HIV

Mortaliteit

Uit tabel 5.4.2.5 blijkt een relatief groter aantal ziekten en ziektelast dat onder de niet-overdraagbare aandoeningen gecategoriseerd en gerapporteerd wordt in tegenstelling tot het klein aantal overdraagbare aandoeningen. Ten opzichte van 2020 was in 2024 alleen een toename van sterfgevallen te constateren bij

de aandoeningen: hart en vaatziekten, met circa 7 procent, van 1059 naar 1137 en tuberculose met circa 50 procent, van 8 naar 12.

Tabel 5.4.2.5: Sterfgevallen ten gevolge van overdraagbare en niet overdraagbare aandoeningen 2020-2024

Aantal sterfgevallen tgv NCD's	2020	2021	2022	2023	2024
Diabetes	184	200	164	50	70
Hart- en vaatziekten	1059	971	842	1188	1137
Suïcide	125	89	70	78	78
Kanker	505	431	360	403	444
Mentale stoornissen	9	8	5	3	9
Nierdialyse patiënten	53	58	58	32	43
Aantal sterfgevallen tgv CD's	2020	2021	2022	2023	2024
Tuberculose	8	7	5	6	12
HIV/AIDS	62	74	162	51	28

Bron: BOG, NNC en PCS

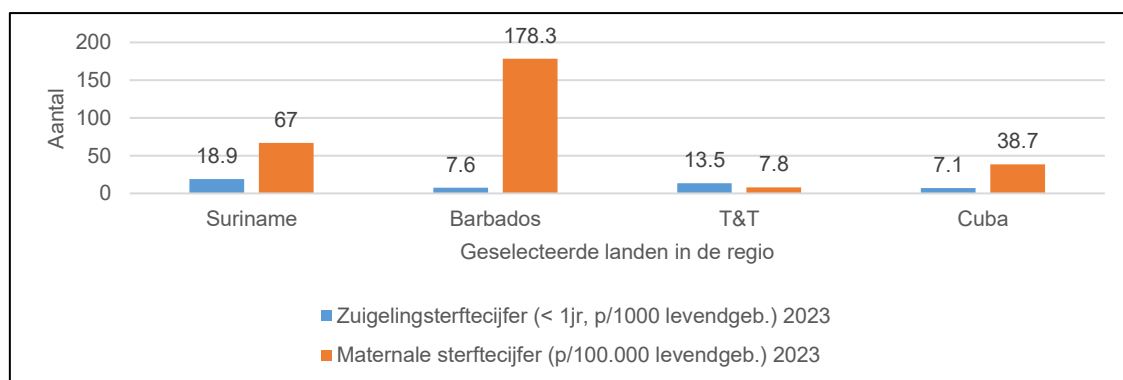
Ten opzichte van 2022 steeg het zuigelingsterftcijfer in 2024, van 17.1 naar 20.5. Verder valt in tabel 5.4.2.6 op te merken dat dit sterftcijfer in 2 opeenvolgende jaren toenam ten opzichte van 2022, van 18.5 naar 18.9 en naar 20.5 zuigelingen per 1000 levendgeborenen. In 2024 stierven meer kinderen jonger dan 5 jaar, te weten, 24.8 dan 19.5 in 2020.

Tabel 5.4.2.6: Zuigelingen-, Kinder- en Maternale sterftcijfers 2020-2024

Sterftcijfers	2020	2021	2022	2023	2024
Zuigelingen (p/1000 levendgeb.)	17.1	20.4	18.5	18.9	20.5
Kinder (< 5jr, p/1000 lev.)	19.5	23.3	23.1	22.7	24.8
Maternale (p/100000 levendgeb.)	79.6	302.4	140.5	67.2	n.b.

Bron: Centraal Bureau voor Burgerzaken, BOG.

Onder de geselecteerde landen blijkt uit figuur 5.4.2.4 dat Barbados (7.6) op Cuba (7.1) na het laagste zuigelingsterftcijfer in 2023 had en Suriname (18.9) het hoogste. In Trinidad & Tobago (7.8) stierven in 2023 het minst aantal vrouwen aan oorzaken gerelateerd aan zwangerschap en/of bevalling. In Barbados stierven het hoogst aantal vrouwen.

Figuur 5.4.2.4: Zuigelingen- en maternale sterftcijfers 2023 onder geselecteerde landen in de regio

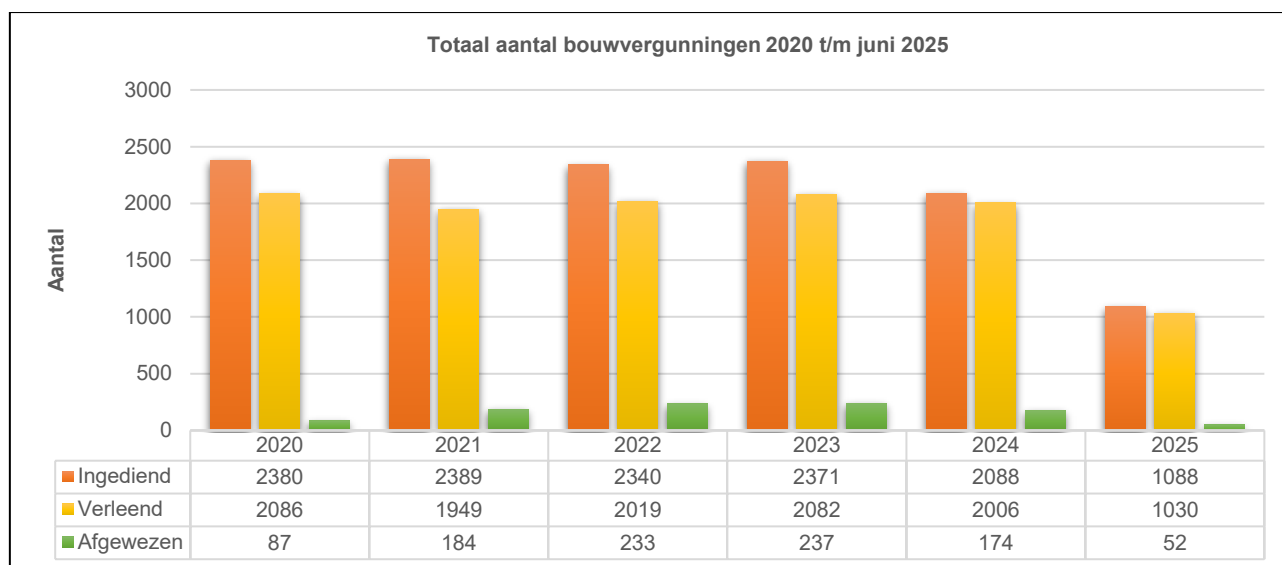
Bron: Suriname; CBB en BOG. Overige landen; Core Indicators Dashboard | PAHO/EIH Open Data

5.5 Huisvesting

Huisvesting vormt een fundamenteel mensenrecht en behoefte, dat verankerd is in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties onder SDG 11. Het doel is om steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam te maken, met speciale aandacht voor toegang tot betaalbare huisvesting. Een goede huisvesting is verbonden aan de kwaliteit van leven, veiligheid en welzijn van burgers. In 2030¹⁹ zullen wereldwijd 3 miljard mensen (ongeveer 40 procent van de wereldpopulatie) behoefte hebben aan adequate huisvesting, wat neerkomt op een behoefte aan 96.000 nieuwe betaalbare woonoplossingen per dag.

Woningnood in Suriname is voor veel burgers een dagelijkse realiteit. Zij worden geconfronteerd met hoge kosten van bouwmaterialen en -werkzaamheden, waardoor het bouwen van een eigen huis voor velen onbereikbaar is geworden. Huurwoningen zijn vaak niet betaalbaar. Daarnaast komen sociale woningbouwprojecten niet optimaal van de grond. Deze ontwikkelingen bemoeilijken de toegang tot betaalbare huisvesting voor een grote groep mensen, voornamelijk huishoudens met een laag of middeninkomen.

Daarom is het totaal aantal ingediende bouwvergunningen tussen 2020 en juni 2025 relatief stabiel gebleven, deze vergunningen worden opgesplitst naar woonhuizen, zakenpanden, schuttingen en overige.

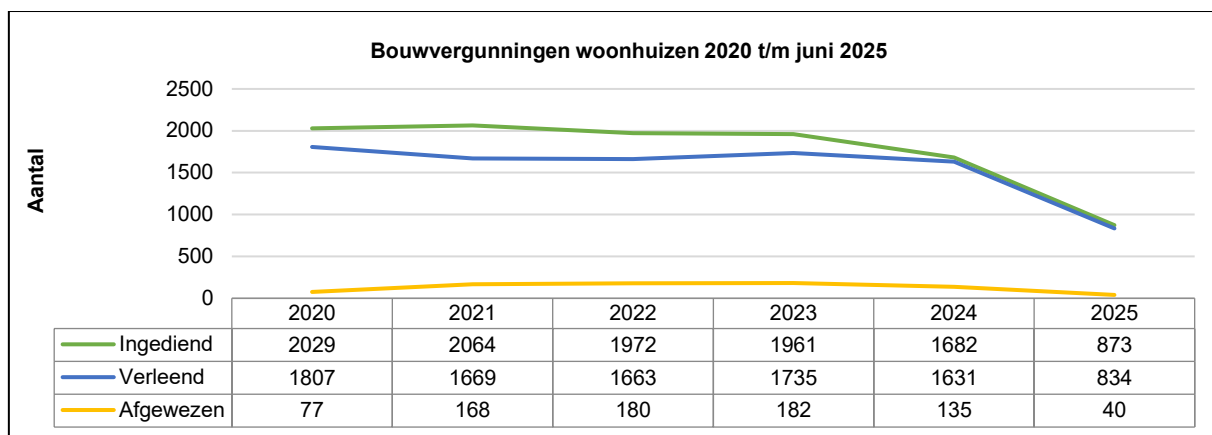

Figuur 5.5.1: Totaal aantal Bouwvergunningen van 2020 tot juni 2025

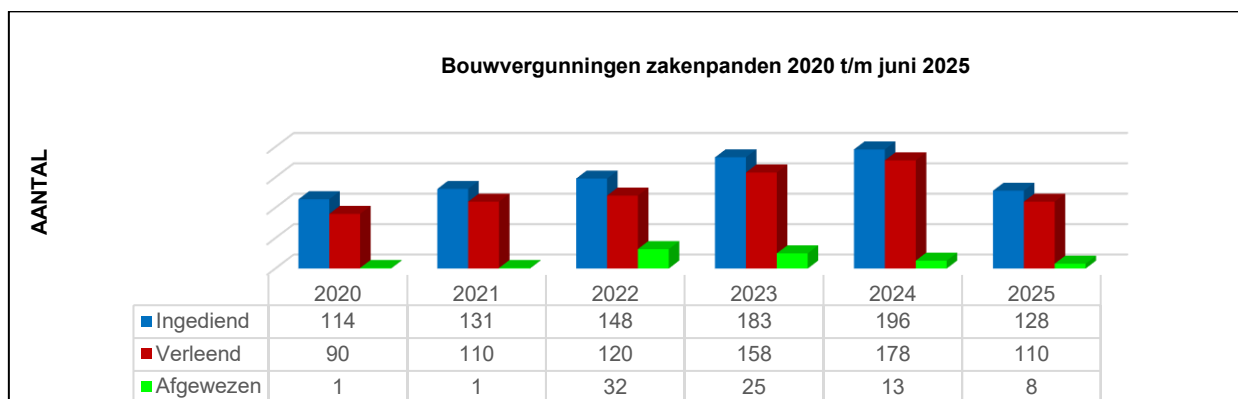
Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

Het aantal bouwvergunningen voor woonhuizen in de periode 2020 tot 2025 geven een duidelijk beeld van de ontwikkelingen in de bouwsector. In 2020 dienden potentiële bouwers nog 2029 aanvragen in. Dit daalde in 2024 naar 1682, een afname van 17,1 procent (zie figuur 5.5.2). De bouw van zakenpanden neemt jaarlijks toe (zie figuur 5.5.3).

¹⁹UN-Habitat (2023). Progress towards SDG 11: Synthesis report 2023.
https://unhabitat.org/sites/default/files/2023/07/sdg11_booklet_final_full_5.pdf

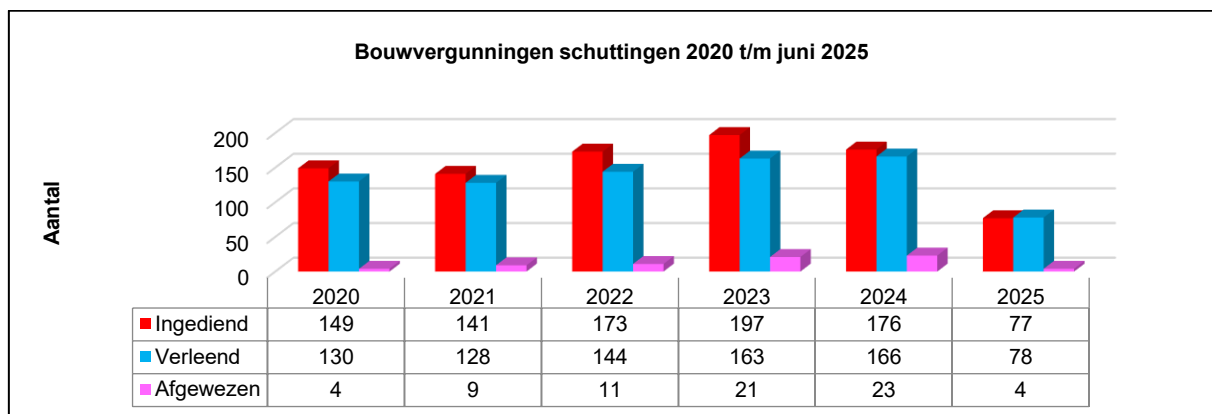

Figuur 5.5.2: Bouwvergunningen woonhuizen van 2020 tot juni 2025
Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

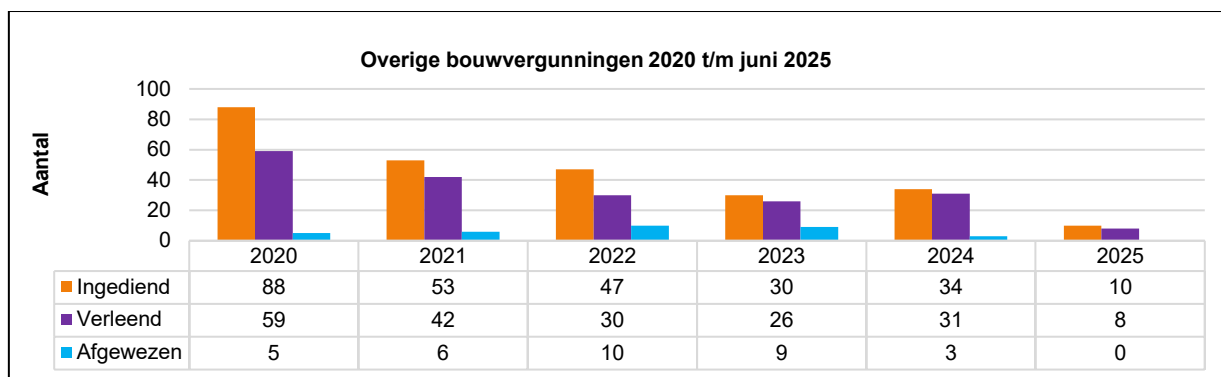
Figuur 5.5.3: Bouwvergunningen zakenpanden van 2020 tot juni 2025
Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

In tegenstelling tot de ontwikkelingen betreffende aanvraag van bouwvergunningen voor woningen, schuttingen en overige doeleinden, is er een duidelijke stijging waarneembaar bij de aanvraag van vergunningen voor zakenpanden: het aantal verleende vergunningen steeg van 90 in 2020 naar 178 in 2024.

Figuur 5.5.4: Bouwvergunningen schuttingen van 2020 tot juni 2025
Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

Het aantal vergunningen voor schuttingen is in zekere mate stabiel gebleven, terwijl de categorie 'overige' een lichte dalende trend vertoont.

Figuur 5.5.5: Overige bouwvergunningen van 2020 tot juni 2025

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

Tabel 5.5.1: Bouwoppervlaktes 2020 – juni 2025

Jaar	Woonhuizen	Zakenpanden	Overige	Totaal m ²
2020	379,927.52	195,784.86	21,739.14	597,451.52
2021	401,565.08	352,671.72	17,316.13	771,552.93
2022	401,456.08	352,860.60	17,184.04	771,500.72
2023	421,016.46	203,675.99	7,462.28	632,154.73
2024	319,751.34	193,935.02	3,567.35	517,253.71
Juni 2025	237,543.56	154,418.02	2,558.56	394,520.14

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

Voor wat betreft de bouwoppervlaktes kan het grootste deel daarvan worden toegeschreven aan aanvragen voor de bouw van woonhuizen en zakenpanden. Hoewel de totale oppervlaktes van aanvragen in 2024 lager waren dan in 2020, is de verdeling naar type bouw consistent. Daarbij zijn de meeste bouwvergunningen verleend voor woonhuizen, gevolgd door zakenpanden.

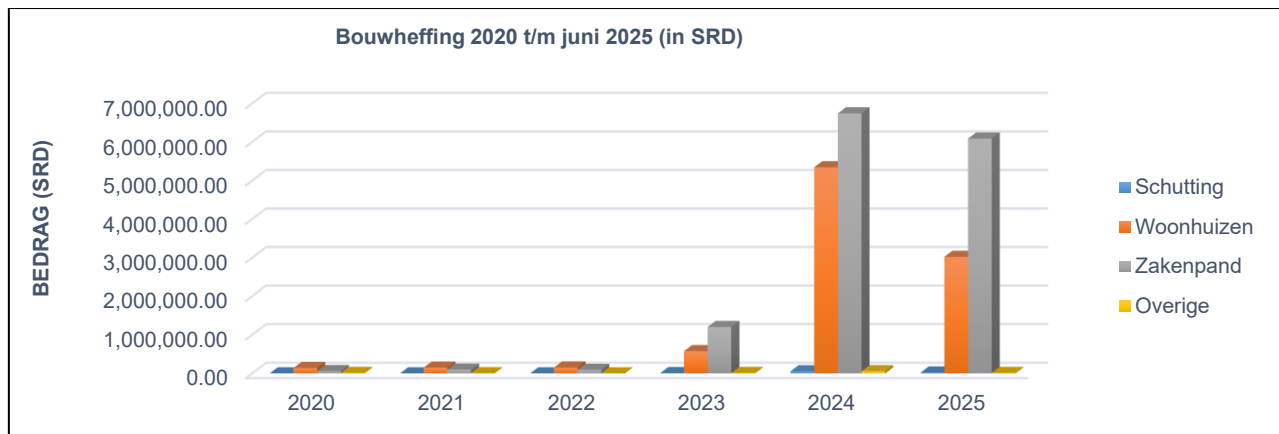
Tabel 5.5.2: Totaal aantal bouwheffingen naar soort 2020 - juni 2025

Jaar	Schutting	Woonhuizen	Zakenpand	Overige	TOTAAL (SRD)
2020	1,318.72	140,832.27	60,637.51	10,768.38	213,556.88
2021	1,354.33	150,066.80	98,966.46	3,342.72	253,730.31
2022	1,983.02	152,455.89	92,506.03	2,088.48	249,033.42
2023	8,316.46	576,520.35	1,203,466.68	10,101.42	1,798,404.91
2024	54,854.51	5,344,585.08	6,744,470.75	55,856.45	12,199,766.79
Juni 2025	22,350.40	3,023,733.14	6,091,150.88	9,630.51	9,146,864.93

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

In 2020 bedroegen de totale bouwheffingen bijkans SRD 214.000. In 2024 is dit bedrag aanzienlijk gestegen naar ruim SRD 12,2 miljoen. De heffingen voor zowel woonhuizen als zakenpanden zijn in deze periode fors gestegen. Deze enorme toename komt zeer waarschijnlijk door de aanpassingen van heffingstarieven vanaf maart 2023 door het ministerie van Openbare Werken.²⁰

²⁰ De Ware Tijd Online. (2023, 17 oktober). OW past tarieven, aanvraag- en heffingskosten bouwvergunningen aan. <https://dwtonline.com/ow-past-tarieven-aanvraag-en-heffingskosten-bouwvergunningen-aan/>

Figuur 5.5.6: Totaal aantal bouwheffingen naar soort van 2020 tot juni 2025

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

Tabel 5.5.3: Totaal aantal verkavelingsvergunningen/beleidsverklaringen over 2020-2024

Afgesloten verkavelingsvergunning/bereidsverklaringen over de periode 2020 t/m juni 2025						
Jaar	Verkaveling klein		Verkaveling groot		totaal	
	VV ²¹	BV ^{**22}	VV	BV	VV	BV
2020	238	19	54	19	292	19
2021	288	18	41	18	329	18
2022	253	32	46	32	299	32
2023	192	23	42	23	234	23
2024	345	28	84	28	429	28
Totaal	1078	101	213	101	1291	101

Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Statistiek, bewerking SPS

De cijfers in Tabel 5.5.3 laten zien dat het aantal verkavelingsvergunningen en beleidsverklaringen tussen 2020 en 2024 flink heeft geschommeld. Waar in 2020 in totaal 292 verkavelingsvergunningen en 19 bereidsverklaringen werden afgehandeld, steeg dit aantal fors in 2024. Het aantal verkavelingsvergunningen en bereidsverklaringen liepen op naar 429 om 28. In totaal zijn er in deze vijf jaar 1.291 aanvragen afgehandeld, waarvan het grootste deel betrekking had op kleine verkavelingsvergunningen. Dit wijst erop dat de vraag naar kleinere verkavelingen structureel groter is dan naar grotere projecten.

Landelijk Woningbouw Programma (LWBP)

Sinds 2023 is het Landelijk Woningbouw Programma met de lancering van de eerste fase door de Overheid, nieuw leven ingeblazen. Binnen dit programma zijn in totaal negen projecten goedgekeurd. Het woningbouw programma heeft als doel om particuliere woningbouw bereikbaar te maken voor middeninkomensgroepen door het aanbieden van hypothecaire kredieten tegen een betaalbare rente van 7 procent per jaar. Het Landelijk Woningbouw Programma Fase 1, is een voortzetting van eerdere woningbouw initiatieven. Binnen deze fase zijn verschillende verkavelingsprojecten wederom opgestart, met het bouwrijp maken van kavels in o.a. Reeberg, Rijdsdijk, Poerwodadiweg, Richelieu en Nickerie. Het programma beoogt zowel de bouw van nieuwe woningen als de aanleg van infrastructuur voor nodige nutsvoorzieningen. In de eerste fase van het Landelijk Woningbouwprogramma 2023–2025 zijn circa 3.500 woonoplossingen gerealiseerd. Het eerste project binnen de eerste fase van het Landelijk Woningbouwprogramma is het verkavelingsproject te Reeberg. Op dit terrein van 63 hectare zijn ruim 602 kavels bouwrijp gemaakt. In november 2024 hebben

²¹ VV is verkavelingsvergunning

²² BV staat voor bereidsverklaring

60 burgers een bereidverklaring ontvangen voor een bouwrijpe kavel in Reeberg.²³ De projecten aan de Peprepinweg en Merveilleweg, die samen een oppervlakte van 71 hectare beslaan en meer dan 730 kavels omvatten, zijn ook gestart. Het bouwrijp maken van de percelen op de overige projecten, wordt uitgevoerd te Rijdsdijk, Poerwodadiweg (150 kavels), Richelieu, Hazard (Nickerie) en het Crepie project met 548 kavels. De uitvoering van de projecten binnen het Landelijk Woningbouwprogramma liepen per maart 2024 voorspoedig met het bouwrijp maken van percelen. De woningbouw zelf verliep trager.²⁴

Affordable Housing Project (AHP)

In 2022 is het Affordable Housing Project (AHP) van het ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting gelanceerd. Het doel van het AHP is om landelijk 3775 huizen te renoveren, uitbreiden en bouwen (nieuwbouw). Low Income Shelter Program 3 (LISP3) is de voorloper op het AHP. Sinds januari 2024 hebben meer dan 500 mensen een subsidiecertificaat ontvangen, waarmee zij hun woning kunnen renoveren voor een bedrag van US\$ 3500 met een eigen inbreng van US\$ 150.²⁵ Tot en met oktober 2024 zijn er in totaal 3411 subsidie aanvragen gedaan bij het ministerie van SoZaVo.²⁶

Verloop AHP over de periode 2024-2025 (eerste kwartaal)

In 2024 heeft het AHP belangrijke stappen gezet in de uitvoering van woningbouw in Suriname. In oktober werden contracten ondertekend met begunstigden in Paramaribo en Wanica dat het startsein gaf voor de bouw van nieuwe woningen, renovaties en uitbreidingen. Tegelijkertijd werd het bereik van AHP uitgebreid naar het binnenland, waar in Brokopondo bankrekeningen werden geopend voor begunstigden om subsidies te ontvangen.²⁷

In november en december ontvingen 130 begunstigden in Brokopondo hun 'Housing Incentive Certificates'. Ook in Commewijne werden civiele werken uitgevoerd, waaronder de aanleg van wegen in Voorburg. Daarnaast begon in december de bouw van 31 nieuwe huizen in zes afgelegen dorpen in het binnenland.²⁸ Begin 2025 werd verder gewerkt aan de woningbouw in meerdere districten.

In januari tekenden 71 begunstigden contracten in Nickerie, Coronie en Paramaribo. Zowel nieuwbouw als renovaties en uitbreidingen werden voortgezet om zo betaalbare woningen te realiseren.²⁹

Special-100

In februari werd een aanvang gemaakt met het project "Special 100" voor lage-inkomensgezinnen met eigen grond, die zonder financiële middelen moeilijk een huis kunnen bouwen. Dit project biedt een subsidie van \$6.000 per huishouden en richt zich op 100 begunstigden. Om het programma te starten, werd een pilotproject opgezet met drie begunstigden. Van deze drie is één persoon al begonnen met de bouw van zijn woning,

---

²³ Overheid van de Republiek Suriname. (2024, november 6). Regering reikt 60 bereidverklaringen uit te Reeberg. <https://gov.sr/regering-reikt-60-bereidverklaringen-uit-te-reeberg/>

²⁴ ABC Suriname. (2024, 13 maart). Landelijk Woningbouw Programma stagneert door processen; president wil oplossing. <https://abcsuriname.com/landelijk-woningbouw-programma-stagneert-door-processen-president-wil-oplossing/>

²⁵ Suriname Herald. (2024, 29 juli). US\$ 4 miljoen uitbesteed binnen AHP. Geraadpleegd op 28 mei 2025 <https://www.srherald.com/suriname/2024/07/29/us-4-miljoen-uitbesteed-binnen-ahp>

²⁶ Ministeriele Plan Unit, Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting. (2025, 27 mei). [Evaluatie projecten database NDOP]. Stichting Planbureau Suriname.

²⁷ Affordable Housing Project. (2024, November 6). News Release AHP October 2024 [PDF-bestand].

²⁸ Affordable Housing Project. (2024, November). News Release November 2024 [PDF-bestand]

²⁹ Affordable Housing Project. (2025, January). News Release January 2025 [PDF-bestand]

terwijl de andere twee zich nog in de voorbereidingsfase bevinden.³⁰ In maart 2025 vonden veldbezoeken plaats in Nickerie om de geschiktheid van percelen te controleren.

Hierna zullen meer contracten worden getekend en kunnen de bouwactiviteiten starten. Ook in het binnenland werden contracten gesloten, onder andere in Marowijne en Brokopondo, om woningen te bouwen in dorpen zoals Galibi, Pokigron en Brownsweg.³¹

In april werden 163 bouwvergunningen verleend, waarmee het totaal aantal goedgekeurde aanvragen sinds de start van het project in april 2024 op meer dan 600 komt te staan. De bouwwerkzaamheden bij vele burgers binnen dit project zijn aan de gang; 24 begunstigden hebben een contract getekend met een aannemer, waarmee de bouw van hun woning officieel van start is gegaan, 48 gezinnen hebben de sleutel ontvangen van hun voltooide en opgeleverde woning. Daarnaast is de constructie van 31 woningen in het binnenland in de afrondende fase, waarbij de toekomstige bewoners binnenkort hun intrek zullen nemen.³²

In het kader van het vergroten van de toegang tot betaalbare huisvesting voor sociaal minderbedeelde groepen heeft de Surinaamse regering in oktober 2024 goedkeuring verleend aan het definitieve concept van de publiek-private verkavelingsprojecten (PPP). Deze projecten voorzien in de ontwikkeling van bouwrijpe kavels op twee locaties: Bel a Soir in het district Commewijne en aan de Verlengde Houttuinweg in het district Wanica. De kavels worden gerealiseerd binnen een samenwerkingsverband tussen overheid en private sector, met als doel duurzame en toegankelijke woonoplossingen te creëren. De prijzen van de kavels variëren tussen de €3.000 en €6.500.³³ In mei 2025 werd in het district Wanica het public-private partnership (PPP) verkavelingsproject aan de Suralcoweg gelanceerd, speciaal gericht op leerkrachten die werkzaam zijn in het binnenland. De eerste drie beschikkingen werden persoonlijk uitgereikt door de president. Dit project maakt deel uit van een reeks PPP-woningbouwinitiatieven, waaronder eerdere projecten in Poerwodadi, Sabanweg en Houttuin. Het project biedt in totaal 336 woonoplossingen en bestaat niet alleen uit bouw kavels, maar omvat ook belangrijke voorzieningen zoals een school, een crèche en een speelveld, waardoor het een volledig woonproject is.

De percelen variëren in grootte van 250 tot 400 vierkante meter en worden aangeboden tegen een betaalbare prijs van 2.500 USD, waarvan 33 percelen als donatie zijn bestemd voor sociaal kwetsbare groepen. In totaal zijn er binnen het PPP-kader reeds 2.200 woonoplossingen gerealiseerd en aangeboden aan de bevolking.³⁴

Woningbouwfinanciering uit kasreserve

De woningbouw wordt gefinancierd met eigen middelen (Overheidsinkomsten) en middelen afkomstig van binnenlandse en buitenlandse leningen zoals van de Surinaamse Banken en IsDB. Het totaal budget voor de projecten van het AHP is USD 38.75 miljoen, waarvan USD 35 miljoen gefinancierd wordt door de Islamitische Ontwikkelingsbank (IsDB), aangevuld met een bijdrage van de Surinaamse overheid om Surinamers van 3775 woonoplossingen te voorzien. Binnen het AHP is per juli 2024 USD 4 miljoen besteed, met USD 31 miljoen beschikbaar voor verdere implementatie.

Hypothecaire kredieten met 7 procent rente per jaar, verstrekt uit kasreservemiddelen, worden aangeboden aan middeninkomensgroepen. De maximale leensom is verhoogd van SRD 70.000 naar SRD 1.600.000.

---

³⁰ Affordable Housing Project. (2025, February). News Release February 2025 [PDF-bestand]

³¹ Affordable Housing Project. (2025, March). News Release March 2025 [PDF-bestand]

³² Affordable Housing Project. (2025, April). News Release March 2025 [PDF-bestand]

³³ Overheid van de Republiek Suriname. (2024, oktober 9). Regeringsraad bespreekt beleidsprioriteiten mijnbouw en grondzaken. <https://gov.sr/regeringsraad-bespreekt-beleidsprioriteiten-mijnbouw-en-grondzaken/>

³⁴ Regering van Suriname. (2025, mei). Woningbouwproject en rehabilitatie Suralcoweg van start. <https://gov.sr/woningbouwproject-en-rehabilitatie-suralcoweg-van-start/>

Tussen 2020 en 2025 is de inzet van kasreservemiddelen voor woningbouwfinanciering in Suriname aanzienlijk toegenomen. In december 2024 bedroeg het totaal aan verstrekte hypotheekleningen SRD 798,8 miljoen, waarmee 6.856 woonoplossingen werden gefinancierd, waarvan 3.907 nieuwbouwwoningen en 2.793 voor renovatie-, afbouw-, uitbreidings- of reparatiedoeleinden. Vergeleken met december 2020, toen SRD 546,5 miljoen werd uitgeleend voor 6.495 woonoplossingen (3.798 nieuwbouw en 2.637 verbouw), betekent dit een forse stijging: zowel het uitgeleende bedrag als het aantal gefinancierde woonoplossingen is in vier jaar tijd toegenomen, voornamelijk in de verbouw- en renovatiesector.

Bouwprijsindex

In het eerste kwartaal van 2025 zijn de gemiddelde bouwprijzen met 5,9 procent gestegen ten opzichte van het vierde kwartaal in 2024. Een vergelijking van het eerste kwartaal van 2025 met het eerste kwartaal van 2024 laat echter een daling van de prijzen met gemiddeld 1.2 procent zien.³⁵

Het vierde kwartaal van 2024 toont een aanzienlijke stijging van de bouwkosten waar het indexcijfer in 2020 nog op 327,5 stond, was dit in het vierde kwartaal van 2024 gestegen naar 1081,4. Dit betekent dat de bouwprijzen in deze periode met 230,2 procent zijn gestegen ten opzichte van het basisjaar 2020.

Volgens het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) zijn de prijzen voor bouwwerkzaamheden en materialen een gevolg van onder andere de toename in kosten voor brandstof, bouwmaterialen en wisselkoersschommelingen.³⁶

De categorieën met de hoogste prijsstijgingen zijn in de loop der jaren verschoven. In 2020 werden de grootste prijsstijgingen geconstateerd bij staal- en betonwerken en glas- en tegelwerken, terwijl in 2024 de tegelwerken, staal- en betonwerken en afvoeringswerken categorieën waren met de hoogste stijging in bouwprijzen.

5.6 Onderwijs

Het onderwijsbeleid in Suriname heeft in de periode 2022 tot en met 2024 aanzienlijke hervormingen ondergaan, gericht op het verbeteren van de onderwijskwaliteit, het vergroten van de toegankelijkheid en het versterken van de aansluiting op de arbeidsmarkt. Het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (MinOWC) heeft diverse initiatieven geïmplementeerd om deze doelen te realiseren. Een belangrijk onderdeel van de onderwijsvernieuwing was de implementatie van de tienjarige basiseducatie, waarbij kinderen centraal staan in hun leerproces.

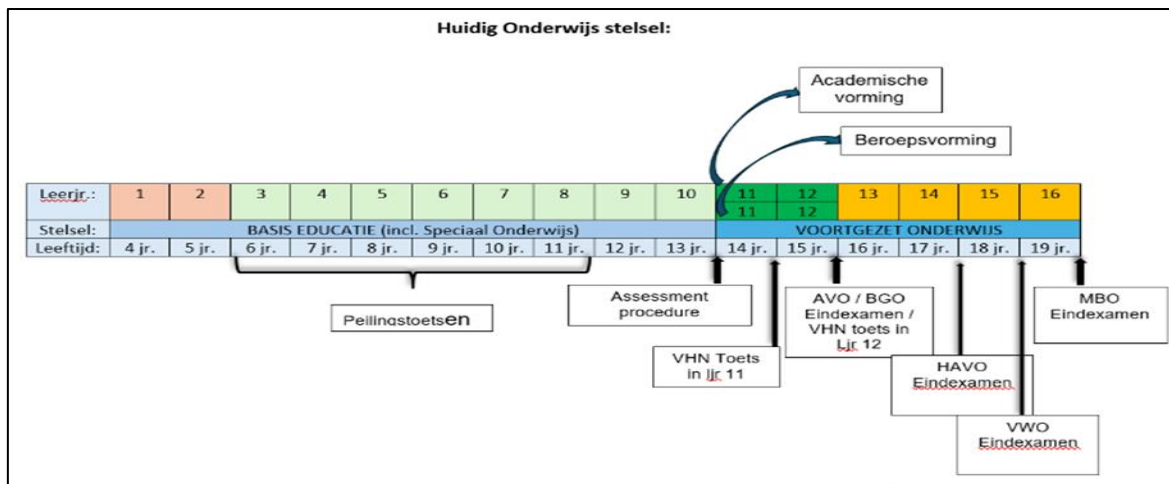
Leerjaar 1 tot en met 8 omvatten het kleuter en lager onderwijs, terwijl leerjaar 9 en 10 fungeren als een middenbouw waarin leerlingen worden voorbereid op beroepsgericht of algemeen vormend onderwijs. In leerjaar³⁷ 10 ondergaan leerlingen een diagnostisch assessment dat samen met ouders en school wordt besproken om de juiste doorstroom naar leerjaar 11 te bepalen. Deze aanpak vervangt de vroegere GLO-toets en biedt meer kansen voor individuele ondersteuning en maatwerk in het leertraject (Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, 2023). Toch is de wettelijke grondslag van deze hervormingen, en met name de overgangsnormen binnen het vernieuwde onderwijssysteem, nog onderwerp van discussie (Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, 2025).

---

³⁵ Algemeen Bureau voor de Statistiek. (2025, mei). Bouwprijsindex release eerste kwartaal 2025 tot eerste kwartaal 2024. Geraadpleegd op [dag maand jaar], van <https://statistics-suriname.org/wp-content/uploads/2025/05/BOUWPRIJSINDEX-RELEASE-EERSTE-KWARTAAL-2025-TOT-EERSTE-KWARTAAL-2024.pdf>

³⁶ Algemeen Bureau voor de Statistiek, Bouwprijsindexcijfers en inflatie, Jaarcijfers 2019 t/m 2023 en kwartaalcijfers 2023.1 t/m 2024.1

³⁷ Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur. (2023, augustus 3). OWC licht nieuw onderwijsstructuur toe. GOV.SR. <https://gov.sr/owc-licht-nieuw-onderwijsstructuur-toe>

Figuur 5.6.1: Het huidige Onderwijsstelsel

Bron: ministerie van Financien en Planning: Financieel Jaarplan 2025 blz. 133

Verder beoogt het Nationaal Onderwijs Beleidsplan Suriname 2024 - 2031 een toekomstbestendig onderwijssysteem dat inclusief, kwalitatief en cultureel relevant is, met aandacht voor technologische integratie, levensvaardigheden en studentenwelzijn. Via zes beleidsdomeinen (curriculumvernieuwing, professionalisering, menselijk kapitaal, kunst en cultuur, bestuur en monitoring) wil het ministerie leerresultaten verbeteren, ongelijkheid verminderen en institutionele veerkracht versterken.

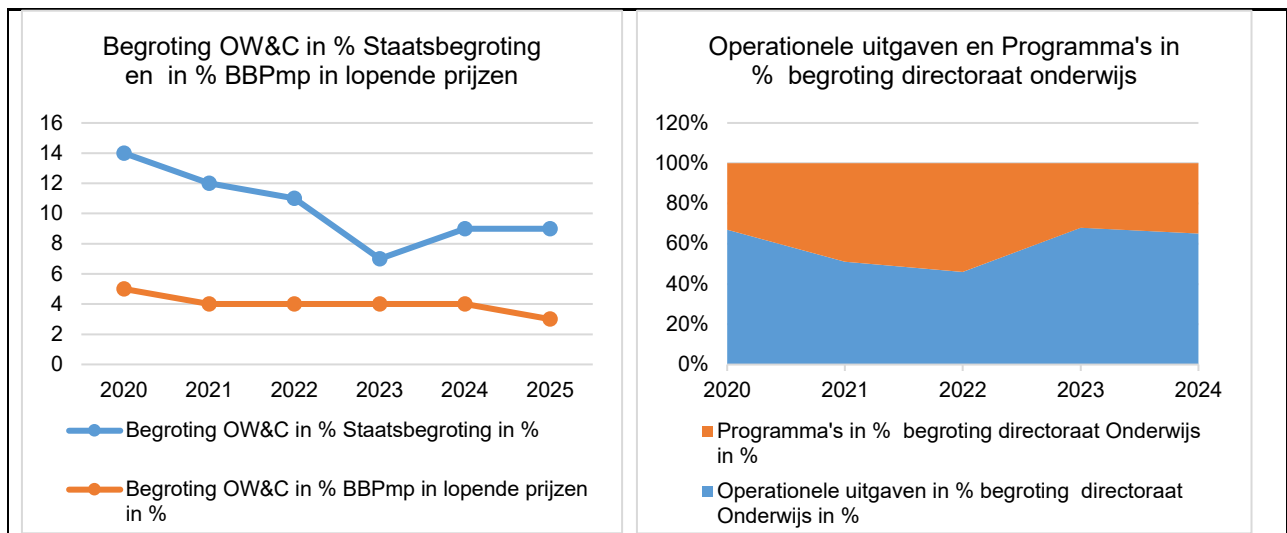
Tegelijkertijd erkent het plan aanzienlijke uitdagingen bij de implementatie, waaronder beperkte uitvoeringscapaciteit binnen het ministerie, versnippering tussen directoraten, verouderde wetgeving, discontinuïteit bij regeringswissels, zwakke digitale infrastructuur in rurale gebieden, fluctuerende financiering, en het ontbreken van een op feiten gebaseerd monitoringraamwerk. Deze structurele en contextuele beperkingen kunnen de realisatie van de beleidsdoelen vertragen of ondermijnen.

Ondanks deze beleidsmatige inspanningen blijft de structurele realiteit zorgwekkend. En in 2025 kampen scholen nog steeds met demotivatie onder leerkrachten, kennisvlucht en een gebrek aan strategische investeringen, waardoor de impact van hervormingen beperkt blijft.

Financiering van het onderwijs

De begroting voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (OW&C) als aandeel van de staatsbegroting vertoonde tussen 2020 en 2025 aanzienlijke schommelingen. In 2020 bedroeg het aandeel 14 procent, waarna dit daalde naar 7 procent in 2023. Voor 2024 en 2025 wordt een herstel naar 9 procent verwacht. Als percentage van het Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen blijft de begroting relatief stabiel rond 4 procent, met een daling van 5 procent in 2020 naar 3 procent in 2025. Hoewel de begroting rond de 4 procent van het BBP blijft, bevindt dit zich op de ondergrens van de internationale SDG 4-richtlijn³⁸: minimaal 4 procent van het BBP óf 15 procent van de totale overheidsuitgaven aan onderwijs. In 2023 voldeed slechts 17 procent van de landen wereldwijd aan beide benchmarks, waarbij lage-inkomenslanden vaker het uitgavenniveau halen en hoge-inkomenslanden eerder het BBP-percentage. De mate waarin een land extra middelen kan vrijmaken zonder zijn begroting of schuldenpositie te ondermijnen.

³⁸ UNESCO Institute for Statistics & Global Education Monitoring Report Team. (2025). SDG4 scorecard progress report on national benchmarks: Focus on the out-of-school rate. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000393833>

Figuur 5.6.2: Begroting OW&C in procenten van de staatsbegroting en het BBPmp in lopende prijzen

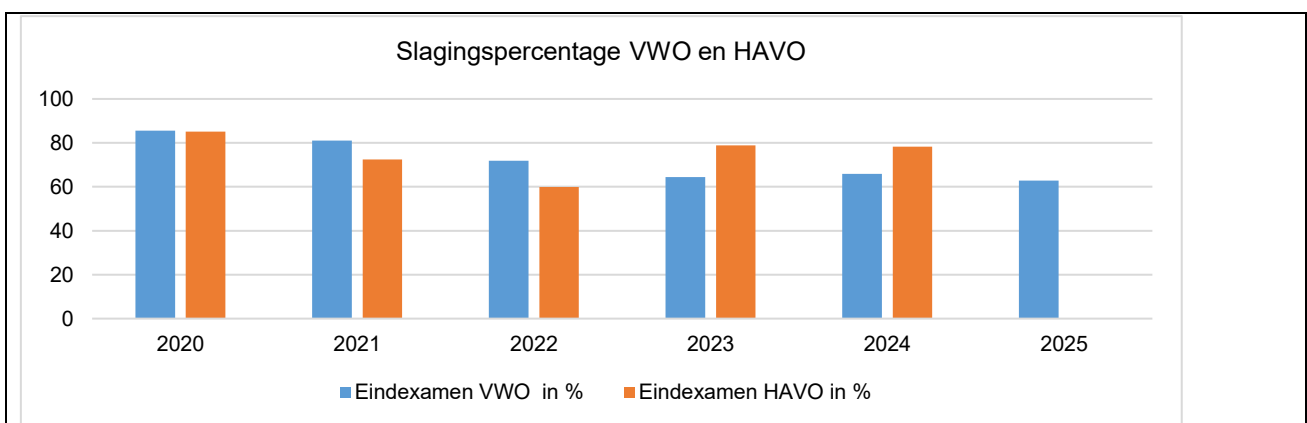
Figuur 5.6.3: Raming operationele uitgaven en programma's in procent begroting directoraat onderwijs

Bron: SPS

De uitgavenverdeling van het directoraat Onderwijs tussen operationele kosten en programma's vertoont in de periode 2020–2024 duidelijke fluctuaties. In 2020 lag de nadruk sterk op operationele uitgaven (67 procent), terwijl vanaf 2021 tot en met 2022 een verschuiving zichtbaar was richting programma's (49 procent en 54 procent). Vanaf 2023 is echter een wending opgetreden, operationele uitgaven namen opnieuw fors toe (68 procent), ten koste van de financiering van programma's (32 procent). In 2024 is een lichte correctie zichtbaar met een verhouding van 65 procent voor operationele kosten tegenover 35 procent voor programma's, maar de balans blijft sterk in het voordeel van de vaste lasten. Deze ontwikkelingen maken duidelijk dat structurele hervormingen en onderwijsvernieuwing kwetsbaar zijn in tijden van budgettaire druk. Voor een duurzaam beleid is het van belang om te streven naar een stabielere aandeel voor programma's, zodat investeringen in kwaliteit, toegankelijkheid en innovatie niet onderhevig zijn aan jaarlijkse verschuivingen in de begroting.

Onderwijstrends als spiegel van systeemkwaliteit

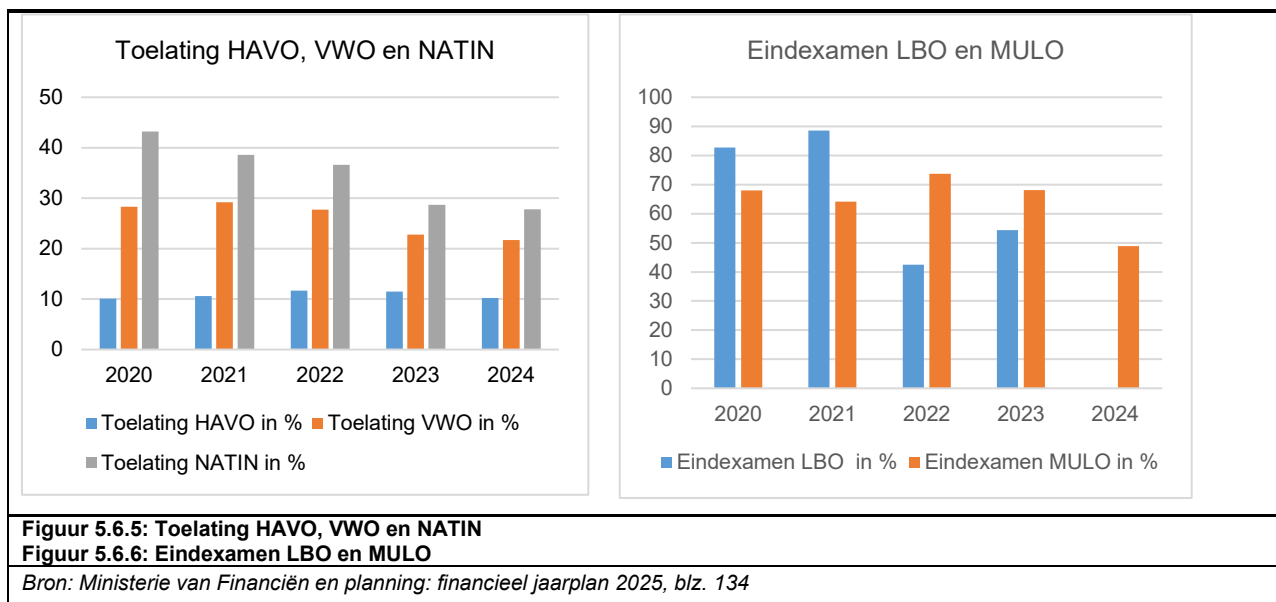
In 2025 slaagde slechts 26,3 procent van de havo-studenten en 45 procent van de vwo-studenten direct voor hun eindexamen. Hoewel het slagingspercentage op het vwo na de herexamens steeg tot 62,9 procent, blijft het totaalbeeld zorgwekkend. De lage slagingspercentages, zelfs na versoepelde normen, zijn niet alleen statistiek, maar een signaal dat het onderwijssysteem fundamentele versterking nodig heeft.

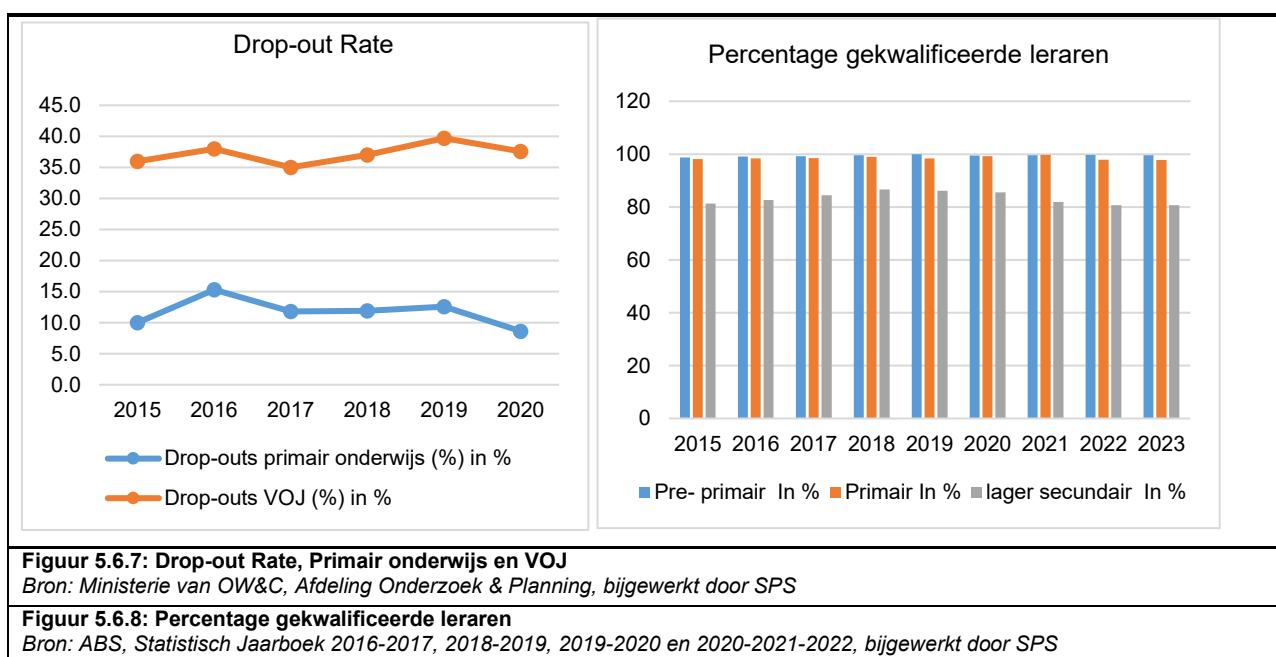
Figuur 5.6.4: Slagingspercentage VWO en HAVO

Bron: Ministerie van Financiën en planning: financieel jaarplan 2025, blz. 135

De examenresultaten van HAVO en VWO laten tussen 2020 en 2024 een duidelijke terugval zien. Bij HAVO daalde het slagingspercentage van 85,1 procent in 2020 naar 59,9 procent in 2022, gevolgd door herstel tot 78,3 procent in 2024, al blijft dit onder het niveau van 2020. Bij VWO is een vergelijkbare trend zichtbaar: van 85,5 procent in 2020 daalde het resultaat naar 64,4 procent in 2023, met een lichte verbetering tot 65,9 procent in 2024. Beide schooltypen tonen dus een forse daling ten opzichte van het uitgangspunt in 2020, met slechts gedeeltelijk herstel in de daaropvolgende jaren.

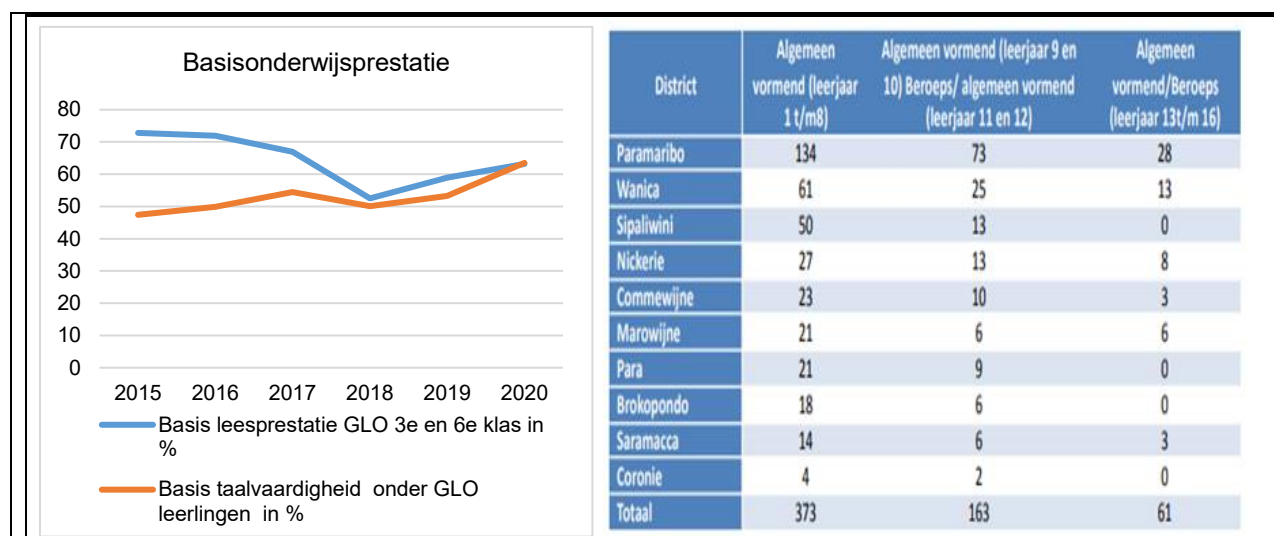

Bij het LBO zijn de slagingspercentages gedaald van boven de 80 procent (2020–2021) naar 42,5 procent in 2022, met slechts gedeeltelijk herstel nadien. Ook bij het MULO zijn sterke schommelingen zichtbaar, met een terugval tot 48,9 procent in 2024. De doorstroom naar HAVO bleef stabiel rond de 10–12 procent, terwijl het VWO een daling laat zien van bijna 29 procent (2021) naar 21,7 procent (2024). Het NATIN kende de scherpste daling van 43,2 procent in 2020 naar 27,8 procent in 2024, wat zorgwekkend is gezien het belang van technisch onderwijs voor de arbeidsmarkt.

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat het drop-out percentage in het primair onderwijs een schommelende trend vertoont, met een piek in 2016 (15,3 procent) en een duidelijke daling in 2020 (8,63 procent). Voor VOJ blijft het percentage relatief hoog en stabiel, variërend tussen 35 procent en 39,7 procent, met een lichte daling naar 37,6 procent in 2020

Het percentage gekwalificeerde leraren in het pre-primair en primair onderwijs was tussen 2015 en 2023 hoog en bleef relatief stabiel, terwijl het lager secundair onderwijs vanaf 2018 een dalende trend vertoont. Zo bereikte genoemd percentage aan gekwalificeerde leraren in het pre-primair onderwijs een piek van 100 procent in 2019 en bleef het rond de 99 procent schommelen. In het primair onderwijs was het aandeel in 2021 het hoogst met 99,76 procent, maar daalde dit naar 97,76 procent in 2023. Het lager secundair onderwijs kende een stijging tot 86,63 procent in 2018, waarna het terugviel tot 80,74 procent in 2023. Dit zou een gevolg kunnen zijn van de uitstroom van ervaren vakdocenten naar beter betaalde functies in het tertiair onderwijs, consultancy of het buitenland (brain drain).

Figuur 5.6.9: Basisonderwijs prestaties

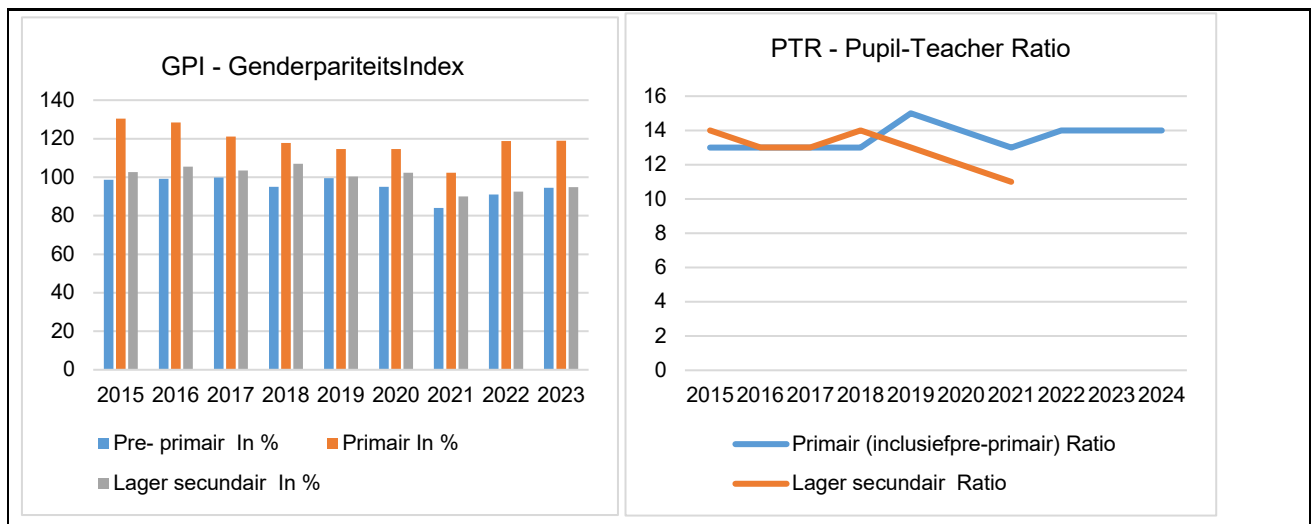
Bron: ABS, bijgewerkt door SPS

Figuur 5.6.10: Aantal scholen per district naar onderwijsniveau 2024

Bron: Ministerie van OW&C, Afdeling Onderzoek & Planning

Tussen 2015 en 2020 tonen de schoolresultaten in het basisonderwijs in Suriname een wisselende trend. De leesvaardigheid daalde van 72,8 procent in 2015 naar 52,5 procent in 2018, met enig herstel tot 63,2 procent in 2020. De taalvaardigheid steeg van 47,4 procent naar 63,5 procent in dezelfde periode. Hoewel deze toename bemoedigend is, blijft het zorgelijk dat ruim een derde van de leerlingen de minimale onderwijsdoelen niet behaalt.

In 2024 is het onderwijs in Suriname sterk geconcentreerd in stedelijke gebieden zoals blijkt uit figuur 10 Paramaribo heeft het meeste aanbod, met 134 basisscholen (leerjaren 01-08), 73 voor de middenbouw (leerjaren 09-12) en 28 scholen voor de bovenbouw (leerjaren 13-16). Ook Wanica beschikt over relatief veel scholen. In contrast hiermee hebben de districten Sipaliwini en Brokopondo wél basisscholen, en scholen voor de middenbouw, maar géén scholen voor de bovenbouw. Zo telt Sipaliwini 50 basisscholen, 13 voor de middenbouw en geen enkele school voor de bovenbouw. Deze spreiding laat zien dat jongeren in het verre binnenland beperkte toegang hebben tot vervolgonderwijs.

Figuur 5.6.11: Gender Parity Index van leerlingen

Bron: ABS, Statistisch Jaarboek 2016-2017, 2018-2019, 2019-2020 en 2020-2021-2022

Figuur 5.6.12: Pupil Teacher Ratio

Bron: Ministerie van OW&C, Afdeling Onderzoek & Planning, bijgewerkt door SPS

In figuur 5.6.11 is te zien dat er tussen 2015 en 2023 in de Gender Parity Index (GPI) een sterke oververtegenwoordiging was van meisjes in het primair onderwijs (130,49 procent) in 2015, terwijl de verhouding in het pre-primair en lager secundair onderwijs meer fluctueert. In het pre-primair onderwijs daalde de GPI van 99,88 (2017) naar 84,02 (2021), met herstel naar 94,49 in 2023. Het lager secundair onderwijs ontwikkelde zich van 106,96 (2018) naar 94,9 in 2023, wat wijst op een verbetering van de genderbalans. De Pupil-Teacher Ratio (PTR) zoals te zien in figuur 5.6.12, laat tussen 2015 en 2024 zien dat het aantal leerlingen per leraar relatief laag en stabiel blijft in zowel het primair als lager secundair onderwijs. In het primair onderwijs bleef de ratio grotendeels rond 13 en 14, met een piek van 15 in 2019. In het lager secundair onderwijs daalde de ratio van 14 in 2015 naar 11 in 2021, wat wijst op kleinere klassen en mogelijk meer individuele aandacht.

Cultuur

Het beleidsgebied Cultuur waaraan vorm en inhoud wordt gegeven via het directoraat Cultuur van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur wordt momenteel institutioneel versterkt en ondergaat strategische vernieuwingen. In 2025 werden in dit kader belangrijke stappen gezet. Genoemd kunnen worden de overdracht door de Nationale Taalraad Suriname³⁹ van een raamwerk voor een nationaal taalbeleid met negentien beleidsadviezen en de officiële afkondiging van het Nationaal Instituut voor Geschiedenis en Cultuur op 15 juli 2025⁴⁰. Eveneens wordt gewerkt aan de actualisering en digitalisering van cultureel erfgoed en de verankering van cultuureducatie binnen het onderwijs, en is samen met stakeholders gewerkt aan de “Visienota Directaat Cultuur 2025-20230 “Integratie van Cultuurbeleid met de ‘Sustainable Development Goals”. Daarnaast worden cultuurhistorische belevingsruimtes zoals de Waterkant⁴¹ in het Centrum van Paramaribo onder PURP gerevitaliseerd, het onderwijs- en cultuurbeleid verder geïntegreerd met die van internationale partners, inclusief de UNESCO en de CARICOM, en moderne technologieën toegepast⁴².

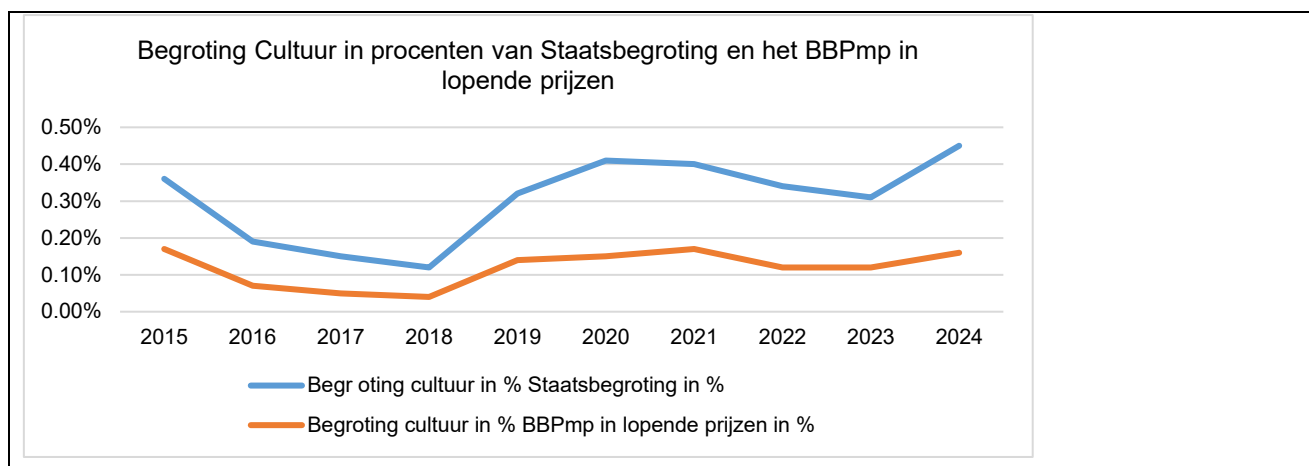
³⁹ Nationale Taalraad Suriname. (2025, 29 mei). Nationale Taalraad presenteert raamwerk voor taalbeleid aan Ministerie van Onderwijs. Key News Suriname.

⁴⁰ Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur. (2025, juli 15). Historisch moment: Proclamatie van het Nationaal Instituut voor Geschiedenis en Cultuur. Surinaamse Overheid. <https://gov.sr/historisch-moment-proclamatie-van-het-nationaal-instituut-voor-geschiedenis-en-cultuur/>

⁴¹ Rehabilitatieproject Waterkant cruciaal voor behoud historisch erfgoedstatus. Surinaamse Overheid. <https://gov.sr/rehabilitatieproject-waterkant-cruciaal-voor-behoud-historisch-erfgoedstatus>

⁴² Nederland ondersteunt Suriname bij digitalisering van erfgoed. Waterkant.net. <https://www.waterkant.net/suriname/2025/01/30/nederland-ondersteunt-suriname-bij-digitalisering-van-erfgoed>

Financiering van het cultuurbeleid

Figuur 5.6.13: Begroting cultuur in % overheidsbegroting en % BBPmp in lopende prijzen

Bron: SPS

De cultuurbegroting in Suriname vertoont de afgelopen tien jaar fluctuaties, zowel als aandeel van de overheidsbegroting als van het bruto binnenlands product (BBP) in lopende prijzen. In 2015 bedroeg de cultuurbegroting 0,36 procent van de overheidsbegroting en 0,17 procent van het BBP. Hierna volgde een daling tot een dieptepunt in 2018 met respectievelijk 0,12 procent en 0,04 procent, wat kan wijzen op een voortschrijdende afname van overheidsprioriteit voor cultuur, mogelijk door economische beperkingen of heroriëntatie van uitgaven.

Vanaf 2019 trad een herstel op. De begroting steeg naar 0,32 procent van de overheidsbegroting en 0,14 procent van het BBP, waarna deze in 2020 en 2021 stabiliseerde rond 0,40–0,41 procent van de overheidsbegroting en 0,15–0,17 procent van het BBP. In 2022 en 2023 was er opnieuw een lichte daling tot 0,31–0,34 procent van de overheidsbegroting en 0,12 procent van het BBP, mogelijk het gevolg van budgettaire aanpassingen. In 2024 vond er een stijging plaats naar 0,45 procent van de overheidsbegroting en 0,16 procent van het BBP, waarmee het hoogste niveau in deze periode is bereikt. Het aandeel van cultuur in de overheidsbegroting blijft over de gehele periode relatief laag (<0,5 procent), wat aangeeft dat cultuur een beperkt deel van de totale overheidsuitgaven beslaat. Het herstel en de recente stijging van de cultuurbegroting laten echter zien dat er opnieuw aandacht is voor culturele ontwikkeling, wat kan bijdragen aan versterking van het nationale culturele erfgoed en het bevorderen van culturele activiteiten in Suriname.

5.7 Arbeidsmarkt

Bij een beschrijving van de arbeidsmarktsituatie ontkomen wij er niet aan te vermelden dat de Covid-19 pandemie wereldwijd aanzienlijke gevolgen heeft gehad voor werkgelegenheid en economische activiteit. Specifiek zijn bepaalde sectoren, zoals het hotel- en horecawezens, zwaar getroffen, en vrouwen en jongeren hebben de grootste impact ondervonden. In Suriname heeft de pandemie ook geleid tot registraties voor financiële steun en een zicht op normalisatie in 2022. Informele werkgelegenheid speelt een belangrijke rol, vooral in het kustgebied. De meeste economisch actieve mensen bevinden zich in stedelijke kustgebieden, terwijl het binnenland van Suriname wordt gekenmerkt door informele economische eenheden die hoofdzakelijk gevestigd zijn in de primaire sector (goud en hout), en in mindere mate landbouw.

Het streven naar duurzame ontwikkeling middels diversificatie van de economie blijft overeind, waarbij de twee sleuteldoelen spreiding van het economisch risico, en werkgelegenheidscreatie (“decent jobs”) een belangrijke rol vervullen.

Dialogo tussen regering, het bedrijfsleven, de vakbeweging en andere functionele groepen vormt binnen het huidige beleid een tweede fundamentele uitgangspunt.

Onder het actie punt arbeid worden verder als belangrijk probleem genoemd:

- a. onvoldoende capaciteit voor specifieke vakgebieden en regelgeving. De te treffen beleidsmaatregelen in dit kader regardeerden:
  - landelijke verzorging van vak trainingen, vooral voor jongeren, vrouwen, inheemse - en tribale volken en mensen met een beperking;
  - uitvoering van het project “skills alignment with new Industries” om Surinamers voor te bereiden op nieuwe industrieën;
  - operationaliseren van de het Centrum voor Innovatie en Productiviteit (CIP) om door gerichte programma’s productiviteit in Suriname een boost te geven;
  - operationaliseren van het Fonds Ouderschapsverlof (FVO) om betaald ouderschapsverlof te garanderen.

In de periode 2020-2024 is de “Decent Work Agenda” van de ILO zoals voor Suriname uitgewerkt in “Suriname Decent Work Country Programma 2019-2022 (extended) en “Suriname Mid-Term Labour Market Policy 2022-2025” leidend geweest voor de uitvoering van het beleid op het gebied van werkgelegenheid. Hiermee werd beoogd dat de arbeidswetgeving bij de tijd is, creatieve werkgelegenheid werd geschapen vooral voor jongeren en vrouwen, en dat werknemers met hun gezinnen het recht op sociale bescherming mogen ervaren en beleven.

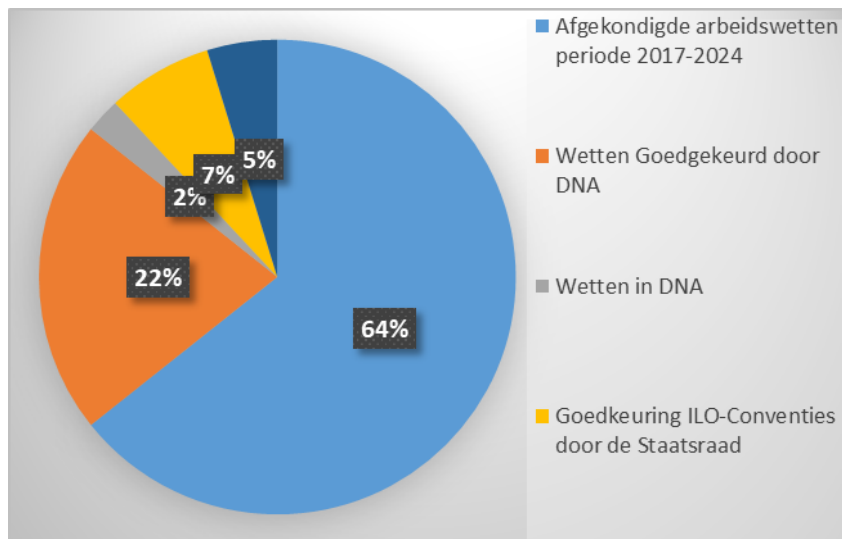
Arbeidsbescherming

De Arbeidsinspectie is belast met de arbeidsbescherming door het toezien op naleving van wettelijke bepalingen met betrekking tot arbeidsvoorwaarden en –omstandigheden en heeft zich in deze beleidsperiode gericht op:

1. de institutionele en capaciteitsversterking en –ontwikkeling;
2. handhaving van de arbeidswetgeving en –regelgeving;
3. verbetering van de klachtenafhandeling, en
4. creatie en bevordering van een cultuur van bedrijfsveiligheid en preventie in de samenleving.

Arbeidswet- en regelgeving

Op het gebied van de arbeidswet- en regelgeving zijn door het ministerie in de beleidsperiode 2020-2024 in totaal 27 wetten, 64 procent, afgekondigd en 9 wetten, 21 procent, goedgekeurd door de DNA. Het ministerie heeft meer dan de helft kunnen realiseren. Onderstaand een grafische weergave van de stand van zaken van de arbeidswetgeving.

Figuur 5.7.1: Stand van zaken arbeidswetgeving in procent van het totaal 2017-2024

Minimum uurloon

In 2022 bracht de Nationale Loonraad (NLR) haar eerste advies uit aan de minister van AWJ over de hoogte van een nieuw vast te stellen minimum uurloon. Voor de periode 01 juni 2022 tot en met 31 december 2022 werd het minimum uurloon vastgesteld op SRD 20,00 voor alle sectoren.

In januari 2023 stelde de NLR voor een minimum uurloon vast te stellen waarbij rekening wordt gehouden met het draagvermogen van werkgevers en de hoogte van de gemiddelde armoedegrens per persoon. Ook werd voorgesteld de cijfers van oktober tot en met december te extrapoleren, wat resulteerde in een minimum uurloon van SRD 38,50. Op basis van de cijfers van december 2022 werd het minimum uurloon afgerond en voor 2023 vastgesteld op SRD 35. Op 29 februari 2024 is de Wet Minimumloon aangenomen in De Nationale Assemblée. De wijzigingen betreffen 4 artikelen over de Loonraad⁴³. Het algemeen minimum uurloon werd op advies van de NLR ingaande 1 april 2024 vastgesteld op SRD 49,12 per uur en per juni 2025 op SRD 52,47.

Tabel 5.7.1: Minimumloon over 2020-Juni 2025

Minimumloon over 2020 - Juni 2025						
Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Algemeen nationaal minimumloon per uur	8,40	8,40	20,00	35,00	49,12	52,47
Sector of beroep specifieke minimum uurlonen						
Winkelbedrijven, met uitzondering van de zogenaamde buurtwinkel die voornamelijk levensmiddelen verkoopt en minder dan 4 werknemers heeft	8,40	8,40	20,00			
Voor personeel van Horecabedrijven met meer dan 12 werknemers	8,60	8,60	20,00			
Personeel van bewakingsbedrijven	8,60	8,60	20,00			

Bron: Ministerie van Arbeid, werkgelegenheid en Jeugdzaken, bewerking SPS

Vacaturebank

In de achter ons liggende periode is gewerkt aan de modernisering van de vacaturebank welke als hulpmiddel zal dienen bij het bestrijden van werkloosheid. In het verlengde van de modernisering van de vacaturebank, zijn er gesprekken gevoerd met werkgevers aan wie is gevraagd om hun vacatures te melden bij de dienst

⁴³ Wet van 19 maart 2024, houdende wijziging van de Wet Minimumloon (S.B. 2019 no 101)

der Arbeidsbemiddeling. Deze samenwerking heeft in de periode 2020 - juni 2023 volgens onderstaande tabel geresulteerd in de registratie van 1129 vacatures, Van dat aantal had het grootste deel en wel tussen 24 en 56 procent van de vacatures betrekking op personeel voor invulling van de lagere dienstverlenende en commerciële beroepen.

Tabel 5.7.2: Vacatures 2020 – Juni 2023

Vacatures 2020 - Juni 2023					
Code	Beroepsgroep	2020	2021	2022	Ultimo juni 2023
0	Strijdkrachten	0	0	0	0
1	Leidinggevende beroepen	5	11	4	1
2	Wetenschappelijke beroepen	1	1	8	10
3	Hoger & middelbare technici en vakspecialisten	1	6	50	2
4	Administratieve beroepen	14	14	77	34
5	Lagere dienstverlenende & commerciële beroepen	35	118	282	30
6	Vakkrachten in de Landbouw & Visserij	0	3	31	4
7	Handwerk en ambachtsslieden	0	152	47	16
8	Bedieners van fabrieksinstallaties en machines en montage medewerkers	3	22	70	1
9	Elementaire beroepen	3	17	29	27
99	Onbekend	0	0	0	0
Totaal		62	344	598	125

Bron: Ministerie van Arbeid, werkgelegenheid en Jeugdzaken, bewerking SPS

SAO, SPWE en SHTTC

De Stichting Arbeidsmobilisatie en Ontwikkeling (SAO), heeft als belangrijkste werkzaamheden het op reguliere basis verzorgen van diverse korte praktische trainingen (dag-, avond) in stad en district. De aangeboden opleidingen kunnen worden onderverdeeld in: 1. Technische 2. Administratieve- en 3. Verzorgende/ schoonheids-/ textiele vak trainingen. Over de periode 2019 - juni 2024 bedroeg het totaal aantal door de SAO gecertificeerde cursisten 1898.

De Stichting Hospitality and Tourism (SHTTC), zorgt voor de opleiding van competente arbeidskrachten in de hospitality en toerisme sector gericht op invulling en behoud van werkgelegenheid binnen die sector en inherent daaraan het verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening in die sector. Per ultimo juni 2024 werden 118 cursisten door de SHTTC gecertificeerd waarvan 36 voor de opleiding keukenassistent niveau-1 en 69 voor de opleiding brood en banket niveau-1.

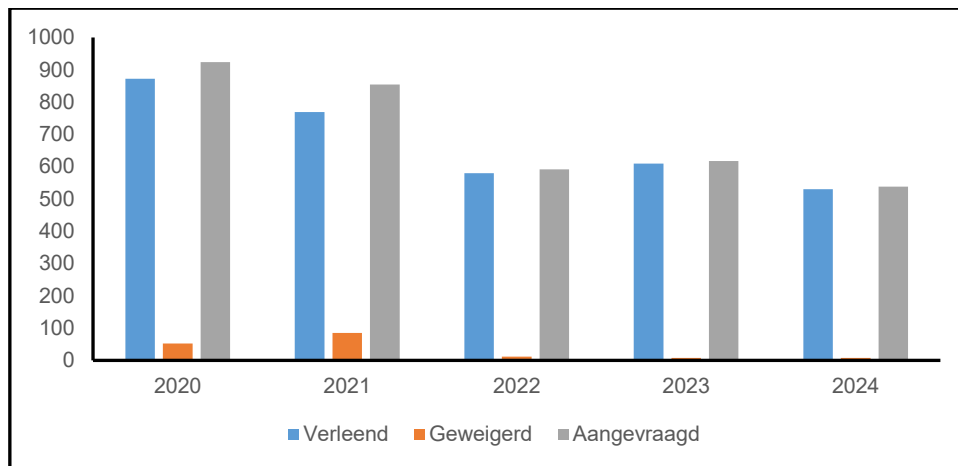
De Stichting Productieve Werkeenheden (SPWE) streeft naar de creatie van productieve werkgelegenheid, bestrijding van armoede en vermindering van de inkomensongelijkheid, door startende micro- en kleine ondernemers te stimuleren, te begeleiden en te trainen. In 2024 werden wederom tientallen personen getraind, om ze in staat te stellen een eigen micro-onderneming te starten, door gerichte ondernemerschapstrainingen op het gebied van Voorraad- en magazijnbeheer, Project schrijven, Klant oriëntatie en Communicatie, Basis Ondernemerschap, Leidinggeven en Time en Projectmanagement. De deelnemers kregen aan het eind van de training bij succesvolle afronding een certificaat uitgereikt. Per juni 2024 werden 63 cursisten door de SPWE gecertificeerd voor verschillende trainingen die ze met succes hebben afgerond, en wel als volgt:

- 13 sociale vaardigheden en beroepshouding;
- 11 basisondernemerschap; 25 voor basisondernemerschap en mentale weerbaarheid en
- 14 voor verpakking en etikettering.

Werkvergunningen vreemdelingen

Om het aantal buitenlandse arbeiders op de Surinaamse arbeidsmarkt te reguleren, is daartoe de nodige wet-⁴⁴ en regelgeving vastgesteld. Een van die regels is het hebben van een werkvergunning. Belangrijk is dat die pas wordt verstrekt indien, onder andere gebleken is dat er geen aanbod op de arbeidsmarkt aanwezig is of redelijkerwijs te verwachten is voor de baan waarop de vergunning betrekking heeft. In de periode 2020-2024 zijn in totaal 3525 werkvergunningen aangevraagd.

In onderstaande figuur wordt inzicht gegeven in het aantal dat is aangevraagd, verleend en geweigerd. Over het algemeen blijkt dat het grootste deel van de aangevraagde vergunningen is verleend.

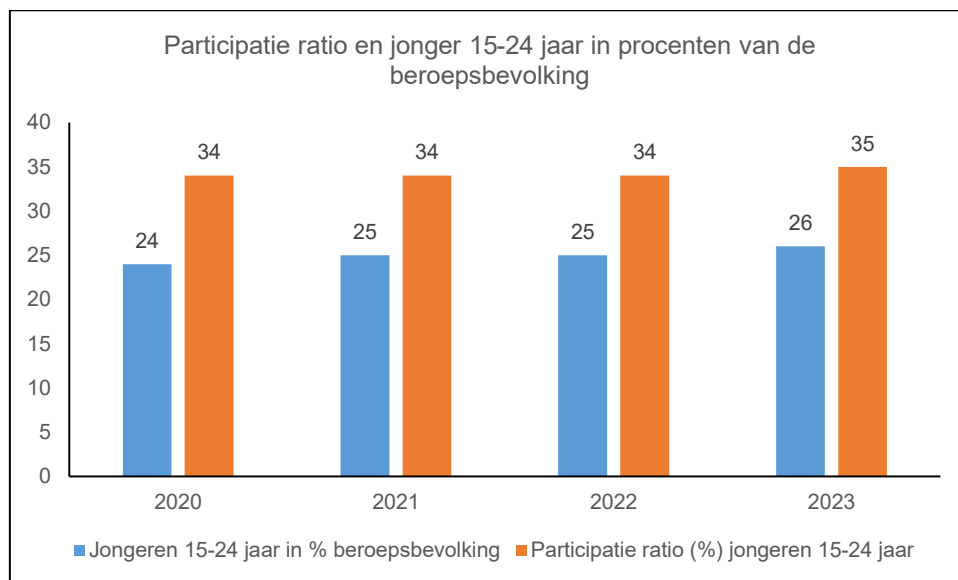

Figuur 5.7.2: Verleende, geweigerde en aangevraagde Werkvergunningen 2019- 2023

Bron: Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken, Afdeling Arbeidsstatistiek, bewerking SPS

Werkloosheid

In onderliggende grafiek wordt inzicht gegeven in de wijze waarop het aantal jongeren in de leeftijdsgroep 15-24 jaar zich als percentage van de beroepsbevolking heeft ontwikkeld, en in de mate van deelname van die groep op de arbeidsmarkt - zoals weergegeven door de participatie ratio.

Figuur 5.7.3: Jongeren 15-24 jaar in procenten beroepsbevolking en participatie ratio (%) 2020-2023

Bron: International Labour Organization. "ILO Modelled Estimates and Projections database (ILOEST)" ILOSTAT

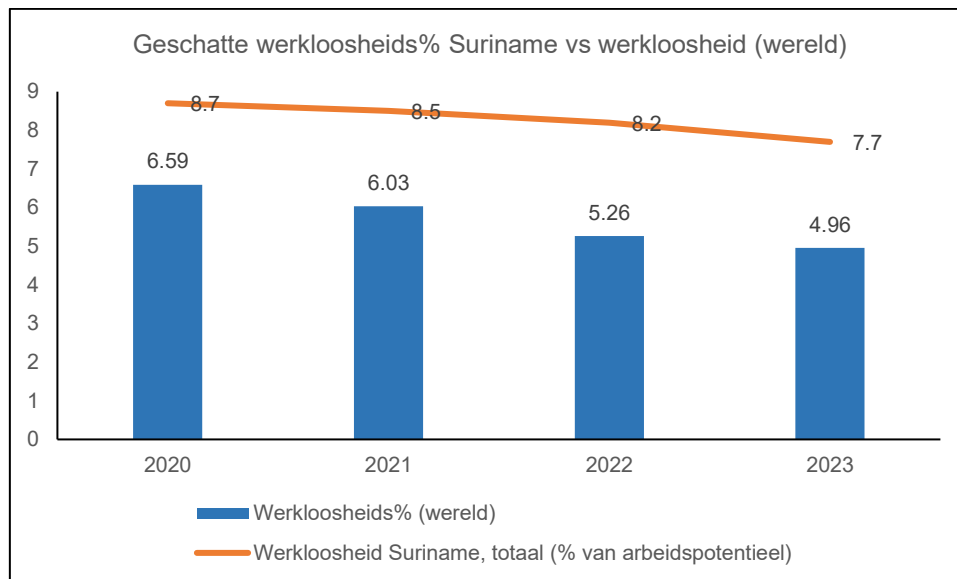
Gemiddeld was circa 35 procent van de jongeren in de leeftijdsklasse 15-24 jaar werkzaam of actief op zoek naar een baan, terwijl het grootste deel van die groep om uiteenlopende redenen niet werkzaam was. Volgens

⁴⁴ Zie decreet Werkvergunning Vreemdelingen S.B. 1981 No. 162

een rapport van ILO⁴⁵ zijn jongeren a.g.v. de Covid- 19 pandemie het hards getroffen en zijn zij het meest geconfronteerd door werkloosheid. Weer een ander rapport geeft aan dat een gebrek aan de nodige skills een van de redenen is van hoge werkloosheid onder jongeren⁴⁶.

Wereldwijd was werkloosheid manifest. Factoren die van invloed zijn op de werkloosheid zijn zorgpunten waarmee men wereldwijd te kampen heeft namelijk stijgende inactiviteit, daling van de arbeidsuren, verlies van arbeidsinkomen, introductie van nieuwe technologieën, innovaties en digitalisering.

Over de periode 2020-2023 zijn er helaas nog geen nationale werkloosheidscijfers voor Suriname beschikbaar. Om een indicatie te hebben van de ontwikkeling op het gebied van werkloosheid, is hier gebruik gemaakt van de ILO-schattingen voor de periode 2020-2023. Vanaf 2020 zien wij op mondiaal niveau dat de werkloosheid een flinke daling maakt van circa 8.7 procent naar 7.7 procent in 2023.

Figuur 5.7.4: Geschatte werkloosheidspercentage Suriname versus werkloosheidspercentage (wereld) 2020-2023

Bron: *2018-2022 Macrotrends LLC (*) en International Labour Organization. "ILO Modelled Estimates and Projections database (ILOEST)" ILOSTAT. Accessed June 18, 2024. ilostat.ilo.org/data/), bewerking SPS

5.8 Veiligheid en Rechtszekerheid

Veiligheid is een belangrijke voorwaarde voor welvaart en welzijn. Orde, rust en veiligheid behoren tot de basiselementen van elke leefbare samenleving. Het garanderen van veiligheid voor burgers is een belangrijke beleidsprioriteit voor de Regering.

Criminaliteitsbestrijding

Criminaliteit is een multidimensionaal vraagstuk, evenzo de bestrijding daarvan. Vaak wordt de nadruk gelegd op sociaaleconomische oorzaken waaronder armoede en werkloosheid. De veiligheid in Suriname wordt onder andere bedreigd door de zorgwekkende vormen welke de criminaliteit aanneemt. Om de burgers te beschermen tegen de verschillende vormen van criminaliteit heeft het Korps Politie Suriname (KPS) in de periode in beschouwing de opvallende en de onopvallende surveillance in verschillende gebieden opgevoerd. Echter heeft deze benadering van het criminaliteitsvraagstuk – zoals uit tabel 5.8.1 blijkt - niet tot significante afname geleid van het aantal gepleegde misdrijven in het algemeen en de meest gepleegde in het bijzonder. Voorts trad er verruwing van de criminaliteit op wat om een andere benadering van het vraagstuk vroeg.

⁴⁵ ILO Monitor: Covid-19 and the world of work. Fourth Edition.

⁴⁶ Economics Help, Reasons for Youth unemployment October 2019.

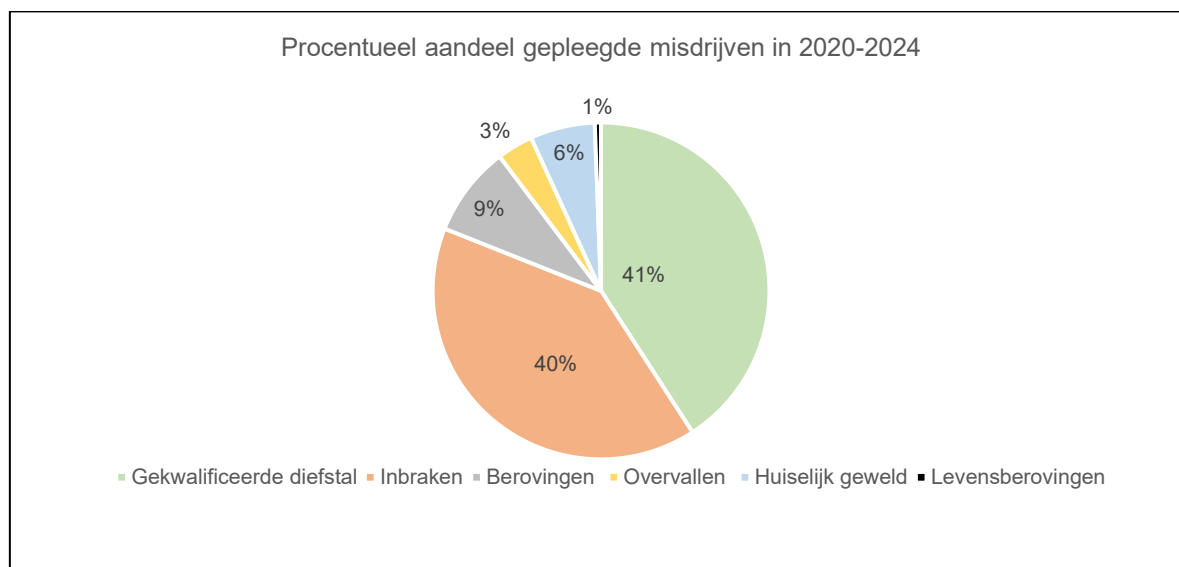
Hier toe werd in 2024 de aanzet gegeven voor het opstellen van een veiligheidsplan met een criminaliteitsoperatieplan voor de korte termijn en een criminaliteitsurgentieplan voor de lange termijn. Een plan gericht op de verbreding van de betrokkenheid van meerdere actoren bij de criminaliteitsbestrijding zoals die van het Korps Penitentiare Ambtenaren, het Korps Brandweer Suriname en de Beveiliging en Bijstandsdienst Suriname en op verdieping van de bestaande samenwerking met het Nationaal Leger, het Directoraat Nationale Veiligheid en de Kustwacht.

Tabel 5.8.1: Gepleegde misdrijven in 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	Totaal
Gekwalificeerde diefstallen	2471	2255	2864	3426	3081	14097
Inbraken	2911	3137	2915	2644	2256	13863
Berovingen	586	585	639	632	554	2996
Overvallen	241	205	220	269	261	1196
Huiselijk geweld	353	373	612	572	236	2146
Levensberovingen	56	34	45	41	30	206
Totaal	6618	6589	7295	7584	6418	34504

Bron: Ministerie van Justitie en Politie, Dienst Criminele Informatie Voorziening [DCIV/KPS], bewerking SPS

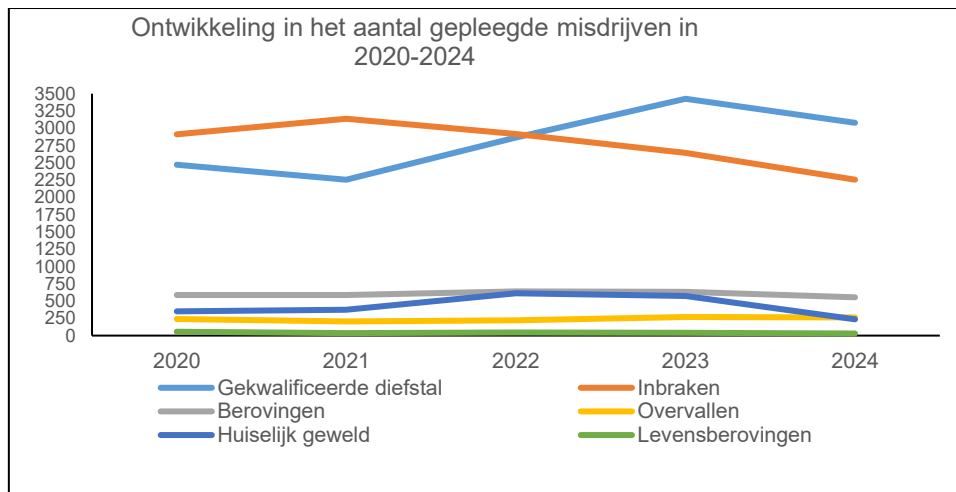
Uit onderstaande figuur blijkt dat het grootste deel van de misdrijven die in de periode in beschouwing zijn gepleegd gekwalificeerde diefstallen betreffen gevolgd door inbraken.

Figuur 5.8.1: Procentueel aandeel gepleegde misdrijven in 2020-2024

Bron: Ministerie van Justitie en Politie, Dienst Criminele Informatie Voorziening [DCIV/KPS], bewerking SPS

Uit onderstaande figuur blijkt dat het aantal gekwalificeerde diefstallen vanaf 2021 t/m 2023 constant is gestegen om vervolgens in 2024 te dalen. Aan de andere kant blijkt dat het aantal inbraken vanaf 2021 constant is afgenomen.

Figuur 5.8.2: Ontwikkeling in het aantal gepleegde misdrijven in 2020-2024

Bron: Ministerie van Justitie en Politie, Dienst Criminele Informatie Voorziening [DCIV/KPS], bewerking SPS

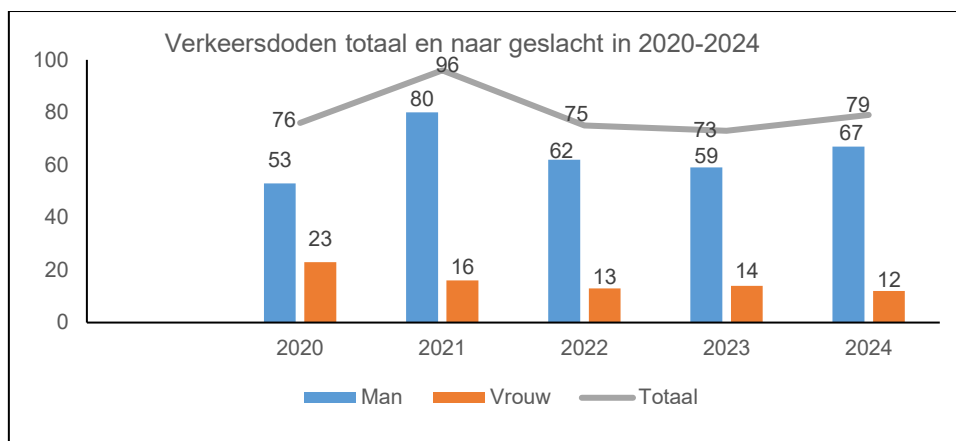
Behalve criminaliteit zijn er ook andere factoren die de veiligheid van burgers in gevaar kunnen brengen. In dit geval kunnen worden genoemd het gedrag in het verkeer en de afwezigheid of onvoldoende voorzieningen om branden te voorkomen.

Verkeersveiligheid

Ook in het verkeer kan door onder andere onoplettendheid, negeren van verkeersregels in het algemeen, rijden onder invloed van alcohol en overschrijden van de maximale snelheid de veiligheid van medeweggebruikers in gevaar worden gebracht en in sommige gevallen zelfs de dood tot gevolg hebben.

In de periode 2020-2024 heeft het Korps Politie Suriname (KPS) verschillende maatregelen getroffen om het verkeer veiliger te maken. Op regelmatige basis vonden op drukke kruispunten verkeerscontroles plaats. Tegen verkeersovertreders werd streng opgetreden. Verkeersdeelnemers die bijvoorbeeld de maximaal toegestane snelheid hadden overschreden werden beboet en hun rijbewijs werd tegelijkertijd ingevorderd. Ook is actief gewerkt aan het opsporen van verkeersovertreders die boetes vanwege eerdere overtredingen niet hadden betaald. In dit kader heeft het Safe-City project een wezenlijke bijdrage geleverd aan het achterhalen van die verkeerscriminelen. Desondanks is er nog veel werk te verzetten om de verkeersveiligheid te vergroten.

Bekijken wij de statistieken over het aantal verkeersdoden zoals in onderstaande figuur is weergegeven dan blijkt dat in de periode in beschouwing de meeste doden zijn geregistreerd in 2021, terwijl het aantal in 2020 en 2022-2024 miljoen of meer schommelde tussen 73 en 79 verkeersdoden. Echter blijkt uit de statistieken dat de meeste verkeersdoden - 70-85 procent van het totaal aantal verkeersdoden - van het mannelijk geslacht waren. Mogelijkerwijs kunnen deze percentages gelinkt worden aan een type verkeersovertreding. Onderzoek hiernaar is belangrijk voor de formulering en implementatie van op feiten gebaseerd beleid.

Figuur 5.8.3: Verkeersdoden totaal en naar geslacht 2020-2024

Bron: Ministerie van Justitie en Politie, Afdeling Verkeersvoorlichting, Onderwijs en Statistieken {VVOS/KPS}

Bekijken wij de ratio voor wat betreft het aantal verkeersdoden per 100.000 inwoners die in de periode in beschouwing marginaal is afgenomen van 12.5 – 11.9, dan is het niet verwachtbaar dat wij target 3.6 van SDG 3 om wereldwijd bij te dragen aan het reduceren van het aantal verkeersdoden met 50 procent, zullen bereiken.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de meeste verkeersdoden zijn geregistreerd in Paramaribo, Wanica, Para en Nickerie. Dit kan enigszins in verband worden gebracht met de omvang van de bevolkingsdichtheid in die districten, de mate van de bereikbaarheid van die districten via de weg en daarmee de concentratie van verkeer over de wegen in die districten.

Tabel 5.8.2: Aantal verkeersdoden naar district 2020-2024

Jaar	District										
	Paramaribo	Para	Wanica	Commewijne	Saramacca	Marowijne	Coronie	Nickerie	Brokopondo	Sipaliwini	Totaal
2020	18	14	17	3	7	1	1	12	2	0	76
2021	18	9	21	11	7	2	4	13	1	0	96
2022	23	10	16	7	4	3	4	5	3	0	75
2023	24	3	20	2	7	5	1	5	6	0	73
2024	28	6	23	3	5	1	2	7	3	1	79
Totaal	122	42	97	20	30	12	12	42	15	1	399

Bron: Ministerie van Justitie en Politie, Afdeling Verkeersvoorlichting, Onderwijs en Statistieken [VVOS/KPS]

Brandveiligheid

Het beleid van het Korps Brandweer Suriname (KBS) was in de periode in beschouwing gericht op de proactieve en preventieve brandweezorg, incidentenbestrijding en hulpverlening bij calamiteiten.

Tabel 5.8.3: Landelijke Incidentenbestrijding en hulpverlening 2020- juni 2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	Juni 2024
Woningbranden	155	185	180	193	105
Overige gebouw branden	35	27	24	26	18
Vuilmisbranden	904	637	581	718	271
Grasbranden	2168	765	835	3090	1271
Autobranden	98	66	64	76	33
Overige branden	412	283	232	576	203
Loosalarm	58	51	37	59	22
Totaal brandbestrijding	3830	2014	1953	4738	1923
Hulpverlening bij verkeersongeval	55	55	58	32	15
Ongeval bestrijding bij gevaarlijke stoffen	14	16	5	1	1
Bijen bestrijding	5396	5704	5368	5213	1934
Verwijderen van reptielen	316	354	395	330	187
Waterongevallen		580	7	5	3
Overige hulpverlening	634	1	677	643	258
Loos alarm	22	12	114	26	6
Totaal hulpverlening	6437	6722	6624	6250	2404

Bron: KBS

Ondanks de vele voorlichtingssessies over brandpreventie naar de gemeenschap toe, is het aantal branden na een significante daling in 2021 en verdere daling in 2022 enorm gestegen in 2023. Vermeldenswaard is dat de meeste branden, grasbranden waren, gevolgd door vuilmisbranden, en als 3^e woningbranden.

De hulpverlening is vanaf 2021 geleidelijk aan afgenomen. De meeste hulp die in dit verband is geboden is bij de bestrijding van bijen.

Rechtszekerheid

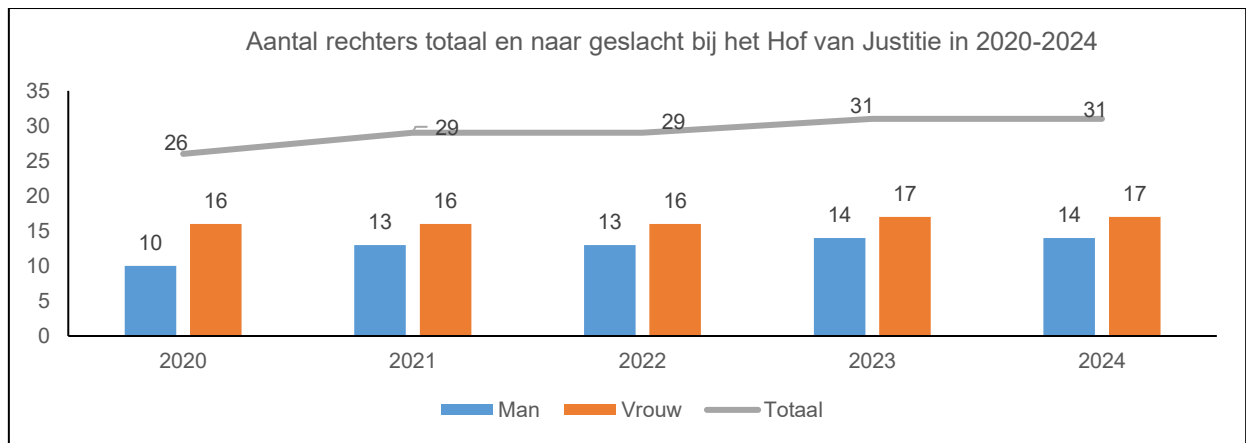
Rechtszekerheid is een van de belangrijkste grondbeginselen van de rechtspraak en waarborgt dat de rechtspraak gebonden is aan regels van het recht. Bij rechtszekerheid wordt gestreefd naar een eerlijk rechtsproces.

De verzelfstandiging van de Rechterlijke macht is reeds ingezet. In 2020 is de manager bedrijfsvoering bij het Hof aangesteld en is per medio 2021 de President bij het Hof van Justitie benoemd.

In 2020 bedroeg het totaal aantal rechters 26, zestien (16) vrouwen en tien (10) mannen. Anno 2024 bedroeg het aantal rechters 31, zeventien (17) vrouwen en veertien (14) mannen. Volgens de Wet op de Inrichting en Samenstelling van de Rechterlijke Macht zouden er minimaal 40 rechters moeten zijn. Gestreeft wordt om dit aantal binnen 3-5 jaar te bereiken.

Vanaf de benoeming van de eerste vrouwelijke rechter in 1997, streefden het aantal vrouwelijke rechters binnen 12 jaar het aantal mannelijke in 2009 voorbij. Sinds dien heeft – zoals uit onderstaande figuur blijkt – die trend zich voortgezet. Hiermee was de feminisering van de rechterlijke macht een feit⁴⁷.

⁴⁷ Professor Anne Ruth Mackor, 2021

Figuur 5.8.4: Aantal rechters totaal en naar geslacht bij het Hof van Justitie in 2020-2024

5.9 Milieuontwikkelingen

5.9.1 Klimaatverandering

Enkele inspanningen welke de Surinaamse Overheid in de evaluatieperiode 2024 tot en met het eerste halfjaar 2025 heeft gepleegd om negatieve effecten van klimaatverandering tijdig te ondervangen, betreffen de volgende:

1. Succesvolle afsluiting van Fase 2 van het project “**GCCA+ support for Climate Change Adaptation in Suriname**” in het begin van het tweede kwartaal 2024. Het project had als doel, de veerkracht van gemeenschappen en kustecosystemen in de districten Nickerie en Coronie te verhogen door middel van gender responsieve klimaatacties en verbeterd nationaal bestuur op het gebied van geïntegreerd waterbeheer en geïntegreerd beheer van kustzones. Het project werd met ondersteuning van de Europese Unie (EU) en de United Nations Development Program (UNDP) uitgevoerd.
2. Het “Kwelderproject” aan de Weg naar Zee werd in het afgelopen planjaar 2024 verder uitgevoerd. Conform de bestekvoorwaarden zijn er twee rijen palen ingedrukt en daartussen bamboe bunches geplaatst om het doel van de kwelderconstructie te verwezenlijken. Vanwege budgettaire omstandigheden en klimatologische factoren is er echter stagnatie opgetreden in de verdere uitvoering van de werkzaamheden. Echter had het proefproject in het eerste kwartaal van 2024 te kampen met een ernstige tegenslag: zowel de geplante mangrove met als doel om de kust bestendiger te maken tegen de golfslag van de zee als de aangelegde kwelders met sediment zijn weggespoeld als gevolg van een enorme dambreuk. Hierdoor is er een reële dreiging ontstaan voor zowel bewoners als voor andere in het gebied gepleegde investeringen, zoals landbouwarealen, agrarische bedrijven en gebouwen. **Als gevolg hiervan is het project in zijn geheel gestaakt.**
3. Het Projectvoorstel ingediend bij de Republiek Marokko voor verbetering van de dienstverlening door de Meteorologische- en Hydrologische Dienst van het ministerie van Openbare Werken, is reeds goedgekeurd en heeft het ministerie van Openbare Werken reeds de goedkeuringsnota in de eerste helft van 2024 ontvangen. Vanuit de Centrale Bank van Suriname moeten de financiële middelen beschikbaar worden gesteld voor de aankoop van benodigde apparatuur.
4. Het versterken van de waterkerende dijk langs de Brantimakkaweg in het kustgebied Weg naar Zee, district Paramaribo, is gericht op het vergroten van de weerstand tegen klimaatverandering van de kustzone. Het project betreft een traject van circa 4.500 meter, lopend vanaf de Henry Fernandesweg,

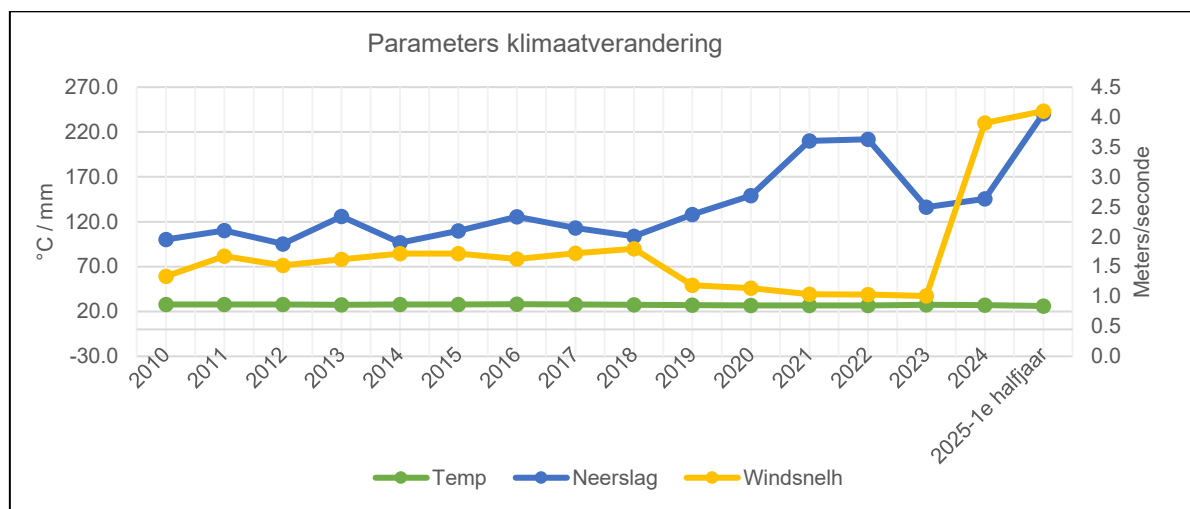
evenwijdig lopend aan de Brantimakkaweg tot aan de Brantimakka-sluis. Door de verwachte zeespiegelstijging en toenemende extremen in waterstanden, wordt deze dijk opgehoogd en verstevigd om overstromingsrisico's voor omliggende woon- en landbouwgebieden te minimaliseren. Het project draagt bij aan het beschermen van kwetsbare zones tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Aangezien klimaatverandering zich het meest manifesteert in zeespiegelstijging, temperatuurverandering en neerslagverandering, volgt onderstaand een korte beschouwing van deze effecten.

Zeespiegelstijging

Als inspanningen om te komen tot monitoring van de effecten van zeespiegelstijging, zijn er door de Water Loopkundige Afdeling (WLA) van het Ministerie van Openbare Werken in het planjaar 2023 in Nieuw Nickerie (monding), Coppenamemonding en Nieuw Amsterdam en Albina meetinstrumenten geplaatst. In het eerste halfjaar van 2024 werden in overige delen van de Kustvlakte eveneens meetinstrumenten geïnstalleerd.

Belangrijke parameters bij de beoordeling van klimaatverandering zijn de temperatuur, neerslag en windsnelheid. In onderstaande figuur 5.9.1.1 is het verloop van zowel de temperatuur, neerslag als windsnelheid weergegeven over de periode 2010 tot en met het eerste halfjaar 2024. Om echter een goed beeld te verkrijgen van de invloed van klimaatverandering op de temperatuur en de neerslag alsook andere klimaatfactoren, zijn langjarige data van minimaal 30 jaar vereist. Op basis van deze langjarige data kan een goed beeld verkregen worden van een eventuele verandering in het klimaat.

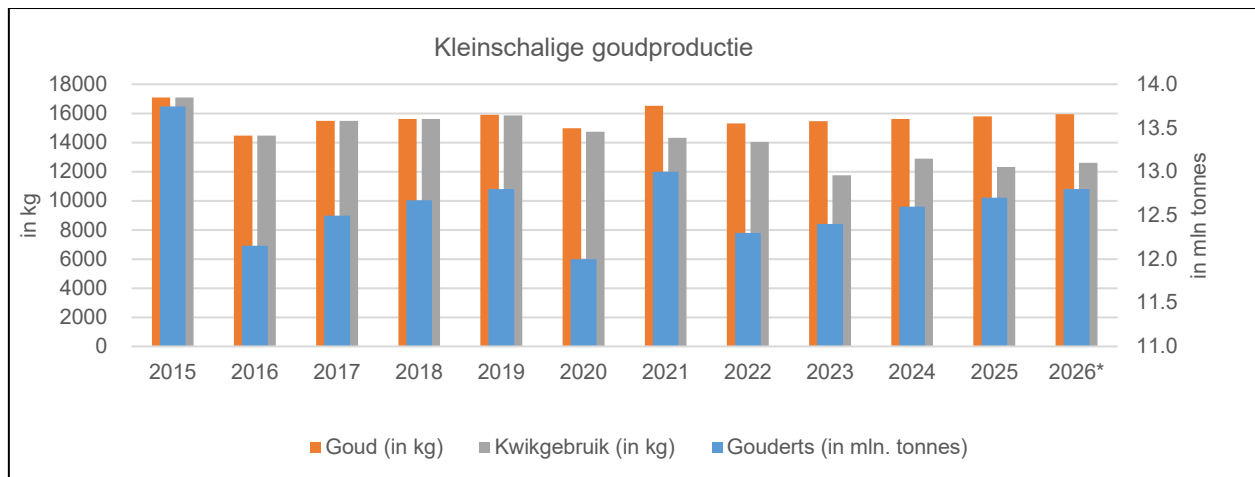
Figuur 5.9.1.1: Het verloop van de temperatuur gedurende 2010-eerste halfjaar 2025
Bron: Meteorologische Dienst Suriname (MDS), bewerking SPS

5.9.2 Door Mens of Natuur veroorzaakte Rampen

Kwikgebruik

Ondanks ratificatie van het “Minamata verdrag” door Suriname, blijft het kwikgebruik een belangrijke rol blijven spelen in de kleinschalige goudmijnbouw. Voor het winnen van een kilogram goud is er ongeveer hetzelfde gewicht aan kwik nodig.

De kleinschalige goudproductie over 2024 bedroeg ca. 16.153 kg, waaruit kan worden afgeleid dat in hetzelfde jaar minstens dezelfde hoeveelheid aan kwik in het milieu terecht moet zijn gekomen. Ondanks. De onderstaande figuur (5.9.2.1) geeft een beeld van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik over de afgelopen tien jaren weer.

Figuur 5.9.2.1: Overzicht van de kleinschalige goudproductie en het daaraan gelieerd kwikgebruik van 2015-2026

Noot*: schatting

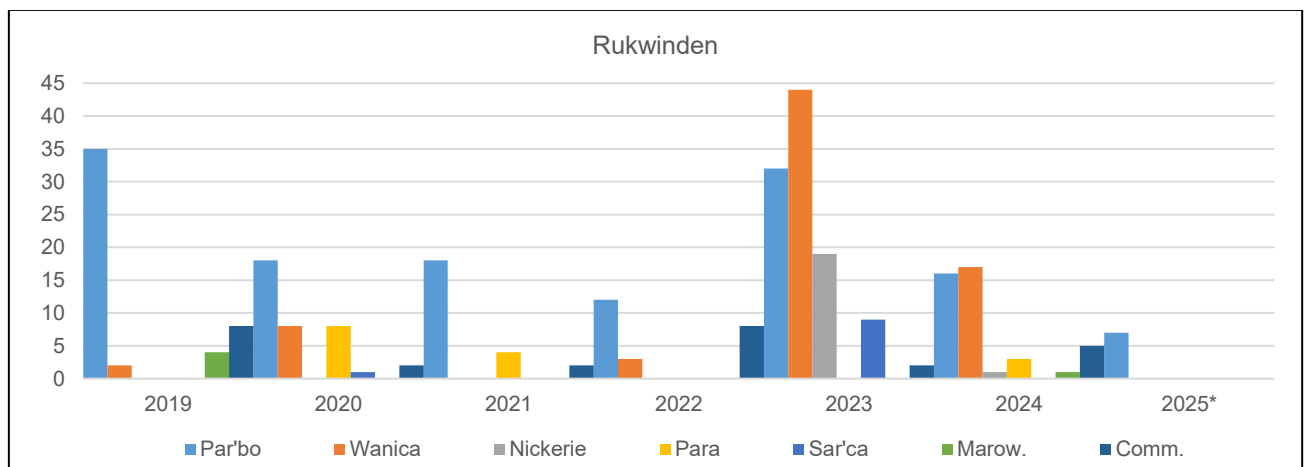
Bron: Stichting Planbureau Suriname, Onder directoraat Macro Sectorale Planning

Overstromingen en Rukwinden

In de evaluatieperiode 2019 – eerste halfjaar 2024 vonden er in verschillende districten van ons land rampen plaats, variërend van rukwinden (bij heftige rukwinden waaiden meestal daken van huizen weg), overstromingen, bosbranden, extreme droogte en dambreuken. Het Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbestrijding en Rampenbeheer (NCCR) bestond in November 2023 20 jaar en organiseerde een symposium omtrent rampenbeheer in Suriname. Tevens werden er 3 district specifieke rampenplannen opgesteld voor de districten Nickerie, Coronie en Saramacca. Over het jaar 2024 werd het NCCR geconfronteerd met de volgende rampen:

- Bosbranden langs de gehele kustvlakte van Suriname
- Wageningen zwaar getroffen door rookontwikkeling
- Extreme droogte waarbij kreken en rivieren droog werden
- Verzilting van landbouwgronden door dambreuk te Weg Naar Zee
- Voortdurende en extremere Rukwinden

Zowel volgende figuur als tabellen geven een beeld van deze rampen gedurende 2019 tot eerste halfjaar 2025.

Figuur 5.9.2.2: Overzicht van rukwinden per district van 2019 tot eerste halfjaar 2025

Bron: NCCR, bewerking SPS

Tabel 5.9.2.1: Bosbranden per district over de periode 2019 – eerste halfjaar 2025

District	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Paramaribo	X				X	X	
Wanica							
Nickerie						X	
Para	X	X	X	X	X	X	
Brokopondo							
Saramacca						X	
Coronie						X	
Sipaliwini							
Marowijne						X	
Commewijne						X	

Bron: NCCR, bewerking SPS

Noot: voor eerste halfjaar 2025 heeft NCCR geen bosbranden data

	Hevige bosbranden
	Bosbranden

Tabel 5.9.2.2: Overstromingen, extreme droogte en dambreuk per district van 2019 – augustus 2025

District			Overstromingen		Extreme droogte	Dambreuk	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Paramaribo			X	X		X	X
Wanica			X				
Nickerie			X			X	
Para			X			X	
Brokopondo			X	X		X	
Saramacca			X				
Coronie							
Sipaliwini			X	X	X	X	
Marowijne			X				
Commewijne			X			X	X

Bron: NCCR, bewerking SPS

	Overstromingen
	Hevige overstromingen
	Extreme droogte
	Dambreuk

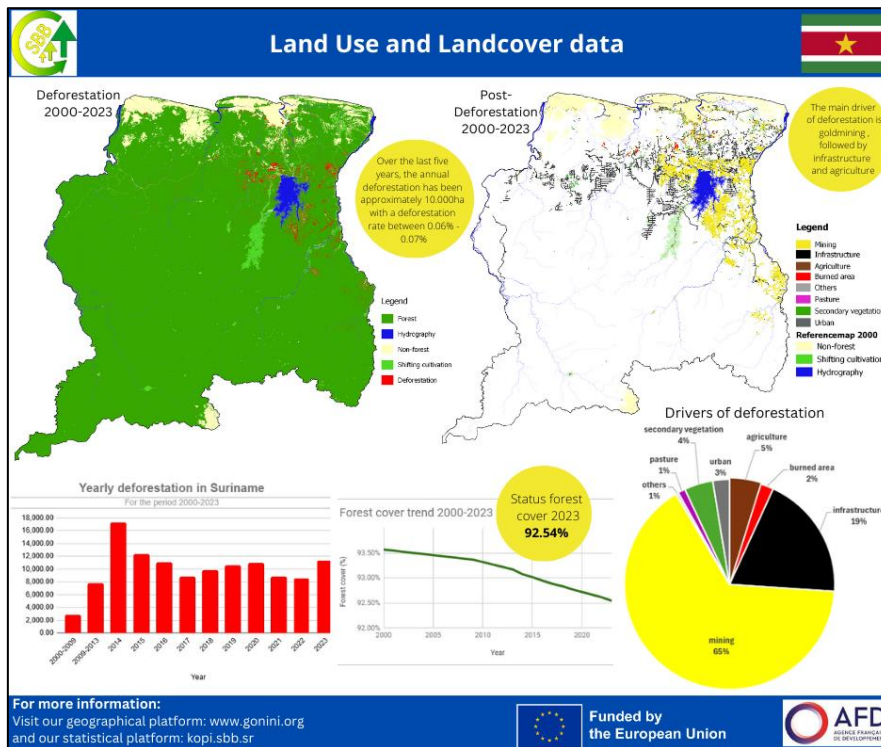
Ontbossing

Voortzettend op de periode 2018-2022, kenmerkte de periode 2019-2024 zich eveneens door een dalende trend in de bosbedekking in Suriname.

Om de bosbedekking en de ontbossing te bepalen, maakt de Forest Cover Monitoring Unit (FCMU) van de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) gebruik van Sentinel satellietbeelden van 10m resolutie (pixelgrootte) die heel Suriname bedekken. Dit betekent dat de kleinste “ontbossing” die kan worden waargenomen 10m bij 10m groot is. Omdat deze kleine “ontbossingen” (ongeveer de grootte van een gevallen boom) deel uitmaken van de natuurlijke dynamiek van het bos, wordt voor monitoring doeleinden gebieden die vanaf 1 ha en groter gerekend tot ontbossing.

Het meten van de ontbossing en de bosbedekking vormt onderdeel van het Nationaal Bos Monitoringssysteem oftewel *National Forest Monitoring System (NFMS)*. Hierbij wordt zoveel als mogelijk data over het Surinaamse bos verzameld en beschikbaar gesteld voor beleidsmakers, internationale en nationale organisaties en de gehele maatschappij. De verzamelde data wordt zoveel als mogelijk transparant gemaakt door deze via online portalen ter beschikking te stellen. Zo is de geproduceerde data te zien op het “Gonini” geoportaal www.gonini.org en via “KOPI”, het statistieken portaal (cijfers) [KOPI \(sbb.sr\)](http://KOPI(sbb.sr)).

Over de periode 2018 - 2023 is de ontbossingsgraad tussen 0.06 - 0.07 procent met een gemiddelde ontbossing van ongeveer 10.000 ha gemeten. Dit concludeert dat Suriname een ontbossingsgraad beneden de 0.22 procent heeft en nog altijd behoort tot één van de HFLD (High Forest Cover and Low Deforestation) landen. De bosbedekking voor het jaar 2023 bedraagt 92.54 procent (afgerond 93 procent). Dit is in figuur 5.9.2.3 weergegeven.

Figuur 5.9.2.3: Ontbossing en de oorzaken van ontbossing
Bron: Forest Cover Monitoring Unit, SBB

De economische activiteit welke verantwoordelijk was voor de meeste ontbossing over de periode 2000-2023, was de **goudmijnbouw** (65 procent), gevolgd door **infrastructuur** (19 procent) en de beoefening van **landbouwactiviteiten** (5 procent). Momenteel wordt er gewerkt aan de data voor het jaar 2024, welke na afronding op de Gonini geoportaal en Kopi platform geplaatst zal worden voor het publiek.

Uitgemijnde Gebieden

Voorname­lijk als gevolg van het ontbreken van nationale rehabilitatie- en herbestemmingsplannen voor de uitgemijnde gebieden in Suriname, voeren de Multinationale mijnbouwmaatschappijen hun eigen mijnsluitingsplannen uit. In het geval van bauxiet, heeft **Suralco LLC** in de uitgemijnde gebieden van haar bauxietconcessies in het district Marowijne in het planjaar 2023 in totaal 90 hectare (ha) van een organisch rijke bovenlaag voorzien (getopsoild), terwijl in het vorig jaar 2024 er ca. 85 ha is getopsoild. Daarnaast is er herbeplant (gerevegeteerd) met zoveel als mogelijk lokale plantsoorten. Onderstaande tabel verschaft een overzicht van het revegetatieproces in district Marowijne over de periode 2016 – 2024.

Tabel 5.9.2.3: Overzicht revegetatie van 2016- 2024

Jaar	Revegetatie (ha)
2016	116
2017	125.5
2018	159.5
2019	140
2020	100
2021	120
2022	140
2023	90
2024	85

Bron: Bauxiet Instituut Suriname (BIS)

Suralco hanteert de navolgende stappen voor revegetatie van de uitgemijnde gebieden te Marowijne:

- Opnieuw minimaal hellen om afwatering te verbeteren;
- Verplaatsen en verspreiden van zwarte aarde over de locatie;
- Herbeplanten met plantmateriaal uit de omgeving

De Suralco heeft in het planjaar 2025 haar revegetatie index document gepresenteerd. Het ligt in de bedoeling dat dit document zal dienen als leidraad voor het monitoren van de reeds gerevegeteerde gebieden. Omdat de revegetatie index een ruim aantal gebieden beslaat, zou het eventueel ook gebruikt kunnen worden voor het monitoren van gerehabiliteerde gebieden elders in het land.

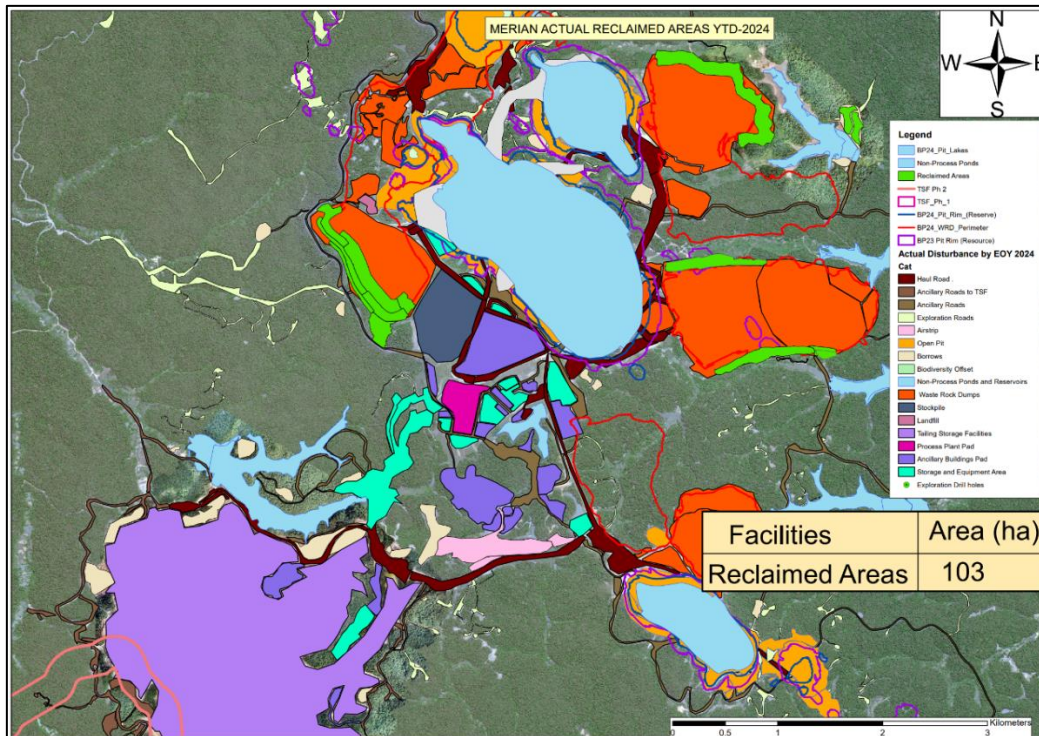
Voor wat betreft de goudmijnbouw, heeft de multinational **Newmont** als onderdeel van haar rehabilitatie beleid verder gewerkt aan herstel van verstoorde gebieden, die niet langer nodig zijn voor operationele doeleinden. De rehabilitatie geschiedt door alle infrastructuur te verwijderen, de landvorm opnieuw te contouren om ervoor te zorgen dat deze consistent is met de omringende topografie en fysieke stabiliteitsnormen, en vervolgens het gebied te herbebossen met een combinatie van stikstofbinders (specifiek gericht op het afzetten van voedingsstoffen in het doorgaans voedingsarme saproliet bedekkingsmateriaal) en andere lokaal voorkomende inheemse boomsoorten. Het is relatief moeilijk om voldoende aanbod van inheemse soorten, met name bomen, te verkrijgen om te voldoen aan de lange termijn vereisten voor gelijktijdige herstelwerkzaamheden in het Meriangebied. Teneinde het onvoldoende aanbod op te vangen, heeft Newmont een programma opgezet om zaden en/of jonge planten (boomzaailingen) van inheemse soorten te oogsten uit gebieden die ter plaatse zijn aangewezen voor ontginning. Deze boomzaailingen worden geplant in ontgonnen gebieden. Als onderdeel van haar verbintenis met de gemeenschap, koopt de maatschappij ook jonge bomen in van de lokale gemeenschap die worden gebruikt voor gelijktijdige saneringsactiviteiten. In totaal werd in 2024 14 ha areaal teruggewonnen. Dit is in zowel onderstaande tabel als kaart weergegeven.

Tabel 5.9.2.4: Gerehabiliteerde gebieden (in ha) van 2019 - 2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Total cumulative achieved reclamation area up to the end of 2024
Gerehabiliteerd gebied (ha)	15.8	14.5	17.1	22.1	10	14	103

Bron: Newmont Suriname

Onderstaande kaart verschaft een overzicht van de in 2024 teruggewonnen gebieden (reclaimed areas).

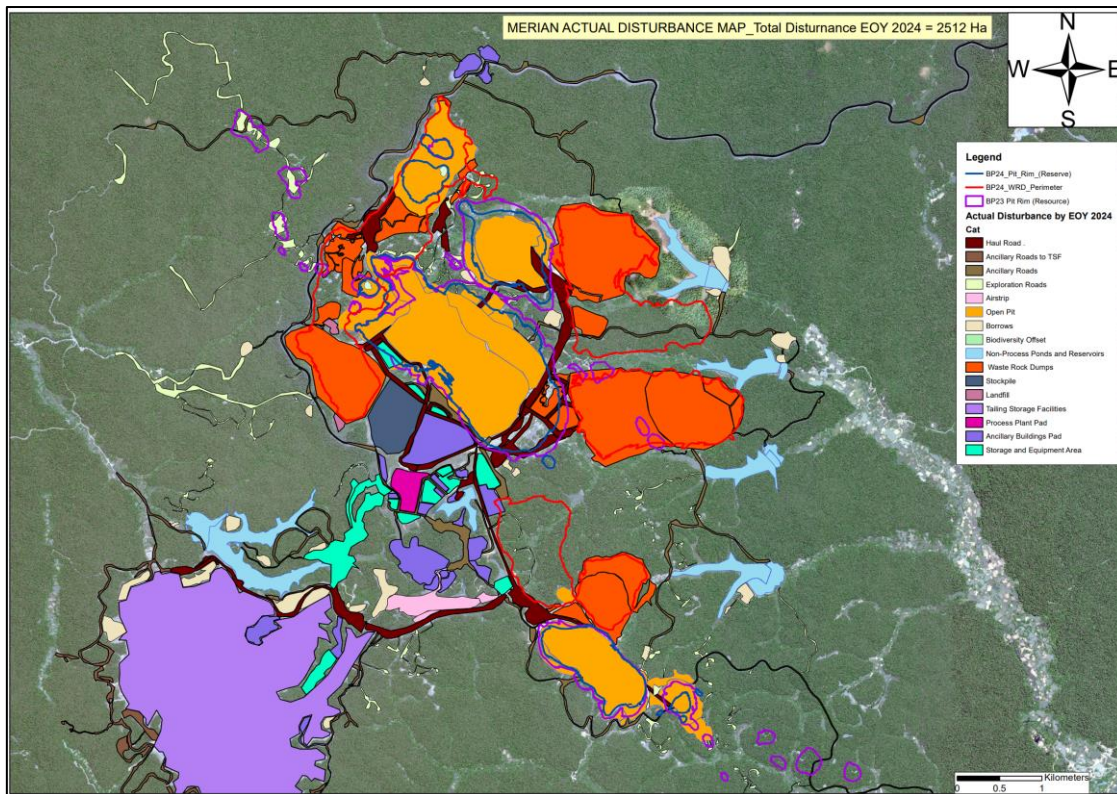
Figuur 5.9.2.4: Overzicht van de in 2024 teruggewonnen gebieden (reclaimed areas) van Newmont
 Bron: Newmont Suriname, augustus 2025

Voorts worden in de hiernavolgende tabel en kaart een beeld gegeven van de hoeveelheid land welke verstoord (disturbed) en/of gerehabiliteerd is bij de Merian operaties.

Tabel 5.9.2.5: Hoeveelheid van verstoord land en/of gerehabiliteerd (in ha) bij Merian operaties

Omschrijving	Merian (ha)
Totale cumulatieve bereikte gerehabiliteerd gebied aan het eind van 2024/ Total cumulative achieved reclamation area up to the end of 2024	103
Totale voetafdruk aan het eind van 2024/ Total footprint/disturbance at end of 2024	2512

Bron: Newmont Suriname

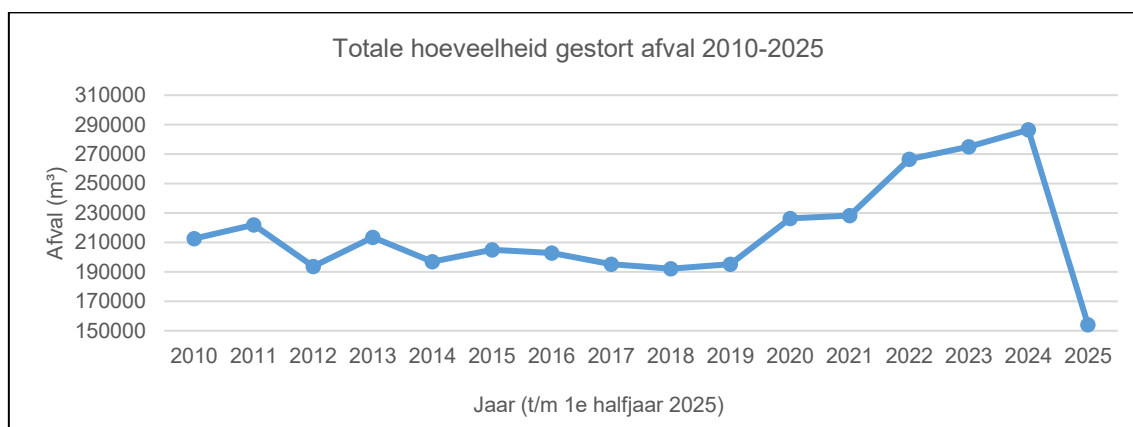
Figuur 5.9.2.5: De actuele verstoorde gebieden in de Merian mijn per eind december 2023
Bron: Newmont Suriname

Afvalbeheer

Het afvalbeheer in Suriname is niet adequaat geregeld. Door de jaren heen heeft het Ministerie van OW enkele belangrijke stappen kunnen zetten in de vuilophaal in Groot-Paramaribo en hebben verscheidene DC's de vuilophaal in hun district ook kunnen regelen.

De verwerking van huishoudelijk-, alsmede overig afval uit de districten Paramaribo, Wanica, Commewijne en Para geschiedt nog altijd op de officiële vuilstortplaats te Ornamibo in het district Wanica. Deze stortplaats voldoet echter niet aan de minimale internationaal gangbare normen voor een vuilstortplaats. Ook is er in het district Nickerie een dergelijke stortplaats voor de verwerking van het afval uit dat district.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van de hoeveelheid gestort afval gedurende periode 2010 – eerste halfjaar 2025.

Figuur 5.9.2.6: De hoeveelheid gestort afval over de periode 2010-eerste halfjaar 2025
Bron: Ministerie van Openbare Werken, afdeling Vuil Ophaal en Verwerking.

6. Ontwikkelingen in de Productiesector

Het agrarisch beleid van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) tussen 2020 en 2025 heeft zich gericht op de verdere ontwikkeling van de agrarische sub sectoren in samenwerking met de private sector, waarbij de overheid zoveel als mogelijk faciliterend optreedt (Jaarplan Ministerie van LVV, 2025). Enkele strategische doelstellingen om dit doel te bereiken zijn het waarborgen van de nationale voedselzekerheid, het garanderen van voedselveiligheid in overeenstemming met (inter)nationale gezondheids- en voedselveiligheidsstandaarden, het vergroten van de bijdrage aan de Surinaamse economie middels productieverhoging, het creëren van meer werkgelegenheid en vergroting van het exportvolume en het bevorderen van duurzame en innovatieve productie- en teeltsystemen binnen de agro-business (Jaarplan Ministerie van LVV, 2025).

In dit kader heeft de overheid verschillende maatregelen/ initiatieven genomen om zowel bedrijven als particulieren in de agrarische sector financieel te ondersteunen in de vorm van leningen en of grants. Deze omvatten onder andere:

- De oprichting van het *Nationaal Ontwikkelingsfonds voor Agri-business (NOFA)*, waarbij agrariërs tegen soepele voorwaarden een bedrag tot maximaal SRD 1 miljoen kunnen lenen ter ontwikkeling van de sector. Sinds de lancering in 2022 tot en met medio 2024 zijn in totaal 135 agrariërs gefaciliteerd met kredieten.
- Het *Productie Krediet Fonds (PKF)*, dat tegen gunstige voorwaarden financiering verstrekt aan kleine en middelgrote ondernemingen ter ondersteuning van ondernemerschap in Suriname, biedt sinds zijn start in 2023 ook financieringsmogelijkheden aan ondernemers in de agrarische voedselverwerkende sector, die de op één na grootste groep goedgekeurde aanvragen vormen.
- Het *Suriname Agriculture Market Access Project (SAMAP)*, dat liep van 2018 tot december 2024, waarbij een aantal boeren, bedrijven en organisaties die groenten, fruit, wortel- en knolgewassen en Non-Timber Forest Products (NTFP) produceren, in aanmerking kwamen voor een subsidie om de kwantiteit en kwaliteit van de productie te verbeteren en de markttoegang te verbeteren.
- Het *Suriname Growth Enterprise (SURGE)-project*, is uitgevoerd door het Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie (EZ) en gefinancierd met een lening van de Wereldbank. Dit project heeft tot doel micro-, kleine en middelgrote ondernemingen in Suriname te versterken om hun productiefaciliteiten te verbeteren en de productie te verhogen. Ook ondernemers in de landbouw- en voedselverwerkende sector zijn in aanmerking gekomen voor een subsidie (Matching Grant). Het SURGE-project ging in juli 2023 van start en liep tot juni 2025.

Hoewel de regering belangrijke stappen heeft gezet in de vorm van financiële steun voor de agrarische sector, is het momenteel nog moeilijk om de impact van deze financiële stimulansen te bepalen (met name wat betreft het verhogen van de productie en het bevorderen van de export). Niettemin bieden deze maatregelen veelbelovende kansen om bij te dragen aan de bevordering van de sector.

6.1 Agrarische sector

Tot de agrarische sector behoren: Landbouw, Veeteelt en Visserij. De gemiddelde bijdrage van de totale agrarische sector aan het Bruto Binnenlands Product (marktprijzen) in constante prijzen (2015=100) bedroeg in de periode 2020-2024 ongeveer 5,7 procent. Opgemerkt moet worden dat de bijdrage van de visserijsector aan het BBPmp in constante prijzen hoger lag dan dat van de landbouwsector gedurende de verslagperiode. Het gemiddeld aandeel van de visserijsector bedroeg over voornoemde periode 2,5 procent en dat van de landbouwsector 1,9 procent.

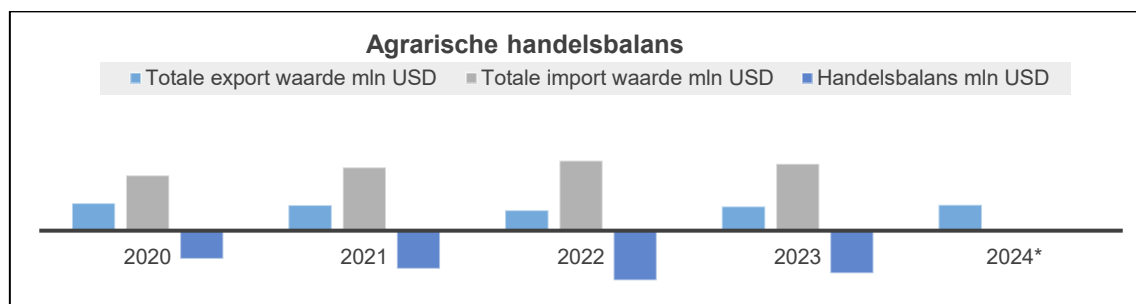
De agrarische sector vertoont in 2024 een verder herstel van de exportwaarde, na een scherpe daling in 2022. Deze waardestijging is voornamelijk te danken aan prijsstijgingen en een toename van het exportvolume. De exportwaarde van voornoemde sector steeg in 2024 met 6,0 procent tot USD 73,7 miljoen, terwijl het exportvolume met ongeveer 5,2 procent toenam, van 80.706 ton in 2023 tot 84.875 ton in 2024. In de periode 2020-2024 bedroeg het aandeel van de exportwaarde van de agrarische sector in de totale exporten van de Surinaamse economie gemiddeld 3,1 procent. Onderstaande tabel 6.1.1 geeft een overzicht van de totale exportvolumes en exportwaarde van de agrarische sector tijdens de evaluatieperiode.

Tabel 6.1.1: Exportvolume en -waarde agrarische sector 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	2024*
Export volume (ton)	140,437	105,240	74,391	80,706	84,875
Exportwaarde (SRD mln.)	738.0	1,233.3	1,426.5	2,556.5	2,437.1
Exportwaarde (USD mln.)	78.6	72.8	58.4	69.5	73.7

Bron: Ministerie van LVV, ABS
Bewerking: SPS, *voorlopige cijfers

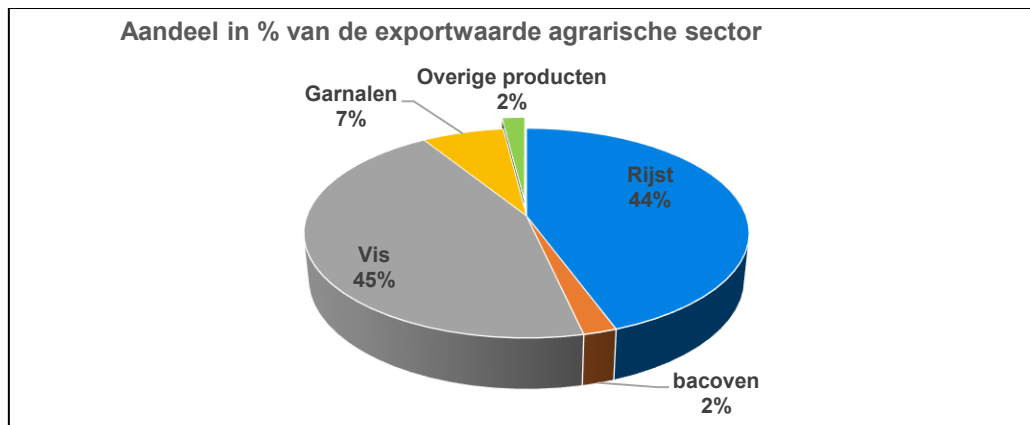
De importwaarde van agrarische producten in Suriname was in alle jaren van de evaluatieperiode aanzienlijk hoger dan de exportwaarde. Dit resulteert in een aanhoudend negatieve handelsbalans voor de agrarische sector. De importwaarde van de agrarische sector bedroeg in 2022 en 2023 respectievelijk USD 200 miljoen en USD 191 miljoen. De meest geïmporteerde producten zijn granen, suiker en suikerwerk, groenten en knollen en vlees en eetbare slacht afvallen. Figuur 6.1.1 geeft de waarde weer van de agrarische export, -import en -handelstekorten in de periode 2020-2024.

Figuur 6.1.1: Agrarische export, -import en -handelstekort in USD miljoen 2020-2024

Bron: Ministerie LVV, ABS, Bewerking SPS

De belangrijkste exportproducten van de agrarische sector tijdens de verslagperiode waren rijst, vis en visserijproducten en garnalen. Het gemiddelde aandeel van rijst en vis in de totale agrarische exportwaarde is circa 44 procent om 45 procent. Vis en garnalen vertegenwoordigen samen 40 procent- 60 procent van de jaarlijkse exportwaarde van de agrarische sector.

Figuur 6.1.2: Het gemiddeld aandeel van de belangrijkste exportproducten in de totale exportwaarde 2020-2024
Bron: LVV, Bewerking SPS

De directe en indirecte werkgelegenheid in de agrarische sector wordt geschat op gemiddeld 25.000 personen (landbouw 12.000, veeteelt 6.000, visserij 7.000). In de bananen- en visserijsector zijn relatief veel vrouwen werkzaam.

Landbouwsector

De gemiddelde bijdrage van de sector aan het BBPmp in constante prijzen (2015=100) bedroeg ongeveer 1,9 procent gedurende de verslagperiode.

In 2023 is de totale landbouwproductie met 19,1 procent gedaald ten opzichte van 2020, van 352.024 ton in 2020 tot 284.754 ton in 2023. De landbouwproductie wordt grotendeels bepaald door de rijstsector, waarbij de productie van padie gemiddeld 76procent van de totale landbouwproductie in gewicht uitmaakt en ongeveer 90procent van het totale beplante landbouwareaal beslaat. Binnen de totale landbouwproductie hebben kleine landbouwbedrijven (tussen 0,01 en 12 hectare, voornamelijk groentegewassen, knolgewassen, fruit- en padieteelt) net iets meer aandeel dan de grootschalige bedrijven (boven 12 hectare, voornamelijk padie- en bananenteelt).

Uit de meest recente cijfers blijkt dat de exportwaarde van landbouwproducten in 2024 met ongeveer 25,1 procent is gedaald ten opzichte van 2020, als gevolg van de scherpe daling van de rijstexport van 104.097 ton naar 52.541 ton (ABS Handelsstatistieken 2de Kw, 2025). De totale exportwaarde van landbouwproducten bedroeg in 2024 USD 33,4 miljoen tegenover USD 44,6 miljoen in 2020. In de analyse periode (2020-2024) bedraagt de export van rijst ongeveer 90-95 procent van de totale exportwaarde van de landbouwsector. Naast rijst zijn bacoven, groenten & knollen en bereiding van groenten, vruchten en andere plantdelen de belangrijkste exportproducten van de landbouwsector. Tabel 6.1.2 geeft een overzicht van de kernindicatoren van de landbouwsector in de periode 2020-2023.

Tabel 6.1.2: Kengetallen landbouwsector

Omschrijving	2020	2021	2022	2023*
Groeicijfers:				
Groei totale beplante areaal	-4.0	-4.2	-14.8	4.9
Groei totale landbouwproductie per ha	-8.3	2.3	-17.7	12.3
Groei totale landbouwproductie naar hoeveelheid	-12.1	-1.9	-29.9	17.7
Groei totale exportwaarde landbouwsector	-4.2	-14.5	-31.6	15.1
Arealen in ha				
Totale beplante arealen	64,763	62,074	52,862	55,432
Productiecijfers in ton				
Totale landbouwproductie	352,024	345,227	241,898	284,754
Productie eenjarige gewassen	277,417	283,362	202,553	247,062
w.v. productie groenten	16,812	10,316	10,635	11,591
Productie semi-meerjarige gewassen	29,920	24,446	14,862	15,933
Productie meerjarige gewassen	44,687	37,419	24,483	21,759
Totale landbouwproductie in ton per ha	5.4	5.6	4.6	5.1
Aandeel bevolkingslandbouw in totale landbouw	71.0	58.4	64.9	64.3
Aandeel ondernemingslandbouw in totale landbouw	29.0	41.6	35.1	35.7
Exportcijfers				
Totale exportwaarde landbouwsector in mln USD	44.6	38.2	26.1	30.0
w.v. groenten mln USD	0.6	1.0	0.6	0.8
w.v. fruit excl bacoven mln USD	0.1	0.2	0.1	0.2
Exportvolume totale landbouwsector in ton	109,398	75,839	47,488	53,143
w.v. groente en knollen in ton	1,657	2,271	1,767	2,051

Bron: LVV, ABS/Handelsstatistieken, Bewerking: SPS

Noot: Bevolkingslandbouw: bedrijven met een areaal grootte van 0,01 -12 ha

Ondernemingslandbouw: bedrijven met een areaal grootte van > 12 ha

Landbouwgewassen

De landbouwproductie wordt onderverdeeld naar éénjarige-, semi-meerjarige en meerjarige gewassen. Padie behoort tot de éénjarige gewassen. Andere éénjarige gewassen zijn: groenten, cassave, watermeloen en overige aardvruchten (waaronder: bataten, pomtayer, chinese tayer en napi). Traditioneel is de padieproductie de drijvende kracht onder de éénjarige gewassen. De belangrijkste semi-meerjarige gewassen zijn bacoven en bananen. Meerjarige gewassen omvatten voornamelijk citrusvruchten, kokosnoten en andere vruchtensoorten.

In 2024 is de totale export van landbouwgewassen met ongeveer 8,7 procent gestegen, van 53.143 ton in 2023 tot 57.777 ton in 2024. In 2024 bedroeg de rijstexport 52.540 ton, de export van bacoven 1.896 ton (bron: FAI NV.), terwijl het volume van andere landbouwgewassen min of meer op hetzelfde niveau bleef. Het aandeel van de totale exportwaarde van landbouwproducten in de periode 2020-2024 bedroeg gemiddeld 1,6 procent van de totale exportwaarde van de economie.

Volgens de "Agrarische Statistieken 2018-2023" is de totale landbouwproductie in 2023 met ruim 18 procent gestegen. De stijging van de productie betreft onder meer droge padie (+24 procent), maïs (+26,2 procent), groenten (+9 procent), bananen (+37,6 procent) en manja (+0,6 procent). Daarentegen is de productie van aard- en peulvruchten, bacoven en overige fruitsoorten sterk gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar.

In 2023 was het beplante areaal van landbouwgewassen 55.432 ha. Van 2020-2023 is het beplante areaal voor padie afgenomen met 8,7procent, voor groenten (-41,8 procent), sinaasappels (-25 procent), bacoven (-77 procent) en kokosnoot (-84 procent).

Rijstsector

De rijstsector heeft als belangrijkste sub sector binnen de landbouw een aandeel in de totale landbouwproductie van gemiddeld 76 procent. Deze sector was in de evaluatieperiode de hoogste deviezenverdiener van het land binnen de landbouwsector.

Tabel 6.1.3: Kengetallen rijstsector 2020-proj.2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	Proj. 2024
Groeicijfers:					
rijst export volume ton	-11.6	-35.1	-37.2	6.3	16.4
Productie padie	-8.9	5.6	-30.1	24.2	1.1
Productie cargo rijst	-9.1	5.8	-30.7	25.0	0.7
Productie witte rijst	6.3	13.0	-30.3	27.0	-0.5
Beplant areaal ha	-3.9	-1.7	-13.9	6.0	11.8
Arealen					
Beplante arealen in ha	57,838	56,861	48,960	51,894	58,000
Productie cijfers in 1000 mt					
Droge padie	249,836	263,749	184,235	228,888	231,345
Cargo rijst	176,126	186,381	129,209	161,475	162,618
Witte rijst	123,183	139,157	96,974	123,114	122,495
Exportcijfers					
Totale rijst exportwaarde in mln USD	42.6	34.4	24.2	26.8	30.1
Totale rijst exportvolume ton	104,097	67,591	42,466	45,138	52,541

Bron: Ministerie van LVV, ABS.

Bewerking: SPS, *voorlopige cijfers

De productie/ teeltgebieden voor de rijstbouw bevinden zich in de districten Saramacca, Coronie en Nickerie. Het areaal dat beschikbaar is in deze gebieden beslaat respectievelijk 5.000 ha, 7.000 ha om 43.000 ha (Jaarplan Ministerie van LVV, 2025). Nickerie is verantwoordelijk voor ruim 90 procent van de Surinaamse rijstproductie.

Volgens ramingen bedraagt de productie van cargo en witte rijst in 2024 respectievelijk 162,6 duizend ton en 122,5 duizend ton, wat een lichte stijging en daling betekent ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2023 bedroeg de productie van cargo en witte rijst respectievelijk 161,475 ton en 123,114 ton, dat een 25 procent om 27 procent toename was ten opzichte van 2022 (tabel 6.1.3).

De exportwaarde uit de rijstsector bedroeg in 2022, 2023 en 2024 respectievelijk USD 24,2 miljoen, USD 26,8 miljoen en USD 30,1 miljoen. In het eerste halfjaar van 2025 werd voor een bedrag van USD 11,4 miljoen rijst uitgevoerd. Het aandeel van de exportopbrengsten uit de rijstsector in procenten van de totale exportopbrengsten van het land bedroeg in de periode 2020-2024 gemiddeld 1,5 procent en in procenten van de agrarische sector 45 procent.

De rijstsector in Suriname maakt al enige tijd een periode van stagnatie door. Er is geruime tijd nauwelijks of geen vooruitgang geboekt in de productie van natte padie. De jaarlijkse padieproductie van Suriname bedraagt gemiddeld 250.000 ton. Tussen 2020 en 2024 bedroeg het gemiddelde beplant areaal 54.000 hectare. Het exportvolume, dat jarenlang rond de 100.000 ton bleef steken, is tussen 2020 en 2024 met meer dan 50 procent gedaald.

De ontwikkeling van de sector wordt gestagneerd door o.a. achterstallig onderhoud van droge en natte infrastructuur, onvoorspelbare risico's vanwege klimaatveranderingen, het onvoldoende inzetten van institutionele instrumenten (ADRON, CELOS, AdeK) voor onderzoek ten behoeve van de rijstsector, en het hoge importcomponent wat betreft productiemiddelen.

Bacoven

De bacoven sector is de tweede belangrijkste exportsector binnen de landbouw. Het aandeel van de exportwaarde uit deze sector ten opzichte van de totale exporten bedroeg in de evaluatieperiode gemiddeld 0,1 procent en binnen de landbouw ongeveer 4,4 procent.

Het beplante areaal van de bacovensector bedroeg 503 ha in 2022 en ongeveer 381 ha in 2023. Naar verwachting zal de productie van bacoven in 2024 verder dalen tot minder dan 2.500 ton. In 2023 bedroeg de totale productie 4.036 ton. De exportwaarde, die in 2023 circa USD 1,9 miljoen bedroeg, daalde in 2024 tot USD 1,3 miljoen. In onderstaand tabel worden de kengetallen van de bacovensector over de periode 2020-2024 weergegeven.

Tabel 6.1.4: Kengetallen bacoven sector 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
Groei bacoven productie	-74.9	27.3	-38.2	-17.8	-39.4*
Arealen in ha					
Totaal beplante areaal	1,073	646	503	381*	264*
w.v. Bevolkingslandbouw	162	68	47	48*	49*
w.v. Ondernemingslandbouw	911	578	456	333**	215**
Productie in ton					
Bevolkingslandbouw	3,508	1,587	1,262	868	550*
Ondernemingslandbouw	2,733	6,358	3,648	3,168	1,896**
w.v. Jarikaba	1,641	3,465	2,424	1,728	1,034*
w.v. Nickerie	1,092	2,893	1,224	1,440	862*
Totale productie	6,241	7,945	4,910	4,036	2,446*
Productie per ha	5.9	12.4	9.9	10.7	9.4*
Export cijfers					
Volume ton	3,127	5,259	2,756	5,287	1,896**
Waarde USD mln.	1.1	2.2	0.9	1.9	1.3

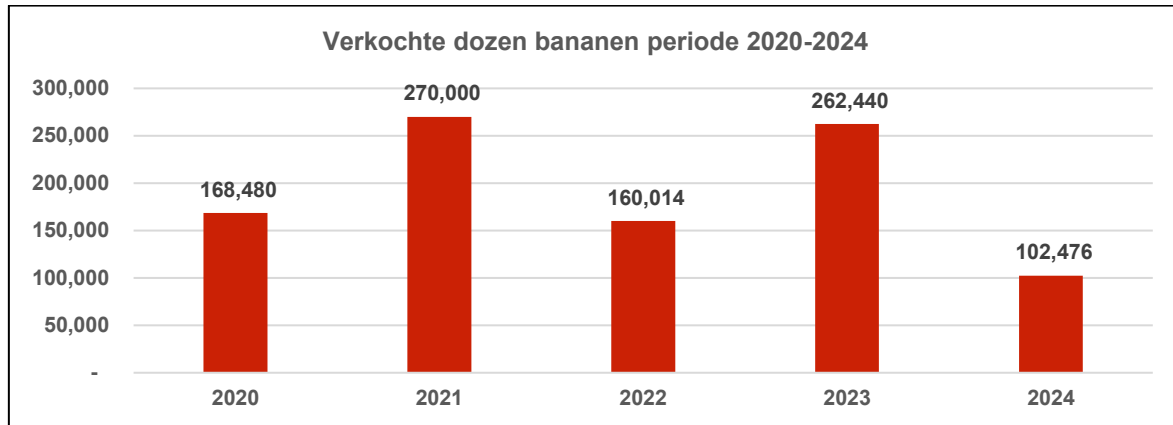
Bron: Ministerie van LVV, FAI NV., CBvS

Bewerking: SPS

* SPS schatting, **FAI-realisatie cijfers

Het bedrijf Food and Agriculture Industries N.V. (FAI) is momenteel het grootste bacovenbedrijf in Suriname. De productie van FAI is ongeveer 80-95 procent van de totale bacovenproductie van het land. Volgens FAI is de waargenomen daling van de productie tussen 2022-2024 het directe gevolg van de sterke afname van het beplante areaal; deels als gevolg van aantasting door ziekten (o.a. de ziekte van Mokko) en het uit productie nemen van niet-productieve gebieden. Daarnaast is de daling in de sector ook te wijten aan verschillende ongunstige ontwikkelingen zoals: de effecten van klimaatverandering, daling van de afzet op regionale en internationale markten, gebrek aan kapitaal voor investeringen en verschillende uitbraken van ziekten en plagen.

Onderstaand figuur geeft aan het verloop van de bacovenexport door FAI in de periode 2020-2024. We zien in 2024 opnieuw een terugval in de bacovenexport ten opzichte van 2023. Van 262.440 dozen in 2023 naar 102.476 dozen in 2024.

Figuur 6.1.3: Aantal verkochte dozen bananen door FAI NV in de periode 2020-2024

Bron: FAI NV. Bewerking: SPS

6.2 Ontwikkelingen in de Veeteeltsector

De veeteeltsector in Suriname vervult een belangrijke functie in de lokale voedselvoorziening en ondersteunt de economische ontwikkeling. De sector produceert vlees, melk en eieren, en verkleint daarmee de afhankelijkheid van voedselimport. Toename in de productie zal bijdragen aan de voedselzekerheid en ook een gunstigere handelsbalans voor het land. De totale werkgelegenheid in de veeteeltsector wordt geraamd op circa 12.200 arbeidsplaatsen, waarbij zowel directe als indirecte functies zijn inbegrepen. Het aandeel van de sector in het BBPmp in constante prijzen bedroeg gedurende de evaluatieperiode (2020-2023) 1,3 procent gemiddeld.

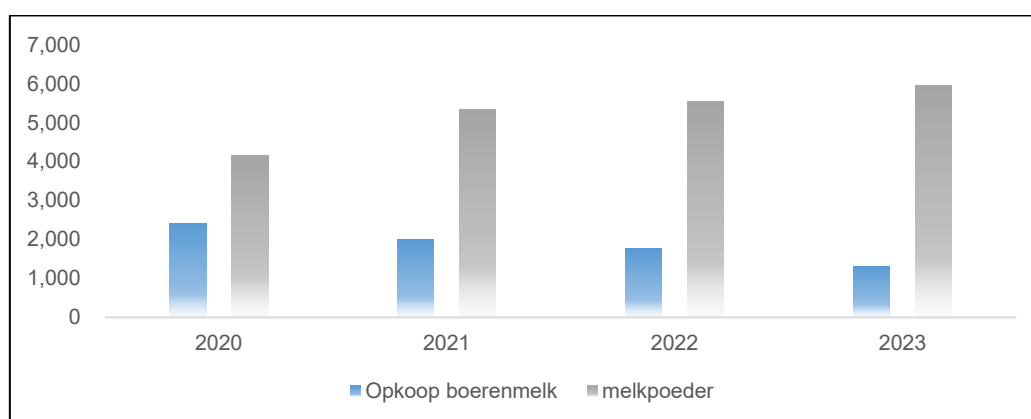
De pluimveesector is het meest ontwikkelde deel van de veeteelt en dekt bijna volledig de vraag naar eieren voor circa 95 procent. Voor kippenvlees is de zelfvoorzieningsgraad slechts 45 procent, waardoor import noodzakelijk blijft.

In tabel 6.2.1 zijn enkele belangrijke indicatoren van de sector voor de periode 2020- 2023 weergegeven. In 2023 daalde de productie van kippenvlees met 6 procent, terwijl de prijs tegelijkertijd sterk steeg met 63 procent. Het afgelopen jaar zijn de prijzen van rund- en varkensvlees flink gestegen, rundvlees werd 15 procent duurder en varkensvlees zelfs 30 procent. De prijsstijgingen zijn voornamelijk te wijten aan de economische omstandigheden en de stijgende veevoerkosten.

Tabel 6.2.1: Kernindicatoren Veeveeltsector 2020-2023

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Omvang veestapel				
Totaal rund (st)	36465	35602	33990	33865
Totaal varkens (st)	34232	34982	33878	33836
Totaal geiten en schapen (st)	9737	10503	10935	11560
Totaal kippen en overige pluimvee (1000st.)	6515	7097	7212	7208
Productie				
Melkproductie (1000 liter)	2416	2001	1767	1319
Eierenproductie (1000 stuks)	76471	99840	87635	106385
Slachtgewicht				
Runderen (ton)	1783	1821	1670	1889
Varkens (ton)	2130	2125	2054	2312
Geiten en schapen (ton)	19	20.2	16.8	19.6
Kippen en overige pluimvee (ton)	11668	13132	13940	13069
Prijzen (gemiddeld af boerderij) SRD/kg				
Rundvlees	79	90	145	167
Varkensvlees	30	47.5	90	117
Kippenvlees	29.44	42.5	65	106
Geiten- en schapenvlees	97.5	120	250	340
Melk SRD/liter	4.5	10	17.50	25
Ei SRD/stuk	2.5	2.75	4.38	6
Vlees import				
Zoutvlees (ton)	418	185	376	320
Kippen en overige pluimvee (ton)	18172	12645	17245	15622

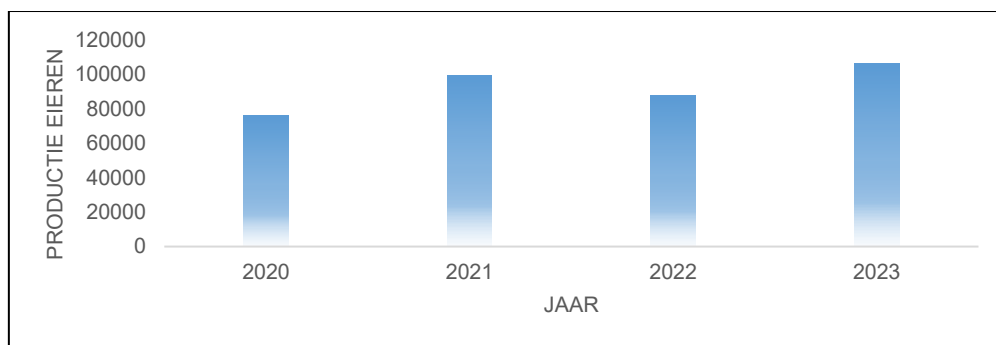
Bron: LVV, Agrarische statistieken

Figuur 6.2.1: Opkoop en verwerking van melk door Melkcentrale NV in de periode 2020-2023 in 1000 liters

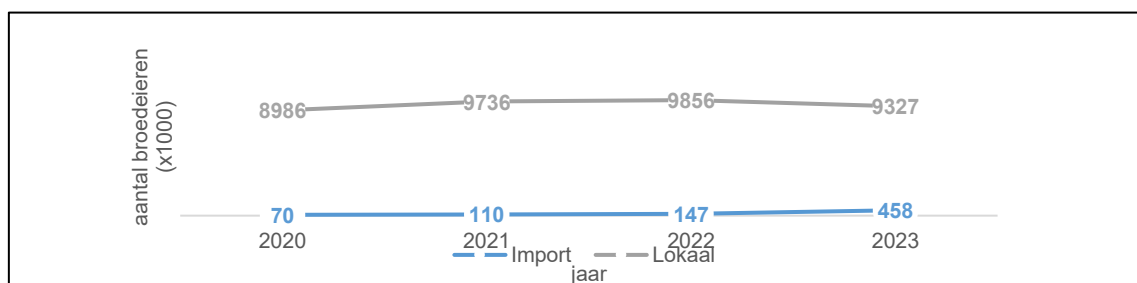
Bron: LVV, bewerking SPS

In de periode 2020 -2023 is de levering van melk aan de Melkcentrale drastisch gedaald en wel van 2.416.000 liter in 2020 naar 1.319.000 liter in 2023. De levering van rauwe melk aan Melkcentrale NV is in 2023 met 25 procent gedaald vergeleken met 2022. Tussen 2020 en 2023 daalde het aandeel rauwe melk bij de Melkcentrale van 39,4 procent naar 18,1 procent, terwijl het aandeel melkpoeder in dezelfde periode steeg van 60,6 procent naar 81,9 procent. Vanwege strengere kwaliteitseisen van de Melkcentrale, waarbij rauwe melk minimaal een bepaald vetpercentage moet bevatten. Een deel van de melk van boeren voldoet hier niet aan en wordt afgekeurd, waardoor het aandeel verwerkte rauwe melk afneemt. Daarnaast zorgen hogere inputkosten en een feitelijk lage uitbetaling ervoor dat de motivatie van boeren om melk te leveren afneemt.

Figuur 6.2.2: Ontwikkeling van de eierproductie in Suriname in de periode 2020-2023 in 1000st
Bron: LVV, bewerking SPS

In Suriname neemt kip een sleutelpositie in als voornaamste bron van dierlijke eiwitten en vormt daarmee een essentieel onderdeel van de voedselvoorziening. Een hoog broedsucces zorgt voor meer kuikens, wat direct resulteert in een grotere productie van zowel vlees als eieren. Zo levert de pluimveesector een belangrijke bijdrage aan de lokale voedselzekerheid. Binnen deze keten spelen broedeieren een cruciale rol, zij vormen het startpunt voor de opfok van kuikens en de verdere productie.

Figuur 6.2.3: Ontwikkeling van de broedeierenproductie in Suriname in de periode 2020–2023 in 1000st
Bron: LVV, bewerking SPS

De eierenproductie in Suriname vertoont een fluctuerend patroon tussen 2020 en 2023, met een stijging in 2023. De productie van eieren daalde in 2020 met 17 procent. Dit was grotendeels te wijten aan de coronapandemie, die leidde tot transportrestricties, moeilijkheden bij de invoer van veevoer door grenssluitingen, en een daling in de afzetmogelijkheden via horeca en lokale markten. De lokale productie van broedeieren daalde in 2023 met 5 procent ten opzichte van 2022. Dit kwam door een wereldwijd tekort aan grootouderdieren als gevolg van vogelgriepuitbraken in 2021 en 2022. Hierdoor konden ouderdieren niet tijdig worden vervangen. Hoewel de import van broedeieren in 2023 is toegenomen, blijft deze gering ten opzichte van de binnenlandse productie, wat bevestigt dat Suriname grotendeels zelfvoorzienend is op dit gebied.

Suriname kan 100 procent zelfvoorzienend worden in broedeieren door productiecapaciteit uit te breiden via investeringen en partnerschappen, door kwaliteitsnormen en hygiëne te versterken, door de sector te beschermen tegen externe risico's en door een consistente, toekomstgerichte beleidsvisie te ontwikkelen. Met deze geïntegreerde aanpak is volledige onafhankelijkheid van import haalbaar, wat bijdraagt aan zowel voedselzekerheid als economische stabiliteit.

6.3 Ontwikkelingen in de Visserij

De visserijsector vormt de grootste sector binnen de agrarische sector in Suriname met een bijdrage van ruim 55 procent van de totale exportwaarde in 2024 en een exporthoeveelheid van de agrarische sector die ligt tussen de 35 procent en 40 procent van de totale exporten. De voornaamste producten van de Surinaamse visserijsector zijn: vis en visproducten, seabob- en diepzee garnalen. Onze vis- en garnalenproducten worden afgezet op de lokale-, regionale- en internationale markten. De voornaamste producten die verwerkt en geëxporteerd worden zijn diepzee – en seabob garnalen. Suriname staat momenteel nog steeds op de eerste plaats van de EU-lijst voor wat betreft de export van vis- en visserijproducten binnen het Caraïbisch gebied.

Door de export van vis en garnalen, zorgt deze sector voor valuta-inkomsten en voorziet de lokale markt van verse visproducten. Er zijn duizenden mensen direct of indirect werkzaam in de visserijsector, onder meer in verkoop en verwerking van vis en garnalen. Naar schatting vinden ongeveer 7.000 personen (direct als indirect) emploi in de sector; dit is gelijk aan ongeveer 28 procent van de totale agrarische sector.

Het directoraat Visserij van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) heeft een leidende rol in het beheer van de zeevisserij. Om tot een goed beheer te komen, wordt er gewerkt met een meerjarenplan (Visserij Management Plan) dat tot stand komt met de inbreng van de betrokkenen in de sector. Volgens de afdeling Statistiek en Onderzoek van de Visserijdienst is er gebleken dat de groep garnalen trawlers, met name seabob vangst verslechterd. De garnalen zijn nu veel kleiner dan men normaal gewend is en er is ook sprake van achteruitgang in de vangst. Indien blijkt dat de vangsten achteruitgaan dan wordt er vis geïmporteerd voor verwerking en vervolgens weer geëxporteerd.

Voor grote zeegarnalen is er wellicht sprake van historische overbevissing, waardoor de bestanden zich met moeite herstellen. Voor seabob garnalen is er geen indicatie dat de recente daling te maken heeft met overbevissing. De afgenomen vangsten van de seabob garnalen zijn wellicht te wijten aan veranderingen in het milieu, al dan niet te wijten aan klimaatsverandering.

Bijdrage economische groei

Het gemiddeld aandeel van voornoemde sector aan het Bruto Binnenlands Product (mp) in constante prijzen bedroeg in de periode 2020-2024 gemiddeld 2,4 procent. De bijdrage van de vissector aan het BBP ligt aan de lage kant, vanwege de vermoedelijke afname van het aantal uitgegeven visvergunningen in de afgelopen drie jaren. Door de afname mag aangenomen worden dat het aantal vissers is afgenomen, welke zal leiden tot een afname van de visvangsten. Daarnaast zijn er ook vissers die van Suriname naar Guyana varen zonder dat er controle is op wat naar en vanuit het buurland wordt vervoerd. Het is van belang dat de viswateren van Suriname onder volledige controle zijn van de staat, om te voorkomen dat boten ons land verlaten of binnenvaren zonder controle en om het vissen met vervalste documenten of zonder vergunning per direct aan te pakken. Hiertoe behoren ook de illegale vissers (komend van Guyana), welke een enorme last vormen op onze viswateren.

Om de illegaliteit van visvangst te doen verminderen, is de afdeling Visserij gestart met het schrijven van een nieuw Vismanagement plan ten aanzien van beleid voor de achteruitgang van de visvangst en de illegale vissers die zich bevinden op Surinaamse wateren. Illegale visserij is niet gemakkelijk aan te pakken, maar het is wel de moeite waard om een start hieraan te maken. Het is niet alleen schadelijk voor de visbestanden en

mariene habitat, maar het heeft ook een negatieve invloed op het levensonderhoud van vissers die zich wel aan de regels houden.

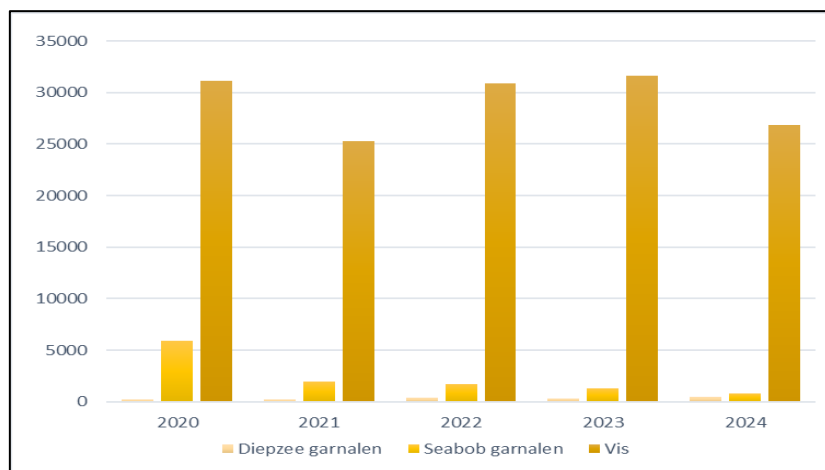
In het laatste kwartaal van 2024 heeft het directoraat Visserij de inspectie van vissersvaar- en vistuigen voor de verlenging van de vergunningen voor het jaar 2025 verricht. Deze inspectie wordt op alle categorieën vissersvaar- en vistuigen gedaan.

Tabel 6.3.1: Kengetallen Visserij sector 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Reele groei (2015=100)	-16,7	-24,5	20,0	0,9	1,0
Productie cijfers (ton)					
Diepzee garnalen	221	239	367	347	469
Seabobgarnalen	5,950	1,957	1,750	1,310	851
Totaal garnalen	6,171	2,196	2,117	1,657	1,320
Vis	31,168	25,292	30,847	31,602	26,852
Totaal (vis & garnalen)	37,339	27,488	32,964	33,259	28,172
Exportcijfers/Exportvolume (ton)					
Vis	28,271	28,314	25,904	26,999	23,664
Schaal en weekdieren	2,768	1,087	999	564	1,320
Exportwaarde USD mln					
Vis	24.9	26.6	27.2	36.6	37.7
Schaal en weekdieren	8.7	5.3	5.2	2.4	2.4

Bron: LVV, CBvS, Bewerking SPS

Volgens de statistieken van de visserijsector is gebleken dat de verhouding tussen garnalen- en visvangsten naar gewicht gedurende de referentieperiode ongeveer 8 om 92 procent was. Onderstaand figuur geeft het verloop weer van de aanvoer van vis, diepzee- en seabob garnalen in de periode 2020 tot en met 2024.

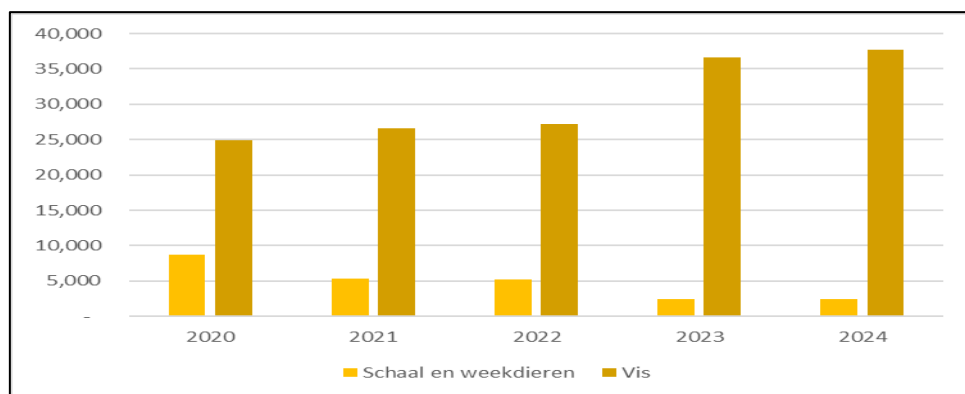
Figuur 6.3.1: Aanvoer vis, diepzee- en seabob garnalen (ton) 2020-2024

Bron: LVV, afdeling Visserijdienst

Binnen de visserijsector wordt de vangst gedomineerd door vis, gevolgd door seabob garnalen als tweede belangrijkste soort. In 2022 en 2023 bedroeg de visaanvoer respectievelijk ton 30847 om 31602 ton. In het jaar daarop werd 26852 ton aan vis gevangen. De aanvoer van seabob garnalen bedroeg in 2022 ongeveer 1750 ton en nam in de daaropvolgende twee jaren sterk af. In 2022 werd een aanvoer geregistreerd van slechts 1310 ton, terwijl in 2023 de vangsten 851 ton bedroeg. De aanvoer van diepzee garnalen is in de laatste decennia sterk afgenomen. Gedurende de verslagperiode schommelde deze vangsten tussen de 370 ton en 470 ton. In 2024 werd er 469 ton aan diepzee garnalen gevangen. Dit geeft een toename van 122 ton

in vergelijking met 2023, waarbij er 347 ton aan diepzee garnalen werd gevangen. Een verklaring van de aanzienlijke daling van de diepzee garnalen komt vermoedelijk door overbevissing. Als gevolg van de daling van deze vangsten is het aantal in deze visserij actieve vaartuigen sterk afgenomen.

Het gemiddeld aandeel van de exportwaarde van de visserijsector in de periode 2020-2024 bedroeg bijna 1,5 procent van de totale exporten van het land en circa 55 procent van de agrarische sector. De exportwaarde uit de visserijsector had gedurende de evaluatieperiode vrijwel een stijgend verloop. In 2021, 2022 en 2023 bedroeg de uitvoerwaarde respectievelijk USD 32 miljoen; USD 39 miljoen om USD 40 miljoen. Over het eerste kwartaal van 2025 werd voor ongeveer USD 9,1 miljoen aan vis- en garnalenproducten uitgevoerd.

Figuur 6.3.2: Exportopbrengsten visserijsector 2020-2024 in USD miljoen

Bron: CBvS, Bewerking SPS

Type visvaartuigen

In de Surinaamse maritieme, brak- en binnenlandse wateren opereren verschillende typen visvaartuigen. Er worden voornamelijk binnenlandse- en estuariën vloten ingezet voor de vangsten. In 2023 en 2024 werden in totaal 1119 om 1058 boten ingezet voor de vangsten in de visserijsector.

Tabel 6.3.2: Aantal boten naar soort visserij 2020-2024

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024
Industriële vloot	126	131	208	238	193
Kustvloot	440	458	459	411	407
Binnenlandse en Estuariën vloot	476	426	481	470	458
Totaal	1042	1015	1148	1119	1058

Bron: LVV, afdeling Visserijdienst

Uitgaande van de statistieken wordt verwacht dat de vangsten voor seabob garnalen nog meer zullen dalen. Dit vanwege de veranderde omgevingsfactoren, met name verandering in het milieu. Daarnaast is de vangstcapaciteit begrenst door het stopzetten van het verlenen van vergunningen voor seabob trawlers. Wat diepzee garnalen betreft is er wellicht sprake van historische overbevissing, waardoor de bestanden zich met moeite herstellen. Ook de illegale visserij voor onze kust leidt tot daling van de garnalen- en visvangsten. Het ministerie van LVV werkt hard aan de bestrijding van de illegale visserij door het uitvoeren en/of in voorbereiding zijnde maatregelen door middel van o.a. strengere controlemechanismen op het water en aan de steigers.

6.4 Ontwikkelingen in de Houtsector

Ondanks de beleidsdoelstellingen om de export van rondhout te verminderen ten gunste van verwerkt hout, blijft het aandeel van rondhout in de totale export vrij hoog. De export van rondhout gaat voornamelijk naar Azië waaronder: China, India en Vietnam.

Tabel 6.4.1: Export Volume Hout in m³ 2024

	Rondhout	Palen	Letterhout	Triplex	Gezaagd hout
Caraïbisch gebied	32				587
Zuid-Amerika	133	26			388
Noord & Centraal Amerika	181	180			2,996
Europa	452	415			4,917
Azië	328,645	289	16		10,441
Afrika	39				84
Oceanië					565
	329,482	910	16	0	19,978

Bron: SBB

De export van verwerkt hout zoals meubilair, kasten, souvenirs is vrij marginaal. Ondanks dat er buitenlandse multinationals in de sector actief zijn is de productie van producten zoals triplex, vezelplaten voor de lokale markt en export op gezaagd hout na nietszeggend als gekeken wordt naar de periode toen het staatsbedrijf Bruynzeel N.V. actief was.

Tabel 6.4.2: Export naar diverse buitenlandse regio's in stuks (2024)

	Meubel	Keuken gerei	Hout monster	Muziek instrument	Sier voorwerp	Andere houtwaren
Caribisch gebied	53			21	133	7
Noord & Centraal Amerika	4,790	9,791	1,791		5,112	2,536
Europa	6,067	1,266	499	1,087	2,374	132
Azië			914		900	40
Afrika						
Oceanië			6			

Bron: SBB

De belofte dat de buitenlandse investeerders de productie naar een hoger niveau zouden tillen is uitgebleven, en de exportmarkten die waren opgebouwd vooral in de regio: Caribisch gebied en Midden-Amerika zijn vrijwel weggefallen. Integendeel importeert Suriname nu triplex en vezelplaten van Jamaica en Trinidad terwijl voorheen door Bruynzeel woningbouw pakketten (prefab-woningen) werden geëxporteerd naar onder andere deze markten. De huidige export naar de Caribisch regio blijkt vooral nog te gaan naar de Nederlandse Antillen.

Voor verwerking van hout is het noodzakelijk dat geïnvesteerd wordt in vervanging van verouderde machines en uitbreiding van de bestaande en nieuwe productiecapaciteit. Daarnaast moet ook worden geïnvesteerd in het opleiden van mankracht voor het bemensen van de verwerkingscapaciteit. Hierbij moet rekening worden gehouden met de opkomende aardolie-industrie die naar verwachting zuigkracht zal uitoefenen op de arbeidsmarkt. Planning van de mankracht in verhouding met de gewenste groei van de diverse productiesectoren in de toekomst zal nu moeten worden gemaakt om te voorkomen dat er frictie ontstaat, waardoor bijvoorbeeld stijgende loonkosten, inflatie veroorzaakt.

De bosbouwsector is echter in vergelijking met de mijnbouwsector een duurzame sector die bij een goed beheer onuitputtelijk is, terwijl de andere eindig is. Dus zal er een goede afweging moeten worden gemaakt met betrekking tot de mate van groei per sector de arbeidskrachten en de beschikbare financieringsmiddelen voor de investeringen in de verschillende sectoren.

Productie van rondhout

De productie van rondhout voor de periode van 2020-2024 vertoont een wisselvallig verloop volgens de officiële data. Het is namelijk gebleken dat er een hoge mate van onder rapportage plaatsvindt van de werkelijk hoeveelheden die worden geproduceerd en geëxporteerd vanwege de vele malen ontdekte incidenten van smokkel van rondhout naar het buitenland. De invloed van belasting op de uitvoer van rondhout speelt ook een rol in de afname van de productie.

Tabel 6.4.3: Productie Industrieel rondhout assortiment in m³

	2020	2021	2022	2023	2024
Rondhout	517,721	615,188	513,726	452,280	433,826
Palen	3,313	1,307	866	762	744
Korte draad-palen	559	410	1,761	2,196	1,205
Shingels	29	14	152	7	62
Gezaagd hout	2.198	7.597			
Brandhout	42	47	505	171	105

Bron: Bosbouwstatistieken 2024

- gezaagd hout ruwhouten planken van rondhout; - vierkant bekapte rondhout; - draadpalen idem

Export van hout

De export van onder andere rondhout vertoont over de periode van 2020-2024 een wisselend verloop. Hoewel het volume in 2024 een stijgend verloop aangeeft is deze minder dan het geëxporteerde volume van 2023. Van gezaagd hout kan ook hetzelfde worden gezegd. Vanuit S.B.B. is aangegeven dat de sterke schommelingen worden veroorzaakt doordat een exporteur incidenteel een grote order kan krijgen in een jaar waardoor de scherpe toe- en afnames op jaarbasis kunnen worden verklaard.

De export van rondhout is voornamelijk gericht op Azië met China als grote ontvanger gevolgd door India en Vietnam. Opvallend is dat hoewel het geëxporteerde volume in 2024 minder was ten opzichte van 2022, de waarde niet noemenswaardig verschilde. Dit geeft aan dat de prijs voor hout per m³ in die periode is toegenomen.

Tabel 6.4.4: Exportvolume Rondhout in volume in m³

Periode	Volume	Verandering t.o.v. het jaar daarvoor	Waarde	waarde /m ³
	rondhout		In USD	
2019	315,300		44,147,000	140.02
2020	331,100	-0.07	52,976,000	160.00
2021	310,189	-0.06	62,037,714	200.00
2022	363,065	0.17	72,613,713	200.00
2023	255,454	-0.42	56,199,880	220.00
2024	329,450	0.22	72,478,300	220.00

Bron: SBB

Als gekeken wordt naar het verloop van de export naar de Caricom, blijkt dat deze vrijwel nietszeggend is. Export van verwerkte producten naar Europa en Noord-Amerika is vele malen meer dan naar deze markt waarvan Suriname deel uitmaakt. Als er obstakels worden opgeworpen om toegang te krijgen tot deze markt moet alles worden gedaan om dit om te keren.

Het doel, de export van rondhout af te bouwen, en de productie van de lokale verwerking te verhogen, is niet gerealiseerd omdat de randvoorwaarden zoals eerder aangegeven niet zijn gerealiseerd.

Er wordt veel aandacht gegeven aan de mijnbouwsector terwijl de bosbouwsector een duurzame sector is die bij goedbeheer continu inkomsten kan opleveren in vergelijking tot de mijnbouwsector. Hoewel de export van rondhout een dalende trend laat zien is de geschatte lokale verwerking voor binnenlands gebruik en de export afgenomen in 2024.

Tabel 6.4.5: Geschatte hoeveelheid rondhout voor lokale verwerking

Periode	2020	2021	2022	2023	2024
Rondhout export	331,100	310,189	363,065	255,454	329,450
Productie rondhout	517,721	615,188	513,726	452,280	433,826
Niet geëxporteerd rondhout voor lokale verwerking*	186,621	304,999	150,661	196,826	104,376
In procenten van de productie	36.05%	49.58%	29.33%	43.52%	24.06%

Bron: SBB, *schatting SPS

Verwerking van rondhout lokaal, waarbij de gehele boom wordt benut zoals in het buitenland gebeurt, zal bijdragen aan het verlagen van de kostprijs voor verwerkt hout en een gunstige invloed hebben op de exportpositie van Suriname. Het afval dat ontstaat uit het verwerkingsproces zoals: de bast van de boom, takken, zaagsel en schaafschilvers kunnen, bij concentratie van de verwerkingsindustriezones bijdragen aan opwekking van bio-energie dat milieuvriendelijk is.

6.5 Ontwikkelingen van de Mineralensector

In 2024 en 2025 heeft de Surinaamse goudsector zich sterk ontwikkeld, met zowel grote mijnbouwbedrijven als de kleinschalige sector in beweging. De twee industriële goudmijnen, Merian (Newmont) en Rosebel (Zijin), hebben belangrijke stappen gezet, terwijl er tegelijkertijd intensieve discussies plaatsvinden over de regulering en verduurzaming van de kleinschalige goudwinning.

Bij Newmont's Merian-mijn stonden de operationele resultaten onder druk. Sinds 2021 is de productie fors gedaald, terwijl de kosten sterk zijn gestegen. Deze combinatie heeft geleid tot zorgen over de lange termijn duurzaamheid van de mijn. Begin juli 2025 kondigde Newmont aan dat tussen de 10 procent en 15 procent van het personeel zou worden ontslagen. De onderneming is bezig met herstructurering om de efficiëntie te verbeteren en de activiteiten rendabel te houden. Daarmee blijft de toekomst van Merian onzeker, maar Newmont benadrukt dat men inzet op optimalisatie en veiligheid.

Zijin's Rosebel-mijn liet daarentegen een ander beeld zien. Sinds de overname in 2023 heeft Zijin fors geïnvesteerd – meer dan USD 200 miljoen – waardoor de levensduur van de mijn met twintig jaar kon worden verlengd. Naast de modernisering van de verwerkingsinstallatie en de verhoging van de productiecapaciteit, investeert het bedrijf nadrukkelijk in duurzaamheid. Zo werden in augustus 2025 de eerste batterij-elektrische mijnvrachtwagens in het Caribisch gebied in gebruik genomen, aangedreven door zonne-energie. Deze

innovatie vermindert jaarlijks de CO₂-uitstoot met circa 1.500 ton en vormt een mijlpaal in duurzame mijnbouw in Suriname. Daarnaast zijn plannen ontwikkeld voor een zonnepark van 25 MW en de voorbereiding op autonome voertuigen via digitale infrastructuur. Op sociaal vlak heeft Rosebel via het Community Fund meerdere projecten gerealiseerd in dorpen rond de concessie, waaronder een drinkwaterzuiveringsinstallatie, verbeterde elektriciteitsvoorziening en nieuwe infrastructuur. Tevens werden arbeidsvoorwaarden versterkt met een nieuw collectief arbeidscontract en zoekt Zijin actief samenwerking met lokale gemeenschappen, zoals de Matawai, om afspraken te maken over veiligheid en milieubescherming.

Naast de grootschalige mijnbouw bleef ook de kleinschalige goudsector (ASGM) in de belangstelling staan. Suriname participeert in internationale programma's zoals het GEF GOLD+ project en EMSAGS, die gericht zijn op formalisering, de overgang naar kwikvrije technologieën en de opbouw van een duurzame waardeketen. Hoewel deze initiatieven veelbelovend zijn, kampt de sector nog altijd met grote uitdagingen. Ongecontroleerde activiteiten leiden regelmatig tot milieuproblemen en veiligheidsincidenten, en ondanks pogingen van overheid en bedrijven om illegale mijnbouw te bestrijden, keren goudzoekers vaak terug naar verlaten concessies. Dit benadrukt de complexiteit van toezicht en de noodzaak om kleinschalige mijnbouw beter te integreren in het formele systeem.

Samengevat bevindt de Surinaamse goudsector zich in een transitiefase. Waar Newmont worstelt met dalende productie en hoge kosten, bouwt Zijin Rosebel juist aan een duurzame en technologisch vooruitstrevende toekomst. Tegelijkertijd wordt met internationale steun gewerkt aan de ordening van de kleinschalige goudwinning. Deze ontwikkelingen tonen dat de sector zowel grote economische kansen als aanzienlijke uitdagingen met zich meebrengt voor Suriname.

Tabel 6.5.1: Kerngegevens van de Goudsector

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	2026*
Productievolume totaal (in 1000 kg)	32	34	34	29	28	30	31
Waarvan productievolume grootmijnbouw (in 1000 kg)	17	19	20	18	18	19	20
Waarvan productievolume overige (in 1000 kg)	15	14	14	12	11	11	11
Exportvolume totaal (in 1000 kg)	36	33	34	30	27	30	30
Waarvan exportvolume grootmijnbouw (in 1000 kg)	22	19	20	18	17	19	20
Waarvan exportvolume overige (in 1000 kg))	14	14	13	11	10	11	10
Wereldmarktprijs (USD / troy ounce goud) (Wereldbank)	1770	1800	1801	1943	2388	3250	3200
Verdiensten overheid (in mln USD)	127	214	220	208	257	405	393
Belastingontvangsten							
Royalties (mln USD)	89	84	102	105	121	151	150
Winstbelasting/inkomstenbelasting (mln USD)	37	129	81	65	102	216	205
Loonbelasting (grootmijnbouw) (mln USD)	32	38	36	37	27	37	37
Niet-belasting ontvangsten							
Dividend (mln USD)	0	0	0	0	8	0	0
Consent - en statistiekrecht (mln USD)	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
License & Concessions rights/Fees Newmont (mln USD)	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03	0.03
Aandeel goudsector in % van BBP (in marktprijzen)	12%	11%	12%	12%	11%	13%	12%
Aandeel goudsector in % van BBP (excl. overheid)	14%	12%	14%	13%	12%	14%	13%
Investerings grootmijnbouw (mln. USD)	68	99	127	168	102	85	87

Bron: CBvS, ABS, IAM Gold, schattingen van SPS, Wereldbank, bewerking SPS; *voorlopige cijfers

Vanaf 2023 liet de goudproductie in Suriname een dalende lijn zien, vooral door teruglopende volumes in de kleinschalige mijnbouw. In 2024 daalde de totale productie met 3 procent ten opzichte van 2023, maar voor 2025 wordt een herstel van 7 procent verwacht en in 2026 een verdere lichte stijging van 3 procent. Deze opleving komt vooral door de grootschalige mijnbouw: Rosebel kende na de overname door Zijin een doorstart en opschaling, terwijl Merian van Newmont zijn productie stabiel op peil houdt. De kleinschalige sector blijft achter door onder andere het beleid rond kwikgebruik, waardoor de productie daar nauwelijks groeit.

Het exportvolume volgde hetzelfde patroon, met een daling van 10 procent in 2024 en een verwacht herstel van 11 procent in 2025, waarna in 2026 stabilisatie wordt verwacht. De daling en daaropvolgende stijging hangen sterk samen met de productieontwikkeling, waarbij de grootmijnbouw steeds dominanter wordt.

De overheidsinkomsten uit de goudsector lagen in 2023 op USD 208 miljoen, 5 procent lager dan in 2022 doordat met name Zijin na de overname te kampen had met verschillende operationele uitdagingen zoals een tekort aan technisch personeel, verouderde apparatuur en faciliteiten. Verder waren er ook verhoogde moeilijkheden bij het verwerken van ertsen. De overheidsinkomsten zijn in 2024 gestegen met 26 procent tot USD 257 miljoen, voornamelijk door hogere goudprijzen en iets hogere royalties. In 2025 volgt een sterke stijging van ongeveer 57 procent tot USD 405 miljoen, vooral dankzij de goudprijs die volgens de Wereldbank wordt geraamd op USD 3.250 per troy ounce, een stijging van 36 procent ten opzichte van 2024. Royalties en winstbelasting zijn de belangrijkste dragers van deze stijging, terwijl loonbelasting en overige heffingen slechts beperkt bijdragen.

Voor 2026 wordt voor de overheidsinkomsten een lichte daling van 3 procent verwacht tot USD 393 miljoen, doordat de goudprijs volgens de recentste wereldbankprojecties iets terugvalt tot USD 3.200 per troy ounce en de productievolumes slechts beperkt toenemen. Hoewel de internationale goudprijs inmiddels boven USD 3.500 per troy ounce is gestegen, kan de Wereldbank-projectie later worden bijgesteld, waardoor de daling mogelijk verandert in een stijging. De vooruitzichten voor de goudsector zijn positief, vooral dankzij de hoge internationale goudprijzen en de stabiele bijdrage van de grootmijnbouw. De kleinschalige sector blijft kwetsbaar en drukt het totale volume, maar vormt tegelijk een belangrijk aandachtspunt binnen het beleid voor verdere ordening.

6.6 Ontwikkelingen in de Oliesector

Het jaar 2024 was een belangrijk jaar voor de oliesector in Suriname. Staatsolie rapporteerde zowel op operationeel als financieel gebied sterke prestaties, ondanks uitdagingen zoals inflatie, onderhoudsstoppen en stijgende kosten. Hieronder worden de belangrijkste ontwikkelingen besproken.

Tabel 6.6.1: Kernindicatoren van de oliesector 2020-2025

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	2026*
Productievolume crude in 1000 barrels	5.991	5.951	6.144	6.270	6.413	6.178	6.020
Productievolume geraffineerde producten in 1000 barrels	4.276	4.764	5.268	5.052	4.862	4.541	5.684
Exportvolume in 1000 barrels	3.005	2.616	2.972	2.773	2.745	2.653	2.276
Exportwaarde in mln USD	273	274	212	178	N/A	N/A	N/A
Investerings in mln USD (excl offshore)	91	85	69	125	92	282.8	111.2
Wereldmarktprijs (USD / bbl) (wereldbank)	42.30	70.40	99.80	82.60	80.70	64.00	60.00
Overheidsinkomsten in mln USD							
Directe belasting							
Loonbelasting werknemers	19	23	23	23	23	23	23
Winstbelasting (inkomstenbelasting)	30	81	143	119	102	115	108
Indirecte belasting							
Dividend	35	67	144	129	107	120	113
Aantal werknemers	1121	1073	1129	1037	1047	1047	1047
Aandeel oliesector in BBP in %	7%	7%	8%	8%	7%	7%	7%
Aandeel oliesector in BBP in % (excl. Overheid)	8%	8%	9%	8%	7%	8%	7%

Bron: Staatsolie, bewerking SPS, * voorlopige cijfers.

Olieproductie en Verwerking

In 2024 produceerde Staatsolie 6,41 miljoen vaten Saramacca Crude, een stijging van 2 procent ten opzichte van 6,27 miljoen vaten in 2023. Deze groei kwam vooral door EOR- en IOR-programma's en de ingebruikname van vijf nieuwe productieputten. Voor 2025 wordt nog een daling van 4 procent verwacht (6,41 naar 6,17 miljoen vaten), gevolgd door een daling van 3 procent in 2026 ten opzichte (naar 6,02 miljoen vaten).

De productie van geraffineerde producten daalde in 2024 met 4 procent naar 4,86 miljoen vaten, vooral door de geplande onderhoudsstop van de raffinaderij. In 2025 zal dit waarschijnlijk herstellen met 3 procent tot 5,68 miljoen vaten. Staatsolie gaf in hun jaarverslag aan dat de productiekosten van ruwe olie licht stegen van USD 9,28 per vat in 2023 naar USD 9,56 per vat in 2024. Deze stijging werd veroorzaakt door hogere energietarieven en chemicaliënkosten, vooral door het polymer flooding-programma. Staatsolie wist deze kostenstijging deels te compenseren met efficiënte maatregelen, zoals:

- de Smart Field Initiative (automatisering en verliesreductie),
- minder transportkosten door Produced Water Re-Injection,
- interne capaciteitsopbouw om externe consultants te beperken.

Investerings

De investeringen (CAPEX) bedroegen in 2024 USD 267 miljoen, waarvan USD 175 miljoen in offshore Block 58 (GranMorgu-project) en USD 92 miljoen in bestaande activiteiten. Deze stijging ten opzichte van 2023 houdt verband met de voorbereidingen op de offshore olieproductie. Het GranMorgu-project heeft een totale ontwikkelingskost van USD 12,2 miljard, waarvan Staatsolie tot 20 procent (ca. USD 2,4 miljard) kan deelnemen. Hiervoor werden reeds obligaties uitgegeven en leningen voorbereid.

Offshore Ontwikkelingen

Een historisch hoogtepunt in 2024 was de Final Investment Decision (FID) van TotalEnergies en APA Corporation voor het GranMorgu-veld in Block 58. Hiermee is de eerste offshore-olieontwikkeling van Suriname officieel gestart. De bouw van een FPSO (Floating Production, Storage and Offloading) unit is begonnen, en de eerste olieproductie wordt in 2028 verwacht. Staatsolie participeert via Paradise Oil Company met een belang van 20 procent. Daarnaast waren er belangrijke ontdekkingen in Block 52, waar

PETRONAS het Fusaea-1 en Sloanea-gasveld verder ontwikkelt. Ook zijn in september 2024 productielingscontracten getekend met PetroChina voor de offshore blocks 14 en 15.

Export en Verkoop

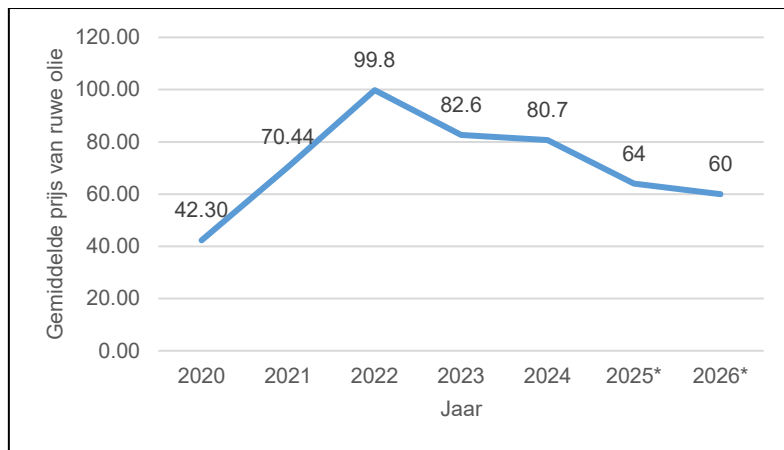
Het exportvolume daalde in 2024 met 1 procent naar 2,75 miljoen vaten, na eerder 2,77 miljoen in 2023. Deze daling is het gevolg van een stijgende binnenlandse consumptie en een lagere raffinage –output tijdens de onderhoudsstop. Voor 2025 wordt een verdere daling van 3 procent verwacht naar 2,65 miljoen vaten. Ook voor 2026 wordt een daling verwacht naar 2,27 miljoen vaten, een daling van 14 procent ten opzichte van 2025. De exportwaarde van USD 212 miljoen in 2022 zakte in 2023 met 16 procent naar USD 178 miljoen. Door het wegvallen van de cijfers van de exportwaarde in 2024–2025 zijn trends niet direct zichtbaar, maar volgens het jaarverslag bleef de exportwaarde relatief stabiel door een lichte prijsstijging van USD 77 naar 78 per vat. Hierdoor bleven de exportinkomsten redelijk stabiel.

Overheidsinkomsten

Tussen 2020 en 2025 hebben de bijdragen van Staatsolie aan de overheid duidelijke pieken en dalingen laten zien, vooral beïnvloed door de internationale olieprijsen en bedrijfsresultaten. De loonbelasting van werknemers steeg in 2021 met 21 procent van 19 naar 23 miljoen USD en bleef daarna stabiel. Dit wijst op een vrij constante personeelsomvang en loonniveau, ondanks kleine schommelingen in het aantal werknemers.

Veel sterker waren de bewegingen in winstbelasting en dividend. In 2020, tijdens de coronapandemie, bedroegen deze respectievelijk 30 en 35 miljoen USD. In 2021 herstelde de sector krachtig: de winstbelasting verdrievoudigde naar 81 miljoen USD, terwijl het dividend bijna verdubbelde naar 67 miljoen USD. In 2022 zette deze stijging zich voort: winstbelasting groeide met 77 procent tot 143 miljoen USD en dividend met 115 procent tot 144 miljoen USD ten opzichte van 2021. Vanaf 2023 volgde een terugval. De winstbelasting daalde met 17 procent naar 119 miljoen USD en dividend met 10 procent naar 129 miljoen USD. In 2024 zette de daling door met nog eens 14 procent voor winstbelasting (102 miljoen USD) en 17 procent voor dividend (107 miljoen USD). In 2025 wordt verwacht dat er een gedeeltelijk herstel op zal treden: winstbelasting zal een verwachte stijging naar 115 miljoen USD, een toename van 13 procent hebben ten opzichte van 2024, en dividend naar 120 miljoen USD, een stijging van 12 procent. De verwachting voor 2026 is dat winstbelasting daalt met 6 procent naar 108 miljoen USD (2025: 115 miljoen), dividend daalt met 6 procent naar 113 miljoen USD (2025: 120 miljoen).

Het aandeel van de oliesector in het BBP bevestigt dit beeld. Het bedroeg 7 procent in 2020 en 2021, steeg naar 8 procent in 2022 en 2023, maar daalde naar 7 procent in 2024 en zal waarschijnlijk stabiel daarop blijven in 2025 en 2026. Exclusief de overheid lag dit aandeel in 2022 zelfs op 9 procent, waarna het naar waarschijnlijkheid terug zal vallen naar 7 procent in 2026.

Figuur 6.6.1: Gemiddelde prijs van ruwe olie (Brent) 2020-2026
Bron: Wereldbank CMO-Historical-Data-Annual en CMO April 2025 Forecasts

De vooruitzichten voor de oliesector blijven positief. Met de geplande start van offshore-productie in 2028 staat Suriname aan de vooravond van een transformatie. Belangrijke uitdagingen blijven het beheersen van kosten, financiering van grote projecten en het waarborgen van macro-economische stabiliteit via het Souverein Vermogens- en Stabiliteitsfonds dat eind 2024 door het parlement werd goedgekeurd.

6.7 Ontwikkelingen in de Toerisme Sector

De toerismesector van Suriname bevindt zich op een kantelpunt. Met de goedkeuring van de Toerisme Raamwet en de Wet Suriname Toerisme Autoriteit (2023) beschikt het land over een wettelijk kader dat de basis vormt voor de verdere ontwikkeling van de sector. Het regeerakkoord 2025–2030 benadrukt toerisme als speerpunt voor economische diversificatie naast landbouw, ICT en industrie. Dit jaarplan 2025–2026 schetst de stand van zaken, maatschappelijke relevantie en de richting waarin het toerisme zich de komende periode zal ontwikkelen.

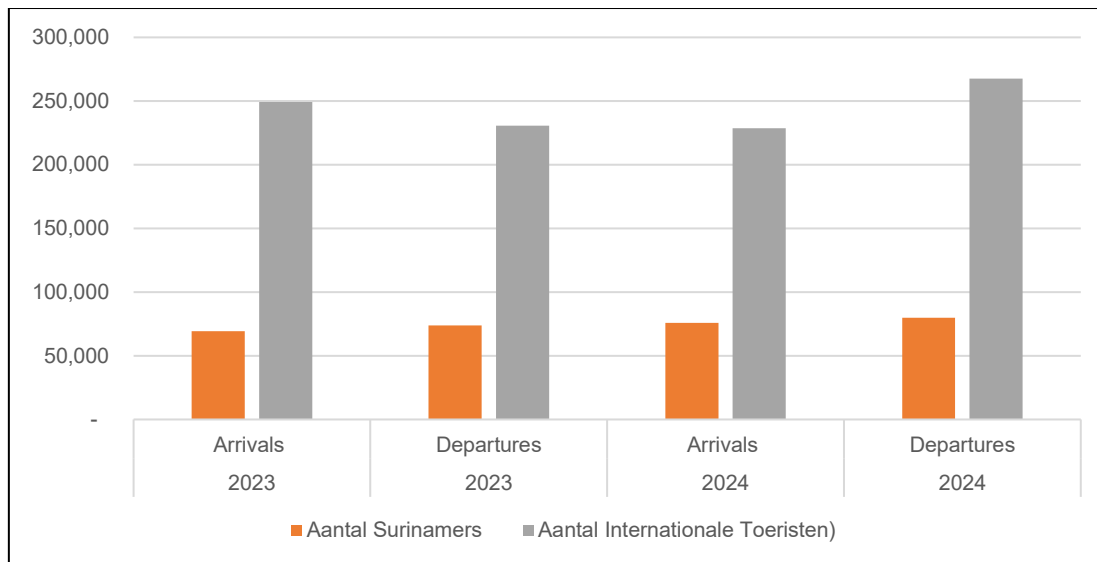
Context en Maatschappelijke Relevantie

Toerisme is een van de weinige sectoren die economische, culturele en ecologische waarde tegelijk creëert. In 2023 droeg de sector 6,82 procent bij aan het Bruto Binnenlands Product, wat overeenkomt met USD 235,6 miljoen, en zorgde voor meer dan 5.000 directe banen. Daarnaast versterkt toerisme de rurale economie door gemeenschappen te betrekken bij accommodaties, gidsdiensten en ambachtelijke productie. Naast economische waarde vervult toerisme een maatschappelijke rol in het behoud van natuurgebieden en cultureel erfgoed. Toeristische Trekpleisters zoals, Centraal Suriname Natuureservaat (CSNR), Brownsberg Natuurpark, Voltzberg & Raleighvallen, UNESCO Werelderfgoed Historisch Paramaribo, Jodensavanne, Fort Zeelandia en Peperpot Plantage verbinden bezoekers met de diversiteit en geschiedenis van Suriname.

Toerisme draagt tevens bij aan de verwezenlijking van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's), met name SDG 8 (waardig werk en economische groei), SDG 12 (duurzame consumptie en productie), SDG 15 (leven op het land) en SDG 17 (partnerschappen voor uitvoering).

Ontwikkeling van de sector

De afgelopen tien jaar lieten een wisselend beeld zien. Tot 2019 steeg het aantal internationale aankomsten tot 278.000, maar door de Covid-19-pandemie volgde een sterke terugval. Vanaf 2022 trad herstel in, met 248.000 bezoekers in 2023, al daalde dit in 2024 licht naar 225.772. Deze cijfers laten zien dat de sector veerkrachtig is, maar nog kwetsbaar voor externe schokken.

Figuur 6.7.1: Vergelijking van Surinaamse en niet-ingezeten personen

Bron: Militaire Politie

Noot: Betrokken havens: Albina (Marowijne), Johan Adolf Pengel Luchthaven (Para), Jules Sedney Port (Paramaribo), Militaire Politie Head Quarters (Paramaribo), South Drain (Nickerie) en Zorg en Hoop Airport (Paramaribo)

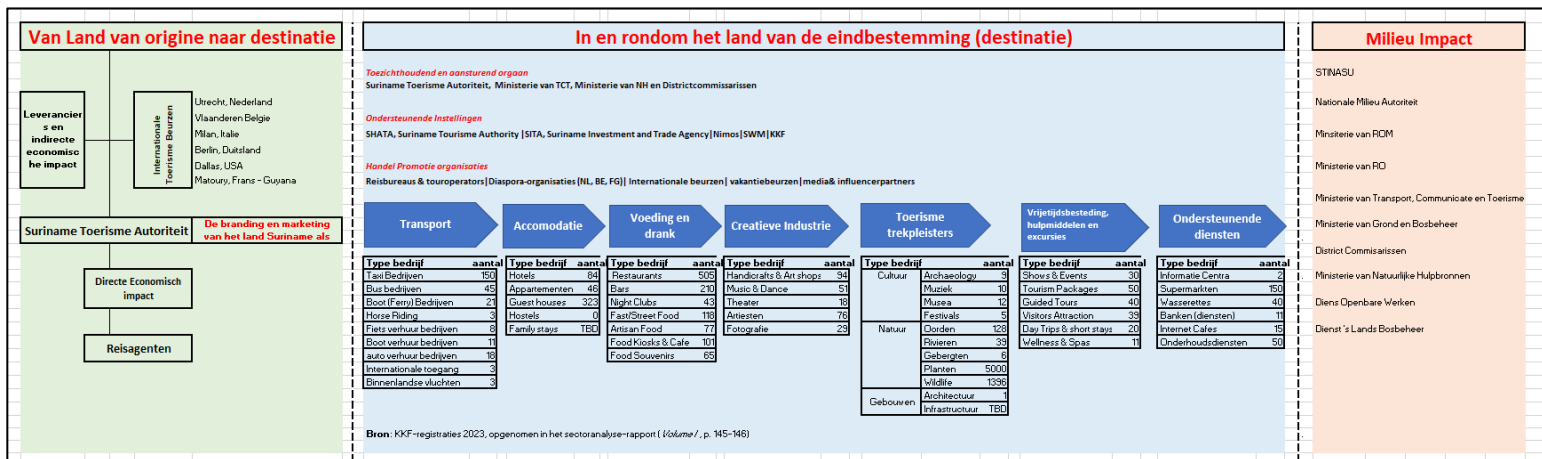
Tabel 6.7.1: Jaarlijks aantal (in %) aangekomen personen naar regio

Regio	2019	2020	2021	2022	2023
Noord Amerika	3.20	3.30	5.00	4.00	3.40
Caraïbisch Gebied	16.40	20.7	4.20	11.00	6.40
Zuid-Amerika	29.60	25.9	29.00	33.40	36.70
Europa	45.40	46.5	56.70	31.40	46.90
Azie	5.00	2.90	4.40	2.80	6.10
Afrika	0.20	0.20	0.50	17.10	0.50
Oceanie	0.20	0.20	0.10	0.10	0.10
Onbekend	0	0	0	0	0
Totaal	100 %	100%	100%	100%	100%

Bron: Korps Militaire Politie/ Military Police Corps Border Management System (BMS) – Milieustatistieken 2024

Waardeketen en structuur

De Surinaamse toeristische waardeketen bestaat uit vijf schakels: promotie, transport, verblijf, activiteiten en consumptie. Elke schakel kent eigen uitdagingen: promotie is beperkt en gefragmenteerd, transport wordt belemmerd door hoge kosten en infrastructuurproblemen, en verblijfs capaciteit buiten Paramaribo is ontoereikend. Activiteiten zoals ecotoerisme en cultuurbeleving zijn wel aanwezig, maar missen voldoende productontwikkeling en kwaliteitsborging. De Suriname Toerisme Autoriteit (STA) is in het leven geroepen om deze schakels beter te coördineren, maar is nog niet volledig operationeel. Hierdoor ontbreekt een centrale aansturing van marketing, dataverzameling en kwaliteitsnormen.

Figuur 6.7.2: Weergave waardeketen toerismesector

Bron: Stichting Planbureau Suriname

Tabel 6.7.2: Doelen kernwetgeving voor de Toerismesector

Wet	Doel	Impact op Waardeketen
Toerisme Raamwet (SB. 2023 no. 88)	Reguleert duurzame ontwikkeling van toerisme.	Basis voor alle fasen (bv. milieubescherming in productie).
Wet Suriname Toerisme Autoriteit (STA) (SB. 2023 no.87)	Richt een centrale autoriteit op voor marketing, kwaliteitsstandaarden.	Verbetering van input (training) en distributie (branding).
Milieu Raamwet (SB. 2024 no. 56)	Beschermt natuurgebieden en biodiversiteit.	Cruciaal voor ecotoerisme (productiefase).
Wet Ruimtelijke Ordening (ontwerp)	Reguleert infrastructuurplanning.	Ondersteunt inputfase (bv. wegen, hotels).
Besluit Financiële Decentralisatie (SB. 2004 no. 117)	Zorgt dat inkomsten uit toerisme naar lokale gemeenschappen vloeien.	Versterkt gemeenschapstoerisme (consumptiefase).

Bron: Stichting Planbureau Suriname

De taken en bevoegdheden van de STA krachtens de Wet Suriname Toerisme Autoriteit (S.B. 2023 no. 87) zijn:

- Uitvoeren van duurzame ontwikkelingsmaatregelen.
- Ordening van de toerismesector (accommodaties, certificering, standaarden).
- Branding & marketing van Suriname als toeristische bestemming.
- Toezicht houden op wet- en regelgeving binnen de sector.
- Verzamelen en analyseren van toerismedata voor beleidsvorming.

SWOT-analyse

De sector heeft belangrijke sterktes, zoals een uitzonderlijke biodiversiteit, een multiculturele samenleving, gastvrijheid en unieke erfgoedlocaties. De zwaktes liggen vooral in beperkte internationale bekendheid, het ontbreken van een nationale merkidentiteit en onvoldoende toeristische infrastructuur. Er zijn grote kansen, waaronder de groeiende vraag naar duurzaam toerisme, samenwerking binnen de regio en digitale marketing. De voornaamste bedreigingen zijn illegale mijnbouw, milieuvervuiling, regionale concurrentie en economische instabiliteit.

Beleidskader

Het regeerakkoord 2025–2030 stelt dat toerisme moet bijdragen aan een duurzame en inclusieve economie. De prioriteiten zijn institutionele versterking, duurzame productontwikkeling en vergroting van de verdien capaciteit. Het Meerjaren Toerisme Ontwikkelingsplan biedt daarbij richting, maar vraagt om nadere operationalisering en uitvoering.

Daarnaast draagt toerisme bij aan de realisatie van meerdere duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's): SDG 8 (waardig werk en economische groei), SDG 12 (duurzame consumptie en productie), SDG 15 (bescherming van natuur en biodiversiteit), en SDG 17 (versterking van partnerschappen en internationale samenwerking).

Strategische doelstellingen en Verwachte Resultaten 2025–2026

De strategische doelstellingen voor 2025–2026 richten zich op versterking van het institutioneel kader, verbetering van infrastructuur en bereikbaarheid, het vergroten van internationale zichtbaarheid en branding, en de ontwikkeling van duurzaam en inclusief toerisme. Ook het verzamelen van betrouwbare data en monitoring van de sector staan centraal.

Verwachte resultaten in deze periode zijn een stijging van de bijdrage van toerisme aan het BBP richting 8 procent in 2026, een grotere internationale zichtbaarheid van Suriname als duurzame nichebestemming, verbeterde infrastructuur en luchtverbindingen, een toename van werkgelegenheid vooral in rurale gebieden en de creatieve sector, en betere samenwerking en coördinatie tussen overheid, private sector en gemeenschappen.

6.8 Ontwikkelingen in de ICT-sector

De ICT-sector in Suriname vormt één van de meest dynamische en veelbelovende pijlers van onze economie. Met een internetpenetratie van 78,4 procent en meer dan 943.000 mobiele connecties in 2025 is duidelijk dat digitale technologieën diep zijn doorgedrongen in het dagelijks leven van onze samenleving.

Deze groei creëert nieuwe mogelijkheden voor economische diversificatie, versterkt de sociale verbondenheid en vergroot de toegang tot kennis. Toch staat Suriname ook voor hardnekkige uitdagingen. De hoge servicekosten, de beperkte infrastructuur in rurale gebieden en de groeiende kloof in digitale vaardigheden vormen een rem op verdere ontwikkeling.

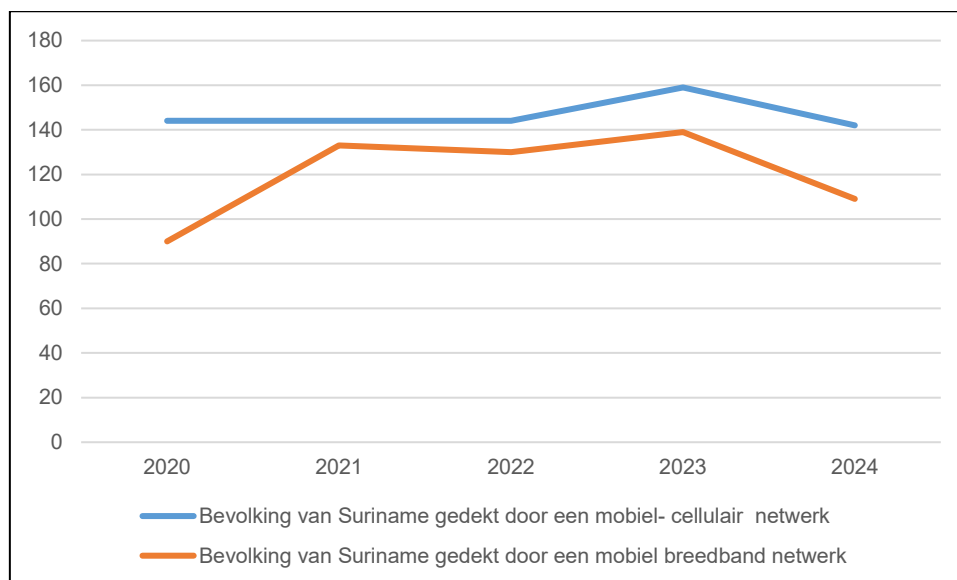
Het jaarplan 2025–2026 richt zich daarom niet alleen op het benutten van de kansen die digitalisering biedt, maar ook op het structureel wegnemen van de obstakels die de sector belemmeren.

Stand van zaken ICT in Suriname (2025)

De digitale transformatie van Suriname bevindt zich op een keerpunt. Het aantal internetgebruikers groeide in 2025 tot ruim 500.000 personen, waarmee bijna vier op de vijf inwoners online actief is. Toch blijft een groep van circa 138.000 burgers nog altijd offline. Dit onderstreept de noodzaak van inclusieve strategieën die toegang tot digitale middelen voor iedereen mogelijk maken.

Mobiele netwerken dekken inmiddels vrijwel het hele land. Van alle mobiele connecties is 91,9 procent breedband, wat wijst op een sterke verschuiving naar moderne digitale diensten. Toch blijft het platteland achter in de toegang tot vaste internetverbindingen. Voor veel huishoudens buiten Paramaribo en de kuststreek blijft prepaid mobiele data de belangrijkste, en vaak enige, optie.

Ook het gebruik van sociale media is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Met 349.000 accounts in 2025 – goed voor 54,8 procent van de bevolking – spelen digitale platforms een steeds grotere rol in communicatie, handel en maatschappelijke interactie. Deze ontwikkelingen vergroten het belang van digitale educatie en cybersecurity.

Figuur 6.8.1: Indicatie mobiel cellulair en breedband netwerk 2020 – 2024

Bron: TAS

Uitdagingen

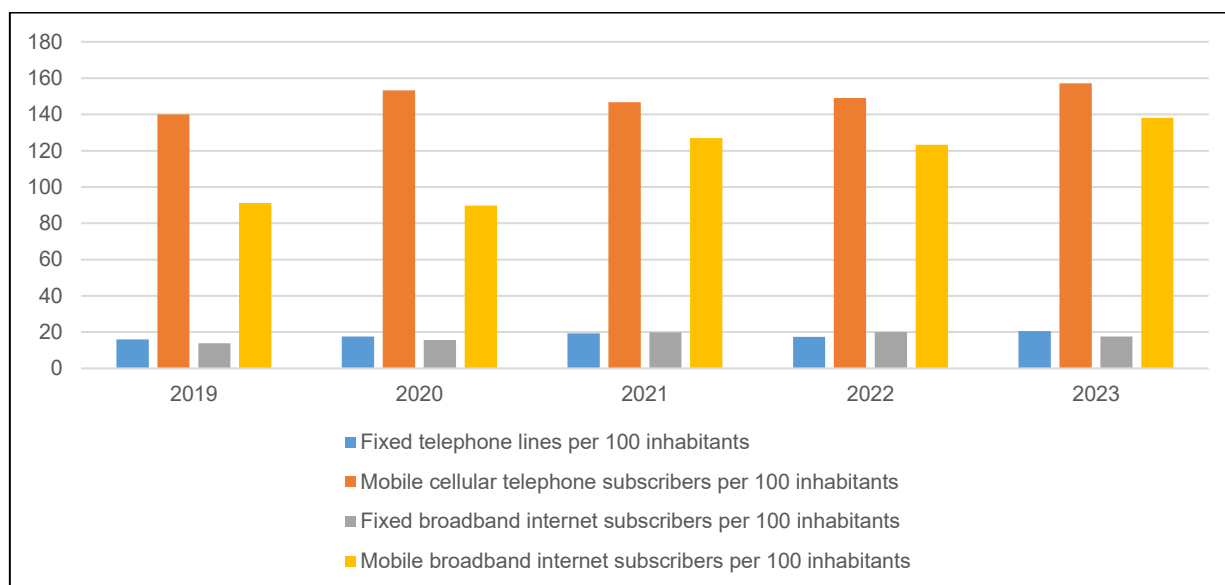
Ondanks deze vooruitgang staat de sector voor aanzienlijke uitdagingen. De kosten van internet- en telecommunicatiediensten behoren tot de hoogste in de regio, wat een drempel vormt voor gezinnen met lagere inkomens. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat digitale vaardigheden beperkt zijn. Hoewel 87 procent van de gebruikers berichten kan versturen en ontvangen, beheerst slechts 22 procent internetbankieren en heeft slechts 6 procent basiskennis van programmeren. Dit illustreert de noodzaak van gerichte programma's voor digitale geletterdheid.

Tabel 6.8.1: Telecommunicatie Data 2020 - 2024

Indicatoren	2020	2021	2022	2023	2024
Abonnementen op vaste telefoonaansluitingen	13.240	119.977	128.836	128.908	124.064
Abonnementen op mobiele telefoonaansluitingen	899.339	906.170	928.840	988.899	901.670
Abonnementen op vaste breedbandverbindingen	92.290	122.961	124.749	110.290	121.576
Abonnementen op mobiele breedbandverbindingen	526.477	784.933	768.523	868.565	692.741
Gebruik van internationale bandbreedte	56.221	63.720	82.940	102.790	75.770
Aantal huishoudens met internet Toegang	60.459	72.796	77.687	58.715	47.723

Bron: TAS

Een ander groeiend probleem vormt het elektronisch afval (e-waste). Bijna de helft van de huishoudens gooit afgedankte apparaten weg met het reguliere huisvuil. Dit vergroot de druk op het milieu en vraagt om structurele oplossingen. Tot slot blijft het verschil in infrastructuur tussen stedelijke en rurale gebieden een hardnekkig probleem. Hierdoor profiteren inwoners buiten de hoofdstad minder van de voordelen van digitalisering.

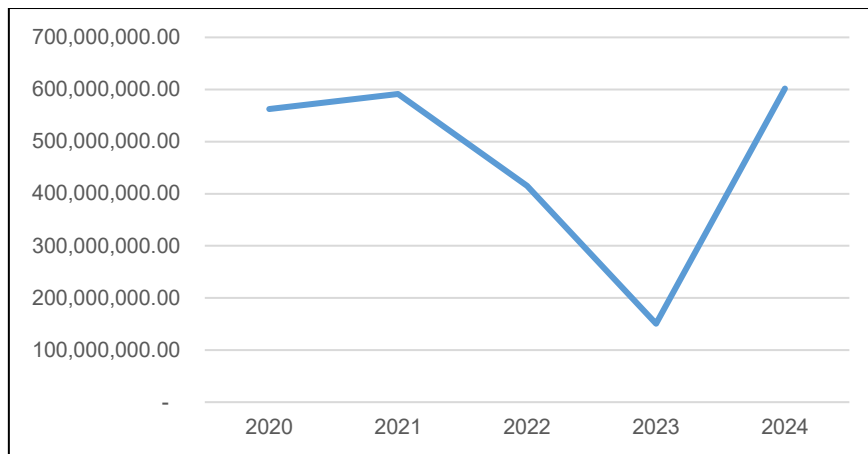

Figuur 6.8.2: ICT Infrastructuur 2019 - 2023

Bron: International Telecommunications Union (ITU)

Kansen en beleidsinitiatieven

Tegenover deze uitdagingen staan belangrijke kansen. De introductie van e-overheidsdiensten kan de efficiëntie van publieke dienstverlening aanzienlijk verbeteren en bijdragen aan meer transparantie. Verder kan de stimulering van digitaal ondernemerschap en de ondersteuning van start-ups de basis leggen voor een duurzame digitale economie.

Figuur 6.8.3: Investerings in de Telecommunicatiesector
Bron: TAS

Daarnaast heeft Suriname de mogelijkheid zich te ontwikkelen tot een regionaal ICT-knooppunt. Dit vereist echter investeringen in infrastructuur en talentontwikkeling, evenals nauwere samenwerking met internationale partners. De overheid zet momenteel stappen richting digitale inclusie, ICT in het onderwijs en de ontwikkeling van een nationale cybersecuritystrategie. Deze initiatieven moeten in de komende jaren worden geconsolideerd en versterkt.

Strategische doelstellingen 2025–2026

De ambities voor de komende periode richten zich op vijf kerndoelen: het verhogen van de internetpenetratie tot boven de 85 procent, het verlagen van de servicekosten met ten minste 10 procent, het opzetten van een nationaal programma voor digitale geletterdheid, het introduceren van een structureel e-waste managementsysteem en het ontwikkelen van een nationale cybersecuritystrategie. Daarnaast wil de overheid de groei van lokale ICT-start-ups stimuleren door middel van incubators, subsidies en samenwerkingen met universiteiten.

Actieplan en kernactiviteiten

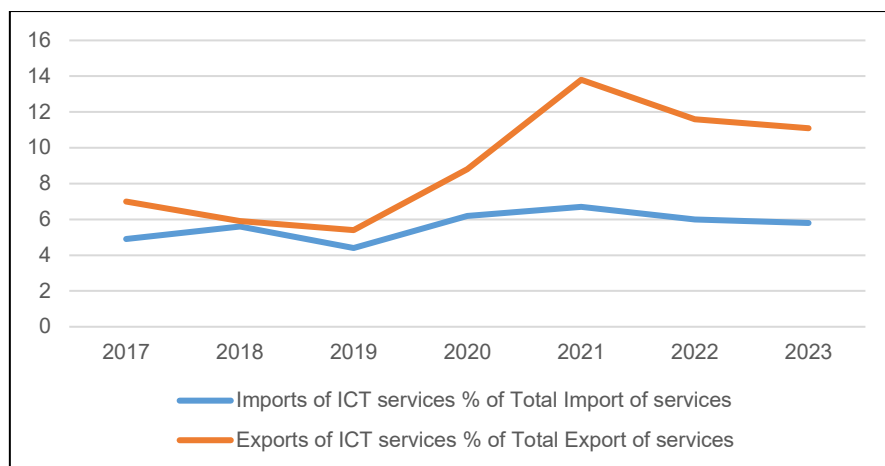
Om deze doelstellingen te realiseren, worden verschillende kernactiviteiten uitgevoerd. Zo wordt gewerkt aan de uitrol van breedbandinfrastructuur in rurale districten, waaronder Marowijne en Brokopondo. Publiekscampagnes moeten het bewustzijn rond digitale vaardigheden en veilig internetgebruik vergroten. In onderwijsinstellingen worden trainingen ontwikkeld op het gebied van Microsoft Office, programmeren en netwerkbeheer. Ook worden de eerste pilots voor e-overheidsdiensten voorbereid, waaronder digitale identiteitsbewijzen en online loketten. Tot slot wordt internationale samenwerking versterkt, onder andere met de International Telecommunication Union (ITU) en de United Nations Development Programme (UNDP).

Verwachte resultaten

De uitvoering van dit jaarplan moet leiden tot een verdere groei van het aantal internetgebruikers met 5 tot 10 procent in 2026. Ook wordt een betere balans nagestreefd in toegang tot digitale diensten tussen stedelijke en rurale gebieden.

Daarnaast wordt een stijging van digitale vaardigheden binnen huishoudens verwacht van 15 procent, evenals een toename van de ICT-werkgelegenheid van 3 procent naar meer dan 5 procent. Een ander concreet resultaat is de opzet van het eerste nationale recyclingprogramma voor e-waste, waarmee een belangrijke stap wordt gezet richting duurzaamheid.

In de grafiek hieronder wordt er een weergave gegeven van de importen exporten van Suriname binnen de ICT- sector over de periode 2017 tot en met 2023.

Figuur 6.8.4: Handel in ICT-diensten 2017-2023
Bron: CARICOM Secretariat, Regional Statistics

Monitoring en evaluatie

Het succes van dit jaarplan wordt jaarlijks gemeten op basis van de TAS-enquête. Daarnaast wordt de voortgang bewaakt via kernindicatoren zoals internetpenetratie, tarieven voor ICT-diensten, digitale geletterdheid, gebruik van e-overheidsdiensten en de groei van ICT-werkgelegenheid. Deze indicatoren vormen samen de graadmeter voor de impact van de sector. De ICT-sector is van strategisch belang voor de verdere economische en maatschappelijke ontwikkeling van Suriname. Door gerichte investeringen, beleidsmaatregelen en publiek-private samenwerking kan het land zich ontwikkelen tot een digitaal centrum in de regio. Met dit jaarplan 2025–2026 wordt een duidelijke koers uitgezet: het versterken van de digitale infrastructuur, het verkleinen van de digitale kloof en het creëren van kansen voor alle burgers. Indien deze koers consequent wordt gevolgd, kan Suriname zich ontwikkelen tot een inclusieve, innovatieve en internationaal concurrerende digitale economie.

Beleidsaanbevelingen

Om de ambities van dit jaarplan te realiseren, zijn aanvullende beleidsmaatregelen nodig. Allereerst moet de regelgeving op de telecommarkt worden versterkt om meer concurrentie mogelijk te maken en de prijzen te verlagen. Daarnaast is het van belang dat bestaande plannen worden geïntegreerd in één nationaal ICT-beleidskader, afgestemd op internationale standaarden.

Digitale inclusie moet worden versneld door breedband uitrol in rurale gebieden en subsidies voor kwetsbare groepen, zoals scholen, ziekenhuizen en lage-inkomensgezinnen. Verder is de ontwikkeling van een nationaal opleidingsprogramma cruciaal om vaardigheden zoals programmeren, netwerkbeheer en cybersecurity breed toegankelijk te maken.

Ook op het gebied van duurzaamheid en e-waste moet beleid worden ontwikkeld, met regelgeving voor inzameling en recycling in samenwerking met private partijen. Tot slot vraagt de verdere digitalisering om een nationale cybersecuritystrategie en een investeringsvriendelijk klimaat, waarin start-ups en internationale technologiebedrijven actief worden gestimuleerd.

7. Financiële sector

Ontwikkeling van het Verzekeringswezen

Algemeen

Dit hoofdstuk presenteert de recente ontwikkelingen in het verzekeringswezen. De financiële gegevens hebben in hoofdzaak betrekking op voorlopige cijfers voor het jaar 2024⁴⁸.

Recente ontwikkelingen

De implementatie van de International Financial Reporting Standards (IFRS) is een uitdaging voor de verzekeringssector, in het bijzonder IFRS 17 “Insurance Contracts”, vanwege de technische complexiteit en de ingrijpende systeemaanpassingen. De standaard introduceert nieuwe waarderingsprincipes die diepgaande actuariële modellering en nauwkeurige data-integratie vereisen. De invoering van IFRS heeft geleid tot rapportageachterstanden bij verzekeraars. De Bank is samen met toezichthouders uit het Caribisch gebied in werkgroepsverband doende de laatste hand te leggen aan de aanpassing van de rapportagestaten en de daarbij behorende handleiding ten behoeve van de verzekeringssector, om deze documenten in overeenstemming te brengen met IFRS.

AML/CTF-richtlijn voor levensverzekeraars

De Bank heeft in het tweede kwartaal 2024 de AML/CTF-richtlijn voor levensverzekeraars uitgevaardigd. Middels deze richtlijn is er gestalte gegeven aan het AML/CTF-toezicht op de onder toezicht staande levensverzekeringsmaatschappijen. In dit kader zijn twee AML/CTF on-site inspecties uitgevoerd bij twee levensverzekeringsmaatschappijen, namelijk één in het derde kwartaal 2024 en één in het tweede kwartaal 2025. De grootste tekortkomingen zijn dat de levensverzekeraars nog geen Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) en AML/CTF-audits uitvoeren. De SIRA dient de volgende onderdelen te omvatten: de geïdentificeerde risico's van de verzekeraar, de beoordeling van de risico's, de beheersmaatregelen om de risico's te mitigeren en de monitoring en evaluatie van de beheersmaatregelen. De levensverzekeraars hebben de risico's nog onvoldoende geïdentificeerd en daardoor geen gerichte beheersmaatregelen getroffen. Op basis van de verworven informatie van de sector wordt de levensverzekeringsector als medium-hoog risico ingeschaald voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

Conceptrichtlijnen

In het tweede kwartaal van 2024 heeft de Bank conceptrichtlijnen met betrekking tot solvabiliteit, beleggingen, gelieerde partijen en statuten aangeboden aan de Surinaamse Vereniging van Assurantiemaatschappijen (SURVAM) ter becommentariëring. Het commentaar van de SURVAM op de conceptrichtlijnen, m.u.v. de richtlijn voor transacties met gelieerde partijen, is nog in beschouwing bij de Bank, aangezien de voorstellen van de SURVAM een materiële wijziging in de richtlijnen impliceren.

---

⁴⁸ De data over het boekjaar 2023 zijn eveneens voorlopige cijfers.

Implementatie Richtlijn voor transacties met gelieerde partijen

Op 22 mei 2025 heeft de Bank de “Richtlijn voor transacties met gelieerde partijen”, in het kader van haar toezichtfunctie, uitgevaardigd. Het doel van deze Richtlijn is het monitoren van de transacties van de onder toezicht staande verzekeraars met de aan hen gelieerde ondernemingen en personen. Transacties met gelieerde partijen kunnen leiden tot belangenverstrengeling en niet-marktconforme voorwaarden, wat een risico vormt voor de financiële gezondheid van verzekeraars. Tegelijk zijn zulke transacties binnen groepsstructuren soms economisch logisch. De Richtlijn waarborgt dat deze transacties transparant, marktconform en in het belang van de verzekeraar en uiteindelijk de polishouders zijn en ondersteunt zo prudent toezicht. De verzekeringsmaatschappijen hebben een overgangsperiode van een (1) jaar te rekenen vanaf de datum van de inwerkingtreding van deze Richtlijn, om te kunnen voldoen aan de voorwaarden c.q. bepalingen.

Ontwerpwet Toezicht Verzekeringswezen

Op 12 november 2024 is er een aanvang gemaakt met de behandeling van de ontwerpwet Toezicht Verzekeringswezen (WTV) in De Nationale Assemblée (DNA). Op 9, 14 en 23 januari 2025 is de ontwerpwet behandeld in DNA. De leden van de commissie van rapporteurs, alsook overige DNA-leden, hebben verschillende vragen gesteld die via de Minister van Financiën en Planning zijn beantwoord. Vanwege uiteenlopende redenen hebben de vervolvergaderingen die in februari 2025 waren gepland geen voortgang gehad. Inmiddels is er een nieuwe regering aangetreden, tevens heeft het nieuw parlement haar zittingsperiode per 29 juni 2025 geopend. Het ligt in de verwachting dat de behandeling van de WTV wordt voortgezet door het nieuwe parlement, zodat ook de verzekeringssector een specifieke wetgeving heeft op basis waarvan het toezicht kan worden uitgeoefend. De verzekeringssector is momenteel de enige financiële sector die nog niet beschikt over een eigen toezichtwet, hetgeen een leemte vormt binnen het bredere toezichtkader. Het is daarom van eminent belang dat de behandeling van de ontwerpwet met spoed wordt hervat en de wet op korte termijn wordt goedgekeurd, zodat het toezicht op de sector juridisch verankerd en effectief kan worden uitgevoerd.

Onder-toezicht-staande verzekeringsmaatschappijen

Per medio van het jaar 2025 staan de volgende verzekeringsmaatschappijen onder toezicht van de Bank.

Schadeverzekeringsmaatschappijen:

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij “Self Reliance”;
2. FATUM Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische Verzekering N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen:

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. FATUM Levensverzekering N.V.;
3. Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en
4. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen:

1. Stichting Uitvaartverzekering "Hamdard" en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

Vermeldenswaard is dat de houdstermaatschappij Assuria N.V., aandeelhouder van de Assuria verzekeringsmaatschappijen, ook onder toezicht staat van de Bank.

Financiële gegevens

Tabel 7.1.1 is een weergave van de totale activa van de financiële sector in Suriname. Het balanstotaal van de financiële sector bestaande uit bankinstellingen, pensioen- en voorzieningsfondsen, verzekeringsmaatschappijen, kredietcoöperaties en overige financiële instellingen bedroeg in 2024, SRD 148,8 miljard. Het aandeel van de verzekeringssector hierin was 15 procent.

Tabel 7.1.1: Balanstotaal van de financiële sector (in miljoenen SRD)

Financiële sector	Balanstotaal in SRD mln		Aandeel per sector in %	
	2023*	2024*	2023*	2024*
Per 31 december				
Primaire banken	99.915	109.261	74,5%	73,6%
Pensioen- en voorzieningsfondsen	14.820	15.749	11,0%	10,6%
Verzekeringsmaatschappijen	18.230	22.301	13,6%	15,0%
Kredietcoöperaties	100	111	0,1%	0,1%
Secundaire banken	858	1.083	0,6%	0,7%
Wisselkantoren	275	244	0,2%	0,2%
Totaal financiële sector	134.198	148.750	100%	100%
<i>Bron: Centrale Bank van Suriname</i>				
<i>*Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers</i>				

In 2024 bedroeg het balanstotaal van de verzekeringssector circa 14,3 procent ten opzichte van het Bruto Binnenlands Product (BBP)⁴⁹.

Per ultimo 2024 bedroeg de totale beleggingsportefeuille (inclusief liquide middelen) van de verzekeraars SRD 17,6 miljard. De verzekeraars hebben in 2024 het meest belegd in effecten (37,2 procent). Tot de effecten behoren buitenlandse aandelen en lokaal uitgegeven aandelen en obligaties van beursgenoteerde bedrijven. Verder is er 19,2 procent belegd in leningen op schuldbekentenis en 9,6 procent in termijndeposito's. De beleggingen in onroerende goederen en hypotheekleningen maakten respectievelijk 2,8 procent en 3,8 procent uit van de totale beleggingsportefeuille van de verzekeraars.

Levensverzekeringsmaatschappijen

Het balanstotaal van de levensverzekeraars nam in 2024 met 8,4 procent toe ten opzichte van 2023 (Tabel 7.1.2). Dit was toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille en overige activa (o.a. onroerend goederen in eigen gebruik) respectievelijk met 2,3 procent en 89,5 procent. De beleggingsportefeuille van de levensverzekeraars omvatte beleggingen in spaarrekeningen, termijndeposito's, hypotheekleningen, onroerende goederen, leningen op schuldbekentenis, obligaties en andere effecten. De beleggingen in obligaties en andere effecten, hypotheekleningen en leningen op schuldbekentenis namen toe met respectievelijk 4,3 procent, 3,6 procent en 2,6 procent (Tabel 7.1.2). De termijndeposito's

⁴⁹ Het BBP-cijfer voor 2024 is een projectie van het Planbureau Suriname en bedraagt SRD 155,7 miljard.

daalden in 2024 ten opzichte van 2023 met 11,9 procent. De totale beleggingen hadden in 2024 een aandeel van 87,7 procent in de totale activa, hetgeen indiceert dat het grootste deel van de activa inkomsten genererend was. De belegging in effecten (w.o. obligaties) was in 2024 evenals in 2023 de grootste beleggingspost op de balans van de levensverzekeringssector. Verder namen de liquide middelen in 2024 af met 4,4 procent ten opzichte van 2023.

Het eigen vermogen⁵⁰ van de levensverzekeraars bedroeg in 2024 in totaal SRD 1,1 miljard. Dit was een toename van 36,7 procent ten opzichte van 2023, als gevolg van een toename van de reserves. De technische voorzieningen namen met 1,4% toe in 2024, als gevolg van een stijging in het aantal verkochte polissen (Tabel 7.1.2).

Het bruto premie-inkomen vertoonde in het boekjaar 2024 een afname ten opzichte van 2023. De netto verdiende premie daalde met 43,6 procent ten opzichte van 2023 als gevolg van de toename van de mutatie premiereserve. De totale verplichtingen, bestaande uit uitkeringen die ineens zijn gedaan, annuïteitsuitkeringen, afkopen en overige, stegen met 32,3 procent ten opzichte van 2023. Doordat de levensverzekeraars minder premie-inkomsten hebben gegenereerd en tegelijkertijd hogere kosten en uitkeringen hebben moeten dragen, heeft het verschil tussen de netto verdiende premie en totale kosten en uitkeringen geresulteerd in een negatief technisch resultaat van SRD 629,2 miljoen. De overige opbrengsten, die uit beleggingsinkomsten en overige inkomsten bestaan, namen toe met 43,3 procent door de toename van de beleggingsinkomsten met 47,3 procent ten opzichte van 2023. Als gevolg van het laatstgenoemde sloten de levensverzekeraars het jaar 2024 af met een nettowinst van SRD 369,2 miljoen (Tabel 7.1.3), een toename van 14,4 procent ten opzichte van 2023.

Schadeverzekeringsmaatschappijen

Het balanstotaal van de schadeverzekeringsmaatschappijen vertoonde in 2024 een groei van 43,8 procent ten opzichte van 2023 (Tabel 7.1.4). Aan de activazijde was de toename onder andere toe te schrijven aan de toename van de beleggingsportefeuille, terwijl aan de passivazijde de toename voornamelijk werd veroorzaakt door de stijgende reserves en de overige schulden. In 2024 waren de participaties in andere financiële instellingen (opgenomen onder de post Overige beleggingen), de grootste beleggingspost te weten, 41,4 procent van de beleggingsportefeuille, gevolgd door de termijndeposito's, leningen op schuldbekentenis, participaties in dochtermaatschappijen en gelieerde instellingen en de beleggingen in onroerende goederen met aandelen van respectievelijk 15,2 procent, 8,5 procent, 7,0 procent en 6,2 procent.

In 2024 steeg het eigen vermogen met 87,7 procent ten opzichte van 2023, voornamelijk vanwege de toename van de reserves. Verder namen de technische voorzieningen en overige schulden toe met respectievelijk 13,6 procent en 30,3 procent. De toename van de technische voorzieningen was voornamelijk toe te schrijven aan de toename van de voorziening niet-verdiende premie, terwijl de stijging van de overige schulden voornamelijk te maken had met de toename van de crediteuren.

Het bruto premie-inkomen van de schadeverzekeraars steeg van SRD 3,4 miljard in 2023 naar SRD 4,1 miljard in 2024. Dat was een toename van 19 procent, die mede te danken was aan de toename van het aantal verkochte polissen en de toename van de premie van de ziektekostenverzekeringen.

---

⁵⁰ Het eigen vermogen is de som van het aandelenkapitaal en de reserves (inclusief herwaarderingsreserve).

De bruto uitkeringen (bruto schade) vertoonden een stijging van 11,2 procent en stegen van SRD 2,3 miljard in 2023 naar SRD 2,5 miljard in 2024. De bruto uitkeringen ten laste van de herverzekeraar waren nihil in 2024.

In 2024 noteerden de schadeverzekeraars een negatief technisch resultaat van SRD 36,8 miljoen. Het negatief technisch resultaat was te wijten aan de minder dan evenredige stijging van de verdiende premie ten opzichte van de uitkeringen voor rekening van de schadeverzekeraars en de bedrijfs- en overige kosten. Ondanks het negatief technisch resultaat, werd het boekjaar 2024 afgesloten met een nettowinst van SRD 2,6 miljard (Tabel 7.1.5). De nettowinst was te danken aan de beleggingsinkomsten van SRD 1,8 miljard en de overige inkomsten (saldo overige baten en lasten) van SRD 1,4 miljard. De toename van de beleggingsinkomsten was voornamelijk te verklaren door de herwaardering van de effecten (aandelen) genoteerd aan de Surinaamse Effectenbeurs.

Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM)

Motorrijtuigen mogen, conform de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (van 14 augustus 1979), alleen aan het verkeer deelnemen als de burgerrechtelijke aansprakelijkheid die ze kunnen veroorzaken gedekt is door een Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering voor Motorrijtuigen. In 2024 bedroegen de totale premies SRD 722,8 miljoen, representatief voor 414.767 WAM-verzekeringen. Uitgaande van dit aantal waren er in 2024, 50,8 procent meer rij- en voertuigen verzekerd dan in 2023. In 2024 vertoonden de premies ten opzichte van 2023 een toename van 57,6 procent, wat kon worden toegeschreven aan de verhoging van de WAM-premietarieven in januari 2024 en de toename van het aantal verzekerde rij- en voertuigen. Van het totaal aantal WAM-verzekeringen in 2024 was 65,6 procent afkomstig uit de categorie verzekeringen van personenauto's, equivalent aan 271.901 voertuigen. Deze categorie bracht evenals in de voorgaande jaren de meeste WAM-premies op.

De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van de materiele schade, bedroegen in 2024 SRD 289,0 miljoen, hetgeen ten opzichte van 2023 een stijging was van 35,3 procent. In 2024 werden in totaal 10.712 schadegevallen geregistreerd, terwijl het aantal geregistreerde schadegevallen het jaar daarvoor 6.291 bedroeg. Dit is een toename van 70,3 procent. Van het aantal geregistreerde schadegevallen in 2024, waren 2.891 schadegevallen (27 procent) reeds afgehandeld (Tabel 7.1.6). In 2024 bedroeg het verlies uit de categorie WAM SRD 56,8 miljoen, hetgeen een verbetering is ten opzichte van het verlies in 2023 van SRD 60 miljoen.

Tabel 7.1.2: Balansen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2020	2021	2022	2023*	2024*
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	145,8	119,5	287,5	275,6	263,5
Vaste eigendommen	5,4	8,2	18,1	33,2	157,1
Beleggingen:					
a] overheid					
- effecten	-	-		2.591,9	2.057,3
b] particulieren:					
- termijndeposito's	658,9	615,9	734,4	694,7	611,9
- effecten	903,2	2.849,1	4.580,3	3.292,1	4.079,1
- hypotheke	111,5	133,1	222,6	440,7	456,4
- leningen op schuldbekentenissen	915,7	1.473,6	2.239,0	2.705,7	2.776,3
- overige	106,1	221,9	364,2	278,2	269,9
Overige activa	287,8	197,6	326,2	743,3	1.314,5
Totale Activa	3.134,4	5.618,9	8.772,3	11.055,5	11.986,1
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	1,4	16,6	25,6	1,4	2,2
Reserves	390,7	633,3	808,0	803,8	1.098,8
Technische voorzieningen	2.499,5	4.650,4	7.556,4	8.892,0	9.017,9
Overige schulden	242,8	318,6	382,2	1.358,3	1.867,15
Totale Passiva	3.134,4	5.618,9	8.772,3	11.055,5	11.986,1
<i>Bron: Centrale Bank van Suriname</i>					
<i>*Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers</i>					

Tabel 7.1.3: Verlies- en Winstrekeningen der Levensverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	2024*
Bruto Premie-inkomen	216,2	1.531,9	642,0	840,6	667,8
Aangenomen Herverzekeringspremies	0,9	5,2	-	0,9	-
Afgedragen Herverzekeringspremies	5,0	7,7	7,6	13,2	8,8
Netto Premie-inkomen (Premie Eigen Rekening)	212,1	1.529,4	634,4	828,4	659,0
Mutatie Premiereserve	170,0	1.403,8	361,8	223,0	317,6
Netto Verdiende Premie	42,1	125,7	272,6	605,4	341,3
Uitkeringen Ineens	-	-	57,2	396,4	521,2
Annuïteitsuitkeringen	-	-	267,7	1,7	5,8
Afkopen	-	-	12,1	1,5	1,7
Overige verplichtingen	-	-	-	-	-
Totale Verplichtingen	82,5	215,9	337,0	399,6	528,6
Acquisitiekosten	10,4	11,2	20,6	4,9	7,0
Bedrijfskosten	54,2	112,9	109,0	52,8	94,6
Overige kosten	37,7	69,8	33,7	576,8	340,3
Verzekeringstechnisch Resultaat	(142,6)	(284,1)	(227,6)	(428,7)	(629,2)
Beleggingsinkomsten	148,7	308,3	294,2	725,3	1.068,6
Overige inkomsten	201,5	148,0	17,5	40,3	28,4
Netto Resultaat vóór Belastingen	207,6	172,2	84,1	336,9	467,8
Belastingen	11,0	36,7	62,0	14,2	98,6
Netto Resultaat ná Belasting	196,6	135,5	22,2	322,7	369,2
<i>Bron: Centrale Bank van Suriname</i>					
<i>*Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers</i>					

Tabel 7.1.4: Balansen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

	2020	2021	2022	2023*	2024*
ACTIVA					
Kas en Bank [liquide middelen]	337,1	517,4	430,7	643,2	878,6
Vaste eigendommen	195,2	171,6	415,9	392,8	515,8
Beleggingen:					
a) overheid					
- effecten				441,9	143,3
b) particulieren:					
- termijndeposito's	441,2	591,7	740,7	892,6	1.084,7
- effecten	276,7	315,5	414,2	283,4	281,4
- hypotheken	120,6	141,1	124,2	305,4	208,5
- leningen op schuldbekentenissen	139,1	196,1	394,0	360,3	604,7
- onroerende goederen	227,3	193,3	509,8	602,7	441,0
- overige	192,9	342,8	501,2	541,7	3.491,5
Overige activa	548,7	1.199,8	1.762,5	2.710,8	2.665,9
Totale Activa	2.478,9	3.669,3	5.293,2	7.174,8	10.315,4
PASSIVA					
Aandelenkapitaal	0,4	0,6	2,4	2,1	0,7
Reserves	987,0	1.159,8	1.929,4	2.437,4	4.579,2
Technische voorzieningen	635,1	1.446,5	1.772,9	2.592,0	2.943,3
Overige schulden	856,4	1.062,3	1.588,4	2.143,3	2.792,1
Totale Passiva	2.478,9	3.669,3	5.293,2	7.174,8	10.315,4
<i>Bron: Centrale Bank van Suriname</i>					
<i>*Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers</i>					

Tabel 7.1.5: Verlies- en Winstrekeningen der Schadeverzekeringsmaatschappijen (in miljoenen SRD)

Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	2024*
Bruto Premie-Inkomen	937,5	1.606,7	2.623,8	3.436,5	4.087,7
Aangenomen Herverzekeringspremies	-	-	-	-	-
Afgedragen Herverzekeringspremies	243,4	376,1	771,2	327,9	384,3
Netto Premie Inkomen (Premie eigen rekening)	694,1	1.230,5	1.852,7	3.108,6	3.703,4
Mutatie Niet-verdiende Premie en Lopende Risico's	35,0	192,5	122,6	366,5	379,4
Netto Verdiende Premie	659,2	1.038,1	1.730,0	2.742,1	3.324,1
Bruto Schade	500,6	855,9	1.586,7	2.260,6	2.513,2
Schade tlv herverzekeraar	101,5	187,9	445,4	-	-
Netto Schade-uitkeringen (Schade Eigen Rekening)	399,1	668,0	1.141,4	2.260,6	2.513,2
Provisie en acquisitiekosten	49,1	111,1	138,5	44,7	61,9
Bedrijfskosten	344,8	602,3	498,4	696,5	785,8
Verzekeringstechnisch Resultaat	(133,9)	(343,3)	(48,3)	(259,7)	(36,8)
Beleggingsinkomsten	41,4	13,8	125,2	520,9	1.801,4
Koersverschillen	351,6	312,5	224,9	100,2	(18,3)
Saldo andere baten en lasten	220,7	(239,3)	65,5	54,1	1.415,9
Netto Resultaat vóór Belasting	479,8	(256,3)	367,4	415,5	3.162,2
Belasting	122,5	(57,8)	112,6	144,9	533,6
Netto Resultaat ná Belasting	357,3	(198,6)	254,9	270,6	2.628,6

Bron: Centrale Bank van Suriname
 *Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers

Tabel 7.1.6: WAM-staat (Bedragen in miljoenen SRD m.u.v. regel 10 t/m 12)

	Omschrijving	2020	2021	2022	2023*	2024*
1	Premies	125,9	193,9	276,9	458,8	722,8
2	Polis- en overige kosten	3,6	3,8	6,1	5,6	7,6
3	Uitkeringen	77,7	110,6	186,8	213,6	289,0
4	Mutatie Premiereserve	13,7	50,5	27,9	58,5	81,1
5	Mutatie Schadereserve	19,7	21,8	44,9	58,7	102,9
6	Mutatie Provisiereserve	6,9	10,0	12,8	18,5	11,6
7	Provisie	9,9	13,0	19,1	30,8	43,4
8	Bedrijfskosten	105,2	69,2	104,2	181,2	282,4
9	Saldo (1+2-3-4-5+6-7-8)	(89,8)	(57,5)	(87,0)	(60,0)	(56,8)
10	Aantal Rij- en Voertuigen	227.607	245.592	250.145	274.996	414.767
11	Aantal afgehandelde schaden	10.203	6.551	8.416	4.050	2.891
12	Aantal nog af te handelen schaden	6.221	4.409	7.801	2.241	7.821

Bron: Centrale Bank van Suriname
 *Noot: de cijfers over 2023 en 2024 zijn voorlopige cijfers

◀ **Deel B: Strategische actiepunten**

8. Monitoring & Evaluatie van het Beleid tot en met 2025

8.1. Algemeen

In dit hoofdstuk wordt, op basis van monitoring en evaluatie, de voortgang van de uitvoering van de geplande projecten tot en met mei 2025 bij de verschillende ministeries geanalyseerd, met als doel enige inzicht te verschaffen in de gerealiseerde resultaten

In de regeerperiode 2020- 2025 waren er zeventien ministeries, die conform hun respectieve taakstellingen belast waren met de uitvoering van diverse overheids- en beleidsinterventies. Het betrof de volgende ministeries:

	Naam ministerie	Afkorting
1.	Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	AWJ
2.	Ministerie van Binnenlandse zaken	BiZa
3.	Ministerie van Buitenlandse zaken, International Business en Internationale Samenwerkingen	BIBIS
4.	Ministerie van Defensie	Def
5.	Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie	EZOTI
6.	Ministerie van Financiën en Planning	FinPlan
7.	Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer	GBB
8.	Ministerie van Justitie en Politie	JusPol
9.	Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij	LVV
10.	Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen	NH
11.	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur	MinOWC
12.	Ministerie van Openbare Werken	OW
13.	Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport	ROS
14.	Ministerie van Ruimtelijke Ordening en Milieu	ROM
15.	Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting	SoZaVo
16.	Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme	TCT
17.	Ministerie van Volksgezondheid	VG

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

In deze paragraaf worden de projecten geanalyseerd die waren gepland voor uitvoering in de periode van januari 2021 tot en met mei 2025. Deze projecten zijn ontleend aan het Herstelplan (HP), het United Nations Country Implementation Plan (UNCIP) en het Meerjaren Ontwikkelingsplan (MOP) 2022–2026. De verantwoordelijkheid voor de registratie van projectgegevens in de Nationale Database voor Ontwikkelingsprojecten (NDOP) berust bij de Ministeriële Plan Units (MPU's), waarvan de medewerkers hiervoor doelgericht zijn getraind.

Uitgangspunten van deze analyse zijn:

1. Voor de in dit kader gepresenteerde overzichten is uitsluitend gebruikgemaakt van gegevens die zijn ingevoerd in de NDOP. Projecten die niet in deze database zijn opgenomen, zijn buiten beschouwing gelaten in de analyse.
2. Projecten waarvoor niet expliciet is aangegeven dat zij deel uitmaken van HP, het UNCIP en/of het MOP 2022–2026, zijn eveneens uitgesloten van de analyse.

3. De beoordeling van de voortgang in de uitvoering van de geplande projecten is gebaseerd op informatie die is ingevoerd voor de periode januari 2021 tot en met 30 mei 2025.
4. In deze analyse wordt de geboekte voortgang vergeleken tussen de referentiepunten november 2024 en mei 2025.

8.2 Focus van het beleid

Het ontwikkelingsbeleid over de afgelopen periode was gericht op het bijdragen aan het realiseren van zowel de nationale ontwikkelingsdoelstellingen (zoals vastgelegd in het MOP 2022–2026) als de internationale duurzaamheidsdoelstellingen (SDG's). Concreet betekent dit dat projecten worden afgestemd op de SDG's waaraan zij een bijdrage leveren, de nationale ontwikkelingsprioriteiten die zij ondersteunen, en de relevante beleidsdomeinen waarmee zij in verband staan. Van ministeries wordt verwacht dat zij bij de registratie van projecten expliciet het verband leggen tussen de projecten en de desbetreffende nationale en internationale doelstellingen.

Tabel 8.2.1 geeft een overzicht van het totaal aantal ontwikkelingsprojecten per ministerie, gekoppeld aan de SDG's, over de periode november 2024 en mei 2025. Hieronder volgen de belangrijkste observaties:

1. Sterke focus op SDG 8:
  - SDG 8 ("Bevorderen van duurzame economische groei, volledige en productieve werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voor iedereen") blijkt de hoogste prioriteit te hebben in beide perioden.
  - Van de in totaal 596 geregistreerde projecten in mei 2025 zijn er 125 gerelateerd aan SDG 8, hetgeen wijst op een duidelijke beleidsmatige focus op economische herstelmaatregelen. Dit betekent een lichte toename ten opzichte van november 2024, toen het om 122 projecten ging.
2. Andere belangrijke SDG's:
  - SDG 4 ("Inclusief en rechtvaardig onderwijs en levenslang leren") volgt als tweede belangrijke prioriteit met in totaal 57 projecten in zowel november 2024 als mei 2025.
  - SDG 16 ("Vredevolle en inclusieve samenlevingen bevorderen, toegang tot recht voor iedereen, en effectieve, verantwoordelijke en inclusieve instellingen opbouwen") staat op de derde plaats met in totaal 48 in beide perioden.
3. Verschillen per ministerie:
  - De ministeries van Def, LVV en ROS laten een opvallende toename zien in het aantal geregistreerde projecten. Het aantal projecten bij Def steeg van 13 projecten in november 2024 naar 20 in mei 2025, bij LVV van 20 naar 37 en bij ROS van 46 naar 65.
  - Daarentegen kende het Ministerie van ROM een lichte daling in het aantal projecten.
  - De overige ministeries hebben een minieme stijging van 1 tot 2 projecten in het aantal geregistreerde projecten of zijn gelijk gebleven.
4. Uitdagingen en inconsistenties:
  - Ondanks de toename van het aantal projecten en de gerichte inzet op bepaalde SDG's, blijkt uit de verdeling dat er discrepanties bestaan in de spreiding en consistentie van projectkoppelingen tussen ministeries. Dit kan duiden op knelpunten met betrekking tot middelen, prioriteitsstelling en uitvoeringscapaciteit.

- Voorts blijkt uit de gegevens dat in mei 2025 voor 65 projecten geen SDG-koppeling is gemaakt; in november 2024 betrof dit nog 58 projecten. Mogelijk betreft het hier nieuw ingevoerde projecten waarvoor de SDG-koppeling in de database nog niet is vastgelegd.

Uit de gegevens van de NDOP blijkt een duidelijke beleidsmatige nadruk op economische groei en inclusiviteit, zoals gereflecteerd in de prioritering van SDG 8, SDG 4 en SDG 16. De algemene stijging van het aantal projecten duidt op vooruitgang in de uitvoering van het ontwikkelingsbeleid. Nochtans kan een evenwichtigere spreiding van de aandacht over de verschillende SDG's, gecombineerd met versterkte coördinatie tussen ministeries, bijdragen aan een meer geïntegreerde en holistische benadering van duurzame ontwikkeling.

Het is vermeldenswaard dat onder leiding van het ministerie van BIBIS een nationale SDG-commissie was ingesteld. Deze commissie had als taak inzichtelijk te maken op welke SDG's vooruitgang zijn gerealiseerd, waar beleidsmatige versterking vereist is, en welke structurele en operationele uitdagingen dit proces beïnvloeden. Deze inzichten zijn vastgelegd in een rapport ten behoeve van de Voluntary National Review (VNR). Dit proces stelt landen in staat de nationale vooruitgang in de uitvoering van de Agenda 2030 te evalueren en te presenteren, inclusief de realisatie van de 17 SDG's en de toezegging om niemand achter te laten. Het rapport is succesvol gepresenteerd tijdens de zitting van het United Nations High-level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) in juli 2025.

Tabel 8.2.2 presenteert een overzicht van de Nationale Ontwikkelingsdoelen waaraan de in de NDOP opgenomen projecten bijdragen. Zowel in november 2024 als in mei 2025 blijkt het merendeel van de projecten gekoppeld aan Doel 56 (Er is een "lean" overheid die middels innovaties diensten op een snelle, transparante en kwalitatief hoogwaardige manier levert). Het aantal projecten dat hieraan bijdraagt is voor beide perioden gesteld op een totaal van 84 projecten. Als tweede belangrijkste focus komt Doel 65 naar voren ('De autoriteiten zijn voldoende uitgerust om de interne en externe veiligheid effectief en efficiënt te garanderen'), met 60 projecten in november 2024 en 66 projecten in mei 2025. Voor beide perioden is de derde prioriteit Doel 59 (Er is sprake van een continu proces van adaptatie en mitigatie om de effecten van klimaatverandering tot een minimum te beperken, alsmede een continu proces om ervoor te waken dat de impact van menselijk handelen op de omgeving tot een aanvaardbaar minimum worden beperkt). Aan dit doel zijn 58 projecten gekoppeld in november 2024 en 59 projecten in mei 2025.

Voor het merendeel van de projecten is de koppeling met ten minste één Nationaal Ontwikkelingsdoel gemaakt; slechts bij drie projecten ontbreekt deze koppeling in beide perioden.

Op basis van de gegevens in tabel 8.2.3 blijkt dat de meeste uitgevoerde projecten binnen de volgende beleidsgebieden vallen:

- Milieubeleid met 14.6 procent (87 projecten) in mei 2025 en 13.5 procent (74 projecten) in november 2024
- Governance met 14.1 procent (84 projecten) in mei 2025 en 15.3 procent (84 projecten) in november 2024
- Veiligheid met 11.1 procent (66 projecten) in mei 2025 en 10.9 procent (60 projecten) in november 2024

Deze verdeling toont aan dat de beleidsmatige aandacht vooral uitgaat naar thema's die gericht zijn op institutionele versterking, milieubeheer en openbare veiligheid.

Tabel 8.2.1: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per SDG (november 2024 – mei 2025)

SDG	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		15		16		17		Niet ingev		Totaal			
	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25				
Rapportage Perioden																																						
Ministeries																																						
AWJ		1	1	1	1	1			2	2					61	62			24	24	1	1																
BIBIS									1	1					2	2			2	2																		
BiZa	6	6					5	5							6	6	1	1	4	4	1	1																
DEF					1	2	1	1									1	1			2	2																
EZOTI	1	1	1	1											14	15	7	7																				
FinPlan	12	12			1	1							1	1	27	27	1	1			1	1	1	1	1	1												
GBB	1	1	1	1							1	1									2	2			4	4												
JUSPOL																																						
LVV			12	24											1	1	6	6																				
MINOWC							43	43							1	1					4	4																
NH											10	10	8	8	1	1	1	1																				
OW							2	2			2	2			1	1	2	2			10	11																
ROM					3	3	1	1			1	1			1	1	2	2			13	13	7	7	9	9	2	2	7	7								
ROS	9	12	1	1	12	24	1	1			2	2			3	4	3	4		1	10	11																
SoZaVo	7	7			4	4	4	4									1	1			2	2																
TCT	1	1													4	4																						
VG					11	11																																
Totaal	38	41	16	28	33	46	57	57	3	3	16	16	9	9	122	125	25	26	30	31	46	48	8	8	14	14	2	7	7	7	7	48	48	17	17	58	65	

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Tabel 8.2.2: Totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Nationaal Ontwikkelingsdoel (november 2024 – mei 2025)

Ontwikkelingsdoel	AWJ		BIBIS		BiZa		DEF		EZOTI		FinPlan		GBB		JUSPOL		LVV		MINOWC		NH		OW		ROM		ROS		SoZaVo		TCT		VG		Totaal	
	Nov 24	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25	Nov2 4	Mei 25		
16																1	1																	1	1	
31																9	7																		9	7
33																1																			1	
53	1	1																								1	1								2	2
54										3	3	1	1						2	2	2	2	2	2		4	16			2	2			16	28	
56	19	19	2	2	19	19	2	2			18	18	5	5	8	8			2	2			3	3	1	1	3	3	2	2				84	84	
57			1	1																				3	3	3	3							7	7	
58							1	1			2	2	3	3					1	1			6	6	4	4	5	8	2	2				24	27	
59					3	3					1	1	7	7					4	4			5	6	36	35	2	3						58	59	
60											13	13																						13	13	
61	2	2	3	3					2	2	18	18	1	1												1	1			1	1			28	28	
62					5	5	1	1											35	35			2	2			1	1							44	44
63	1	1						1			1	1							1	1						11	11	2	2			11	11	27	28	
64	24	24					1	1	2	2									1	1							1	8	8					36	37	
65	18	18	1	1	1	1	8	14	4	4	3	3			19	19							2	2				4	4					60	66	
66			1	1					6	6	16	16																							23	23
67																1				8	8				1	1	2	2							11	12
68																	1	1							2	2	1	1			3	3			7	7
69											1	1								8	8														9	9
70					1	1																	3	3			7	9			1				11	14
71			1	1																2	2														3	3
72									1	1	1	1					6	24							2	2	2	2							12	30
74	31	32	1	1	3	3			7	8	3	3					1	1			1	1				3	3			2	2			52	54	
75					1	1			1	1									1	1			1	1							3	4			7	8
77																	1								1	1									1	2
Geen					1	1											2	2																	3	3
Totaal	96	97	10	10	34	34	13	20	26	27	78	78	16	16	27	27	20	37	48	48	21	21	24	25	50	49	46	65	18	18	11	13	11	11	549	596

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Tabel 8.2.3: Percentage (%) van het totaal aantal Ontwikkelingsprojecten per ministerie per Beleidsgebied (november 2024 – mei 2025)

Beleidsgebieden	AWJ		BIBIS		BiZa		DEF		EZOTI		FinPlan		GBB		JUSPOL		LVV		MINOWC		NH		OW		ROM		ROS		SoZaVo		TCT		VG		Totaal		
	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25			
Agro Commodities									0.2	0.2	0.2	0.2					1.1	4.0							0.4	0.3	0.4	0.3							2.2	5.0	
Bevolkingsbeleid			0.2	0.2																					0.5	0.5	0.5	0.5							1.3	1.2	
Creative Industries	5.6	5.4	0.2	0.2	0.5	0.5			1.3	1.3	0.5	0.5					0.2	0.2			0.2	0.2					0.5	0.5			0.4	0.3			9.5	9.1	
Energie											0.2	0.2									1.5	1.3													1.6	1.5	
Finance			0.2	0.2					1.1	1.0	2.9	2.7																							4.2	3.9	
Gezondheidszorg	0.2	0.2					0.2				0.2	0.2						0.2	0.2							2.0	1.8	0.4	0.3			2.0	1.8	4.9	4.7		
Governance	3.5	3.2	0.4	0.3	3.5	3.2	0.4	0.3			3.3	3.0	0.9	0.8	1.5	1.3			0.4	0.3			0.5	0.5	0.2	0.2	0.5	0.5	0.4	0.3					15.3	14.1	
ICT-Infra																		0.2	0.2							0.4	0.3	0.2	0.2			0.5	0.5			1.3	1.2
Inclusiviteit	0.2	0.2																0.0	0.0							0.2	0.2									0.4	0.3
Infra					0.2	0.2																		0.5	0.5			1.3	1.5			0.0	0.2			2.0	2.3
Investeringsbeleid	0.4	0.3	0.5	0.5					0.4	0.3	3.3	3.0	0.2	0.2												0.2	0.2			0.2	0.2			5.1	4.7		
Manufacturing																	0.2								0.2	0.2									0.2	0.3	
Milieubeleid					0.5	0.5			0.5	0.5	0.4	0.3	1.3	1.2				1.1	1.0	0.4	0.3	1.3	1.3	6.6	5.9	1.1	3.2			0.4	0.3			13.5	14.6		
Mining Commodities			0.2	0.2																	0.4	0.3													0.5	0.5	
Monetair Beleid											2.4	2.2																							2.4	2.2	
Onderwijs					0.9	0.8	0.2	0.2										6.4	5.9			0.4	0.3			0.2	0.2							8.0	7.4		
Ruimtelijke Ordening							0.2	0.2			0.4	0.3	0.5	0.5				0.2	0.2					1.1	1.0	0.7	0.7	0.9	1.3	0.4	0.3			4.4	4.5		
Services					0.2	0.2			0.2	0.2								0.2	0.2					0.2	0.2						0.5	0.7			1.3	1.3	
Sociale Bescherming	4.4	4.0					0.2	0.2	0.4	0.3							0.2	0.2								0.2	1.5	1.3						6.6	6.2		
Veiligheid	3.3	3.0	0.2	0.2	0.2	0.2	1.5	2.3	0.7	0.7	0.5	0.5			3.5	3.2							0.4	0.3				0.7	0.7					10.9	11.1		
Water																	0.2			1.5	1.3			0.2	0.2	0.4	0.3							2.0	2.0		
Niet ingevuld					0.2	0.2											2.4	1.7																	2.6	1.8	
Totaal	17.5	16.3	1.8	1.7	6.2	5.7	2.4	3.4	4.7	4.5	14.2	13.1	2.9	2.7	4.9	4.5	3.6	6.2	8.7	8.1	3.8	3.5	4.4	4.2	9.1	8.2	8.4	10.9	3.3	3.0	2.0	2.2	2.0	1.8	100.0	100.0	

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

8.3 Stand van zaken per mei 2025

Hier wordt een uiteenzetting gegeven van de status van de geplande projecten van alle ministeries, zoals aangegeven in de NDOP per 30 mei 2025. Op basis van de gegevens in tabellen 8.3.1, 8.3.2 en 8.3.3 kunnen de volgende bevindingen worden onderscheiden:

- In november 2024 en mei 2025 zijn respectievelijk 549 en 596 projecten in beschouwing genomen.
- Binnen de categorie 'niet gestarte projecten' betroffen dit er 140 (25.4 procent) in november 2024 en 140 (23,5 procent) in mei 2025.
- Van 74 projecten (13.5 procent) in november 2024 en 80 projecten (13,4 procent) in mei 2025 is geen informatie over de voortgang beschikbaar in de NDOP.
- Van de geregistreerde projecten zijn er in november 2024 in totaal 180 (32.8 procent) gestart, en in mei 2025 190 (31,9 procent). Echter, van deze gestarte projecten ondervinden 62 (11.3 procent) in november 2024 en 62 (10,4 procent) in mei 2025 stagnatie.
- In november 2024 zijn 10 projecten (1,8 procent) en in mei 2025 in totaal 8 projecten (1.3 procent) vroegtijdig gestopt.
- Ten slotte zijn 145 projecten (26.4 procent) in november 2024 en 178 projecten (29,9 procent) in mei 2025 succesvol afgerond.

Tabel 8.3.1: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in aantallen (november 2024 – mei 2025)

Ministeries	Niet gestart, Anders		Niet gestart, Geen financiering		Niet gestart, Stagnatie (plan) voor bereiding		Niet gestart, Tekort aan deskundigen		Geen bijzonderheden bekend		Geen Informatie, MPU heeft geen info		Geen Informatie, Niet nader aangegeven		Geen stand van zaken ingevoerd		Gestart, Geen bijzonderheden bekend		Gestart, In uitvoering gaande		Gestart, Stagneert maar nog gaande		Gestart, Stagneert en vroegtijdig gestopt		Gestart, Succesvol afgerond		Totaal		
	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	
AWJ	13	14	4	4															27	27	16	16			36	36	96	97	
BIBIS	1	1												1	1				3	1	1	2			4	5	10	10	
BiZa	1	1	8	8	4	4								14	14				2		4	6			1	1	34	34	
DEF					2	3													2	5	6	5			3	7	13	20	
EZOTI														4	4				12	13	2	2			8	8	26	27	
FinPlan	1	1	2	2	6	6								11	11				17	17	3	3			38	38	78	78	
GBB	1	1											3	3					6	5	3	3			3	4	16	16	
JUSPOL	7	7									15	15					1	1	2	2	1	1			1	1	27	27	
LVV	2	3			2					2				1				2	4	14	7	7			4	9	20	37	
MINOWC	12	12	1	1	3	3	4	1						2	2				7	9	4	3	2	2	13	15	48	48	
NH			4	4	3	3													8	8	1	1			5	5	21	21	
OW			1	1							1	1	1						7	6	10	10	3		2	6	24	25	
ROM	6	6	3	3	14	14							1	1	1	2	2		4	4	4	3	2	2	14	14	50	49	
ROS	8	8	6	8	14	14					1			2	3	2	4		3	6			2	3	8	19	46	65	
SoZaVo	1	1	1	1										2	2				10	5					4	9	18	18	
TCT																11	13										11	13	
VG	3	3	2	2												1	1	1	1	2	2			1	1	1	1	11	11
Totaal	56	58	32	34	48	47	4	1	-	2	16	16	11	12	47	50	2	4	116	124	62	62	10	8	145	178	549	596	

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Tabel 8.3.2: Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2024 – mei 2025)

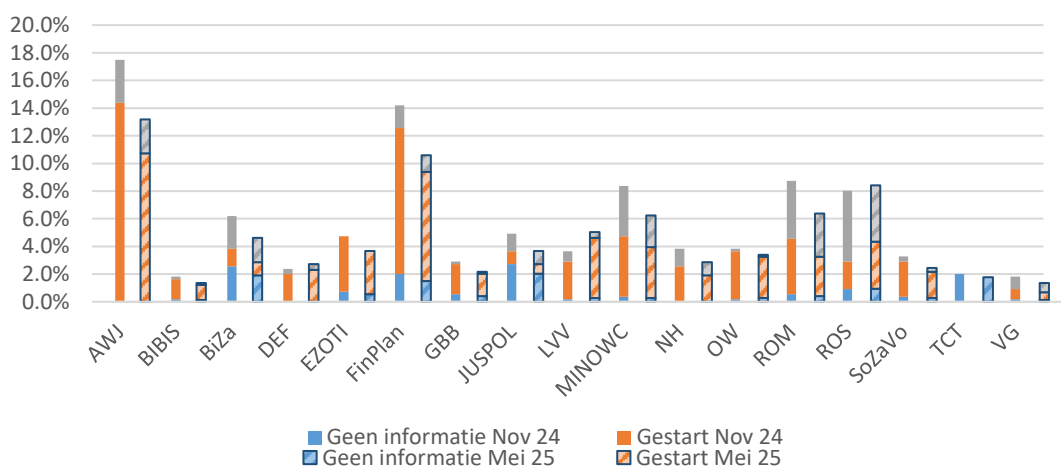
Ministeries	Niet gestart, Anders		Niet gestart, Geen financiering		Niet gestart, Stagnatie (plan) voor bereiding		Niet gestart, Tekort aan deskundigen		Geen bijzonderheden bekend		Geen Informatie, MPU heeft geen info		Geen Informatie, Niet nader aangegeven		Geen stand van zaken ingevoerd		Gestart, Geen bijzonderheden bekend		Gestart, In uitvoering gaande		Gestart, Stagneert maar nog gaande		Gestart, Stagneert en vroegtijdig gestopt		Gestart, Succesvol afgerond		Totaal		
	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	Nov 24	Mei 25	
AWJ	2.4	2.3	0.7	0.7														4.9	4.5	2.9	2.7			6.6	6.0	17.5	16.3		
BIBIS	0.2	0.2												0.2	0.2			0.5	0.2	0.2	0.3			0.7	0.8	1.8	1.7		
BiZa	0.2	0.2	1.5	1.3	0.7	0.7								2.6	2.3			0.4		0.7	1.0			0.2	0.2	6.2	5.7		
DEF					0.4	0.5												0.4	0.8	1.1	0.8			0.5	1.2	2.4	3.4		
EZOTI														0.7	0.7			2.2	2.2	0.4	0.3			1.5	1.3	4.7	4.5		
FinPlan	0.2	0.2	0.4	0.3	1.1	1.0								2.0	1.8			3.1	2.9	0.5	0.5			6.9	6.4	14.2	13.1		
GBB	0.2	0.2										0.5	0.5					1.1	0.8	0.5	0.5			0.5	0.7	2.9	2.7		
JUSPOL	1.3	1.2									2.7	2.5					0.2	0.2	0.4	0.3	0.2	0.2			0.2	0.2	4.9	4.5	
LVV	0.4	0.5			0.4					0.3				0.2			0.3	0.7	2.3	1.3	1.2			0.7	1.5	3.6	6.2		
MINOWC	2.2	2.0	0.2	0.2	0.5	0.5	0.7	0.2					0.4	0.3				1.3	1.5	0.7	0.5	0.4	0.3	2.4	2.5	8.7	8.1		
NH			0.7	0.7	0.5	0.5												1.5	1.3	0.2	0.2			0.9	0.8	3.8	3.5		
OW			0.2	0.2							0.2	0.2	0.2					1.3	1.0	1.8	1.7	0.5		0.4	1.0	4.4	4.2		
ROM	1.1	1.0	0.5	0.5	2.6	2.3							0.2	0.2	0.2	0.4	0.3	0.7	0.7	0.7	0.5			0.4	0.3	2.6	2.3	9.1	8.2
ROS	1.5	1.3	1.1	1.3	2.6	2.3					0.2			0.4	0.5	0.4	0.7			0.5	1.0			0.4	0.5	1.5	3.2	8.4	10.9
SoZaVo	0.2	0.2	0.2	0.2									0.4	0.3				1.8	0.8					0.7	1.5	3.3	3.0		
TCT															2.0	2.2											2.0	2.2	
VG	0.5	0.5	0.4	0.3											0.2	0.2	0.2	0.2	0.4	0.3			0.2	0.2	0.2	0.2	2.0	1.8	
Totaal	10.2	9.7	5.8	5.7	8.7	7.9	0.7	0.2	-	0.3	2.9	2.7	2.0	2.0	8.6	8.4	0.4	0.7	21.1	20.8	11.3	10.4	1.8	1.3	26.4	29.9	100	100	

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Tabel 8.3.3: Gecompileerde Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2024 – mei 2025)

	Aantallen		Percentages	
	Nov '24	Mei '25	Nov '24	Mei '25
Niet Gestart	140	140	25.4 %	23.5 %
Geen Informatie	74	80	13.5 %	13.4 %
Gestart (gestagneerd)	180 (62)	190 (62)	32.8 % (11.3%)	31.9 % (10.4%)
Vroegtijdig Gestopt	10	8	1.8	1.3%
Succesvol Afgerond	145	178	26.4	29.9%

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Figuur 8.3.1: Staafdiagram Stand van zaken Ontwikkelingsprojecten per ministerie in procenten (%) van het totaal (november 2024 – mei 2025)

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

8.4 Percentage afgerond per mei 2025

In dit onderdeel wordt een analyse gepresenteerd van het gemiddeld afgeronde percentage van de ingevoerde projecten. Deze gegevens zijn tot stand gekomen na afstemming tussen de MPU en de projectverantwoordelijken.

Uit tabel 8.4.1 en figuur 8.4.1 kunnen de volgende bevindingen worden afgeleid:

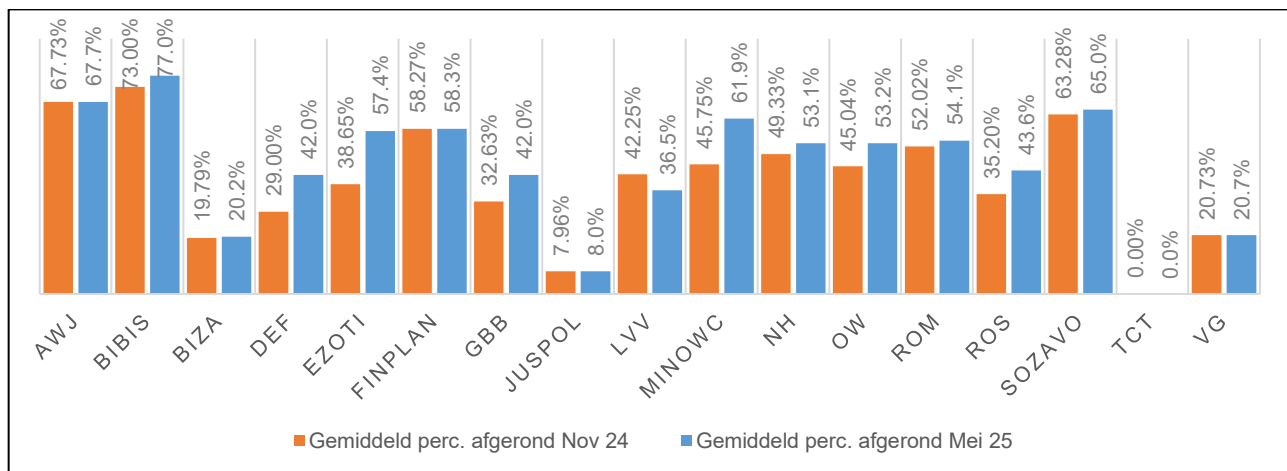
- Bij vergelijking van de situatie in november 2024 met die in mei 2025 is het totaal gemiddeld afgeronde percentage van alle ministeries gestegen van 40.0 procent naar 44.7 procent.
- Bij de meeste ministeries is in mei 2025 een hoger percentage ontwikkelingsprojecten afgerond dan in november 2024. Dit komt waarschijnlijk doordat nieuw ingevoerde projecten een relatief hoge realisatiegraad hebben.
- Opvallend is dat het Ministerie van LVV, ondanks 17 nieuwe projecten in de NDOP, juist een lager afgerond percentage toont. Vermoedelijk hebben deze nieuwe projecten een lage realisatiegraad, wat het gemiddelde heeft verlaagd.

Tabel 8.4.1: Gemiddeld percentage (%) afgerond Ontwikkelingsprojecten per ministerie (november 2024 – mei 2025)

Ministeries	Aant. Proj Nov '24	Aant. Proj Mei '25	Gemiddeld percentage afgerond Nov '24	Gemiddeld percentage afgerond Mei '25
AWJ	96	97	67.73%	67.7%
BIBIS	10	10	73.00%	77.0%
BiZa	34	34	19.79%	20.2%
DEF	13	20	29.00%	42.0%
EZOTI	26	27	38.65%	57.4%
FinPlan	78	78	58.27%	58.3%
GBB	16	16	32.63%	42.0%
JUSPOL	27	27	7.96%	8.0%
LVV	20	37	42.25%	36.5%
MINOWC	48	48	45.75%	61.9%
NH	21	21	49.33%	53.1%
OW	24	25	45.04%	53.2%
ROM	50	49	52.02%	54.1%
ROS	46	65	35.20%	43.6%
SoZaVo	18	18	63.28%	65.0%
TCT	11	13	0.00%	0.0%
VG	11	11	20.73%	20.7%
Totaal	549	596	40.0%	44.7%

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Noot: Opmerkelijk is dat ministeries waar de formele erkenning van de MPU's wegblijft een geschatte realisatiegraad onder de 10% hebben.

Figuur 8.4.1: Gemiddeld percentage (%) afgerond van Ontwikkelingsprojecten per ministerie (november 2024 – mei 2025)

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

8.5 Financiële realisaties per mei 2025

Het navolgende gaat in op de mate waarin de begrootte middelen besteed zijn, waarvan de resultaten worden weergegeven in tabel 8.5.1.

Voor enkele ministeries zijn geen ramingen en realisaties ingevoerd, om uiteenlopende redenen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bepaalde projecten onderdeel uitmaken van bestaande beleidsprogramma's, waardoor de bijbehorende financiële informatie niet afzonderlijk beschikbaar is. Daarnaast geldt voor sommige projecten – zoals het opstellen van wet- en regelgeving – dat geen aanvullende

financiële middelen benodigd zijn. Voor deze activiteiten zijn reeds voorzieningen getroffen binnen de reguliere operationele uitgaven van de betreffende ministeries.

Tabel 8.5.1: Gecumuleerde financiële projectrealisatie per ministerie (november 2024 – mei 2025)

Bedragen Gewaardeerd In SRD						
Ministeries	Totaal Begroot Nov 24	Totaal Begroot Mei 25	Totaal Besteed Nov 24	Totaal Besteed Mei 25	Saldo Nov 24	Saldo Mei 25
AWJ	82,510.00	86,510.00	133,400.00	133,400.00	(50,890.00)	(46,890.00)
BIBIS	18,709,118.00	20,989,818.00	296,058.00	1,987,480.00	18,413,060.00	19,002,338.00
BiZa	26,096.00	26,096.00	-	-	26,096.00	26,096.00
DEF	489,000.00	5,947,500.00	54,000.00	609,160.00	435,000.00	5,338,340.00
EZOTI	5,754,499.00	6,048,621.00	2,743,794.00	2,853,761.00	3,010,705.00	3,194,860.00
FinPlan	10,868,418.00	10,868,418.00	4,905,900.00	4,905,900.00	5,962,518.00	5,962,518.00
GBB	19,277,632.00	29,717,271.00	39,216,550.00	60,449,530.00	(19,938,918.00)	(30,732,259.00)
JUSPOL	2,632,603.00	2,632,603.00	60,076.00	60,076.00	2,572,527.00	2,572,527.00
LVV	56,651,777.00	60,268,009.00	22,817,669.00	29,394,815.00	33,834,108.00	30,873,194.00
MINOWC	69,541,053.00	91,156,878.00	140,947,908.00	185,292,996.00	(71,406,855.00)	(94,136,118.00)
NH	170,791,486.00	201,152,261.00	192,978,617.00	192,978,617.00	(22,187,131.00)	8,173,644.00
OW	4,299,550.00	8,587,817.00	4,974,032.00	175,439,530.00	(674,482.00)	(166,851,713.00)
ROM	2,585,448.00	2,760,347.00	255,428.00	448,045.00	2,330,020.00	2,312,302.00
ROS	1,827,781.00	2,682,620.00	20,900.00	11,225.00	1,806,881.00	2,671,395.00
SoZaVo	129,097,019.00	143,766,037.00	197,592,255.00	257,788,993.00	(68,495,236.00)	(114,022,956.00)
TCT	-	-	-	-	-	-
VG	620,324.00	620,324.00	335,400.00	335,400.00	284,924.00	284,924.00
Totaal	493,254,314.00	587,311,130.00	607,331,987.00	912,688,928.00	(114,077,673.00)	(325,377,798.00)

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Noot: De negatieve saldi van de ministeries betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële projectrealisatie is opgenomen. De project realisatie is soms groter dan de project raming per project per ministerie vanwege het koersverschil.

8.6 Beschouwing van de MOP strategische actiepunten in de NDOP

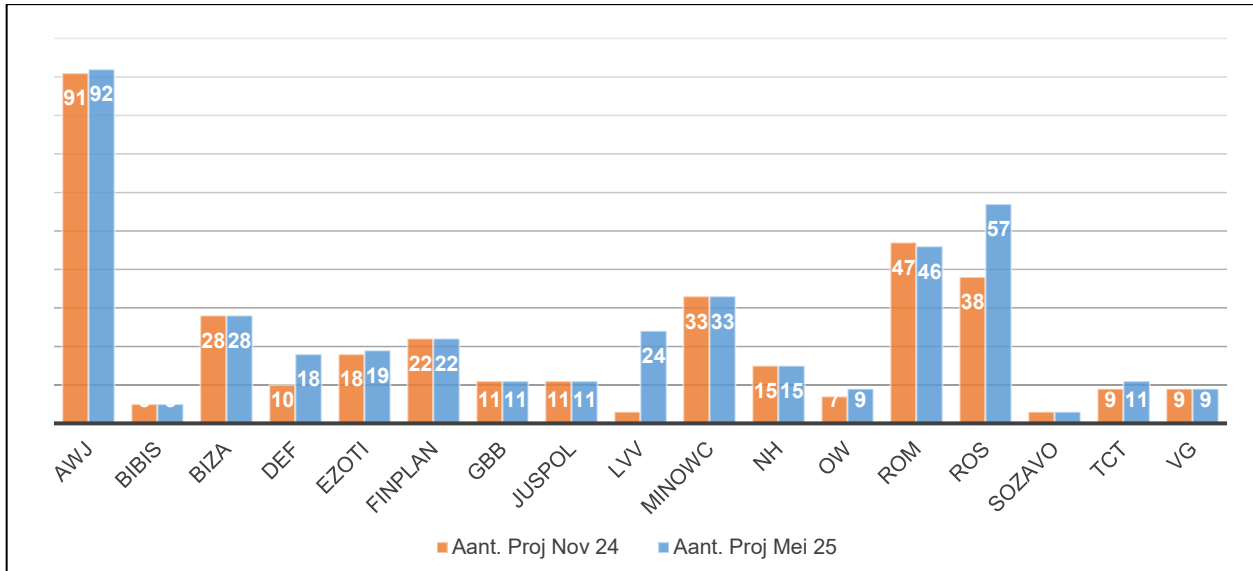
In deze paragraaf worden de strategische actiepunten van het MOP 2022 - 2026 apart belicht. In totaal zijn 218 strategische actiepunten opgenomen in het MOP, die verspreid over meerdere jaren zijn gepland (zie figuur 8.6.1). Een strategisch actiepunt kan in de praktijk worden uitgewerkt in meerdere projecten, wat betekent dat het aantal projecten in de database het aantal actiepunten kan overschrijden.

In november 2024 waren 360 projecten geregistreerd in de NDOP. Per mei 2025 is dit aantal toegenomen tot 413 projecten, wat neerkomt op een toename van 53 nieuwe projecten.

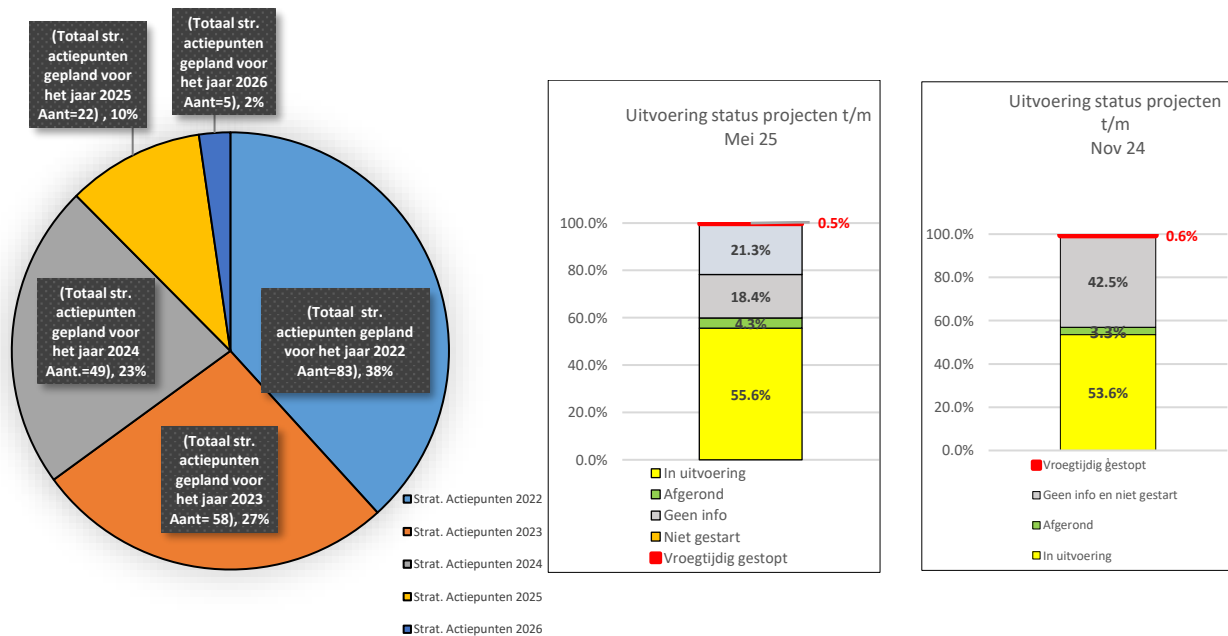
Opmerkelijk is dat sommige ministeries aangeven dat de aan hen toegekende strategische actiepunten buiten hun beleidsgebied vallen, of dat zij niet bekend zijn met de betreffende actiepunten. Daarnaast hebben bepaalde ministeries hun projecten gekoppeld aan andere strategische actiepunten dan die welke volgens het MOP 2022 - 2026 aan hen zijn toegewezen.

Voor verdere detailinformatie m.b.t. de genoemde strategische actiepunten wordt verwezen naar Bijlage A: Overzicht van de strategische actiepunten van de zeventien ministeries (conform MOP 2022-2026) en Bijlage B: Overzicht van succesvol afgeronde strategische actiepunten tot en met mei 2025.

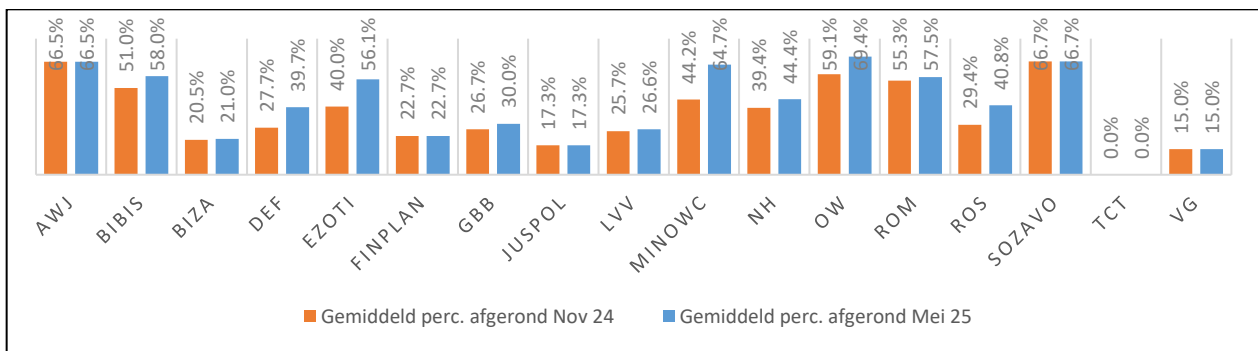
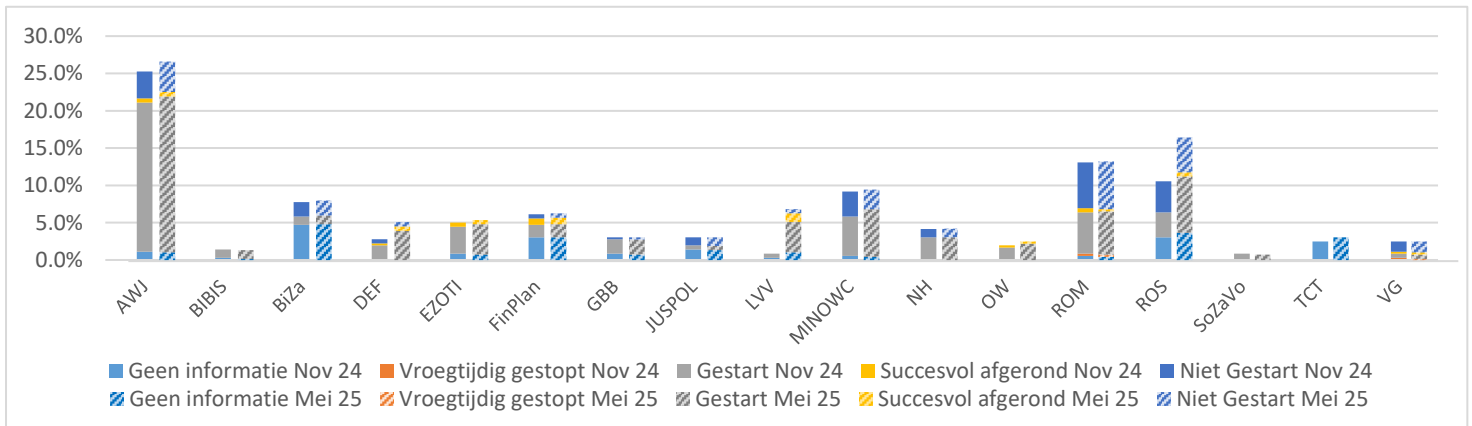
Hierna volgen de diverse tabellen en grafieken inzake de voortgang van de MOP projecten. Voor de periode 2022-2025 zijn er 212 actiepunten gepland (zie figuur 8.6.2)

Figuur 8.6.1: Aantal MOP projecten per ministerie (november 2024-mei 2025)
Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Figuur 8.6.2: Stand van Zaken MOP projecten naar geplande startdatum (november 2024 – mei 2025)
Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Tabel 8.6.1: Financiële realisatie MOP projecten per ministerie (november 2024 – mei 2025)

Bedragen Gewaardeerd In SRD x 1000						
Ministeries	Tot. Begroot Nov 24	Tot. Begroot Mei 25	Tot. Besteed Nov 24	Tot. Besteed Mei 25	Saldo Nov 24	Saldo Mei 25
AWJ	82,510.00	86,510.00	133,400.00	133,400.00	(50,890.00)	(46,890.00)
BIBIS	18,634,570.00	20,914,670.00	296,058.00	1,987,480.00	18,338,512.00	18,927,190.00
BiZa	26,096.00	26,096.00	-	-	26,096.00	26,096.00
DEF	489,000.00	5,925,500.00	54,000.00	609,160.00	435,000.00	5,316,340.00
EZOTI	5,033,516.00	5,232,014.00	2,720,679.00	2,829,723.00	2,312,837.00	2,402,291.00
FinPlan	248,798.00	248,798.00	11,000.00	11,000.00	237,798.00	237,798.00
GBB	19,517.00	28,396.00	-	-	19,517.00	28,396.00
JUSPOL	2,580,182.00	2,580,182.00	60,076.00	60,076.00	2,520,106.00	2,520,106.00
LVV	95,720.00	2,081,071.00	44,830.00	224,999.00	50,890.00	1,856,072.00
MINOWC	42,361,060.00	57,249,198.00	129,206,420.00	164,767,255.00	(86,845,360.00)	(107,518,057.00)
NH	55,136,545.00	62,894,030.00	192,978,617.00	192,978,617.00	(137,842,072.00)	(130,084,587.00)
OW	320,500.00	936,000.00	1,100,567.00	168,609,888.00	(780,067.00)	(167,673,888.00)
ROM	425,814.00	536,668.00	255,428.00	448,045.00	170,386.00	88,623.00
ROS	423,749.00	1,190,522.00	500.00	500.00	423,249.00	1,190,022.00
SoZaVo	5,262,410.00	5,779,656.00	1,470,840.00	2,212,236.00	3,791,570.00	3,567,420.00
TCT	-	-	-	-	-	-
VG	230,324.00	230,324.00	-	-	230,324.00	230,324.00
Totaal	131,370,311.00	165,939,635.00	328,332,415.00	534,872,379.00	(196,962,104.00)	(368,932,744.00)

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Noot: De negatieve saldi van de ministeries betreft de projecten waarvoor er geen raming in de NDOP (tabel projectfinanciering) is ingevoerd, maar waar er wel een financiële projectrealisatie is opgenomen. De project realisatie is soms groter dan de project raming per project per ministerie vanwege het koersverschil.

8.7 Uitdagingen bij de uitvoering van de geplande projecten van januari 2021 tot en met juni 2025

De navolgende tekst biedt een overzicht van de meest voorkomende en opvallende uitdagingen bij de uitvoering van ontwikkelingsprojecten door verschillende ministeries. Het doel is inzicht te geven in de structurele uitdagingen die de effectiviteit en voortgang van beleid en programma's beïnvloeden. Vermeldenswaard is dat van de ministeries TCT en FinPlan geen informatie inzake ervaren knelpunten is ontvangen. De hier gepresenteerde analyse is derhalve gebaseerd op de beschikbaargestelde gegevens van de ministeries en kan daardoor op onderdelen een onvolledig beeld geven. Uit de gezamenlijke analyse van de knelpunten per ministerie blijkt dat er sprake is van terugkerende structurele thema's.

Financiële beperkingen vormen het meest voorkomende probleem. Vrijwel alle ministeries rapporteren dat projecten vertraging oplopen of zelfs niet van start kunnen gaan wegens een gebrek aan middelen. Dit wordt versterkt door knelpunten bij de toewijzing van begrotingsmiddelen of door de opschorting van internationale financiering, zoals zichtbaar bij het Ministerie van LVV ten gevolge van de schuldherschikking.

Een tweede structureel probleem betreft de bureaucratische vertraging en trage besluitvorming. Wetsvoorstellen blijven geregeld langdurig in behandeling bij DNA of andere organen, bijvoorbeeld de opzet van de Surinaams Chemische Autoriteit bij Defensie; goedkeuringsprocessen voor aanbestedingen nemen veel tijd in beslag en autorisatieprocedures verlopen traag, zoals bij MinOWC. Deze factoren leiden tot aanzienlijke vertragingen, zowel in wetgevende trajecten als in de uitvoering van projecten.

Daarnaast blijkt als derde thema sprake van ondercapaciteit en tekort aan expertise. Verschillende ministeries kampen met structurele onderbezetting, zoals het geval is bij SoZaVo en MinOWC. In andere gevallen ontbreekt specialistische kennis of technische expertise, zoals bij OW, GBB en Defensie. Deze tekorten leiden niet alleen tot vertragingen, maar ook tot kwaliteitsproblemen bij de uitvoering.

Een vierde terugkerend thema is de gebrekkige communicatie en coördinatie, zowel intern als met externe partners. Dit uit zich bijvoorbeeld in trage of onvoldoende input bij JusPol, moeizame informatievoorziening bij ROS, en gebrek aan afstemming met een donor ten aanzien van bepaalde projecten van ROM. Deze tekortkomingen veroorzaken stagnatie en inefficiënties.

Voorts blijkt dat meerdere projecten te maken hebben met beleidswijzigingen en politieke dynamiek. Lopende initiatieven worden stilgelegd of aangepast door verschuivende prioriteiten, zoals zichtbaar bij ROS en Defensie. Dit ondermijnt de continuïteit en voorspelbaarheid van de uitvoering van ontwikkelingsprojecten. Als meest opvallende knelpunten zijn naar voren gekomen:

- Het ontbreken van beschikbare middelen, ondanks bestaande projectfinanciering, heeft ertoe geleid dat landbouwprojecten zoals het Agro Industrial Park niet konden worden opgestart vanwege de schuldherschikking bij LVV.
- Het gebrek aan digitale basisinfrastructuur bij verschillende ministeries vormt een belangrijke uitdaging, aangezien de overheid digitalisering als speerpunt heeft benoemd. Concrete initiatieven, zoals de digitalisering van registers en de bevolkingsadministratie bij BIZA en de ontwikkeling van een digitaal

register voor verkeersovertredingen bij JusPol, illustreren de richting die wordt ingezet, maar benadrukken tegelijkertijd de noodzaak van een solide basisinfrastructuur.

- Het structurele tekort aan juridische en wetgevingscapaciteit bij ministeries zoals EZOTI, waaronder het gebrek aan personeel bij het Bureau Intellectuele Eigendom en aan wetgevingsjuristen, leidt ertoe dat wetgeving en uitvoeringsbesluiten achterblijven.
- Het stopzetten of wijzigen van projecten als gevolg van beleidswijzigingen leidt tot verlies van reeds gedane inspanningen en investeringen. Zo zijn projecten voor sportparken bij het ministerie van ROS en de werkzaamheden aan het Albina Immigratiekantoor bij Defensie nog niet gestart vanwege dergelijke beleidsaanpassingen.
- De politieke beïnvloeding bij grondaanvragen wat de transparantie en betrouwbaarheid van het proces aantast bij het ministerie van GBB. Om de beïnvloeding tot een minimum te beperken, is er sinds september 2025 een Klachtenbureau ingesteld op GBB voor het in kaart brengen van geschillen rond grondaanvragen.
- De complexiteit van grensoverschrijdende of multilaterale projecten, waarbij diplomatie, internationale voorwaarden of coördinatie grote vertragingen veroorzaken.

De analyse laat zien dat de meeste knelpunten voortkomen uit terugkerende structurele problemen: onvoldoende middelen, trage besluitvorming, gebrek aan capaciteit en wisselende beleidsprioriteiten. Door systematisch te werken aan financiële stabiliteit, capaciteitsopbouw, gestroomlijnde procedures en betere coördinatie, kunnen ministeries de uitvoering van hun projecten aanzienlijk verbeteren. Het is daarbij cruciaal dat beleidswijzigingen niet leiden tot het afbreken van reeds ingezette trajecten, maar worden geïntegreerd in een bredere, consistente ontwikkelingsagenda.

8.8 Resultaten bij de uitvoering van de geplande projecten van januari 2021 tot en met juni 2025

Deze paragraaf beschrijft kort de belangrijkste resultaten die de verschillende ministeries hebben geboekt bij de uitvoering van hun ontwikkelingsprojecten. Belangrijk daarbij is dat deze resultaten in lijn moeten zijn met de doelen en uitkomsten zoals vastgelegd in het MOP 2022-2026, zodat de bijdrage van elk ministerie kan worden geplaatst binnen het bredere nationale ontwikkelingskader. Van de ministeries van TCT en FinPlan zijn op het moment van rapportage geen gegevens ontvangen over behaalde resultaten, waardoor de analyse is gebaseerd op de beschikbaargestelde gegevens van de overige departementen.

Wanneer de resultaten van de verschillende ministeries in samenhang worden beschouwd, worden een aantal gemeenschappelijke kenmerken zichtbaar. Allereerst blijkt dat infrastructuurontwikkeling en renovatie een veelvoorkomend resultaat is. Zo zijn diverse bouw- en renovatieprojecten afgerond of in uitvoering, waaronder de renovatie van het Staatsraadsgebouw, de aanleg van wegen, bruggen en steigers door OW en ROS, en de voorbereiding van nieuwe schoolgebouwen door MinOWC. Ook Defensie rapporteert renovatie van posten en nieuwe faciliteiten.

Een tweede veelvoorkomend resultaat is de versterking van wet- en regelgeving. Verschillende ministeries hebben belangrijke wetgeving afgerond of voorbereid. Voorbeelden zijn de Wet op Productschappen (LVV), wijzigingen van de Arbeidswetgeving (AWJ), nieuwe mijnbouwwetten en waterwetgeving (NH), en wetsvoorstellen rondom handelsrecht en mededinging (EZOTI). BIBIS meldt eveneens toetreding tot internationale verdragen en de voorbereiding van investeringswetgeving.

Een derde gemeenschappelijk kenmerk betreft de digitale transformatie en innovatie. Zo is bij EZOTI het digitale systeem IPAS 3.5 in gebruik genomen en is online dienstverlening versneld en is bij BIZA het project validatie geboorteregisters (gestart in 2022) in uitvoering en nadert afronding. De ministeries van JusPol en SoZaVo hebben nieuwe software en databases ontwikkeld, terwijl MinOWC digitale leermiddelen en onderwijs-tv-series heeft gelanceerd. Dit duidt op een bredere trend naar modernisering van overheidsprocessen.

Ook training, capaciteitsversterking en kennisoverdracht komen veelvuldig voor als resultaten. Verschillende ministeries rapporteren grootschalige trainingen en opleidingsprogramma's die bijdragen aan de versterking van kennis en vaardigheden in uiteenlopende sectoren. Zo heeft het Suriname Agriculture Market Access Project (SAMAP) in alle tien districten een trainingsprogramma uitgevoerd, waarbij bijna 300 agrariërs en functionarissen van de ministeries van LVV en ROS zijn getraind. Het MinOWC verzorgde opleidingen voor honderden leerkrachten en mastertrainers, terwijl via het Instituut voor Defensie Opleidingen (IDO) trainingen werden aangeboden aan militairen. Defensie rapporteerde daarnaast succesvolle bootcamps voor jongeren, terwijl EZOTI-opleidingsprogramma's voor ondernemers organiseerde en AWJ-commissies instelde ter bevordering van bewustwording en naleving van arbeidswetgeving. Tot slot is sociale ondersteuning en inclusie een veelvoorkomend resultaat, vooral bij SoZaVo. Voorbeelden zijn verhogingen van uitkeringen, distributie van Moni Karta's, de schoolkledingactie en de uitbreiding van het woningbouwprogramma. Naast deze brede analyse van de resultaten, vallen enkele specifieke outputs van de afgelopen dienstjaren op, die significante implicaties hebben voor de voortgang van het nationaal ontwikkelingsbeleid zoals deze is vastgesteld in het MOP 2022-2026:

- Internationale samenwerking en positionering:
  - De toetreding van Suriname tot het Arbitrageverdrag en de VN-Conventie tegen Corruptie (BIBIS).
  - Deelname van Surinaamse agrarische projecten aan internationale beurzen zoals de Floriade en Agrofest (LVV).
  - De internationale erkenning van de verkiezingsorganisatie en het behouden van een goede reputatie rond eerlijke verkiezingen (BIBIS).
  - Medische en renovatieoperaties succesvol uitgevoerd in samenwerking met internationale militaire partners (o.a. South Dakota National Guard en Nederland), waaronder renovaties van scholen en medische zorg in diverse regio's (Defensie).
  - Gezamenlijke surveillance met het Frans-Guyanese leger succesvol uitgevoerd (Defensie).

- Belangrijke institutionele innovaties:
  - De instelling van de Suriname Investment and Trade Agency (SITA) bij BIBIS.
  - De oprichting van de Surinaamse Chemische Autoriteit (Suriname Non-proliferatie Autoriteit (SNA) bij Defensie in september 2024.
  - De ingebruikname van het Nationaal Actieplan voor Kinderen en de digitale sociale databases, zoals Beneficiary Information System (BIS) bij SoZaVo, in samenwerking met e-Gov.
  - De implementatie van een digitaal register voor verkeersovertredingen bij JusPol.

- Grootschalige infrastructuur en nutsvoorzieningen:
  - 60.000 LED-straatlampen geplaatst door NH.
  - Oplevering van nieuwe solar- en drinkwatersystemen in dorpen (NH).
  - Het succesvol baggeren van de Surinamerivier door OW.

- Onderwijs en capaciteitsopbouw:
  - De oplevering van meerdere scholen en trainingsfaciliteiten door MinOWC in samenwerking met OW.
  - Het opzetten van agrarische trainingscentra en het trainen van honderden boeren en jongeren (LVV).
  - Het Instituut voor Defensie Opleidingen (IDO) is sinds mei 2022 operationeel, met succesvolle trainingen, waaronder de opleiding tot cyber-analist en de oprichting van een cyberunit.
  - Digitalisering van de medische zorg in het Militair Hospitaal is succesvol gestart (Defensie).

- Veiligheid en defensie:
  - Operatie Granmati, uitgevoerd door Defensie in samenwerking met de South Dakota National Guard, omvatte het verlenen van medische zorg en het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden in meerdere districten.
  - De ingebruikname van een marineschip en het opzetten van een cyberanalisten-opleiding.
  - Actieve inzet van RSS Baracuda voor maritieme patrouilles.

Conclusie van de Evaluatie

Dit hoofdstuk in het Jaarplan is tot stand gekomen op basis van analytische verwerkingen van informatie die is aangeleverd door de MPU van alle zeventien ministeries. Bij de analyse is nadrukkelijk aandacht besteed aan de beleidsinspanningen en ontwikkelingsinitiatieven in de periode januari 2021 tot en met mei 2025, en hun relatie tot zowel het MOP 2022-2026 als SDG's. Het doel hiervan is om enerzijds inzicht te verkrijgen in de voortgang en anderzijds de prestaties van de ministeries te beoordelen en, waar mogelijk, te meten. Daarnaast is een afzonderlijke analyse verricht ten aanzien van de voortgang van de strategische actiepunten opgenomen in het MOP.

Uit gegevens afkomstig uit de NDOP blijkt dat er per mei 2025 in totaal 596 projecten in het systeem zijn geregistreerd. Van deze projecten draagt het merendeel bij aan SDG 8, welke gericht is op duurzame economische groei en werkgelegenheid, met in totaal 125 projecten. Daarnaast blijkt uit het rapport dat veel projecten bijdragen aan Ontwikkelingsdoel 56, dat zich richt op het realiseren van een "lean overheid" die effectief en efficiënt functioneert door middel van innovaties. In de maand mei vallen de meeste uitgevoerde projecten binnen de beleidsgebieden Milieubeleid (14,6 procent) en Governance (14,1 procent).

Gelet op de stand van zaken van de geregistreerde projecten is het opmerkelijk dat:

- 190 projecten (31.9 procent) daadwerkelijk gestart zijn;
- 140 projecten (23.5 procent) niet gestart zijn;
- Van 80 projecten (13.4 procent) geen informatie bekend is bij de MPU;
- 8 projecten (1.3 procent) vroegtijdig gestopt zijn en
- 178 projecten (29.9 procent) succesvol afgerond zijn.

De ontwikkelingsinspanningen resulteren in een gemiddeld geschatte realisatie van 44,7 procent per mei 2025 (NDOP, SPS)

Van de 218 strategische actiepunten zoals opgenomen in het MOP, zijn er 212 gepland voor uitvoering in de periode 2022–2025. In de praktijk kunnen deze actiepunten in meerdere projecten worden geïmplementeerd. Per eind mei 2025 zijn 413 MOP-ontwikkelingsprojecten geregistreerd in de NDOP, hetgeen een toename van 53 projecten betekent ten opzichte van november 2024. Van deze 413 projecten bevindt 55.6 procent zich in de uitvoeringsfase.

Samenvattend toont de analyse dat de ministeries belangrijke vooruitgang hebben geboekt, met name op het gebied van infrastructuur, institutionele versterking, digitalisering, capaciteitsopbouw en sociale inclusie. Opvallend zijn de internationale positionering van Suriname, de oprichting van nieuwe instituten, grootschalige investeringen in nutsvoorzieningen en innovatieve initiatieven in onderwijs, veiligheid en landbouw. Deze resultaten bevestigen de voortgang in lijn met het MOP 2022–2026, met nadruk op duurzame ontwikkeling, internationale samenwerking en weerbaarheid. Desondanks kan worden geconcludeerd dat een substantiëlere en duurzamere ontwikkeling kan worden gerealiseerd indien de in de analyse geïdentificeerde uitdagingen op systematische en samenhangende wijze worden aangepakt.

9. Planning van het beleid, inclusief de strategische actiepunten voor het dienstjaar 2026

9.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting gepresenteerd van beleidsplanning voor het dienstjaar 2026, met de strategische actiepunten van de zeventien ministeries, waarvan een aantal nog in uitvoering is vanuit voorgaande jaren, alsmede de actiepunten die in 2026 van start zullen gaan. Aangezien de recent vastgestelde ministeries geen deel uitmaakten van de oorspronkelijke indeling van ministeries in de goedgekeurde MOP 2022-2026, zijn in deze paragraaf niet bij alle ministeries strategische actiepunten vermeld. De hier gepresenteerde planning is ook gebaseerd op de beschikbaargestelde gegevens van de ministeries.

Met de aantreding van de nieuwe regering is er een herstructurering van het ministerieel apparaat doorgevoerd en is een nieuwe richting gegeven aan beleidsimplementaties. Als gevolg hiervan zijn de specifieke taakstellingen van de voormalige zeventien ministeries herverdeeld en ondergebracht bij de thans geldende ministeriële indeling. Voor de komende regeerperiode zijn de navolgende ministeries geformaliseerd:

1. Ministerie van Binnenlandse Zaken
2. Ministerie van Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Internationale Samenwerking
3. Ministerie van Defensie
4. Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie
5. Ministerie van Financiën en Planning
6. Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer
7. Ministerie van Jeugdontwikkeling en Sport
8. Ministerie van Justitie en Politie
9. Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij
10. Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
11. Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening
12. Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen
13. Ministerie van Olie, Gas en Milieu
14. Ministerie van Regionale Ontwikkeling
15. Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting
16. Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme
17. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Hierna volgt een uiteenzetting per ministerie van hun planning en/ of hun prioriteiten voor het dienstjaar 2026, met vermelding van de strategische actiepunten, zoals vastgelegd in de bij wet goedgekeurde MOP 2022-2026.

9.2 Ministerie van Financiën en Planning

Het Ministerie van Financiën en Planning houdt toezicht op de inkomsten en uitgaven van de staat en bestaat uit drie directoraten: het Directoraat Financiën, verantwoordelijk voor het uitgavenbeheer; het Directoraat Belastingen, verantwoordelijk voor het merendeel van de staatsinkomsten; en het Directoraat Planning en Ontwikkelingsfinanciering, belast met de fondsenwerving en coördinatie van ontwikkelingsprojecten.

In het dienstjaar 2026 zal het ministerie zich blijven richten op het herstellen van de financiële stabiliteit van de overheid. Daartoe wordt gewerkt aan de uitvoering van een realistisch financieel plan, ontwikkeld door een team van deskundigen van het ministerie en het kabinet. De focus ligt op het beheersen van het begrotingstekort en het verbeteren van de kaspositie waarbij, indien noodzakelijk, binnen het wettelijk toegestane leningenplafond externe financiering zal worden aangetrokken. Een belangrijke prioriteit in 2026 is het op orde krijgen van de overheidsbegroting, in nauwe samenwerking met andere ministeries en relevante instellingen. Er zal gestreefd worden naar meer samenhang tussen de macro-economische indicatoren, als fundament voor duurzame economische groei, het terugdringen van inflatie, een stabiele wisselkoers en een versterkte externe positie. Het verhogen van de staatsinkomsten blijft een speerpunt.

Daarom wordt in 2026 verder geïnvesteerd in de modernisering van de Belastingdienst en de Douane. De nadruk ligt op efficiëntere inning van belastingen, versterking van toezicht, en digitalisering van processen. Door deze verbeteringen wordt verwacht dat belastinginkomsten structureel zullen stijgen. De uitvoering van hervormingen op fiscaal gebied, waaronder aanpassing van wetgeving en herstructurering van de interne organisatie, blijft noodzakelijk voor duurzame resultaten.

Het Directoraat Planning en Ontwikkelingsfinanciering zal in dienstjaar 2026 een versterkte coördinerende rol vervullen in de samenwerking met internationale ontwikkelingspartners en financiële instellingen. Het nationaal ontwikkelingsprogramma fungeert hierbij als leidraad. De regering voert gesprekken met internationale partners, waaronder het IMF en de IDB, om technische en financiële steun te verkrijgen en de schuldenlast te verlichten, met bijzondere aandacht voor verplichtingen na 2026. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan versterking van het beheer van publieke investeringen door verbeteringen in projectvoorbereiding, begrotings- en selectiemechanismen, transparante uitvoering en het versterken van juridische kaders, capaciteit en informatiesystemen.

Strategische actiepunten:

1. Inwerkingtreding van de Wet op Transfer Pricing
2. Afronding en implementatie van de Wet op het Co-investment Fonds
3. Verdere ontwikkeling van een incentive-systeem voor girale transacties in het bedrijfsleven
4. Voltooiing van het kredietregistratiebureau
5. Hervestiging van vertrouwen in het bankwezen via een depositogarantiestelsel
6. Functioneren van een permanente liquiditeitsfaciliteit voor banken
7. Oprichting van een garantiefonds voor risicodragende financiële producten
8. Versterking van de onafhankelijke positie van de Centrale Bank van Suriname

Bron: MOP 2022- 2026

9.3 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Internationale Samenwerking

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Internationale Handel en Internationale Samenwerking levert via het buitenlands beleid, van oudsher een belangrijke bijdrage aan de nationale ontwikkelingsdoelen van het land. Deze faciliterende rol past het Ministerie eveneens toe bij de ondersteuning van verlichtende maatregelen voor de gemeenschap, ten behoeve van de mitigatie van de effecten van het economisch herstelprogramma dat werd uitgevoerd onder de Extended Fund Facility van het International Monetary Fund (IMF).

Ter ondersteuning van de mitigatie van bovenvermelde effecten, zijn er op politiek-bestuurlijk niveau flankerende beleidsmaatregelen voor dit ministerie geïdentificeerd. Deze betroffen reeds in uitvoering zijnde beleidsmaatregelen, waarmee de nadruk werd gelegd op het plegen van extra inspanningen bij de implementatie:

1. Continuering van de verbetering van ons internationaal aanzien als land en volk;
2. Verbetering van het ondernemersklimaat (Verbetering lokale en buitenlandse investeringen, productie en export).
  - 2a. Herziening/aanpassing van de Investeringswet
  - 2b. Creëren en vastleggen van randvoorwaarden voor het Industriepark
3. Het bevorderen van economische groei en werkgelegenheid, middels het aantrekken van Foreign Direct Investments (FDI's) & Export bevordering;
4. Het continueren van de ondersteuning bij de afronding van de uitstaande schuldverschikking, onder meer door assistentie bij de communicatie met bilaterale partners via diplomatieke kanalen en door actieve medeparticipatie in de schuldverschikkingsonderhandelingen
5. Het mobiliseren van schenkingsmiddelen voor de uitvoering van leefbaarheidsverbeterings- en gemeenschapsontwikkelingsprojecten, onder meer door via diplomatieke kanalen te bemiddelen en te lobbyen bij bilaterale partners en organisaties om in aanmerking te komen voor financiële en in-kind bijdragen, ten behoeve van zowel deze projecten als andere prioriteitsprojecten van ministeries die om assistentie verzoeken.

Het ministerie onderstreept het belang van strategische voorbereiding en begeleiding met het oog op de geplande olie-exploitatie vanaf 2028, zodat de opbrengsten ten goede komen aan de gehele Surinaamse bevolking. Tegelijkertijd wordt de terugkeer en betrokkenheid van Surinamers in de diaspora gestimuleerd via een gericht "homecoming-programma" ter bevordering van hun bijdrage aan de nationale ontwikkeling. Bij het vaststellen van de ontwikkelingsprioriteiten wordt het MOP 2022–2026 als leidraad gebruikt, waarbij het ministerie bijdraagt aan beleidsgebieden zoals fabricage, industrialisatie, investeringen, voedselzekerheid en (arbeids)migratie.

Strategisch actiepunten:

1. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Local Content
2. Instellen Local Content Development Office
3. Afstemmen buitenposten met vakministeries voor gerichte internationale samenwerking [via het Ministerie van Buitenlandse Zaken, International Business en Internationale Samenwerking]
4. Intensieve regionale en internationale samenwerking m.b.t. grensoverschrijdende visbestanden en visserijcontrole
5. Verkorten van procedures voor hooggeschoolde migranten die in diverse productiesectoren en in het hoger onderwijs inzetbaar zijn
6. Invoeren mechanisme “citizen by investment”
7. Updaten, indienen, aannemen en afkondigen OMNIBUS voor het Ondernemingsklimaat en Investerings

Bron: MOP 2022- 2026

9.4 Ministerie van Binnenlandse Zaken

Het Ministerie van Binnenlandse zaken vervult de centrale dienstverlenende rol binnen de overheid en de Surinaamse samenleving. Dit doet zij door haar werkzaamheden zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren alsook door te streven naar hoogwaardige kwaliteit van de dienstverlening. Deze dienstverlenende rol vervult zij in goede afstemming en samenwerking zowel met andere ministeries en instituten als met het maatschappelijk middenveld om de doelen van het ministerie verwezenlijken. Het is de taak van dit ministerie om, op grond van het bovenstaande, beleid te maken dat erop gericht is de burgers zoveel mogelijk bij te staan en de centrale rol die het inneemt als dienstverlener binnen de publieke sector te vervullen. Vanwege de diversiteit aan beleidsgebieden en brede taakstelling zijn er ook organen en instituten die door dit ministerie worden gefaciliteerd en deeltaken uitvoeren.

Voor het dienstjaar 2026 heeft het ministerie een aantal prioriteiten vastgesteld die gericht zijn op versterking van het openbaar bestuur en verbetering van de dienstverlening. Belangrijke speerpunten zijn de instelling van een onafhankelijke verkiezingsautoriteit en de hervorming van het pensioenstelsel, waarmee respectievelijk het democratisch proces en de duurzaamheid van sociale voorzieningen structureel worden versterkt. Daarnaast wordt de overheidsdienst ingezet op digitalisering en automatisering van processen, het verbeteren van de werkomgeving van ambtenaren en het bevorderen van gendergelijkheid en inclusiviteit.

Verder wordt prioriteit gegeven aan de implementatie van de Wet Openbaarheid van Bestuur, waarmee transparantie en burgerparticipatie worden bevorderd. Ook richt het ministerie zich op het versterken van het Nationaal Archief Suriname (NAS) om het nationale erfgoed duurzaam te beheren en toegankelijk te stellen voor huidige en toekomstige generaties. Tegelijkertijd draagt het ministerie bij aan de binnenlandse veiligheid door de oprichting van de Kustwacht Suriname, die een cruciale rol zal spelen in de bescherming van de maritieme grenzen. Het hoofdkantoor is inmiddels gevestigd op het terrein van de Maritieme Autoriteit Suriname (MAS), terwijl de buitenposten in Nickerie, Coppename en Commewijne nog moeten worden gerealiseerd om de decentralisatie van de operationele activiteiten te waarborgen.

Tot slot vormt de Public Sector Reform (PSR) een belangrijk traject om de efficiëntie, doelmatigheid en kwaliteit van het openbaar bestuur te verhogen en zo beter in te spelen op de behoeften van de samenleving. Door deze samenhangende aanpak wil het ministerie in 2026 niet alleen de kwaliteit van de dienstverlening verder verbeteren, maar ook het vertrouwen van burgers in de overheid versterken en een solide basis leggen voor duurzame institutionele ontwikkeling.

Strategische actiepunten:

1. Overleg met stakeholders over PSR-traject
2. Verrichten van achtereenvolgens proces-, functie- en structuurbeschrijvingen
3. Instelling onafhankelijk corruptie meldpunt
4. Start de automatisering en digitalisering van overheidsaankopen, document tracking, HRM, innen van gelden
5. Aanpak illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij activiteiten middels het opzetten van IOO-task force units op strategische plaatsen
6. Definiëring en inzetten modaliteiten voor ambtenarenafvloeiing
7. Opzetten en instellen verplichte inburgeringscursus voor migranten die de Nederlandse taal niet machtig zijn
8. Updaten, indienen, aannemen en afkondigen Nieuw Burgerlijk Wetboek
9. Verbod op belangenverstrengeling
10. Aannee en afkondiging van de Wet Openbaarheid van Bestuur waarin wordt geregeld wat de overheid in het openbaar moet doen
11. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Algemene Wet Bestuursrecht
12. Samenwerken met NGO's en CBO's voor de uitoefening van niet-geld genererende overheidstaken

Bron: MOP 2022- 2026

9.5 Ministerie van Justitie en Politie

De hoofddoelstelling van het Ministerie van Justitie en Politie is om een effectieve rechtshandhaving te garanderen, voldoende rechtsbescherming te bieden en de veiligheid van de gehele samenleving binnen de grenzen van de Republiek Suriname te garanderen.

Gebaseerd op deze hoofddoelstelling, streeft het ministerie naar de volgende doelen:

1. Het op een adequate en efficiënte wijze waarborgen van de naleving en bescherming van de rechten van de mens door de daartoe ingestelde en aangewezen organen;
2. Een adequate en efficiënte handhaving van de integrale veiligheid (openbare veiligheid, verkeers- en brandveiligheid, preventie en repressie, criminaliteitsbestrijding) door het stellen van en het doen naleven van veiligheidsnormen.

Een belangrijke voorwaarde voor het behalen van deze doelen is een wettelijk kader dat voldoet aan kwalitatieve eisen van goede wetgeving. Het Korps Politie Suriname (KPS), het Nationaal Leger en het Directoraat Nationale Veiligheid (DNV) werken samen om de openbare orde en veiligheid in Suriname te handhaven. Ze voeren concrete projecten uit om de integrale veiligheid te verhogen. Dit omvat samenwerking

met diverse inlichtingen- en veiligheidsdiensten, en andere beveiligingsorganisatie. Hieronder vallen de programma's Interne en Externe Veiligheid, Openbare Orde en Verkeersveiligheid, Georganiseerde en grensoverschrijdende criminaliteit.

In dienstjaar 2026 zal het ministerie zich richten op een breed scala aan prioriteiten, waaronder criminaliteitsbestrijding, verbetering van verkeersveiligheid, migratiebeleid en digitale dienstverlening. Er wordt gewerkt aan regelgeving voor e-bikes en brommers, het wegwerken van achterstanden in rijbewijsuitgifte, en het moderniseren van administratieve processen. Ook wordt de technische recherche versterkt door de bouw van een forensisch opsporingsgebouw, waarmee de capaciteit voor opsporing en bewijsvoering aanzienlijk wordt uitgebreid. Daarnaast streeft het ministerie naar integratie van migranten via inburgeringsregels, en focust zich op burgergerichte digitalisering, zoals regionale loketten en een interactieve website.

Bovenstaande beleidsdoelen zijn verder vertaald naar de onderstaande concrete strategische actiepunten, die een bijdrage leveren aan de nationale ontwikkeling.

Strategische actiepunten:

1. Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden
2. Verzorgen van awareness programma's tegen huiselijk geweld
3. Uitrusten en trainen van de anti-cybercrime unit
4. Voorbereiden van arrestantenvoeding door het Nationaal Leger
5. Aanname en afkondiging van de Wet "wettelijke regeling rechtspositie rechters"
6. Samenwerken tussen de politie met gemeenten, het Openbaar Ministerie, Jeugdbescherming, het Onderwijs en NGO's samenwerken om zodoende criminele jongeren gezinsbegeleiding of andersoortige hulp te bieden
7. Safe City project, fase 3
8. Resocialiseren en begeleiden van gedetineerden
9. Verzorgen van preventie voorlichting KBS binnen het Onderwijs
10. Automatiseren en digitaliseren van de processen bij het OM
11. Opleiden en trainen van rechters, griffiers, schrijffjuristen en ondersteunend personeel

Bron: MOP 2022- 2026

9.6 Ministerie van Defensie

Het Ministerie van Defensie heeft als doel het mede waarborgen van de veiligheid op het gehele grondgebied van Suriname als fundamentele voorwaarde voor stabiliteit en ontwikkeling. Conform artikel 177 van de Grondwet van de Republiek Suriname, is het Nationaal Leger belast met de verdediging van de soevereiniteit en territoriale integriteit van de staat Suriname tegen onder andere buitenlandse gewapende militaire agressie. Teneinde de veiligheid van land en volk te garanderen biedt het Nationaal Leger ook ondersteuning via onder andere de Landmacht, de Marine, de Luchtmacht en het Korps Militaire Politie (KMP).

Dit ministerie richt zich op het versterken van de zichtbaarheid, mobiliteit en slagkracht van het Nationaal Leger in afgelegen gebieden door het inzetten van mobiele containerunits als barakken. Deze units bieden een kostenefficiënte en flexibele oplossing voor legerposten, en worden geplaatst op zowel bestaande detachementslocaties als nieuwe strategische posities, waaronder in Nickerie en Marowijne. Het project sluit aan op operatie Marai, die streeft naar een grotere militaire aanwezigheid in het binnenland ter bevordering van veiligheid en vertrouwen. In het dienstjaar 2026 zal het ministerie zich verder focussen op uitbreiding van infrastructuur en personeelscapaciteit, met als doel een gemoderniseerde en gewaardeerde defensieorganisatie.

Internationaal gezien zorgen moderne opvattingen over het karakter en bereik van veiligheidsbedreigingen en veiligheidsrisico's, voor de noodzaak tot het aanpassen van defensiebeleidconcepten en beleidsbepalingsprocessen. Strategieën zoals nauwere defensiesamenwerking en coöperatieve actie bij het tegengaan van gemeenschappelijke dreigingen vereisen verregaande inspanningen van het ministerie en het Nationaal Leger en beïnvloeden in toenemende mate de richting van het defensie- en veiligheidsbeleid en daarmee het ambitieniveau van de nationale defensie.

Strategische actiepunten:

1. Aangaan van samenwerkingsovereenkomsten voor gezamenlijke oefeningen met legers van andere landen in het binnenland
2. Opstellen ToR voor leasecontract voor landelijke drone surveillance

Bron: MOP 2022- 2026

9.7 Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie

Het Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie streeft in het dienstjaar 2026 naar duurzame economische ontwikkeling en sociale rechtvaardigheid. De economie moet daarbij worden opgebouwd op basis van duurzame ontwikkelingsmodellen in meerdere sectoren, waarbij de economische inspanningen gericht zijn op productiviteitsverhoging en diversificatie.

Om dit te realiseren richt het ministerie zich op het verlagen van de kosten van levensonderhoud via prijsbeleid en de handhaving daarvan, het versnellen van vergunningverlening en handel door digitalisering, en het versterken van kleine en middelgrote ondernemingen met financiering, training en internationalisering. Een belangrijk beleidsaccent ligt daarbij op de transitie van informeel naar formeel ondernemerschap, waarbij de doelgroep bestaat uit iedereen die de intentie heeft een onderneming te starten of te ontwikkelen.

Deze prioriteiten sluiten aan bij het bredere beleidskader dat inzet op vier prioriteitsgebieden: het initiëren van economische transformatie, het verbeteren van het ondernemingsklimaat, het vergroten van het nationaal concurrentievermogen en de ordening en regulering van de binnenlandse markt. In 2026 verschuift de focus naar de verdere uitbouw van digitale transformatie, de toepassing van de AI-routekaart en de structurele versterking van de ondernemerssector.

Het ministerie ziet technologie als een mogelijkheid om industrieën te hervormen, de productiviteit van processen te verhogen, de economische ontwikkeling te versterken en antwoorden te vinden op complexe maatschappelijke vraagstukken.

Strategische actiepunten:

1. Wetgeving voor het faciliteren van ondernemers-, investerings- en handelsklimaat
2. Verminderen wachttijd voor bedrijfsvergunning
3. Instellen PPPs voor de realisatie van NTFP-productie in het binnenland
4. Wijziging Wet Faillissement
5. Opstarten van Gamification evenementen
6. Stimuleren van houtverwerking en simultaan rondhout export afbouwen

Bron: MOP 2022- 2026

9.8 Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen

Het Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen draagt de verantwoordelijkheid voor het duurzaam en doelmatig beheer en de ontwikkeling van Suriname haar natuurlijke hulpbronnen. Hierbij wordt gestreefd naar een evenwichtige benutting van deze hulpbronnen met respect voor het milieu, veiligheid en de rechten van lokale gemeenschappen.

Binnen de beleidsgebieden Mijnbouw, Water en Energie, verricht het ministerie gerichte inspanningen om bij te dragen aan de nationale ontwikkelingsdoelen die specifiek voor deze sectoren zijn vastgesteld. Voor dienstjaar 2026 stelt het ministerie prioriteit aan de bestrijding van illegale goudwinning en ordening van de kleinschalige goudsector door snelle interventies, structurele monitoring en nauwe samenwerking met dorpsgemeenschappen. Daarbij ligt de nadruk op communicatie en overleg om onveilige situaties te voorkomen en de risico's voor mens en milieu duurzaam te beperken.

In de afgelopen decennia hebben zich zowel op nationaal als internationaal niveau ingrijpende ontwikkelingen voorgedaan op het gebied van natuurlijke hulpbronnen. Deze omvatten onder meer:

- De toegenomen druk op natuurlijke hulpbronnen zoals water, energie en delfstoffen;
- Verschuivingen in mondiale milieunormen en klimaatverdragen;
- De groeiende rol van hernieuwbare energie als strategisch instrument tegen klimaatverandering;
- Een stijgende trend in de winning van goud en bouwmaterialen.

Als reactie hierop heeft Suriname zich gecommitteerd aan diverse internationale verdragen en duurzame ontwikkelingsinitiatieven. Tegelijkertijd vereisen de nieuwe uitdagingen en kansen een herpositionering en versterking van het beleidsapparaat van het ministerie.

Om adequaat op deze ontwikkelingen in te spelen, is het ministerie gestart met een proces van herstructurering, gericht op beleidsmodernisering en institutionele versterking. Het doel hiervan is om beleidsvorming en uitvoering effectiever en toekomstbestendiger te maken.

Daarmee vervult dit ministerie een sleutelrol in het bevorderen van duurzame economische groei, het verhogen van het nationaal inkomen en het leveren van een structurele bijdrage aan het economisch herstel van Suriname.

Strategische actiepunten:

1. Ordening informele goudsector
2. Voortzetten van on- en nearshore exploraties
3. Treffen van kosten reducerende maatregelen om een 1st quartile producer te blijven
4. Versterken van de interne organisatie om een 1st quartile producer te blijven en om talent te behouden
5. Uitvoeren haalbaarheidsstudies voor (hernieuwbare) energieprojecten, waarbij waarde creatie, werkgelegenheid en ontsluiting een prominente rol hebben
6. Opstarten en operationaliseren van de Energie Autoriteit van Suriname (EAS) (herstructureren sector)
7. Indienen, aannemen en afkondigen van de vier waterwetten
8. Toewijzen specifieke gebieden voor kleinschalige goudmijnbouw
9. Uitmaken van het gebruik van giftige stoffen en simultaan invoeren van milieuvriendelijkere technieken voor de goudwinning
10. Opzetten van micro grid solar projecten voor 50 dorpen in het binnenland via de India creditline
11. Verlagen van de kosten voor bedrijfsaansluitingen
12. Nagaan welke concessierechten zijn uitgegeven en kijken wat de mogelijkheden zijn om deze bij inactiviteit in te trekken
13. Onderzoeken van opties om een Surinaams goudbedrijf op te zetten
14. Aanpassing mijnbouwwet
15. Aanpassing energiewet
16. Afbouwen van objectsubsidie en inbouwen subjectsubsidie op watergebruik
17. Uitvoeren van programma's voor de bescherming tegen giftige stoffen, pesticiden, herbiciden, etc.
18. Vervangen, uitbreiden, en rehabiliteren van het waterleidingnet, in het bijzonder de watermeters
19. Haalbaarheidsstudie drinkwaterbehoefte 2040
20. Uitbreiden van oppervlaktewaterzuiveringsprojecten voor consumptie

Bron: MOP 2022- 2026

9.9 Ministerie van Landbouw Veeteelt en Visserij

Het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid dat de agrarische sector versterkt en bijdraagt aan nationale voedselzekerheid, voedselveiligheid en duurzame economische groei. In het licht van de huidige financieel-economische crisis vraagt dit om gerichte investeringen van zowel de overheid als de private sector, gericht op het stimuleren van productie, het creëren van werkgelegenheid, het vergroten van exportcapaciteit en het verbeteren van de deviezenpositie van het land. Ook wordt duurzame en innovatieve productie gestimuleerd en worden jongeren aangemoedigd om deel te nemen aan de agrarische sector via trainingsprogramma's. Verder wordt de productie van niet-traditionele producten, die momenteel geïmporteerd worden, bevorderd.

Het agrarische beleid is erop gericht om de omgevingsfactoren en randvoorwaarden te creëren voor de ontwikkeling van de sector. Dit omvat institutionele versterking door verbetering van opleidingen en trainingen voor personeel en de versterking van ministeriële faciliteiten. Om voedselzekerheid en voedselveiligheid te garanderen, worden de sanitaire en fytosanitaire diensten van het ministerie verbeterd en wet- en regelgeving aangepast om betere markttoegang en voedselveiligheid te verzekeren. Investerings in infrastructuur, irrigatie en drainage en moderne technologieën zijn essentieel om de landbouwproductiviteit te verhogen. Specifieke initiatieven omvatten de verbetering van voedselveiligheid door de inrichting van grenspostfaciliteiten en nieuwe laboratoria voor voedselveiligheidscontroles, het opzetten van verwerkingsfaciliteiten voor groenten en fruit, en het bieden van voorlichting en training aan agrariërs om nieuwe technologieën en statistische informatiesystemen te benutten.

Ondernemerschapontwikkeling wordt gestimuleerd door het introduceren van nieuwe technieken onder gecontroleerde productieomstandigheden en het opzetten van agrarische praktijkcentra om jongeren en belangstellenden te stimuleren moderne technieken toe te passen.

In de veeteeltsector worden investeringen gedaan in de verbetering van de veestapel en de uitbreiding van Kunstmatige Inseminatie (KI) diensten. De sanitaire omstandigheden van de diergezondheid worden verbeterd conform internationale richtlijnen, met prioriteit voor het behoud van de Mond- en klauwzeer (MKZ) free status. Capaciteitsopbouw wordt bevorderd door training en voorlichting, evenals de versterking van het veeteelt productiekader.

Voor een duurzaam beheer van de visserijsector wordt het vergunningenbeleid strenger gecontroleerd en worden bijvangst verminderd om aan internationale regelgevingen te voldoen. Deze strategische en doelgerichte investeringen zullen bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van de agrarische en veeteeltsector, en daarmee aan de economische stabiliteit en groei van ons land.

Om deze taken uit te voeren, heeft het ministerie actie ondernomen binnen zijn beleidsgebieden. In dit kader worden de vanuit het MOP 2022-2026 toegewezen strategische actiepunten nagestreefd, waarbij wel vermeld moet worden dat er bij bepaalde van de actiepunten onduidelijkheid is over welke ministeries of instanties met de uitvoering belast zijn. Ook wordt aangegeven dat de volgende strategische actiepunten deel uitmaken van de reguliere werkzaamheden van het ministerie: A6.13.3 Afgeven gezondheidscertificaten door Viskeuringsinstituut, A6.13.4 Verbeteren van visserijdatacollectie en onderzoek om bestandsschattingen te produceren, A6.13.5 Gebruiken van Turtle Excluder Devices (TED) en Bycatch Reduction Devices (BRD), A6.13.6 Decentraliseren van viskeuring en controle op visvangst bij de diverse aanlandingsplaatsen.

Strategische actiepunten:

1. Indienen, aannemen en afkondigen Wet op Productschappen
2. Identificeren en aanpakken van knelpunten bij export van agrarische producten
3. In PPP verband uitvoeren van de teelt van hoogwaardige voedzame snijgrassen en moringa voor de productie van vee-, pluimvee- en visvoer te Paramaribo
4. Operationaliseren residu en veterinaire laboratorium
5. Instellen productschap rijst

6. Aanbieding (financiering voor) Global GAP-certificering
7. Verbeterde training en voorlichting van boeren in PPP-verband
8. Instellen productschap fruit/tuinbouw (Groningen), veeteelt (Reeberg) en eventueel pluimvee
9. Onderzoeksoutput-afhankelijke subsidie invoeren voor ADRON en CELOS
10. Opzetten van een incentieven systeem voor visverwerkingsbedrijven
11. Afschaffen objectsubsidie op melk en simultaan subjectsubsidie invoeren
12. Opzetten garantiefonds voor kredietverzekering
13. Instellen productschap aquacultuur
14. Slagersopleiding uitbreiden met onderzoeks- en kwekersopleiding
15. Opstellen en invoeren etikettering standaarden
16. Realiseren afdeling van EMBRAPA
17. Verhogen van de awareness op het gebied van voedselveiligheid door trainingen aan stakeholders
18. Uitvoeren landbouwtelling
19. Instellen van een identificatie, registratie en traceerbaarheidssysteem voor de veeteeltsector

Bron: MOP 2022- 2026

9.10 Ministerie van Grond Beleid en Bos Beheer

Het algemeen beleid van het Ministerie van Grondbeleid en Bosbeheer is onder andere gericht op het voeren van een sociaal-rechtvaardig beheer van de aan de Staat toebehorende gronden, waarbij als uitgangspunt wordt gehanteerd dat elke Surinamer recht heeft op een stuk grond en zij die geen grond bezitten prioriteit genieten bij de toewijzing. In dat kader is het van belang dat het grondbeleid zodanig wordt uitgevoerd, dat er maximale profijt wordt gehaald uit de hulpbron grond en voldaan kan worden aan de aspiraties van de samenleving waaronder de steeds groeiende vraag naar grond. Correcte planning en uitvoer van het grondbeleid moet bijdragen tot duurzame sociaal-maatschappelijke- en economische ontwikkeling van de Surinaamse samenleving.

Het ministerie zal eveneens haar bijdrage leveren aan de vergroting van het nationaal inkomen door efficiënte inning van de aan de Staat toekomende inkomsten alsmede het verhogen van de jaarlijkse verschuldigde grondhuurvergoeding rekening houdende met het feit dat domeingrond bereikbaar en betaalbaar dient te zijn voor iedere Surinamer.

Het natuurbeleid richt zich op het duurzaam beheer van Suriname haar waardevolle biodiversiteit, koolstofvoorraden en natuurlijke hulpbronnen. Dit vereist geïntegreerde benaderingen die zich richten op ecosysteemdiensten op landschapsniveau. Verder omvat dit de versterking van het beheer van beschermde gebieden (Protected Areas (PA)), het verminderen van bedreigingen binnen deze gebieden en het stimuleren van alternatieve duurzame middelen van bestaan. Belangrijke acties om het natuurbeheer financieel duurzamer te maken zijn de invoer van heffingen, groene financieringsmechanismen en "Payment for Ecosystem Services-modellen (PES-modellen). Hierbij blijft de goedkeuring en uitvoering van de bestemmingsheffing voor Bigi Pan als blauwdruk voor andere gebieden.

Voor het dienstjaar 2026 zal het ministerie een samenwerking aangaan met ministeries om beleid uit te stippelen ten aanzien van het beheer en toezicht van de beschermde gebieden. Tegelijkertijd werkt het ministerie aan institutionele versterking met als doel instellingen zoals Dienst 's Lands Bosbeheer (LBB/NB) en de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) te transformeren tot professionele autoriteiten. De beoogde transformatie van LBB/NB naar een zelfstandige Natuur Autoriteit vereist niet alleen een institutionele omschakeling, maar ook beleidsmatige verankering. Dit proces vraagt om nauwe afstemming met andere ministeries, waaronder Justitie & Politie, Regionale Ontwikkeling en Financiën & Planning. Verder zal de transformatie van SBB van stichting naar een autoriteit zorgdragen voor een versnelde aanpak van de ontwikkelingen in de bosbouwsector, waardoor Suriname als volwaardige speler kan meedingen op de internationale houtmarkt alsook het optimaliseren van de potentie voor het benutten van "forest carbon credits" door de toepassing van duurzame bosbeheer. Hierbij speelt verandering van de wetgeving eveneens een centrale rol. Verouderde wetten zoals de Natuurbeschermingswet en de Jachtwet worden herzien en afgestemd op internationale verdragen zoals Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) en het Biodiversiteitsverdrag. De nieuwe Natuurbeheerwet wordt verder voorbereid voor behandeling in De Nationale Assemblée.

In het kader van het uitgezet beleid worden de volgende strategische actiepunten nagestreefd, waarbij wel vermeld moet worden dat enkele van de strategische actiepunten, waaronder "Reserveer gronden voor clusters/ productschappen" en "Online beschikbaar maken van het aantal grondgeschillen op economisch niveau", behoren tot de verantwoordelijkheid van andere ministeries. Echter raken voornoemde actiepunten wel de beleidsgebieden van het ministerie van GBB.

Vermeldenswaardig is dat de grondaanvraag processen binnen het ministerie aan een evaluatie zullen worden onderworpen, waarvan de uitkomsten en aanbevelingen als basis zullen dienen voor de verdere beleidsontwikkeling.

Strategische actiepunten:

1. Reserveer gronden voor clusters/ productschappen
2. Communiceren en vergemakkelijken van het proces van familieoverdracht
3. Certificering van de bosexploitatie
4. SBB omzetten in een autoriteit
5. Online beschikbaar maken van het aantal grondgeschillen op economisch niveau
6. Verlagen kosten voor eigendomsregistratie van grond
7. Toewijzen geografisch centrum voor houtverwerkingsbedrijven

Bron: MOP 2022- 2026

9.11 Ministerie van Regionale Ontwikkeling

In het dienstjaar 2026 richt het Ministerie van Regionale Ontwikkeling zich op het versterken van de regionale autonomie, het stimuleren van duurzame ontwikkeling en het verbeteren van de publieke dienstverlening in alle districten en binnenlandse gebieden van Suriname. Het beleid legt daarbij de nadruk op decentralisatie

en het vergroten van de bestuurscapaciteit, waarbij participatie van de gemeenschap en modernisering van de bestuurlijke en digitale infrastructuur centraal staan. Naast bestuurlijke hervormingen wordt geïnvesteerd in rurale ontwikkeling en infrastructuur, waaronder het onderhoud van wegen, bruggen en overheidsgebouwen, evenals de verbetering van basisvoorzieningen en afvalbeheer. Er wordt gewerkt aan de versterking van gemeenschapsontwikkeling en het behoud van cultureel erfgoed, onder meer door trainingen en capaciteitsopbouw voor lokale organisaties, en het ondersteunen van het traditioneel gezag.

Economische stimulering in het binnenland neemt een centrale plaats in binnen het beleid. Het ministerie richt zich daarbij op de versterking van de landbouwproductie, met bijzondere aandacht voor gewassen zoals cassave, gember en rijst, evenals voor de ontwikkeling van de pluimveesector. Tevens wordt ondersteuning geboden aan kleinschalige toeristische initiatieven en ondernemerschap, met het oog op het vergroten van de economische diversificatie en het versterken van de lokale verdien capaciteit. De strategische doelstellingen worden vertaald naar samenhangende programma's die onder meer omvatten: de renovatie van staats logeergebouwen, de verbetering van drainage- en irrigatiesystemen, de modernisering van markten en afvalinzameling, de opleiding van bestuursleden, en de aanleg van aanmeersteigers en regenwateropvangsystemen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in de verwerking van landbouwproducten, de renovatie van culturele centra, de uitbreiding van de zendercapaciteit van Radio Boskopu, de verdubbeling van de opleidingscapaciteit van de bestuursdienst, en in duurzame landbouw- en veeteeltprojecten, waaronder de aanleg en ondersteuning van schooltuinen.

Financieel wordt in dienstjaar 2026 prioriteit gegeven aan projecten die economische, sociale en culturele impact combineren. Er worden aanzienlijke middelen vrijgemaakt voor infrastructuur, training, digitalisering en productiestimulering. Het resultaat van deze inspanningen moet zijn dat de decentralisatie beter tot uiting komt, doordat dienstverlening en participatie op lokaal niveau merkbaar verbeteren, het ondernemings- en ontwikkelingsklimaat in het binnenland versterkt wordt, natuurlijke hulpbronnen en cultureel erfgoed duurzaam worden beheerd, en de regio's meer zelfredzaam worden met betere economische kansen voor hun inwoners. Het ministerie werkt daarmee aan een participatief, resultaatgericht en toekomstbestendig regionaal bestuur, waarin economische groei gepaard gaat met sociale rechtvaardigheid en duurzame ontwikkeling. Ter ondersteuning van deze initiatieven is de inwerkingtreding van de Wet Overgang Lokale Besturen noodzakelijk.

Strategische actiepunten:

1. Erkennen grondenrechten, formuleren ontwikkelingsstrategie door OIS en VIDS
2. Mogelijkheden creëren voor districten om op een wettelijke wijze eigen middelen te vergaren
3. Toepassen van de medebewind taken in huidige situatie op basis van artikel 1 van Wet RO

Bron: MOP 2022- 2026

9.12 Ministerie van Olie, Gas en Milieu

Het Ministerie van Olie, Gas en Milieu speelt een centrale rol in de ontwikkeling van Suriname. Het beleid van het ministerie richt zich op het verantwoord beheren van de natuurlijke hulpbronnen, die specifiek te maken hebben met Olie, Gas en Milieu, het stimuleren van duurzame ontwikkeling en het minimaliseren van negatieve milieu-impact. Dit omvat het opstellen en uitvoeren van regelgeving voor de olie- en gassector, het bevorderen van milieubescherming en het nastreven van een evenwicht tussen economische groei en ecologische duurzaamheid.

Volgens het Regeerakkoord 2025-2030 bieden de huidige ontwikkelingen in de olie- en gassector Suriname een unieke gelegenheid om aanzienlijke maatschappelijke en economische voordelen te realiseren. Met een zorgvuldig uitgewerkt local content beleid en passende wetgeving kan de sector waarde creëren en bijdragen aan duurzame groei. Zonder een strategische aanpak bestaat echter het risico dat de olie- en gasindustrie uitgroeit tot een enclave-economie, waarin slechts een beperkte groep profiteert van goed betaalde werkgelegenheid. Dit kan leiden tot een onevenwichtige arbeidsmarkt, aangezien de meeste banen zich buiten de sector bevinden en doorgaans minder goed worden beloond. Een economische focus op één dominante sector kan daardoor de overige sectoren verzwakken en de inkomensongelijkheid vergroten.

Om te waarborgen dat de voordelen van de olie- en gasontwikkeling de gehele samenleving ten goede komen, is het noodzakelijk dat naast sectorinvesteringen ook andere economische sectoren worden versterkt en dat waarde wordt toegevoegd aan de producten die zij voortbrengen. Dit vergt een strategische en tijdige aanpak, gericht op het vergroten van de verdien capaciteit en het verbeteren van de inkomensmogelijkheden in de bredere economie. Alleen op deze manier kan de olie- en gasontwikkeling uitgroeien tot een motor voor inclusieve en evenwichtige nationale vooruitgang.

Naast het strategisch inzetten van beleid ter bevordering van duurzame economische groei, richt het ministerie zich ook op het beperken van negatieve milieu-impact. Suriname beschikt over een bosbedekking van meer dan 90 procent en behoort daarmee tot de groep landen met een High Forest Cover, Low Deforestation (HFLD)-profiel. Het Directoraat Milieu bereidt zich voor op de start van de handel in emissiereductie-credits (carbon credits), als onderdeel van de groene ontwikkelingsstrategie die na een lange voorbereidingsperiode door de regering is goedgekeurd. Carbon credits zijn verhandelbare certificaten die de reductie van één ton CO₂ of een equivalent van een ander broeikasgas vertegenwoordigen. Ze worden ingezet om de uitstoot van broeikasgassen te compenseren en te reduceren en vormen daarmee een belangrijk instrument voor het bevorderen van duurzame economische groei.

De prioriteiten voor het dienstjaar 2026 aangaande het beleidsgebied milieu zijn gebaseerd op vier strategische pijlers:

- Initiëren en versterken van duurzame partnerschappen ter ondersteuning van het beleid;
- Verbeteren van publieke bewustwording met betrekking tot ruimtelijke ordening en milieu;

- Beleidsformulering en handhaving van wet- en regelgeving ter bevordering van Ruimtelijke Ordening en Milieu met de focus op groene economie, effecten van klimaatsverandering en het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs);
- Vergroten van toegang tot duurzame financieringsmechanismen.

Het ministerie speelt een cruciale rol in het vormgeven van de toekomst van Suriname, waarbij het streven is naar een evenwicht tussen economische kansen en ecologische verantwoordelijkheid.

Strategische actiepunten:

1. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van wetgeving om verwijdering mangrove en parwa bos dat dient als natuurlijke bescherming te verbieden
2. Indienen, aannemen en afkondigen van de Natuurbeschermingswet
3. PPP's met co-management van de lokale bevolking voor dataverzameling, rehabilitatie, bescherming, etc.
4. Invoeren van statiegeld voor plastic- en glazen verpakkingsmateriaal
5. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Afvalstoffenwet

Bron: MOP 2022- 2026

9.13 Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting

Het Ministerie van Sociale Zaken en Volkshuisvesting draagt zorg voor het algemeen welzijn van alle inwoners van Suriname. In het bijzonder richt het ministerie zich op kwetsbare groepen in de samenleving, zoals kinderen en jongeren, senioren, mensen met een beperking en gezinnen die zich in sociaal-maatschappelijke nood bevinden.

Binnen haar taakstelling streeft het ministerie naar de ontwikkeling van een sociaal voorzieningenstelsel dat gericht is op duurzame bestaanszekerheid en sociale bescherming. Daarbij wordt niet alleen ingespeeld op de directe noden van de bevolking, maar ook op het scheppen van voorwaarden voor structurele zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. Het ministerie beoogt sociale bescherming en bestaanszekerheid te versterken door een samenhangend sociaal beleid en doelgerichte hulpverlening, in combinatie met het realiseren van betaalbare en toegankelijke huisvesting voor kwetsbare en prioritaire doelgroepen.

In reactie op de groeiende sociale, economische en maatschappelijke uitdagingen waarmee veel burgers te maken hebben, is het noodzakelijk het sociale voorzieningensysteem fundamenteel te herzien. Het ministerie streeft in het dienstjaar 2026 daarom naar:

- Decentralisatie en integratie van diensten;
- Deskundigheidsbevordering van personeel en
- Versterking van wet- en regelgeving.

Hoewel het huidige beleid noodgedwongen inspeelt op acute materiële noden, zal de beleidsontwikkeling zich sterker richten op een ontwikkelingsgerichte en preventieve benadering. Dit betekent dat er ruimte moet zijn voor groei, eigen initiatief, educatie, arbeidsparticipatie en sociale betrokkenheid. Vermeldenswaardig is dat de processen rondom verstrekking van sociale voorzieningen binnen het ministerie aan een evaluatie zullen worden onderworpen, waarvan de uitkomsten en aanbevelingen als basis zullen dienen voor de verdere beleidsontwikkeling. Het uiteindelijke doel van het sociaal beleid van dit ministerie is het waarborgen en verbeteren van de kwaliteit van leven van de totale bevolking, in het bijzonder van sociaal zwakkeren.

Strategische actiepunten:

1. Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's
2. Opstellen en communiceren van preventieve en educatieve programma's ter preventie en bescherming van mensen met een beperking
3. Opstarten van woningbouwprojecten in PPP verband op kleine schaal
4. Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op de Housing Authority Suriname
5. Uitvoeren "Mi Sa Taki" project
6. Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Appartementsrecht

Bron: MOP 2022- 2026

9.14 Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

Het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur is al meer dan 75 jaar de wettelijke autoriteit belast met het vormgeven, aansturen en uitvoeren van het nationale onderwijsbeleid. Dit mandaat strekt zich uit over het gehele land en bestrijkt alle onderwijsniveaus: van pre-primair onderwijs en vroegtijdige kind ontwikkeling tot primair, secundair en tertiair onderwijs. Het beroepsonderwijs neemt daarbij een bijzondere plaats in, met een gedifferentieerde structuur van niveaus en specialisaties. Daarnaast omvat de taakstelling van het ministerie ook de opleiding en bijscholing van leerkrachten en docenten, toezicht op het Bijzonder Onderwijs, en de toekenning van subsidies aan onderwijsinstellingen die publieke onderwijsdoelen ondersteunen.

In lijn met de geactualiseerde onderwijsvisie heeft het ministerie gekozen voor een ontwikkelingsgerichte benadering, bekend als Child Centered Education (Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO)). Deze benadering plaatst de ontwikkeling van het kind centraal en stimuleert actief leren in een context die meertaligheid, culturele diversiteit, gelijke kansen, en zowel fysieke als mentale gezondheid respecteert en versterkt. Deze aanpak beoogt een systematische transitie van het traditionele onderwijsmodel naar een model dat gericht is op het stimuleren van de totale ontwikkeling van het kind en het verwerven van vaardigheden die relevant zijn voor de hedendaagse arbeidsmarkt.

De kernfuncties bij OGO zijn:

- Ontwikkelen van Leerlingen en Studenten;
- Ontwikkelen van Leerkrachten en Docenten en
- Het inrichten van de Onderwijsinfrastructuur en Bestuurlijke structuren (inclusief schoolleiders, directeuren en de inhoudelijke revisie van het onderwijs).

De leidende principes die alle onderwijsinterventies richting zullen geven, zijn:

- Inclusiviteit – onderwijs voor iedereen, ongeacht achtergrond of omstandigheden;
- Excellentie – streven naar hoge kwaliteit en leerresultaten;
- Innovatie – benutten van moderne leermethoden en technologieën;
- Culturele relevantie – onderwijs dat aansluit bij de Surinaamse realiteit;
- Kwaliteit – voortdurende verbetering van inhoud, processen en resultaten.

Met deze visie en planning geeft het ministerie richting aan een toekomstbestendig en veerkrachtig onderwijssysteem, dat aansluit bij de behoeften van het land en diens burgers.

Strategische actiepunten:

1. Decentraliseren van de onderwijsorganisatie
2. Rationaliseren van de tarieven voor accreditatie
3. Incorporeren van aspecten van STREAM en de ontwikkeling van soft skills in primair, secundair en tertiair onderwijs
4. Concipiëren en uitrollen van een systeem voor afstandsonderwijs waarbij er rekening gehouden wordt met cognitie en meertaligheid
5. Aanbieden van BSc. en MSc. op AdeKUS op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, supply chain management, international agri-business, en andere studies die ondersteuning geven aan de ontwikkeling van de eerder genoemde beleidsgebieden in het MOP 2022-2026
6. Opzetten en operationaliseren onderwijsinformatiesysteem
7. Opzetten en operationaliseren van een onderwijscentrum om leermiddelen en technologie voor gebruik in het onderwijs 'up to date' te maken en af te stemmen op de behoefte van het kind.

Bron: MOP 2022- 2026

9.15 Ministerie Jeugdontwikkeling en Sport

Het Ministerie van Jeugdontwikkeling en Sport vervult een cruciale rol in het bevorderen van een gezonde, veerkrachtige en maatschappelijk betrokken samenleving. Sport biedt een krachtig instrument om sociale cohesie, gezondheid en persoonlijke discipline te versterken. Door jeugdontwikkeling en sport te integreren, kan het ministerie een samenhangend beleid voeren dat de groei, participatie en het welzijn van jongeren bevordert.

Het ministerie voert een jeugdbeleid dat gericht is op de optimale ontplooiing van jongeren, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen. De beleidslijnen richten zich in de eerste plaats op jeugdparticipatie en -ontwikkeling, met nadruk op vorming, welzijn en capaciteitsopbouw. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de sportsector. Dit omvat het versterken van sportinfrastructuur, de professionalisering van sportkaders en het ondersteunen van zowel internationale als nationale sportactiviteiten. Ook wordt topsport gestimuleerd om uitzonderlijk talent te ontwikkelen en competitieve prestaties op hoog niveau te realiseren. Er zal ook in breder verband worden samengewerkt met relevante stakeholders, waaronder buurt- en jongerenorganisaties. Deze samenwerking is essentieel om de benodigde ondersteuning, kansen en begeleiding te creëren die jongeren in staat stellen zich volledig te ontwikkelen.

Het sportbeleid van het ministerie zal zich in het dienstjaar 2026 focussen op het verbeteren van de sportaccommodaties; nationale en internationale sporttoernooien, zoals nationale schoolsporttoernooien op GLO, VOJ en VOS-niveau; International School Sport Federation (ISF) events; de Inter Guyanese Spelen (IGS) en de Consude games in Brazilië. Aangaande Jeugdontwikkeling zal de focus liggen op talentontwikkeling, vorming en educatie, alsook bescherming en welzijn. Ook zullen er programma's worden uitgevoerd, gericht op jongeren in probleemsituaties, evenals buitenschoolse activiteiten voor kinderen.

9.16 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid

Bij het aantreden van de nieuwe regering is het beleidsdomein arbeid, voorheen onderdeel van het Ministerie van Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugd, overgeheveld naar het Ministerie van Volksgezondheid. Door deze herstructurering heeft het ministerie een bredere beleidsverantwoordelijkheid gekregen en is het hernoemd tot: het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Arbeid.

Het ministerie is wettelijk verantwoordelijk voor het garanderen van kwaliteitsgezondheidszorg voor iedere burger van het land. Om invulling te geven aan deze verantwoordelijkheid zijn voor de beleidsperiode 2025-2026 duidelijke prioriteiten gesteld, met nadruk op het verbeteren van de eerstelijns- en tweedelijnszorg via betere organisatie, financiering en samenwerking. Voor tertiaire zorg wordt ingezet op internationale samenwerking en capaciteitsopbouw. Er vindt tevens een herziening van het zorgsysteem plaats met als doel het terugdringen van inefficiënties en de invoering van een gesloten budgetmodel.

Vanwege de samenvoeging van voornoemde beleidsgebieden, vinden er op organisatorisch vlak wijzigingen plaats binnen het ministerie. Binnen het nieuw toegevoegde domein arbeid ligt de focus in dienstjaar 2026 op een integrale aanpak van werkgelegenheid. Hiervoor wordt een samenwerkingsstructuur opgezet waarin

relevante ministeries, de vakbeweging en het bedrijfsleven zijn vertegenwoordigd. Ook zal de dienstverlening van de Dienst Arbeidsbemiddeling verder worden geprofessionaliseerd.

Het concept van Decent Work en Economische Groei krijgt verder vorm, met nadruk op:

- Banen, productiviteit en duurzame groei
- Bestaanszekerheid, menselijk kapitaal en vaardigheden
- Arbeidsmarktbestuur en arbeidsrechten

Met het oog op de opkomende sectoren, zoals Oil and Gas, zal de Arbeidsinspectie in het dienstjaar 2026 versterkt worden met meer toezicht en gerichte trainingen voor inspecteurs, uitgevoerd door zowel lokale als internationale experts uit de sector.

Strategische actiepunten:

1. Implementeren van Integrated Practice Units door de start van 1 pilot
2. Verschaffen van duidelijkheid aan de private sector over de strekking van de Wet Basiszorgverzekering en controle op de naleving van hun verzekeringsplicht
3. Invoeren sugar tax
4. Hervatten van het programma "Health in all policies"
5. Opzetten van een ruime vacaturebank gebaseerd op opleiding en vaardigheden
6. Bepalen nieuw minimumloon en armoedegrens
7. Ondersteunen van SAO en SPWE voor de constructiesector

Bron: MOP 2022- 2026

9.17 Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening

In deze regeerperiode zijn de verantwoordelijkheden van het Ministerie van Openbare Werken uitgebreid, waardoor zij haar beleid nu uitvoert via de vijf volgende onderdirectoraten: Civieltechnische Werken (CTW), Bouw- en Stedenbouwkundige Werken (BSW), Openbaar Groen en Afvalbeheer (OGA), Onderzoek en Dienstverlening (O&D), en het recent toegevoegde onderdirectoraat Ruimtelijke Ordening (RO).

Het onderdirectoraat BSW houdt zich bezig met de beleidsonderdelen huisvesting, waaronder het bouwen van bedrijven, gezondheidscentra, politieposten, scholen en kantoren voor particulieren en overheidsinstellingen. Het doel van het directoraat CTW is om de infrastructuur van het land te verbeteren en te onderhouden. Voor het dienstjaar 2026 zijn er diverse projecten gepland met als doel de infrastructuur in verschillende districten te verbeteren. Er zullen asfaltwerkzaamheden worden uitgevoerd aan verharde wegen, terwijl ook wegebouwmaterialen zullen worden geleverd en verwerkt voor het onderhoud van onverharde wegen. Deze werkzaamheden zullen plaatsvinden in diverse districten. Daarnaast is er een focus op de rehabilitatie van zowel verharde als onverharde wegen in de districten Paramaribo, Wanica/ Para en Saramacca.

Het recent toegevoegde onderdirectoraat Ruimtelijke Ordening houdt zich bezig met de ontwikkeling en implementatie van beleid op het gebied van ruimtelijke ordening en inrichting. Met de toevoeging van dit vijfde

onderdirectoraat kan het Ministerie van Openbare Werken en Ruimtelijke Ordening haar taken op het gebied van infrastructuur, huisvesting, groenbeheer, onderzoek en ruimtelijke ordening beter coördineren en uitvoeren. Hierdoor wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de realisatie van de beleidsdoelstellingen voor duurzame nationale ontwikkeling.

Strategische actiepunten:

1. Aanleggen gemalen en ontwateringspompen
2. Opzetten van een meetstation voor de kust
3. Verbeteren van bestaande en aanleg van nieuwe Noord-Zuid en Oost-West ontsluitingswegen
4. Public Private Partnership (PPP) voor afvalbeheer en verwerking
5. Samenwerken tussen de politie met gemeenten, het Openbaar Ministerie, Jeugdbescherming,
  - a. het Onderwijs en NGO's om criminele jongeren gezinsbegeleiding of andersoortige hulp te
  - b. bieden
6. Opzetten en operationaliseren van een Onderwijscentrum om leermiddelen en technologie
  - a. voor gebruik in het onderwijs 'up to date' te maken en af te stemmen op de behoefte van het kind
7. Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's
8. Opstarten van woningbouwprojecten in PPP-verband op kleine schaal
9. Automatiseren en digitaliseren van de processen bij het OM
10. Implementeren herinrichting van de van 't Hogerhuysstraat
11. Opstellen en wettelijk vastleggen van zonerings- en structuurplannen
12. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Ruimtelijke Ordening
13. Inventarisatie en registratie van publieke terreinen
14. Omzetten van Nationally Determined Contributions (NDC's) van ministeries in concrete projecten
15. Publiek-private samenwerkingen (PPP's) met co-management door lokale gemeenschappen voor dataverzameling, rehabilitatie en bescherming

Bron: MOP 2022- 2026

9.18 Ministerie van Transport Communicatie en Toerisme

Het Ministerie van Transport, Communicatie en Toerisme is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en uitvoeren van beleid binnen drie kerngebieden: Transport, Communicatie en Toerisme.

Het Directoraat Algemene en Administratieve Zaken centraliseert de administratieve ondersteuning binnen het ministerie. Hierdoor kunnen de technische directoraten zich richten op hun kerntaken, wat de efficiëntie en output vergroot. De bundeling van taken bevordert uniformiteit, verlaagt kosten en verlicht de druk op functionarissen, doordat administratieve processen professioneler en consistentere worden afgehandeld.

Het algemeen Transportbeleid van het ministerie is erop gericht te voldoen aan de mobiliteitsbehoeften van zowel nationale als internationale reizigers in, naar en vanuit Suriname. Ter voldoening aan de mobiliteitsvraag heeft Suriname bovendien een multimodaal transportsysteem. In het dienstjaar 2026 zal het beleid gericht worden op de institutionele versterking van de transportsector, met als doelen verbeterde

toegankelijkheid, verbeterde mobiliteit en efficiëntere dienstverlening. De transportsector wordt onderverdeeld in drie (3) subsectoren, te weten: Watertransport, Wegtransport en Luchttransport.

Het Communicatiebeleid is gericht op het bevorderen van de introductie en toepassing van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) door het creëren van stimuleringsmaatregelen en het aanpassen van relevante wet- en regelgeving ter ondersteuning van deze doelstellingen. Om deze beleidsdoelstellingen te realiseren zal het ministerie, in het bijzonder het Directoraat Communicatie, de volgende projecten uitvoeren:

1. Het opzetten van een ICT-platform ter coördinatie en stimulering van innovatie;
2. De modernisering van wet- en regelgeving ter ondersteuning van de nationale ICT- en communicatiestrategie;
3. De organisatie van Girls in ICT Day om genderinclusiviteit in de sector te bevorderen;
4. De oprichting van een Nationale Commissie Cybersecurity ter versterking van digitale veiligheid;
5. Deelname aan het CARICOM Single ICT Space-initiatief ter bevordering van regionale samenwerking en integratie.

Diverse stakeholders, met name parastatale instellingen, spelen een cruciale rol bij de uitvoering van voornoemd e beleidsmaatregelen. De beoogde resultaten zijn:

1. De Telecommunicatie Autoriteit Suriname (TAS) ziet toe op de uitvoering van de nationale telecommunicatiestrategie binnen een aangepast wettelijk kader.
2. Door overheids- en particuliere investeringen, conform de nationale ICT-strategie, wordt de fysieke ICT-infrastructuur uitgebreid en worden diensten en producten verder gediversifieerd en kwalitatief versterkt.
3. De dekkinggraad en capaciteit van het breedbandnetwerk worden verhoogd, wat efficiënter internetverkeer mogelijk maakt en de operationele mogelijkheden van cruciale sectoren zoals onderwijs, veiligheid, e-business, e-Government en outsourcing ondersteunt. Tegelijkertijd vergroot dit de capaciteit van de sector om internationale markten te bedienen.
4. Binnen de sector worden gespecialiseerde centers of excellence operationeel gemaakt.
5. De toegang tot internet neemt toe, zowel in stedelijke als in rurale gebieden.

Het Toerismebeleid benadrukt het economische potentieel van de sector voor Suriname en de substantiële bijdrage daarvan aan het bruto nationaal product (BNP). Daarnaast fungeert deze sector als een katalysator voor werkgelegenheid en ondernemerschap. Naar verwachting zullen de ontwikkelingen in de olie- en gasindustrie een grote impact hebben op de toerismesector van het land. Suriname behoort tot een van de weinige landen met uitgestrekte primaire bossen en een rijke bio- en culturele diversiteit. Deze unieke kenmerken maken natuur- en cultuurtoerisme tot waardevolle producten die de positie van Suriname op zowel de regionale als internationale toeristenmarkt versterken. In het Regeerakkoord 2025-2030 wordt toerisme expliciet genoemd als middel voor economische ontwikkeling en diversificatie, met concrete doelstellingen, een versterkte rol voor de Tourism Board en het verder operationaliseren van de Suriname Toerisme Autoriteit (STA).

Strategische actiepunten:

1. Implementeren incentives om virtuele local content lokaal te hosten
2. Opzet en uitrollen van Internet Protocol versie 6
3. Opstellen plan van aanpak voor het uitrollen van 5G infrastructuur
4. Indienen, aannemen en afkondigen van de Havenwet
5. Inventariseren en verbeteren van de vliegveiligheidsfaciliteiten op de luchthavens
6. Instellen productschap ICT met toewijzing locatie en startkapitaal
7. Instellen PPP voor een internet exchange point
8. Splitsen verantwoording voor telecom infrastructuur en diensten
9. Alloceren van (financiële) middelen voor promotie
10. Instellen toerisme cluster bij stuwmeer gebied
11. Opzetten van meerdere openbaar vervoer knooppunten
12. Transformeren van het openbaar vervoer van een niet-geconsolideerd naar een geconsolideerd systeem, met het Nationaal Vervoers Bedrijf als operationeel beheerder van de door derden ingezette bussen.
13. Opstellen en implementeren van incentieven voor de ICT-sector
14. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op de Havenautoriteit
15. Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van maritieme wetgeving
16. Ondersteunen van het curriculum van de School voor Logistieke Opleidingen
17. Implementatie Port Community System
18. Investeren in de faciliteiten van de JAP luchthaven om airlines aan trekken.
19. Actualiseren en uitvoeren transportstudie uit 2009

Bron: MOP 2022- 2026

Bijlage A: Overzicht strategische actiepunten van de zeventien ministeries

Nummer Str. Actiepunt	Omschrijving	Mini-sterie	Duur		Financiering					Begrotingscode			
			Start	Einde	Raming (x1000)	Valuta	Bron	Lening/ grant/ overheidsbegroting/ PPP	Sources of funds (financierings bron)	Organisatie	Programma's	Econo misch	Lociractie
A6.22.4	Opzetten van een ruime vacaturebank gebaseerd op opleiding en vaardigheden	AWJ	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	11	24	61001	7000
A6.27.10	Ondersteunen van SAO en SPWE voor de constructiesector	AWJ	2023	2023	5000	SRD	Ovh begroting	O	1101	11	02	62421	7000
A6.22.6	Bepalen nieuw minimumloon en armoedegrens (verplaatst naar AWJ)	AWJ	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	2172	12	24	61605	7000
A6.1.1	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Locircal Content	BIBIS	2022	2022	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	02	61205	7000
A6.1.2	Instellen Locircal Content Development Office	BIBIS	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	L	1201	05	02	61205	7000
A6.6.16	Afstemmen buitenlandse posten met vakministeries voor gerichte internationale samenwerking	BIBIS	2022	2022	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	02	61001	7000
A6.13.9	Intensieve regionale en internationale samenwerking mbt grensoverschrijdende visbestanden en visserijcontrole	BIBIS	2022	2025	67235	USD	UN	S	21	05	14	61001	7000
A6.28.3	Verkorten van procedures voor hooggeschoolde migranten die in diverse productiesectoren en in het hoger onderwijs inzetbaar zijn	BIBIS	2023	2025	75	SRD	Ovh begroting	O	1101	05	07	61001	7000
A6.28.4	Citizen by Investment	BIBIS	2024	2024	50	SRD	Overh. begroting	O	1101	5	7	61001	7000
A6.6.1	Overleg met stakeholders over PSR traject	Biza	2022	2022	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.2	Verrichten van achtereenvolgens proces-, functie- en structuurbeschrijvingen	Biza	2022	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.4	Instelling onafhankelijk corruptie meldpunt	Biza	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	02	61001	7000
A6.6.15	Start de automatisering en digitalisering van overheidsaankopen, document tracking, HRM, innen van gelden	Biza	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	02	02	62011	7000
A6.13.8	Aanpak illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij activiteiten middels het opzetten van IOO-task force units op strategische plaatsen	Biza	2022	2025	1100	SRD	Ovh begroting	O	1201	02	18	61001	7000
A6.6.3	Definiering en inzetten modaliteiten voor ambtenarenafvloeiing	Biza	2023	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000

A6.6.6	Updaten, indienen, aannemen en afkondigen Nieuw Burgerlijk Wetboek	Biza	2023	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	13	61001	7000
A6.6.5	Verbod op belangenverstrengeling	Biza	2024	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.6.7	Aanname en afkondiging van de Wet Openbaarheid van Bestuur waarin wordt geregeld wat de overheid in het openbaar moet doen	Biza	2024	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	13	61001	7000
A6.6.8	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Algemene Wet Bestuursrecht	Biza	2024	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	13	61001	7000
A6.28.2	Opzetten en instellen verplichte inburgeringscursus voor migranten die de Nederlandse taal niet machtig zijn.	Biza	2024	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	02	02	61001	7000
A6.2.16	Instellen productschap rechteroever Suriname Rivier	Biza/ Kab pres	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	O	1201	25	07	61001	20
A6.3.1	Wijziging staatsbesluit woongebieden	Biza/ Kab pres	2022	2022	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	25	35	61001	7000
A6.4.1	Instellen interdepartementale commissie om een pilot te starten om scholen te transformeren tot training- en opleidingscentra	Biza/ Kab pres	2022	2026	6000	USD	Ovh begroting	L	1201	02110	07	62421	7000
A6.21.1	Samenstellen werkgroep voor de implementatie van de NRA aanbevelingen	Biza/ Kab pres	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	02110	02	61001	7000
A6.21.2	Prioriteren van de NRA aanbevelingen en een uitvoeringsplan opstellen door de werkgroep	Biza/ Kab pres	2022	2022	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	02110	02	61001	7000
A6.6.11	Instellen PPPs voor geld genererende overheidstaken	Biza/ Kab pres	2023	2025	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	02110	02	61001	7000
A6.27.1	Invoeren van sancties bij het overtreden van de Planwet, Stedenbouwkundige Wet, Agrarische wet, Wet Natuurbeheer, Hinderwet en het Bouwbesluit	Biza/ Kab pres	2023	2024	300	SRD	Ovh begroting	O	1201	02110	01	61001	7000
A6.6.9	Privatisering staatsbedrijven met minderheidsaandeel voor de overheid (m.u.v. nutsbedrijven)	Biza/ Kab pres	2024	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	02	07	61206	7000
A6.6.12	Samenwerken met NGOs en CBOs voor de uitoefening van niet-geld genererende overheidstaken	Biza/ Kab pres	2024	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	02110	02	61001	7000
A6.23.8	Aangaan van samenwerkingsovereenkomsten voor gezamenlijke oefeningen met legers van andere landen in het binnenland	Def	2023	2026	5000	SRD	Overh.begroting	O	2101	04	04	61001	7000
A6.5.1	Opstellen ToR voor leasecontract voor landelijke drone surveillance	Def	2022	2023	2400	USD	Ovh begroting	O	1201	02110	18	62109	7000
A6.2.1	Updaten, indienen, aannemen en afkondigen OMNIBUS voor het Ondernemingsklimaat en Investerings	EZOTI	2022	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	13	61001	7000

A6.2.2	Verminderen wachttijd voor bedrijfsvergunning	EZOTI	2022	2022	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	13	61001	7000
A6.10.3	Instellen PPPs voor de realisatie van NTFP productie in het binnenland	EZOTI	2022	2025	5000	USD	FAO	S	2168	08	07	61312	10/40/60/80/90
A6.16.1	Verrichten van waardeketen analyses per product	EZOTI	2022	2026	1000	USD	Ovh begroting	O	1201	08	07	61206	7000
A6.16.3	Aanpassen HS codes	EZOTI	2022	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	02	61001	7000
A6.8.9	Opstarten van gamificircation evenementen	EZOTI	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	08	05	61001	7000
A6.10.2	Stimuleren van houtverwerking en simultaan rondhout export afbouwen	EZOTI	2023	2026	40000	USD	IADB	L	2639	08	07	61312	90/10/60
A6.8.1	Bouwen van de ontworpen Makerspace	EZOTI	2024	2025	150	USD	Ovh begroting	O	1201	08	07	61263	7000
A6.1.4	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Transfer Pricing	FinPlan	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61206	7000
A6.1.5	Versterken audit functie van de Belastingdienst	FinPlan	2022	2025	73585	SRD	IADB	L	2291	07	16	61312	7000
A6.2.10	Versterking NOB	FinPlan	2022	2024	15000	USD	IADB	L	2291	07	02	61312	7000
A6.2.11	Onderbrengen KMO fonds bij NOB	FinPlan	2022	2022	5	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.2.12	Consolideren fondsen bij NOB	FinPlan	2022	2022	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.2.13	Inbouwen MOP prioriteiten in kredietbeoordeling bij fondsen	FinPlan	2022	2023	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.2.14	Fondsen significicant aanvullen en promoten	FinPlan	2022	2025	5000	USD	IADB	L	2291	07	16	61312	7000
A6.21.10	Unificeren en vereenvoudigen belastingwetgeving	FinPlan	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.21.11	Verbinden informatiedatabases van de Belastingdienst	FinPlan	2022	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	62011	7000
A6.26.1	Versnellen van het onderling betalingsverkeer tussen banken en met de Centrale Bank	FinPlan	2022	2023	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000

A6.26.2	Herkapitaliseren van de Centrale Bank van Suriname.	FinPlan	2022	2023	3700000	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.26.6	Versterken samenwerking monetaire autoriteiten met respect voor elkaars bevoegdheden.	FinPlan	2022	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.1.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Co-investment fonds	FinPlan	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	08	07	61205	7000
A6.21.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van een Wet Basisbankrekening	FinPlan	2023	2023	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.26.3	Versterken van commerciële banken, via noodzakelijke herkapitalisatie en hervormingen, na inventarisatie door een onafhankelijke partij, en na de aanneme van een Wet op de Afwikkeling van Banken, en het verbeteren van de Wet Bank- en Krediet Toezicht.	FinPlan	2023	2023	2948600	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.2.9	Differentiëren van belastingtarieven voor de inrichting van de samenleving	FinPlan	2024	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.21.4	Opzetten incentive systeem voor girale transacties bij het bedrijfsleven	FinPlan	2024	2024	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	24	61205	7000
A6.21.7	Opzetten kredietregistratiebureau	FinPlan	2024	2024	150	USD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.21.9	Geven van vertrouwen in het bancircair systeem via een depositogarantie	FinPlan	2024	2024	1000	USD	Ovh begroting	O	1101	07	16	61001	7000
A6.26.4	Instellen permanente faciliteit om liquiditeit te verschaffen aan banken die met een tijdelijk tekort kampen	FinPlan	2024	2024	5000	USD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.16.2	Facilitering en stimulering van de lokale producenten waarbij bepaalde goederen (investeringsgoederen, grondstoffen en halfabricaten) verlaging of vrijstelling van invoerrechten verkrijgen bij import (Naar boven brengen bij FinPlan)	FinPlan	2023	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1201	07	16	61001	7000
A6.2.4	Verlagen kosten voor eigendomsregistratie van grond	GBB	2022	2023	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.2.17	Reserveer gronden voor clusters/ productschappen	GBB	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.3.5	Communiceren en vergemakkelijken van het proces van familieoverdracht	GBB	2022	2023	300	SRD	Ovh begroting	O	1101	17	35	61001	7000
A6.2.5	Instellen onafhankelijk klachtenbureau	GBB	2023	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	17	02	61001	7000
A6.10.1	Certificering van de bosexploitatie	GBB	2023	2024	5000	USD	IADB	L	2639	17	13	61312	10/40/60/80/90

A6.10.5	SBB omzetten in een autoriteit	GBB	2023	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	17	02	61206	7000
A6.2.6	Online beschikbaar maken van het aantal grondgeschillen op economisch niveau	GBB	2024	2025	350	SRD	Ovh begroting	O	1201	17	35	61001	7000
A6.10.4	Toewijzen geografisch centrum voor houtverwerkingsbedrijven	GBB	2024	2025	40000	SRD	Ovh begroting	O	1201	17	35	61205	90/10/60
A6.23.1	Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet Bijzondere OpsporingsBevoegdheden	JusPol	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	01	04	61001	7000
A6.23.4	Verzorgen van awareness programma's tegen huiselijk geweld	JusPol	2022	2025	500	SRD	UNFPA en Unicerf	S	2171/2172	01	18	61001	7000
A6.23.2	Uitrusten en trainen van de anti-cybercrime unit	JusPol	2023	2025	5000	USD	Ovh begroting	O	1201	01	04	61265	7000
A6.23.6	Uitvoeren fase 3 van het Safe City project	JusPol	2023	2024	5000	USD	China	S	2101	01	18	61311	7000
A6.23.7	Voorbereiden van arrestantenvoeding door het Nationaal Leger	JusPol	2023	2026	1500	SRD	Overh.begroting	O	2101	01	16	61251	7000
A6.23.10	Aanname en afkondiging van de Wet "wettelijke regeling rechtspositie rechters"	JusPol	2023	2023	150	SRD	Ovh begroting	O	2101	01	03	61001	7000
A6.23.3	Samenwerken tussen de politie met gemeenten, het Openbaar Ministerie, Jeugdbescherming, het Onderwijs NGOs samenwerken om zodoende criminele jongeren gezinsbegeleiding of andersoortige hulp te bieden	JusPol	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	01	18	61001	7000
A6.23.5	Resocialiseren en begeleiden van gedetineerden	JusPol	2024	2025	1000	SRD	Ovh begroting	O	2101	01	04	61001	7000
A6.2.15	Indienen, aannemen en afkondigen Wet op Productschappen	LVV	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	07	13	10001	7000
A6.11.2	Identificeren en aanpakken van knelpunten bij export van agrarische producten	LVV	2022	2023	250	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	7000
A6.11.3	In PPP verband uitvoeren van de teelt van hoogwaardige voedzame snijgrassen en moringa voor de productie van vee-, pluimvee- en visvoer te Paranam	LVV	2022	2023	50	SRD	Private sector	PPP	1201	09	07	61001	80
A6.11.5	Operationaliseren residu en veterinaire laboratorium	LVV	2022	2023	60	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61312	70
A6.12.1	Instellen productschap rijst	LVV	2022	2022	150	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	50

A6.11.8	Aanbieding (financiering voor) Global GAP-certificering	LVV	2023	2024	924.6	USD	Ovh begroting	L	2291	09	13	61001	7000
A6.11.9	Verbeterde training en voorlichting van boeren in PPP-verband	LVV	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	39	61001	7000
A6.11.12	Instellen productschap fruit/tuinbouw (Groningen), veelteelt (Reeberg) en eventueel pluimvee	LVV	2023	2024	450	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	50
A6.12.2	Onderzoeksoutput-afhankelijke subsidie invoeren voor ADRON en CELOS	LVV	2023	2023	450	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	09	61001	7000
A6.13.2	Opzetten van een incentieven systeem voor visverwerkingsbedrijven	LVV	2023	2023	75	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	16	61001	20
A6.13.3	Afgeven gezondheidscertificaten door Viskeringsinstituut	LVV	2023	2025	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	13	61001	7000
A6.13.6	Decentraliseren van viskeuring en controle op visvangsten bij de diverse aanlandingsplaatsen	LVV	2023	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	18	62432	7000
A6.11.1	Afschaffen objectsubsidie op melk en simultaan subjectsubsidie invoeren	LVV	2024	2024	5000	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	16	61001	7000
A6.11.6	Opzetten garantiefonds voor kredietverzekering	LVV	2024	2024	25000	SRD	Ovh begroting	O	1201	09	16	61001	7000
A6.13.1	Instellen productschap aquacultuur	LVV	2024	2024	150	USD	Ovh begroting	O	1201	09	07	61001	20
A6.13.4	Verbeteren van visserijdatacollectie en onderzoek om bestandsschattingen te produceren	LVV	2024	2025	50	USD	UN	S	21	09	07	61312	7000
A6.13.5	Gebruiken van Turtle Excluder Devices (TED) en Bycatch Reduction Devices (BRD)	LVV	2024	2025	5.5	USD	UN	S	21	09	11	61312	7000
A6.25.5	Incorporeren van aspecten van STREAM en de ontwikkeling van soft skills in primair, secundair en tertiair onderwijs	MIN OWC	2022	2024	1000	USD	Ovh begroting	O	12	13	02	62424	7000
A6.25.3	Rationaliseren van de tarieven voor accreditatie	MIN OWC	2023	2023	500	SRD	Ovh begroting	O	12	13	29	61006	7000
A6.25.9	Concipiëren en uitrollen van een systeem voor afstandsonderwijs waarbij er rekening gehouden wordt met cognitie en meertaligheid	MIN OWC	2023	2025	5000	USD	Ovh begroting	O	11, 12	13	07	62424	7000
A6.25.6	Aanbieden van BSc en MSc op AdeKUS op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, supply chain management, international agri-business, en andere studies die ondersteuning geven aan de ontwikkeling van de eerdergenoemde beleidsgebieden in het OP	MIN OWC	2024	2026	500	USD	Ovh begroting	O	12	13	29	61031, 62424	70

A6.25.1	Decentraliseren van de onderwijsorganisatie (reeds in uitvoering-plaatsen in lijst Words.)	MIN OWC	2026	2026	1143.75	SRD	Ovh begroting	O	12	13	02	62424	7000
A6.14.1	Ordering informele goudsector	NH	2022	2023	19635	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	23	61001	10
A6.15.1	Voortzetten van on- en nearshore exploraties	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	23	61001	7000
A6.15.2	Treffen van kostenreducerende maatregelen om een 1st quartile producer te blijven	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	16	61001	7000
A6.15.3	Versterken van de interne organisatie om een 1st quartile producer te blijven en om talent te behouden	NH	2022	2025	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	16	61001	7000
A6.19.1	Uitvoeren haalbaarheidsstudies voor (hernieuwbare) energieprojecten, waarbij waardecreatie, werkgelegenheid en ontsluiting en prominente rol hebben	NH	2022	2022	0	USD	Ovh begroting	O	1201	10	22	62501	7000
A6.19.2	Opstarten en operationaliseren van de EAS (herstructureren sector)	NH	2022	2022	30000	USD	IADB	L	2291	10	22	62501	7000
A6.20.4	Indienen, aannemen en afkondigen van de vier waterwetten	NH	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	13	62502	7000
A6.14.2	Toewijzen specifieke gebieden voor kleinschalige goudmijnbouw	NH	2023	2024	500	USD	IADB	S	2161	10	23	61205	7000
A6.14.7	Uitfaseren van het gebruik van giftige stoffen en simultaan invoeren van milieuvriendelijkere technieken voor de goudwinning	NH	2023	2025	8500	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	11	61206	7000
A6.19.6	Opzetten van micro grid solar projecten voor 50 dorpen in het binnenland via de India creditline.	NH	2023	2023	30000	USD	India Creditline	L	2122	10	22	62501	10
A6.19.7	Verlagen vd kosten voor bedrijfsaansluitingen	NH	2023	2023	20	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	22	62501	7000
A6.20.2	Uitbreiden van oppervlaktewaterzuiveringsprojecten voor consumptie	NH	2023	2024	40000	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	21	62502	7000
A6.20.6	Conciëren van beleid voor de commerciële levering van (drink)water aan de scheepvaart	NH	2023	2024	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	21	62502	7000
A6.14.3	Nagaan welke concessierechten zijn uitgegeven en kijken wat de mogelijkheden zijn om deze bij inactiviteit in te trekken	NH	2024	2025	300	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	23	61001	7000
A6.14.4	Opzet en uitrollen van een rehabilitatieplan voor aangetaste gebieden	NH	2024	2025	5500	USD	UN/UNDP	S	2165	10	11	61206	7000
A6.14.5	Onderzoeken van opties om een Surinaams goudbedrijf op te zetten	NH	2024	2025	500	USD	Ovh begroting	O	1201	10	16	61206	7000

A6.14.6	Aanpassing mijnbouwwet	NH	2024	2025	250	SRD	Ovh begroting	O	1101	10	13	61205	7000
A6.19.3	Aanpassing energiewet	NH	2024	2024	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	10	22	62501	7000
A6.19.4	Instellen garantiefonds voor businessmodellen voor hernieuwbare energie op het niveau van huishouden	NH	2024	2025	5000	USD	IADB	L	1201	10	22	62501	7000
A6.20.1	Afbouwen van objectsubsidie en inbouwen subjectsubsidie op watergebruik	NH	2024	2025	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	16	62502	7000
A6.20.5	Uitvoeren van programma's voor de bescherming tegen giftige stoffen, pesticiden, herbiciden, etc.	NH	2024	2025	1000	SRD	Ovh begroting	O	1201	10	11	62502	7000
A6.19.5	Opstellen en uitrollen van standaarden voor energie efficiëntie	NH	2022	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	15	22	62501	7000
A6.7.1	Public Private Partnership (PPP) voor afvalbeheer en -verwerking	OW	2022	2023	1676	SRD	Private sector	PPP	1201	15	32	61205	7000
A6.17.4	Implementeren herinrichting van de van 't Hogerhuysstraat	OW	2022	2023	65000	USD	IADB	L	2291	15	34	62506	70
A6.2.3	Wijziging Bouwwet	OW	2023	2023	25	SRD	Ovh begroting	O	1101	15	13	61001	7000
A6.17.1	Bewerkstelligen interconnectie met buurlanden	OW	2024	2025	165000	USD	Multilaterale Lening	L	26	15	01	61312	7000
A6.18.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van wetgeving om goedgekeurde wegen- en ontwateringsplan als voorwaarde te stellen voor verkaveling	OW	2024	2025	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	15	01	61606	7000
A6.18.5	Realiseren van ontsluitingen Peperpot - Groot-Chatillon, Groot-Chatillon - Stolkertsijver, Lelydorp - Groningen	OW	2024	2025	40000	USD	Multilaterale Lening	L	1201	15	01	62506	7000
A6.7.7	NDC's door de ministeries omzetten in concrete projecten	ROM	2022	2025	500	USD	UNDP	S	2165	19	11	61001	7000
A6.18.1	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van wetgeving om verwijdering mangrove en parwa bos dat dient als natuurlijke bescherming te verbieden	ROM	2022	2022	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	13	61606	7000
A6.27.2	Opzetten database met ruimtelijke en milieu-informatie	ROM	2022	2022	75	USD	Ovh begroting	O	1201	19	01	62011	7000
A6.3.3	Opstellen en wettelijk vastleggen van zonering- en structuurplannen	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	35	61001	7000
A6.7.3	Invoeren van zwaardere straffen voor milieu delicten	ROM	2023	2024	100	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	11	61205	7000

A6.7.4	Instelling Milieuautoriteit	ROM	2023	2024	14934	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	11	61001	7000
A6.7.8	PPPs met co-management van de lokale bevolking voor dataverzameling, rehabilitatie, bescherming, etc.	ROM	2023	2025	1000	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	11	61205	7000
A6.7.9	Invoeren circarbon tax	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	16	61205	7000
A6.7.10	Indienen, aannemen en afkondigen van de Natuurbeschermingswet	ROM	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1101	19	16	61205	7000
A6.27.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Ruimtelijke Ordening	ROM	2023	2024	225	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	13	61205	7000
A6.7.2	Invoeren van statiegeld voor plastic- en glazen verpakkingsmateriaal	ROM	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	11	61205	7000
A6.7.5	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Afvalstoffenwet	ROM	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	15	11	61206	7000
A6.27.6	Inventarisatie en registratie van publieke terreinen.	ROM	2024	2024	250	SRD	Ovh begroting	O	1201	19	35	61237	7000
A6.3.2	Erkennen grondenrechten, formuleren ontwikkelingsstrategie door OIS en VIDS	ROS	2022	2023	1710	SRD	Ovh begroting	O	1101	03	35	61001	7000
A6.6.13	Mogelijkheden creëren voor districten om op een wettelijke wijze eigen middelen te vergaren	ROS	2022	2024	400	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	13	61001	7000
A6.6.14	Toepassen van de medebewind taken in huidige situatie op basis van artikel 1 van Wet RO	ROS	2022	2025	13238	SRD	Ovh begroting	O	1101	03	13	61001	7000
A6.24.4	Aangaan van PPPs om meer sportaccomodaties te bewerkstelligen	ROS	2023	2024	50	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	36	61001	7000
A6.24.5	Onderzoeken en opheffen van oorzaken van het niet verzorgen van lichamelijke opvoeding op scholen	ROS	2023	2023	100	SRD	Ovh begroting	O	1201	03	07	61001	7000
A6.22.7	Uitvoeren "Mi Sa Taki" project	SoZa Vo	2022	2026	700	USD	Unicef	L		12	24	61605	7000
A6.27.8	Continueren en uitbreiden van succesvolle woningbouwprogramma's	SoZa Vo	2022	2023	5000	USD	Ovh begroting	O	2309	12	26	61001	7000
A6.27.9	Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op Appartementsrecht	SoZa Vo	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	12	26	61001	7000
A6.21.5	Invoeren van girale betalingen voor sociale voorzieningen	SoZa Vo	2023	2023	150	SRD	Ovh begroting	O	1101	12	24	61001	7000

A6.22.1	Invoeren van girale betalingen voor sociale steun	SoZa Vo	2023	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	12	24	61001	7000
A6.22.5	Opstellen en communiceren van preventieve en educatieve programma's ter preventie en bescherming van mensen met een beperking	SoZa Vo	2024	2025	1000	SRD	Ovh begroting	O	1201	12	24	61605	7000
A6.27.11	Opstarten van woningbouw projecten in PPP verband op kleine schaal	SoZa Vo	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	12	26	61001	7000
A6.27.12	Indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op de Housing Authority Suriname	SoZa Vo	2024	2024	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	12	13	61001	7000
A6.8.3	Implementeren incentives om virtuele locircal content lokaal te hosten	TCT	2022	2023	100	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.7	Opzet en uitrollen van Internet Protocol versie 6	TCT	2022	2026	1500	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.8	Opstellen plan van aanpak voor het uitrollen van 5G infrastructuur	TCT	2022	2026	500	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.9.1	Aanname en implementatie toerisme normen en standaarden	TCT	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	38	61001	7000
A6.9.2	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van Wet op de Toerisme Autoriteit	TCT	2022	2022	50	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	38	61001	7000
A6.17.6	Indienen, aannemen en afkondigen van de Havenwet	TCT	2022	2022	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	13	61001	7000
A6.17.11	Inventariseren en verbeteren van de vliegveiligheidsfaciliteiten op de luchthavens	TCT	2022	2022	5000	USD	Ovh begroting	O	26	16	34	62509	70/90
A6.8.4	Instellen productschap ICT met toewijzing locircatie en startkapitaal	TCT	2023	2024	150	USD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61263	7000
A6.8.5	Instellen PPP voor een internet exchange point	TCT	2023	2023	50	SRD	Ovh begroting	O	2121	16	05	61263	7000
A6.8.6	Splitsen verantwoording voor telecom infrastructuur en diensten	TCT	2023	2025	125	USD	Ovh begroting	O	1201	16	02	61263	7000
A6.9.3	Alloceren van (financiële) middelen voor promotie	TCT	2023	2023	1000	USD	Ovh begroting	O	1201	16	38	61001	7000
A6.9.4	Instellen toerisme cluster bij stuwmeer gebied	TCT	2023	2024	150	USD	Ovh begroting	O	1201	16	38	61001	10
A6.17.2	Opzetten van meerdere openbaar vervoer knooppunten	TCT	2023	2024	73000	USD	Multilaterale Lening	L	26	16	34	61001	7000

A6.17.3	Transformeren van het openbaar vervoer van een niet-geconsolideerd naar een geconsolideerd systeem, met het Nationaal VervoersBedrijf als operationeel beheerder van de door derden ingezette bussen.	TCT	2023	2024	48800	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	34	61205	7000
A6.8.10	Opstellen en implementeren van incentieven voor de ICT sector	TCT	2024	2024	250	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	05	61206	7000
A6.17.5	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van de Wet op de Havenautoriteit	TCT	2024	2025	150	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	13	61205	7000
A6.17.7	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van maritieme wetgeving	TCT	2024	2025	500	SRD	Ovh begroting	O	1101	16	13	61205	7000
A6.17.8	Ondersteunen van het curriculum van de School voor Logistieke Opleidingen	TCT	2024	2025	750	SRD	Ovh begroting	O	1201	16	34	62421	7000
A6.17.9	Implementatie Port Community System	TCT	2024	2025	1000	USD	Ovh begroting	O	1201	16	34	61312	7000
A6.17.12	Investeren in de faciliteiten van de JAP luchthaven om airlines aan trekken.	TCT	2024	2025	35000	USD	IADB	L	2291	16	34	62509	60
A6.18.2	Actualiseren en uitvoeren transportstudie uit 2009	TCT	2023	2024	10000	USD	Multilaterale Lening	L	26	15	01	62506	7000
A6.24.8	Implementeren van Integrated Practice Units door de start van 1 pilot	VG	2022	2023	0	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.24.9	Invoeren sugar tax	VG	2023	2024	200	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000
A6.24.2	Verschaffen van duidelijkheid aan de private sector over de strekking van de Wet Basiszorgverzekering en contole op de naleving van hun verzekeringsplicht	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	2101	14	25	61001	7000
A6.24.3	Hervatten van het programma 'Health in all policies'	VG	2024	2024	500	SRD	Ovh begroting	O	1201	14	25	61001	7000

Bron: MOP 2022-2026

Noot: De strategische actiepunten met startdatum 2025 en 2026 die in deze lijst zijn opgenomen, zijn reeds in uitvoering.

Bijlage B: Overzicht van succesvol afgeronde strategische actiepunten tot en met mei 2025

Strategisch actiepuntnr	Strategisch actiepunt omschrijving	Ministerie NDOP in	Ministerie Strat.Actiepunt in	Laatste status	Opmerking
A6.1.2	Instellen Local Content Development Office	BIBIS	BIBIS	Succesvol afgerond	
A6.1.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Co-investment fonds	FinPlan	FinPlan	Succesvol afgerond	
A6.1.4	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen Wet op Transfer Pricing	FinPlan	FinPlan	Succesvol afgerond	Is als initiatiefwet aan enkele leden van DNA aangeboden.
A6.2.5	Instellen onafhankelijk klachtenbureau	GBB	GBB	Succesvol afgerond	
A6.6.10	Reactiveren Suriname Business Forum	EZOTI	EZOTI	Succesvol afgerond	
A6.6.15	Start de automatisering en digitalisering van overheidsaankopen, document tracking, HRM, innen van gelden	BiZa	Biza	Succesvol afgerond	
A6.7.2	Invoeren van statiegeld voor plastic- en glazen verpakkingsmateriaal	ROM	ROM	Succesvol afgerond	
A6.7.3	Invoeren van zwaardere straffen voor milieudelicten	ROM	ROM	Succesvol afgerond	
A6.7.4	Instelling Milieuautoriteit	ROM	ROM	Succesvol afgerond	
A6.7.8	PPPs met co-management van de lokale bevolking voor dataverzameling, rehabilitatie, bescherming, etc.	ROM/OW/ROS	ROM	Succesvol afgerond	Deel OW is succesvol afgerond.
A6.7.9	Invoeren carbon tax	ROM	ROM	Succesvol afgerond	
A6.9.1	Aanname en implementatie toerisme normen en standaarden	EZOTI	TCT	Succesvol afgerond	
A6.10.2	Stimuleren van houtverwerking en simultaan rondhout export afbouwen	EZOTI	EZOTI	Succesvol afgerond	
A6.10.3	Instellen PPPs voor de realisatie van NTFP-productie in het binnenland	EZOTI	EZOTI	Succesvol afgerond	
A6.11.10	Instellen van een identificatie-, registratie- en traceerbaarheidssysteem voor de veeteeltsector	LVV	LVV	Succesvol afgerond	
A6.11.11	Opstellen en invoeren etikettering standaarden	LVV	LVV	Succesvol afgerond	
A6.13.3	Afgeven gezondheidscertificaten door Viskeuringsinstituut	LVV	LVV	Succesvol afgerond	

A6.16.2	Facilitering en stimulering van de lokale producenten waarbij bepaalde goederen (investeringsgoederen, grondstoffen en halffabricaten) verlaging of vrijstelling van invoerrechten verkrijgen bij import	FinPlan	finplan	Succesvol afgerond	
A6.19.5	Opstellen en uitrollen van standaarden voor energie efficiëntie	OW	OW	Succesvol afgerond	
A6.20.2	Uitbreiden van oppervlaktewaterzuiveringsprojecten voor consumptie	ROS	NH	Succesvol afgerond	
A6.21.3	Opstellen, indienen, aannemen en afkondigen van een Wet Basisbankrekening	FinPlan	FinPlan	Succesvol afgerond	
A6.21.8	Invoeren BTW	FinPlan	FinPlan	Succesvol afgerond	
A6.21.10	Unificeren en vereenvoudigen belastingwetgeving	FinPlan	FinPlan	Succesvol afgerond	
A6.23.11	Automatiseren en digitaliseren van de processen bij het OM	JUSPOL/ OW	JusPol	Succesvol afgerond	Door OW uitgevoerd.
A6.24.4	Aangaan van PPP's om meer sportaccommodaties te bewerkstelligen	ROS	ROS	Succesvol afgerond	
A6.27.1	Invoeren van sancties bij het overtreden van de Planwet, Stedenbouwkundige Wet, Agrarische wet, Wet Natuurbeheer, Hinderwet en het Bouwbesluit	BiZa	Kabpres	Succesvol afgerond	
A6.27.5	Inzetten van PPP's voor optimale benutting van de Surinaamse waterwegen voor transport	OW	TCT	Succesvol afgerond	Door OW uitgevoerd.
A6.28.1	Verhogen van tarieven voor werkvergunningen	AWJ	AWJ	Succesvol afgerond	
A6.28.3	Verkorten van procedures voor hooggeschoolde migranten die in diverse productiesectoren en in het hoger onderwijs inzetbaar zijn	BIBIS	BIBIS	Succesvol afgerond	

Bron: Nationale Database Ontwikkelingsprojecten, SPS

Noot: Sommige strategische actiepunten zijn door andere dan de oorspronkelijk aangewezen ministeries uitgevoerd.

Bijlage C: De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

I De ontwikkeling van productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

1.1 Productie en inkomen 2020 – 2024

De belangrijkste graadmeter voor de productie in een land gedurende een bepaalde periode is het Bruto Binnenlands Product (BBP of GDP). Tevens zijn het Nationaal Product, het Nationaal Inkomen, Nationaal Inkomen per Capita en het Beschikbaar Inkomen in lopende prijzen van zeer groot belang. Bovengenoemde macro economische grootheden zullen over de periode 2020 tot en met 2024 worden gezien. Daarnaast zal het BBP in constante zin worden belicht.

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en het Bruto Nationaal Product (BNP), kunnen in principe volgens drie methoden worden gemeten⁵¹. Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) hanteert voor het berekenen van het Bruto Binnenlands Product voornamelijk de productiemethode. Deze methode gaat uit van basisprincipes die zijn vastgelegd in de “System of National Accounts” (SNA). Dit is een systeem dat gezien kan worden als een draaiboek voor het samenstellen van de Nationale Rekeningen. De nieuwste versie op dit stuk is de “SNA-2008”, een ingrijpende revisie van SNA-93, welke t/m februari 2008 in gebruik is geweest. Dit systeem wordt internationaal aanbevolen en ook ons land houdt zich zoveel als mogelijk hieraan. Suriname heeft met technische assistentie van CARTAC in maart 2012 de transitie van SNA-1968 naar SNA-1993 voltooid en vervolgens in 2020 de overstap gedaan naar SNA-2008 met daaraan gekoppeld de overstap naar ISIC rev.4. (basisjaar 2015)

Het BBP zal zowel in nominale als in reële zin gepresenteerd worden, met daaraan gekoppeld een beschrijving van de ontwikkeling van het BBP en andere belangrijke macro economische indicatoren. In tabel 1.1 zal de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product, het Bruto Nationaal Inkomen (BNI, ook wel Bruto Nationaal Product, BNP genoemd), Beschikbaar Nationaal Inkomen en het Nationaal Inkomen per capita waar mogelijk zowel in lopende als in constante prijzen over de periode 2020 tot en met 2024 worden aangegeven.

Opgemerkt dient te worden dat het Bruto Binnenlands Product uitgedrukt kan worden in zowel “basic prices” (basisprijzen, voorheen factorkosten) als “market prices” (marktprijzen). De gedachte achter “basic prices” is dat de door de producent (bedrijven, financiële instellingen, niet-financiële instellingen en andere relevante actoren binnen de economie) voortgebrachte productie (goederen en diensten), wordt uitgedrukt in productiekosten.

---

⁵¹ Het gaat om de Productiemethode, de uitgavenmethode (ook wel bestedingsmethode genoemd) en de inkomensmethode

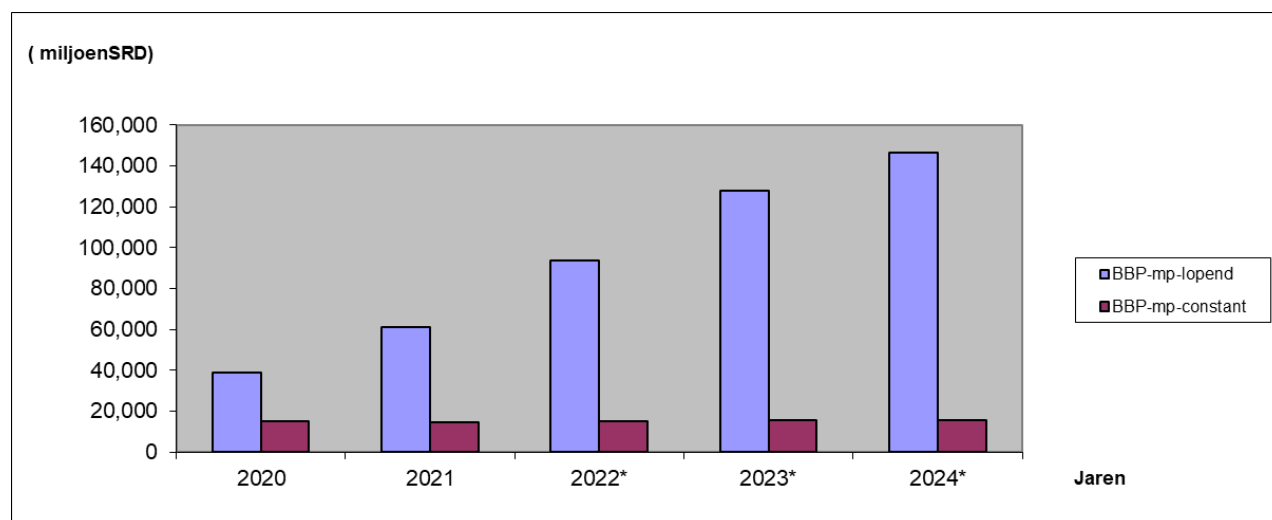
De term “market prices” (marktprijzen) wordt gehanteerd om aan te geven dat de door de producenten voortgebrachte goederen en diensten op een markt worden afgezet en daardoor dient er dus een marktprijs voor te worden betaald. Het verschil tussen “basic prices” en “market prices” zit in prijsverlagende subsidies en prijsverhogende indirecte belastingen.

Tabel 1.1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren⁵² 2020-2024 (in SRD 1000)

Macro Economische indicatoren	2020	2021	2022*	2023*	2024*
Bruto Binnenlands Product-basisprijzen (BBP, basisprijzen-bp)	37,396,969	59,858,787	91,431,887	122,168,518	135,805,036
BBP (basisprijzen; 2015=100)	13,908,062	13,569,347	13,895,856	14,231,662	14,476,583
Bruto Binnenlands Product-marktprijzen (BBP, marktprijzen-mp)	38,719,469	61,226,087	93,687,387	127,711,318	146,551,036
BBP (marktprijzen, 2015 = 100)	15,090,422	14,722,912	15,077,178	15,441,532	15,707,274
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	33,024,046	52,348,667	83,914,143	110,383,583	123,697,732
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	34,346,546	53,715,967	86,169,643	115,926,383	134,443,732
Beschikbaar Inkomen	35,513,723	56,508,387	89,246,639	120,032,208	139,508,830
Mid-Jaarlijkse Bevolking	608,900	616,500	624,900	633,400	639,000
Nationaal Inkomen per Capita in SRD	56,408	87,131	137,893	183,022	210,397

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Figuur 1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Product, 2020 – 2024

⁵² Het Statistiekbureau van Suriname presenteert de resultaten slechts in de nationale munt. Wie de resultaten in bijvoorbeeld USD wil weten heeft diverse opties: wisselkoersen (officieel of anderszins) of koopkrachtpariteiten (PPP).

1.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product nader bekeken

Bij de analyse van de macro-economische indicatoren zijn de ontwikkelingen in reële zin heel belangrijk omdat er aangegeven kan worden of er wel of geen sprake is geweest van groei in de economie over een bepaalde periode. Het Bruto Binnenlands Product in reële zin geeft aan “wat de economie over een bepaalde periode heeft gepresteerd”. Op basis van de uitkomst kan eventueel worden aangegeven welke factoren binnen de verschillende economische sectoren al dan niet hiertoe hebben bijgedragen. De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in reële zin in de beschouwde periode geeft ons het volgende beeld:

Tabel 1.2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2020-2024 (in 1000 SRD)

Bruto Binnenlands Product (2015=100)	2020	2021	2022*	2023*	2024*
Basisprijzen	13,908,062	13,569,347	13,895,856	14,231,662	14,476,583
Groei per jaar	-16.0	-2.4	2.4	2.4	1.7
Marktprijzen	15,090,422	14,722,912	15,077,178	15,441,532	15,707,274
Groei per jaar	-16.0	-2.4	2.4	2.4	1.7

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Het Bruto Binnenlands Product in reële zin betekent dat de invloed van de prijzen zoveel als mogelijk is uitgeschakeld, waardoor het accent wordt gelegd op de feitelijke productie in een bepaalde periode.

Op sectoraal niveau verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel 1.3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (in 1000 SRD), 2020-2024

Sectoren en/of componenten	2020	2021*	2022*	2023*	2024
Primaire sector (A+B)	1,527,881	1,404,893	1,373,663	1,405,485	1,359,873
Secundaire sector (C t/mF)	3,669,669	3,263,238	3,344,358	3,382,635	3,424,476
Tertiaire sector (G t/mX, excl. O)	7,632,642	7,794,304	8,037,384	8,275,565	8,499,729
Overheid (O)	1,077,870	1,106,912	1,140,451	1,167,977	1,192,505
BBP Basisprijzen	13,908,062	13,569,347	13,895,856	14,231,662	14,476,583
Indirecte belastingen minus Subsidies	1,182,360	1,153,565	1,181,322	1,209,870	1,230,691
BBP Marktprijzen	15,090,422	14,722,912	15,077,178	15,441,532	15,707,274

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Tabel 1.4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren en/of componenten	2020	2021	2022*	2023*	2024*
Primaire sector (A+B)	10.12	9.54	9.11	9.10	8.66
Secundaire sector (C t/m F)	24.32	22.16	22.18	21.91	21.80
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	50.58	52.94	53.31	53.59	54.11
Overheid (O)	7.14	7.52	7.56	7.56	7.59
BBP-Basisprijzen	92.16	92.16	92.16	92.16	92.16
Indirecte Belastingen minus Subsidies	7.84	7.84	7.84	7.84	7.84
BBP-Marktprijzen	100	100	100	100	100

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Legenda:

(A+B)

(C t/m F)

(G t/m X, excl. O)

Primair: Landbouw, Bosbouw, Visserij, Mijnbouw

Secundair: Industrie, Elektriciteit, Gas en Water voorziening, Constructie

Tertiair: Handel, Hotels & Restaurants, Transport en Communicatie, Financiële instellingen, Zakelijke diensten, Onderwijs, Gezondheidszorg, Gemeenschapsdiensten, Sociale en Persoonlijke diensten.

Tabel 1.5: De procentuele jaar op jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2015 = 100)

Sectoren	2020-2021	2021-2022*	2022*-2023*	2023*-2024*
Primaire sector (A+B)	-8.0	-2.2	2.3	-3.2
Secundaire sector (C t/m F)	-11.1	2.5	1.1	1.2
Tertiaire sector (G t/m X, excl. O)	2.1	3.1	3.0	2.7
Overheid (O)	2.7	3.0	2.4	2.1
BBP-Basisprijzen	-2.4	2.4	2.4	1.7
Indirecte Belastingen minus Subsidies	-2.4	2.4	2.4	1.7
BBP-Marktprijzen	-2.4	2.4	2.4	1.7

II Buitenlandse Handel (in goederen), 2024.2 t/m 2025.2

In tabel 2.1 zijn de handelscijfers opgenomen over de periode 2024 – 2025 op kwartaalbasis. Als we kijken naar de beschouwde periode merken wij op dat de grootste positieve handelsbalans in het 2^e kwartaal van 2025 (ca. 175 mln. USS) is en in het vierde kwartaal 2024 er sprake is van een negatieve handelsbalans.

Tabel 2.1 Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname in US\$ op kwartaalbasis, 2024.2 – 2025.2

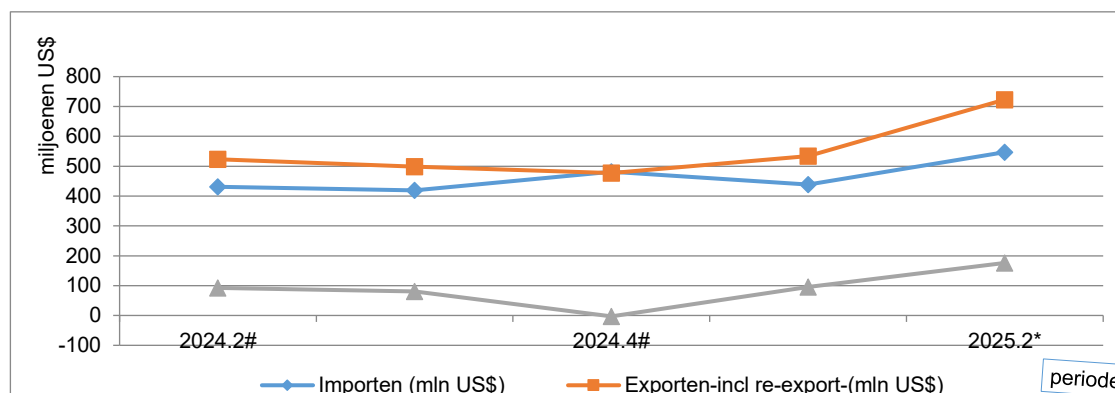
Jaar	Importen	Exporten ¹⁾	Handelsbalans
2024.2#	431,089,123	523,267,793	92,178,670
2024.3#	418,974,812	498,682,579	79,707,767
2024.4#	480,543,339	477,265,012	-3,278,327
2025.1*	438,284,456	534,834,941	96,550,485
2025.2*	547,866,749	723,222,156	175,355,407

* = voorlopige cijfers

gereviseerde cijfers

1): inclusief weder-exporten

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Figuur 2: Importen, Exporten (¹inclusief weder-exporten) en handelsbalans 2024.2 t/m 2025.2

Tabel 2.2 Importen, Exporten en Handelsbalans (in US\$) van Suriname naar Handelsblok 3^e en 4^e kwartaal 2024

Handelsblok	3e kwartaal 2024#			4e kwartaal 2024#		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	23,261,505	3,281,934	-19,979,571	10,227,710	4,815,597	-5,412,112
CARICOM	43,757,515	48,249,918	4,492,402	109,109,497	26,147,976	-82,961,521
EU	98,070,347	9,061,902	-89,008,445	96,208,193	4,179,477	-92,028,715
MERCOSUR	19,040,841	21,801,291	2,760,450	16,521,728	9,974,935	-6,546,792
NAFTA	97,432,945	19,321,172	-78,111,773	81,942,973	16,579,925	-65,363,047
UC	137,411,658	246,386,261	259,554,703	166,533,239	415,567,101	249,033,862
Totaal	418,974,812	498,682,579	79,707,767	480,543,339	477,265,012	-3,278,327

Noot: Exporten zijn inclusief weder-exporten

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel 2.3 Importen, Exporten en Handelsbalans (in US\$) van Suriname naar Handelsblok 1° en 2° kwartaal 2025

Handelsblok	1e kwartaal 2025*			2e kwartaal 2025*		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
ASEAN	8,875,079	5,990,104	-2,884,975	14,277,826	2,732,413	-11,545,413
CARICOM	75,720,205	27,316,073	-48,404,132	116,458,615	36,085,185	-80,373,430
EU	92,095,907	3,912,032	-88,183,875	104,270,309	3,979,637	-100,290,672
MERCOSUR	17,300,516	2,939,552	-14,360,964	25,048,158	3,926,415	-21,121,743
NAFTA	97,561,221	8,569,353	-88,991,868	110,953,407	12,742,663	-98,210,744
UC	146,731,529	486,107,832	339,376,303	176,858,435	663,755,844	486,897,409
Totaal	438,284,457	534,834,946	96,550,489	547,866,749	723,222,157	175,355,407

Exporten zijn inclusief weder-exporten

#gereviseerde cijfers

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel 2.4: De top-10 Export Landen van Suriname, kwartaalcijfers 2024.3 - 2025.2 (waarde in USD)

	2024.3#	2024.4#	2025.1*	2025.2*
1	United Arab Emirates	Switzerland	Switzerland	Switzerland
2	Switzerland	United Arab Emirates	United Arab Emirates	Australia
3	Guyana	United States of America	Guyana	United Arab Emirates
4	United States of America	Guyana	United States of America	Guyana
5	French Guiana	China	China	United States of America
6	Trinidad and Tobago	Jamaica	Jamaica	Jamaica
7	Jamaica	India	Martinique	China
8	China	French Guiana	Netherlands	India
9	Colombia	Netherlands	Singapore	French Guiana
10	Netherlands	Vietnam	French Guiana	Antigua
(a) Top 10 Totaal	459,587,244	452,408,341	513,407,798	703,113,095
(b) Overall Totaal	498,682,579	477,265,012	534,834,947	723,222,156
(a) als % van (b)	92.2	94.8	96.0	97.2

Exporten inclusief weder-exporten

*voorlopige cijfers

gereviseerde cijfers

Tabel 2.5 De top-10 Import Landen van Suriname, kwartaalcijfers 2024.3 - 2025.2 (waarde in USD)

	2024.3#	2024.4#	2025.1*	2025.2*
1	United States of America	China	United States of America	United States of America
2	China	United States of America	China	Netherlands
3	Netherlands	Netherlands	Netherlands	China
4	Trinidad and Tobago	Antigua	Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago
5	Japan	Saint Lucia	Saint Lucia	Saint Lucia
6	Indonesia	Trinidad and Tobago	Japan	Japan
7	Spain	Virgin Islands (US)	Antigua	Guyana
8	Brazil	Japan	Brazil	Colombia
9	Hong Kong	Luxembourg	Hong Kong	Turkey
10	Germany	Turkey	India	India

(a) Top 10 Totaal	315,162,999	370,674,014	330,129,507	413,523,249
(b) Overall Totaal	418,974,812	480,543,339	438,284,457	547,866,749
(a) als % van (b)	75.2	77.1	75.3	75.5

*voorlopige cijfers

III De ontwikkeling van de prijzen

3.1 Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI)

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI) geeft de ontwikkeling aan van de kleinhandelsprijzen van een vast pakket van goederen en diensten (basispakket) vanaf een bepaalde periode (de basisperiode). Suriname's CPI is bij benadering een zogenaamde Laspeyres index; hierbij wordt uitgegaan van een vast pakket en de gewichten uit de basisperiode. Het totale CPI cijfer is een samengesteld indexcijfer. Elk item (i.e. product of dienst) in het pakket wordt gewogen naar belangrijkheid (in de basisperiode) van de uitgaven aan dat specifieke item.

Het basispakket waarop de cijfers uit tabel 3.1 zijn gebaseerd, bestaat uit **316 items** en de prijzen worden gemeten bij circa **630 meetpunten**, die verspreid zijn over **7 districten**, ingedeeld in 5 domeinen namelijk: Paramaribo & Wanica (bij ca. 170 meetpunten); Nickerie, inclusief Wageningen, (bij ca. 115 meetpunten); Coronie & Saramacca (bij ca. 105 meetpunten); Commewijne (bij ca. 120 meetpunten) en in Para (bij ca. 120 meetpunten).

Tabel 3.1: Consumenten Prijs Indexcijfer & Inflatie, januari tot en met juli 2025: Paramaribo & Wanica, Nickerie, Saramacca & Coronie, Commewijne en Para, (Basisperiode april-juni 2016=100)

Hoofdgroepen													Inflatie		
Periode	1	2	3	4	5	6	7	8	9/10	11	12	Totaal	I(t,t-1)	I(t,t-12)	Gem/Gem
Jan'25	943.1	903.5	442.3	905.0	740.6	355.5	933.3	629.4	720.9	1096.4	796.5	841.4	0.6	9.9	14.8
Feb	933.6	956.6	443.5	918.2	748.3	355.6	945.3	629.4	722.4	1098.3	798.6	844.6	0.4	9.9	13.6
Mrt	926.3	964.8	448.4	933.4	753.1	355.6	958.4	630.6	724.5	1100.2	802.1	848.4	0.5	5.7	11.9
Apr	929.5	970.2	451.9	947.7	759.0	355.8	961.4	632.6	727.8	1104.5	807.9	854.4	0.7	5.7	10.7
Mei	942.7	969.7	458.9	960.7	771.7	356.2	949.8	633.3	735.4	1111.0	810.6	861.7	0.8	6.0	9.7
Juni	960.3	986.2	466.6	977.4	781.4	422.8	967.2	646.8	748.9	1117.6	820.3	879.3	2.1	8.0	9.0
Juli*	982.4	1004.4	469.8	991.7	793.2	453.9	982.5	646.8	763.8	1139.9	841.3	896.6	2.0	10.0	8.8

*Voorlopige cijfers

I(t,t-1) = Maandinflatie, Variatie tussen twee opeenvolgende maanden.

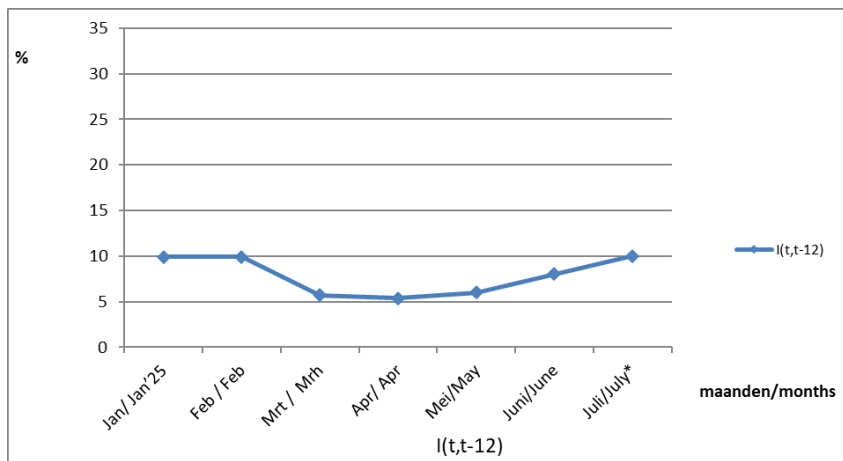
I(t,t-12) = Variatie tussen de maand in het lopende jaar en dezelfde maand van het jaar daarvoor.

Gem/Gem, Gemiddelde van de laatste twaalf (12) maanden vergeleken met het gemiddelde van de voorgaande twaalf (12) maanden.

Legenda

	Hoofdgroepen	Gewichten (per 1000) april-juni 2016
1	Voeding en Niet Alcoholische Dranken	313
2	Alcoholische Dranken en Tabak	18
3	Kleding en Schoeisel	39
4	Huisvesting en Nutsvoorzieningen	229
5	Woninginrichting	52
6	Gezondheidszorg	47
7	Transport	123
8	Communicatie	43
9/10	Recreatie, Cultuur en Onderwijs	34
11	Buitenshuis Eten	8
12	Overige Goederen en Diensten	94
	Totaal/Total	1000

Grafiek 3a: Maandinflatie %, januari - juli 2025

Grafiek 3b: 12 maandinflatie %, januari - juli 2025

Het 12 maandinflatiecijfer ligt in de referentieperiode (januari-juli 2025) tussen 5.7 % en 10.0 %.

3.2 Het Bouwprijsindexcijfer (BPI)

De Bouwprijsindex (BPI) is een maat voor de gemiddelde verandering in een vast pakket van goederen en diensten voor bouwwerkzaamheden betreffende: huizenbouw, utiliteitsbouw en civieltechnische werken. Er zitten 107 items – verdeeld over 16 hoofdgroepen – in Suriname's BPI pakket en prijsopnames worden verricht in Paramaribo en Wanica, bij circa 50 meetpunten.

Tabel 3.2.1 Bouwprijsindexcijfers en inflatie, jaarcijfers 2020 t/m 2024 en (2015=100)

Jaar/ Year	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Totaal/ Total	Inflatie/ Inflation
2020	397.9	273.4	351.7	283.8	300.0	381.6	363.3	370.9	312.2	332.2	322.8	357.8	372.7	336.2	289.9	327.5	65.3
2021	684.6	455.1	556.2	554.7	660.2	602.9	547.9	617.7	520.1	559.5	415.3	628.2	628.3	553.2	499.4	534.1	63.1
2022	1088.4	643.7	840.6	811.1	1083.9	774.6	668.8	853.0	738.4	772.5	588.7	932.3	938.2	744.4	624.7	785.1	47.0
2023	1586.8	1015.4	1491.2	1077.2	1500.6	1183.4	901.3	1340.3	1074.3	1096.0	919.8	1321.2	1318.1	1114.8	968.5	1179.5	50.2
2024	1370.4	1002.9	1450.6	1080.6	1220.3	1095.3	937.4	1227.6	1184.3	1011.6	807.3	1192.0	1366.0	956.3	965.6	1081.4	-8.3

NR.	HOOFD GROEP	GEWICHT / WEIGHT %
1	STAAL EN BETON WERKEN	13.50
2	METSEL EN STORTINGSWERKEN	12.38
3	TEGEL WERKEN	2.34
4	TIMMER WERKEN	5.07
5	LOODGIETERSWERKEN	1.95
6	GLASWERKEN	0.42
7	HANG EN SLUIT WERKEN	0.61
8	SANITAIR	1.22
9	SCHILDERWERKEN	0.68
10	CONSERVERINGEN	0.38
11	BESTRATRINGSWERKEN	13.35
12	WATERLEIDING INTALLATIE	0.17
13	AFVOERINGS WERKEN	0.38
14	ELECTRA	2.47
15	OVERIG	3.39
16	ARBEID	41.73
		100.00

Noot: Voor Arbeid worden er geen prijsopnames gebruikt, maar wordt het aandeel constant gehouden.
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek, afdeling Bedrijvenstatistiek

Tabel 3.2.2 Kwartaal Bouwprijsindexcijfers en inflatie, 2024.1 t/m 2025.1 (2015=100)

Period(e)	Hoofdgroep															Totaal	Inflatie
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
2024.1	1492.0	1026.3	1482.0	1191.7	1302.6	1076.4	929.9	1339.3	1141.9	1069.9	932.3	1438.8	1364.9	1124.0	992.6	1168.3	-0.7
2024.2	1363.0	996.0	1453.7	1100.5	1191.4	1085.9	955.1	1205.9	1179.6	1035.4	825.8	1240.0	1360.4	1015.7	950.6	1084.8	-7.1
2024.3	1359.2	995.2	1432.0	1081.5	1208.7	1100.0	879.5	1187.4	1182.0	1000.5	788.6	1191.8	1382.8	920.2	972.6	1069.3	-1.4
2024.4	1388.9	1017.6	1466.0	1059.8	1260.8	1100.0	977.5	1289.7	1191.2	999.0	807.4	1144.2	1354.7	932.9	973.7	1090.0	1.9
2025.1	1427.2	1006.4	1661.1	1002.5	1202.6	1105.1	940.3	1451.7	1183.0	1041.8	1004.6	1020.3	1188.5	1123.1	1004.5	1154.2	5.9

De gemiddelde prijzen in de bouw zijn in het eerste kwartaal 2025 t.o.v. vierde kwartaal 2024 met 5.9% gestegen.

Als het eerste kwartaal van 2025 met het eerste kwartaal van 2024 wordt vergeleken zijn de prijzen gemiddeld met 1.2% gedaald.

3.3 De BBP-deflator 2020-2024

De **BBP-deflator** is een maatstaf voor de prijsveranderingen in de gehele economie. Het wordt berekend door het nominale BBP te delen door het reële BBP.

De jaarlijkse procentuele verandering in de BBP-deflator is een indicatie voor de jaarinflatie. Deze inflatie wordt ook wel: "Economy-wide inflation" genoemd. De Inflatie gemeten middels de BBP-deflator en de inflatie gemeten middels CPI zijn conceptueel dus niet aan elkaar gelijk. Een numerieke gelijkheid is wel mogelijk. De BBP-deflator geeft de prijsveranderingen weer in het BBP, terwijl de CPI inflatie wordt gemeten door voor een vast pakket (basispakket) van enkele honderden goederen en diensten maandelijks meer dan 6000 prijsopnames te verrichten. De CPI heeft uitsluitend betrekking op consumentengoederen. De BBP-deflator heeft betrekking op consumentengoederen, kapitaalgoederen, voorraden, etc.

Een belangrijk voordeel van de BBP deflator is dat de gehele economie wordt bestreken, maar daartegenover staat een belangrijk nadeel: het cijfer is voor Suriname vooralsnog alleen jaarlijks beschikbaar, terwijl het cijfer voor landen die kwartaal BBP schattingen produceren op kwartaalbasis beschikbaar is. Dat is nog altijd minder frequent dan een maandelijks CPI.

Los van de BBP-deflator voor de gehele economie kan er natuurlijk per sector (primair, secundair, tertiair, Overheid) een deflator worden uitgerekend en zelfs per bedrijfstak!

In deze beperken wij ons tot de totale BBP-deflator, welke we qua mutaties vergelijken met de CPI en BPI.

Tabel 3.3: BBP-deflator 2020-2024, deflator inflatie en CPI inflaties 2020-2024⁵³

	2020	2021	2022	2023	2024
BBP-deflator	257	416	621	827	933
Deflator Inflatie	45.2	62.1	49.4	33.1	12.8
CPI inflatie-gem	34.9	59.1	52.4	51.6	16.2
CPI inflatie-dec	60.8	60.7	54.6	32.6	10.1
BPI inflatie	65.3	63.1	47.0	50.2	-8.3

IV Geselecteerde Looninformatie

Hier wordt aandacht geschonken aan arbeidskosten (lonen, salarissen plus sociale lasten).

Onderstaand wordt aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de bruto arbeidskosten bij geselecteerde sectoren. De bruto arbeidskosten als kostenpost voor de werkgever(s) geven niet aan wat de werknemer over houdt in zijn loonzakje. Alles naar ISIC rev.4 met basis 2015.

Tabel 4.1a: Indices van Nominale Bruto Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen per jaar, 2019 – 2024

Jaar	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2019	214	206	114	145	152	179	147	117	183	126	204
2020	270	208	139	130	163	182	185	108	199	130	221
2021*	546	277	168	141	212	217	299	126	260	172	251
2022*	765	387	175	155	330	230	317	177	366	249	373
2023*	1236	522	222	174	552	275	361	287	508	300	472
2024*	1121	621	260	210	620	278	376	385	653	304	578

*= voorlopige cijfers

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Tabel 4.1b: Indices van Reële Arbeidskosten bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen en Consumenten Prijs Indexcijfer per jaar, 2019 – 2024

Jaar	CPI	B	C	D/E	F	G	H	I	J	K	R/S	O
2019	211.8	101	97	54	69	72	85	69	55	86	60	96
2020	285.8	95	73	48	45	57	64	65	38	70	46	77
2021*	454.6	120	61	37	31	47	48	66	28	57	38	55
2022*	693.0	110	56	25	22	49	33	46	26	53	36	54
2023*	1050.5	118	50	21	17	53	26	34	27	48	29	45
2024*	1221.0	92	51	21	17	51	23	31	32	53	25	47

⁵³ Aangezien we mutaties vergelijken hoeft de CPI niet te worden omgerekend. Indien men niveaus wil vergelijken zal de CPI omgerekend moeten worden naar basisjaar 2015, het basisjaar voor de Nationale Rekeningen.

ISIC rev.4	
B	Mijnbouw
C	Fabricage
D/E	Elektriciteit, Gas en Water
F	Constructiewerken
G	Groot- en kleinhandel, Reparatie van Motorvoertuigen, Motorfietsen
H	Transport en Opslag
I	Hotels en Restaurants
J	Informatie & ommunicatie
K	Financiële Instellingen
R/S	Kunst, Entertainment, Recreatie en overige diensten
O	Overheid

V. Werkgelegenheid

In deze paragraaf wordt gekeken naar het aantal voltijdse werknemers bij “Grote Bedrijven” volgens geselecteerde International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC). ‘Grote Bedrijven’ zijn bedrijven met 10 en meer werknemers.

Tabel 5.1 Het gemiddelde aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven voor geselecteerde ISIC hoofdgroepen per jaar, 2019 – 2024 en de absolute mutatie over dezelfde periode

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2019	2020	2021	2022*	2023*	2024*
Mijnbouw (B)	4,292	4,708	4,793	4,644	4,720	4,836
Fabricage (C)	7,494	7,378	7,259	7,477	7,548	7,120
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	2,157	2,108	2,123	2,124	2,381	2,391
Constructiewerken (F)	4,107	3,465	3,501	3,541	3,549	3,553
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	12,365	11,988	12,690	14,918	16,269	16,376
Transport & Opslag (H)	2,426	2,377	2,195	1,619	1,660	1,726
Hotels & Restaurants (I)	3,417	3,274	3,147	3,467	3,778	3,870
Informatie en Communicatie (J)	2,487	2,171	2,062	2,117	2,168	2,172
Financiële Instellingen (K)	3,591	3,652	3,788	4,036	4,462	4,697
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	2,279	2,252	1,976	2,156	2,277	2,018
Overheid (O)	53,455	58,641	60,413	62,460	62,965	61,017
Totaal	98,070	102,016	103,949	108,558	111,776	109,777

Over de periode 2019-2024 is het aantal voltijdse werknemers bij grote bedrijven (i.e. bedrijven met 10+ werknemers) in de bedrijfstakken onder beschouwing met circa 11.94 % (11,707 in absolute zin) toegenomen.

Tabel 5.2 De procentuele jaar op jaar mutaties van geselecteerde ISIC hoofdgroepen, 2019-2024

Hoofdgroep (ISIC rev. 4)	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
Mijnbouw (B)	9.7	1.8	-3.1	1.6	2.5
Fabricage (C)	-1.5	-1.6	3.0	0.9	-5.7
Elektriciteit, Gas en Water (D/E)	-2.3	0.7	0.0	12.1	0.4
Constructiewerken (F)	-15.6	1.0	1.1	0.2	0.1
Groot- en Kleinhandel, Rep. Motorvoertuigen, Motorfietsen (G)	-3.0	5.9	17.6	9.1	0.7
Transport & Opslag (H)	-2.0	-7.7	-26.2	2.5	4.0
Hotels & Restaurants (I)	-4.2	-3.9	10.2	9.0	2.4
Informatie en Communicatie (J)	-12.7	-5.0	2.7	2.4	0.2
Financiële Instellingen (K)	1.7	3.7	6.5	10.6	5.3
Kunst, Entertainment, Recreatie en Overige Diensten (R/S)	-1.2	-12.3	9.1	5.6	-11.4
Overheid (O)	9.7	3.0	3.4	0.8	-3.1
Totaal	4.0	1.9	4.4	3.0	-1.8

De grootste jaar op jaar procentuele toename in de beschouwde periode was 17.6% voor “Grote en Kleinhandl, Rep. Motorvoertuigen, Moterfietsen” voor 2021-2022. Transport & Opslag kende de grootste jaar op jaar procentuele afname en wel 26.2% in 2021-2022.

Bijlage D: Tabellen Overheidsfinanciën

Een vergelijkend overzicht per ministerie/directoraten van de geraamde Niet-Belastingontvangsten (x 1mln SRD)

Ministerie/Directoraat/Staatsorgaan	Nota van Wijzigingen 2025	Ontwerp Begroting 2026	Vershil
Justitie en Politie	62	65	3
Algemene Zaken	-	-	-
Binnenlandse Zaken	40	4	-36
HRM	1	1	-0
Regionale Ontwikkeling (ROS)	0	0	-
Agrarische Ontwikkeling Binnenland (ROS)	-	-	-
Duurzame Ontwikkeling Afro Surinamers (ROS)	-	-	-
Duurzame Ontwikkeling Inheemsen (ROS)	-	-	-
Sportzaken	-	-	-
Defensie	0	0	0
BuZa, Int. Business & Int. Samenw. (BIBIS)	272	255	-17
Financien (F&P)	768	32	-737
Belastingen (F&P)	2.290	2.349	59
Ontwikkelingsfinanciering en Planning (F&P)	0	0	0
Econ. Zaken, Ondernemerschap en Techn. Innovatie	2	2	0
Landbouw, Veeteelt en Visserij	47	66	19
Algemeen Beheer (NH)	-	-	-
Mijnbouw (NH)	4.684	3.838	-846
Water (NH)	0	0	-
Energie (NH)	3.939	2.936	-1.003
Arbeid, Werkgelegenheid en Jeugdzaken	8	-	-8
Sociale Zaken en Volksontwikkeling	-	-	-
Administratief Technischbeheer (Onderwijs)	1	1	1
Algemeen Vormend Onderwijs (Onderwijs)	-	-	-
Beroepsonderwijs (Onderwijs)	-	-	-
Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (Onderwijs)	-	-	-
Cultuur (Onderwijs)	-	-	-
Volksgezondheid	4	5	2
Arbeid	-	8	8
Bouw- en Stedebouwkundige Werken (OW)	13	22	10
Civiel Technische Werken (OW)	1	2	1
Openbaar Groen (OW)	2	3	1
Onderzoek en Dienstverlening (OW)	12	13	1
Algemeen en Administratieve zaken (TCT)	-	-	-
Toerisme (TCT)	-	-	-
Transport (TCT)	347	347	-
Communicatie (TCT)	-	-	-
Algemeen Beheer (GBB)	-	-	-
Grondbeleid en bosbeheer (GBB)	1.187	236	-951
Ruimtelijke ordening (ROM)	-	-	0
Milieu (ROM)	-	-	0
Algemeen Beheer en Financiële Zaken (ROM)	-	-	0
Kabinet President	-	-	0
Kabinet Vice President	-	-	0
De Nationale Assemblee	0	0	-0
Hof van Justitie	0	1	1
Openbaar Ministerie	28	29	1
Rekenkamer	-	-	-
Rekenkamer	-	-	-
Totale niet-belasting ontvangsten	13.707	10.216	-3.491

Bron: Ministerie van Financiën en Planning.